
Maatschappelijk draagvlak voor natuur in 2021 en trends in het draagvlak

Dit Rapport is gemaakt conform het Kwaliteitsmanagementsysteem (KMS) van de unit Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, onderdeel van Wageningen University & Research.

De WOT Natuur & Milieu voert wettelijke onderzoekstaken uit op het beleidsterrein natuur en milieu. Deze taken worden uitgevoerd om een wettelijke verantwoordelijkheid van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) te ondersteunen. We zorgen voor rapportages en data voor (inter)nationale verplichtingen op het gebied van agromilieu, biodiversiteit en bodeminformatie, en werken mee aan producten van het Planbureau voor de Leefomgeving zoals de Balans van de Leefomgeving.

Disclaimer WOt-publicaties

De reeks 'WOt-rapporten' bevat onderzoeksresultaten van projecten die kennisorganisaties voor de unit Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu hebben uitgevoerd.

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL). Het PBL is een inhoudelijk onafhankelijk onderzoeksinstituut op het gebied van milieu, natuur en ruimte, zoals gewaarborgd in de Aanwijzingen voor de Planbureaus, Staatscourant 3200, 21 februari 2012.

Dit onderzoeksrapport draagt bij aan de kennis die verwerkt wordt in meer beleidsgerichte publicaties zoals Natuurverkenning, Balans van de Leefomgeving en andere thematische verkenningen.

Het onderzoek is gefinancierd door het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV).

Maatschappelijk draagvlak voor natuur in 2021 en trends in het draagvlak

T.A. de Boer
F. Langers

Wageningen Environmental Research

BAPS-projectnummer WOT-04-010-034.67

Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu
Wageningen, maart 2022

Wot-rapport 138
ISSN 1871-028X
DOI 10.18174/561584

Referaat

Boer, T.A. de en F. Langers (2022). *Maatschappelijk draagvlak voor natuur in 2021 en trends in het draagvlak*. Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, WOT-rapport 138. 139 blz.; 39 fig.; 22 tab.; 9 ref; 6 bijlagen.

In dit rapport staan de resultaten van een onderzoek naar maatschappelijk draagvlak voor natuur. In 2021 is voor de zesde keer in vijftientig jaar een enquête gehouden over dit onderwerp onder een representatieve groep Nederlanders via een online-panel. Uit deze longitudinale studie blijkt dat de bevolking natuurbehoud door de jaren heen steeds belangrijker is gaan vinden. Hoewel in 2021 ruim de helft van de burgers de hoeveelheid natuur in Nederland als (ruim) voldoende waardeert, daalt deze waardering sinds 2013. Het publiek ziet de overheid als hoofdverantwoordelijke voor natuur, maar vindt ook dat zichzelf, natuurorganisaties en (landbouw) bedrijven in belangrijke mate medeverantwoordelijk zijn. Het draagvlak voor maatregelen die natuur beschermen blijft door de jaren heen groot. Burgers zijn vooral betrokken bij de natuur door er naar toe te gaan en door laagdrempelige activiteiten als nestkastjes ophangen, afval opruimen, groen stemmen en een handtekening zetten voor natuur. Het publiek is minder actief als het gaat om onderhoud van natuur en landschap, natuureducatie, buurtoverleg bijwonen of meedoen aan groene burgerinitiatieven.

Trefwoorden: maatschappelijk draagvlak, natuur, natuurbeleid, burgerinitiatieven, betrokkenheid, natuurbesef, enquête, monitoring, longitudinaal

Abstract

Boer, T.A. de and F. Langers (2022). Public support for nature in 2021 and trends in support. Wageningen, The Statutory Research Tasks Unit for Nature and the Environment (WOT Natuur & Milieu), WOT-rapport 138. 139 p.; 39 Figs; 22 Tabs; 9 Refs; 6 Annexes.

This report presents the results of a study into public support for nature. In 2021 a questionnaire survey on this topic was held among a representative sample of the Dutch population for the sixth time in 25 years. This longitudinal study indicates that over the years the Dutch population has attached increasing importance to nature. Although in 2021 more than half the population considered the amount of nature in the Netherlands to be adequate or more than adequate, the percentage has been declining since 2013. The public feel the government bears the main responsibility for nature, but think that they as individuals also share much of the responsibility along with nature conservation organisations, farmers and industry. The support for measures to protect nature has remained high over the years. People engage with nature mainly by visiting nature reserves and the countryside and doing low-threshold activities such as hanging up nesting boxes, clearing away rubbish, voting for green political parties and signing petitions. The public is less active in conservation and landscape restoration work, nature education, attending neighbourhood meetings or taking part in green citizens' initiatives.

Keywords: public support, nature, nature policy, citizens' initiatives, engagement, nature awareness, questionnaire, monitoring, longitudinal

Foto omslag: T.A. de Boer

© 2022 **Wageningen Environmental Research**

Postbus 47, 6700 AA Wageningen

Tel: (0317) 48 49 20; e-mail: tineke.deboer@wur.nl

Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu (unit binnen de rechtspersoon Stichting Wageningen Research), Postbus 47, 6700 AA Wageningen, T 0317 48 54 71, info.wnm@wur.nl, www.wur.nl/wotnatuurenmilieu. WOT Natuur & Milieu is onderdeel van Wageningen University & Research.

Dit rapport is gratis te downloaden van <https://doi.org/10.18174/561584> of op www.wur.nl/wotnatuurenmilieu. De WOT Natuur & Milieu verstrekt *geen* gedrukte exemplaren van rapporten.

- Overname, verveelvoudiging of openbaarmaking van deze uitgave is toegestaan mits met duidelijke bronvermelding.
- Overname, verveelvoudiging of openbaarmaking is niet toegestaan voor commerciële doeleinden en/of geldelijk gewin.
- Overname, verveelvoudiging of openbaarmaking is niet toegestaan voor die gedeelten van deze uitgave waarvan duidelijk is dat de auteursrechten liggen bij derden en/of zijn voorbehouden.

Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Woord vooraf

Dit is alweer de zesde editie van de zogeheten draagvlakenquête. Sinds 1996 peilen we ongeveer elke vijf jaar hoe de Nederlandse bevolking tegenover natuur, natuurbehoud en natuurbeleid staat en hoe betrokken men daarbij is. Dat doen we door een enquête te houden onder een representatieve groep Nederlanders. Door deze enquête regelmatig uit te voeren, en er zorg voor te dragen dat de resultaten van de verschillende edities onderling vergelijkbaar zijn, ontstaat een mooie tijdreeks. De trends die daaruit afgeleid kunnen worden bieden waardevolle informatie voor het beleid, dat er naar streeft de betrokkenheid van de samenleving bij natuur te versterken.

De resultaten van deze enquête vinden hun weg naar rapportages over de voortgang van het natuurbeleid in Nederland, zoals in de Balans van de Leefomgeving en de rapportages over de realisatie van de doelen van de Convention on Biological Diversity (CBD). De uitkomsten van de verschillende edities van de draagvlakenquête worden vastgelegd in enkele indicatoren op het Compendium voor de Leefomgeving (CLO).

Deze studie werd uitgevoerd op verzoek van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) in het kader van de Wettelijke Onderzoekstaken (WOT) gericht op de evaluatie van het natuurbeleid die Wageningen University & Research voor, en gefinancierd door, het ministerie van Landbouw, Natuur & Voedselkwaliteit uitvoert. Dank gaat uit naar de onderzoekers, de reviewer van het rapport en naar de begeleiders van het onderzoek.

Joep Dirkx,

(Themaleider Periodieke Evaluatie Natuurbeleid, WOT Natuur & Milieu)

Inhoud

Woord vooraf	5
Samenvatting	9
Kernboodschappen	9
Aanpak van het onderzoek	10
Summary	13
Key messages	13
Study method	14
1 Inleiding	17
1.1 Aanleiding	17
1.2 Doelstelling	17
1.3 Aanpak	17
1.4 Leeswijzer	18
2 Indicatoren voor draagvlak	19
2.1 Resultaten vooronderzoek	19
2.2 Indicatoren van draagvlak voor natuur	21
2.3 Draagvlak voor natuur en corona	23
3 Onderzoekopzet	25
3.1 Methode	25
3.2 Onderzoekspopulatie, steekproef en respons	25
3.3 De enquête	26
3.4 Analyse	27
4 Belang van natuurbehoud	31
4.1 Belang van natuurbehoud	31
4.1.1 Vergelijking met eerdere jaren	31
4.2 Dilemma's natuur en economie	32
4.2.1 Vergelijking met eerdere jaren	33
4.3 Waarom vinden mensen natuur belangrijk?	34
4.3.1 Vergelijking met eerdere jaren	36
4.4 Gewenste omgang met de natuur	36
4.4.1 Vergelijking met eerdere jaren	37
4.5 Waardering van de hoeveelheid natuur	40
4.5.1 Vergelijking met eerdere jaren	41
5 Steun voor natuurbeleid	43
5.1 Belang van natuurbeleid t.o.v. andere beleidsvelden	43
5.1.1 Vergelijking met eerdere jaren	44
5.2 Welke actoren zijn verantwoordelijk voor natuur in natuurgebieden, op het platteland en in de stad?	45
5.2.1 Vergelijking met eerdere jaren	47
5.3 Belang van maatregelen om natuur te beschermen	49
5.3.1 Vergelijking met eerdere jaren	50
5.4 Natuurdilemma's	51

6	Betrokkenheid bij natuur	53
6.1	Potentiële betrokkenheid bij natuur	53
6.1.1	Vergelijking met eerdere jaren	54
6.2	Burger als gebruiker van natuur	55
6.2.1	Bezoek aan stadsgroen, platteland en natuurgebieden	55
6.2.2	Gebruik van informatiebronnen over natuur	59
6.2.3	Tuinbezit en omgang met tuin	60
6.3	Burger als beschermer van natuur	61
6.3.1	Ondernomen activiteiten voor natuur en landschap	61
6.3.2	Lidmaatschap natuurorganisaties	62
6.3.3	Financiële bijdrage aan natuur	63
6.3.4	Rekening houden met natuur en milieu	65
6.4	Burger als medebeslisser over natuur	66
6.4.1	Ondernomen activiteiten om besluitvorming over natuur te beïnvloeden	66
6.4.2	Kennis van burgerinitiatieven op het gebied van natuur en landschap	67
6.4.3	Soort initiatieven dat men kent	68
6.4.4	Betrokkenheid bij burgerinitiatieven	69
6.5	Een indeling van burgers naar betrokkenheid bij natuur	70
7	Samenhang tussen indicatoren en de rol van covid	75
7.1	Samenhang tussen indicatoren	75
7.2	Mogelijke invloed van corona op draagvlak	78
8	Conclusies	81
8.1	Het draagvlak voor natuur in 2021	81
8.2	Trends in het maatschappelijk draagvlak voor natuur	83
	Literatuur	87
	Verantwoording	89
Bijlage 1	Deelnemers workshops vooronderzoek	91
Bijlage 2	Enquête	93
Bijlage 3	Veranderingen in de enquête 2021 t.o.v. 2017	99
Bijlage 4	Tabellenboek significante verschillen op basis van sociaal-demografische kenmerken	101
Bijlage 5	Tabellenboek analyses in de tijd	127
Bijlage 6	Segmentatie burger-betrokkenheid bij natuur	135

Samenvatting

Dit rapport beschrijft de resultaten van de zesde peiling van het maatschappelijk draagvlak voor natuur, natuurbeleid en betrokkenheid. Het is een longitudinaal onderzoek dat sinds 1996 loopt. In 2021 is wederom een peiling gehouden in de vorm van een online-enquête onder een representatieve groep Nederlanders. Het onderzoek is uitgevoerd voor het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL). Het Planbureau wil weten wat de mening is van de bevolking over de natuur en het natuurbeleid en in hoeverre mensen betrokken zijn bij de natuur. Daarnaast is het PBL geïnteresseerd of hier in de loop der jaren veranderingen in zijn opgetreden. Omdat er sprake is van een herhaling van het onderzoek is het mogelijk om deze trends in het draagvlak te beschrijven. De belangrijkste resultaten worden hieronder in de vorm van kernboodschappen benoemd. Daarna volgt een korte beschrijving van de aanpak van het onderzoek.

Kernboodschappen

Nederlanders hechten groot belang aan het behoud van natuur en dit belang neemt sinds 2006 toe

Het publiek vindt het behoud van natuur belangrijk. Dat blijkt uit het feit dat een meerderheid vindt dat de aandacht voor natuur niet overdreven is en dat we ons terecht zorgen maken over de toekomst van de natuur. Bijna de helft van de bevolking vindt ook dat de overheid te weinig geld uitgeeft aan natuurbehoud en een kwart van de Nederlanders vindt dat de natuur geen belemmering mag zijn voor economische vooruitgang. Nederlanders die natuurbehoud in hoge mate belangrijk vinden, zijn ook meer betrokken bij de natuur en geven meer steun aan beleidsmaatregelen. Het draagvlak voor alle vier punten neemt sinds 2006 toe.

Waardering van de hoeveelheid natuur neemt sinds 2013 af

Sinds 2013 is er een dalende lijn in de waardering van de hoeveelheid natuur, die zich in 2021 voortzet. Waar in 2013 nog 67% van de respondenten de hoeveelheid natuur in Nederland als (ruim) voldoende beoordeelde, is dit in 2021 gezakt tot 55%. In 2021 vindt ruim de helft van de burgers de hoeveelheid groen in Nederland (ruim) voldoende, maar een aanzienlijk deel (42%) is van mening dat dit (te) weinig is. De hoeveelheid groen in de woonomgeving vindt in 2021 twee derde (ruim) voldoende, al is men in stedelijke gebieden minder positief. Ook hier is sprake van een dalende trend in waardering sinds 2013.

Bezoek aan natuurgebieden in 2021 op zijn hoogst van alle jaren

Door de jaren heen is een patroon zichtbaar dat ongeveer de helft van de Nederlanders regelmatig tot (zeer) vaak in de natuur komt. Omgekeerd komt een bijna even groot deel (bijna) nooit tot hooguit een enkele keer in de natuur. In 2021 worden natuurgebieden in vergelijking met stadsgroen en platteland, het meest bezocht. Dit bezoek is ten opzichte van 2017 ook toegenomen en het hoogst sinds alle voorgaande metingen. COVID zou hierop van invloed kunnen zijn, ook al is dit niet specifiek onderzocht. Natuurgebieden worden vaker bezocht door mensen die in minder stedelijke gebieden wonen. Stedelingen, mensen zonder tuin en jongeren bezoeken vaker stadsgroen.

Het draagvlak voor beleidsmaatregelen om natuur te beschermen is groot, maar licht afgenomen ten opzichte van 2017

Er is veel draagvlak voor verschillende beleidsmaatregelen om natuur te beschermen en te verbeteren. Net als in 2017 bestaat het meeste draagvlak voor het beschermen van bestaande natuurgebieden, het beheren en onderhouden van natuurgebieden en het beschermen van zeldzame planten en dieren. 86% of meer vindt dit (zeer belangrijk). Maar ook maatregelen als bescherming van natuur op het platteland, meer natuureducatie op scholen en het betrekken van bedrijven en burgers bij natuur kan op grote steun van de bevolking rekenen. Vergeleken met 2017 is het draagvlak voor maatregelen die betrekking hebben op beschermen afgenomen, terwijl de steun voor

meer natuur in de stad, meer natuur op het platteland en meer paden, bankjes etc. is toegenomen. Dit zou mogelijk een effect van COVID kunnen zijn.

Nederlanders leggen de verantwoordelijkheid voor natuur vooral bij de overheid, maar burgers vinden zichzelf en andere partijen wel in belangrijke mate medeverantwoordelijk

Natuur is geen prominent beleidsthema voor de Nederlanders. Slechts een op de vier burgers benoemt de natuur als prioriteit voor het overheidsbeleid. Dit percentage is in vergelijking met 2017 licht toegenomen. Toch vindt een meerderheid van de burgers dat de overheid hoofverantwoordelijk is voor natuur, zowel in natuurgebieden, als op het platteland en in de stad, al is dit aandeel tussen 2017 en 2021 licht afgenomen. In natuurgebieden vindt men natuurorganisaties ook in belangrijke mate hoofverantwoordelijk en voor het platteland de landbouwbedrijven. De burger ziet zichzelf in belangrijke mate als medeverantwoordelijk voor natuur, naast andere actoren als natuurorganisaties en (landbouw)bedrijven.

Bij dilemma's in het natuurbeleid oordelen de meeste Nederlanders ten gunste van natuur

De burgers kiezen overduidelijk de kant van de natuur als het gaat om de dilemma's wettelijk beschermde natuurgebieden behouden of schrappen, natuurbeheer gericht op het beschermen van planten en dieren of natuurbeheer voor natuurbeleving en de landbouw moet meer rekening houden met natuur of vooral gericht zijn op de voedselproductie. De keuze voor de wolf als verrijking versus overlastveroorzaker is wat minder overtuigend.

Nederlanders doen vooral laagdrempelige activiteiten om natuur te beschermen en dit is toegenomen in 2021

Nederlanders zijn als beschermer van natuur vooral betrokken door laagdrempelige activiteiten als het ophangen van nestkastjes en afval van anderen opruimen. Deze activiteiten zijn toegenomen ten opzichte van 2017. Het publiek is veel minder actief bij het onderhoud van natuur en landschap, natuureducatie en natuurinventarisaties.

Nederlanders zijn actiever geworden in besluitvorming rondom natuur

Van de bevolking is 40% betrokken bij activiteiten die beslissingen over natuur kunnen beïnvloeden. Ook hier gaat het vooral om laagdrempelige activiteiten zoals een handtekening zetten voor de natuur of bij het stemmen het onderwerp natuur mee laten wegen. Bij beide activiteiten is sprake van een toename ten opzichte van 2017.

De meeste Nederlanders zijn vooral bij de natuur betrokken door er gebruik van te maken en minder als beschermer of om de besluitvorming te beïnvloeden

Bijna de helft van de Nederlanders zijn matig betrokken bij natuur. Deze betrokkenheid bestaat vooral uit het bezoeken van natuur en zich informeren over natuur. Men is nauwelijks actief als natuurbeschermer (in de vorm van activiteiten doen voor natuur en landschap) en niet als natuurbeslissers. De groep die redelijk betrokken is bij natuur (19%) bezoekt vaak natuurgebieden en is actiever als natuurbeschermer dan de burgers die matig betrokken zijn. De redelijk betrokkenen zijn nauwelijks actief in de besluitvorming rondom natuur bijvoorbeeld door een handtekening te zetten voor natuur, een buurtoverleg over groenbeheer bij te wonen of door initiatiefnemer te zijn in een groen burgerinitiatief. De groep burgers die gerekend worden tot zeer betrokken bij de natuur (16%) zijn op alle fronten actief: als gebruiker en beschermer en ook in de besluitvorming rondom natuur.

Aanpak van het onderzoek

Het maatschappelijk draagvlak voor natuur is in kaart gebracht op basis van drie hoofdindicatoren: belang van natuurbehoud, steun voor natuurbeleid en betrokkenheid bij natuur. Het belang van natuurbehoud gaat over de mate van besef bij de bevolking dat natuur bescherming nodig heeft, de mening over het algemeen belang van natuur en het natuurbelang in relatie tot economie. De tweede indicator, de steun voor het natuurbeleid, heeft betrekking op de noodzaak van overheidsingrijpen, de verantwoordelijkheid voor natuurbescherming en concrete beleidsmaatregelen van de overheid. De derde indicator, betrokkenheid bij natuur, omvat het gedrag van mensen ten aanzien van natuur. De drie hoofdindicatoren bestaan uit verschillende sub-indicatoren.

De enquête die op basis hiervan ontwikkeld is, is grotendeels hetzelfde als in voorgaande edities om het beschrijven van trends in het draagvlak mogelijk te maken. Op verzoek van het PBL is tijdens een vooronderzoek nagegaan in hoeverre de enquête ook gebruikt kan worden voor landsdekkende en representatieve gegevens over indicatorengebruik en opinie van burgerbetrokkenheid. Dit heeft geleid tot een aantal nieuwe vragen in de enquête. De enquête is voorgelegd aan een online-panel van onderzoeksbureau Motivaction. Uit dit panel is een steekproef getrokken, gestratificeerd naar geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, regio en ethniciteit. De respondenten hebben de enquête online ingevuld. De respons bedroeg 24% (1527 deelnemers). Vervolgens is het opgeleverde databestand geanalyseerd voor het draagvlak in 2021, ontwikkelingen in de tijd en de invloed van sociaaleconomische kenmerken. De resultaten zijn beschreven in dit rapport.

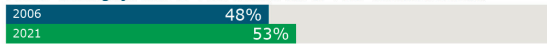
Maatschappelijk draagvlak voor natuur

1 Belang van natuurbehoud

Het belang dat burgers hechten aan het behoud van natuur is toegenomen tussen 2006-2021

Het is belangrijk dat er veel aandacht is voor natuurbehoud

We maken ons terecht zorgen om de toekomst van de natuur

De overheid geeft te weinig geld uit aan natuurbehoud

De natuur mag een belemmering zijn voor economische vooruitgang

Meerderheid van de burgers is voor natuur bij keuze tussen natuur óf economie

Meer winkels óf meer groen

Meer parkeerplaatsen óf meer speel-veldjes en bomen

Extra wegen óf rekeningrijden

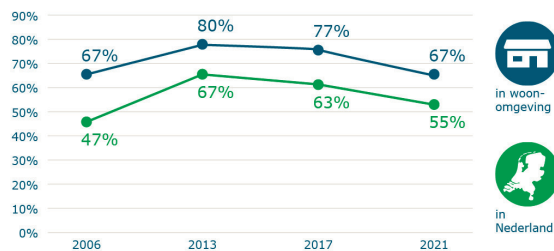
Meer woningen óf aanleg nieuwe natuur

Grootschalige óf kleinschalige landbouw

Tevredenheid van burgers over hoeveelheid natuur neemt af

Percentage Nederlanders dat de hoeveelheid natuur in eigen land en in de eigen woonomgeving als (ruim) voldoende ervaart.

2 Steun voor natuurbeleid

Er is grote steun onder burgers voor maatregelen om natuur te beschermen, te beheren en te onderhouden

De maatregelen waar het meeste draagvlak voor is:

Het **beschermen** van bestaande natuurgebieden

Het **beheer en onderhoud** van natuurgebieden

Het **beschermen** van zeldzame planten en dieren

Burgers zien de overheid als hoofverantwoordelijk voor natuurbescherming

Twee derde van de burgers vindt de overheid **hoofverantwoordelijk** voor natuurbescherming

de overheid

Samen met andere partijen zijn we **medeverantwoordelijk** voor natuurbescherming

de Nederlandse burgers

Natuur heeft voor de meeste burgers geen prioriteit ten opzichte van andere beleidsthema's

Gezondheidszorg	76%	Normen en waarden	29%
Onderwijs	54%	Immigratie & integratie	27%
Milieu en klimaat	45%	Natuur	27%
Sociale zekerheid	43%	Ouderen	21%
Werkgelegenheid	37%	Geen van deze	1%
Misdaad en terrorisme	36%		

3 Betrokkenheid bij natuur

Bezoek van burgers aan natuurgebieden is toegenomen

De helft van de Nederlandse burgers komt regelmatig tot (zeer) vaak in de natuur.

Bezoek aan natuurgebieden is in 2021 **toegenomen** ten opzichte van 2017.

Veel burgers actief voor natuurbescherming vooral door laagdrempelige activiteiten

Twee derde van de burgers zet zich **actief** in voor natuurbescherming.

Vooral door het plaatsen van **nestkastjes** en het **opruimen** van **afval** in de natuur.

Nederlanders vooral betrokken bij natuur door natuurbezoek en informatie in de media

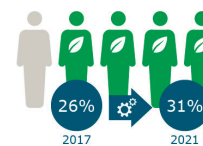
Meer burgers dragen financieel bij aan natuurbescherming tussen 2017-2021

Burgers dragen **financieel** bij aan de natuur onder andere door:

- producten te kopen die rekening houden met natuur
- donaties

Potentiële betrokkenheid bij natuur is groot

Vier op de vijf burgers spreekt het aan om **betrokken** te zijn bij de natuur.

Vrijwilligerswerk doen voor een natuurorganisatie spreekt in 2021 meer burgers aan dan in 2017.

december 2021

Summary

This report discusses the results of the sixth survey of public support for nature and nature policy and public engagement with nature, which is part of a longitudinal research project that has been running since 1996. The survey was held in 2021 in the form of an online questionnaire put to a representative sample of people. The study was carried out for the Netherlands Environmental Assessment Agency (PBL). The aim of the study was to find out what the public thinks about nature and nature policy and determine the level of people's engagement with nature, and also whether or not this has changed over the years. Because the survey is repeated roughly every four years it is possible to identify trends in the levels of support. The main results are summarised below in the form of key messages. These are followed by a brief description of the study method.

Key messages

The Dutch place great importance on nature conservation and this has increased since 2006

The Dutch public feel that nature conservation is important. A majority think the amount of attention given to nature is not excessive and that we are right to be concerned about the future of nature. Almost half the population think that government spending on nature conservation is too low and a quarter think that nature should not be allowed to stand in the way of economic progress. Those that place great importance on nature conservation are also more engaged with nature and are more supportive of policy measures. The support for all four points has increased since 2006.

Satisfaction with the amount of nature has declined since 2013

Since 2013 the level of satisfaction with the amount of nature has declined and this trend continued in 2021. Whereas in 2013 67% of respondents still agreed that the amount of nature in the Netherlands was adequate or more than adequate, in 2021 this had fallen to 55%. In 2021 more than half the public felt the amount of green space in the Netherlands was adequate or more than adequate, but a considerable number (42%) felt that it was too little. In 2021 two-thirds said the amount of green space near to home was adequate or more than adequate, although people in urban areas were generally less positive. Here too, there has been a downward trend in satisfaction since 2013.

Visits to nature in 2021 highest of all years

Over the years a pattern has emerged in which about half the Dutch population visit nature regularly to very frequently. Conversely, almost as many people never or rarely visit nature. In 2021 protected nature conservation areas were visited more than the wider countryside or urban green spaces. The number of these visits has also increased since 2017 and is higher than in all the previous surveys. Covid could be a factor in this rise, although this was not specifically included in the survey. People in the less urbanised areas visit nature more frequently. People who live in urban areas, people who do not have a garden and young people are more frequent visitors to urban green spaces.

The level of support for policy measures for nature conservation is high, but has declined slightly since 2017

There is considerable support for a range of policy measures to conserve and enhance nature. As in 2017, support is highest for protecting existing nature, managing and maintaining wildlife habitats and protecting rare plants and animals. At least 86% feel this is important or very important. But measures such as protecting nature in the countryside, more nature education in schools, and involving businesses and people in nature can also count on considerable public support. Compared with 2017, the support for measures relating to protection has declined, whereas support for more nature in urban areas, more nature in the countryside and more paths, and benches, etc. has increased. This could also be an effect of the Covid pandemic.

The Dutch place the main responsibility for nature firmly with government, but people feel that they share much of the responsibility along with other parties in society

Nature is not a prominent political issue among the Dutch population. Just one in four mentioned nature as a priority for government policy, although this percentage has increased slightly since 2017. Nevertheless, a majority of the public feel that the government bears the main responsibility for nature, in urban areas as well as in the countryside, although this proportion decreased slightly between 2017 and 2021. People think that nature conservation organisations have a big responsibility in protected areas and farmers have a big responsibility in the countryside. Individuals feel they share much of the responsibility for nature along with other actors, such as nature conservation organisations, farmers and industry.

In policy dilemmas involving nature, most Dutch people side with nature

The Dutch public overwhelmingly side with nature in the following dilemmas: 'should we maintain or scrap legally protected areas', 'should conservation management aim to protect plants and animals or enhance the enjoyment of nature' and 'should agriculture should incorporate nature conservation or should it be concerned primarily with food protection'. Support for the view that the wolf is a welcome addition to Dutch nature rather than being a nuisance or a threat is less convincing.

The Dutch public's involvement in nature conservation is mainly through low-threshold activities and this increased in 2021

The action Dutch people take to protect nature is mainly in the form of low-threshold activities, such as hanging up nesting boxes and clearing away litter and other rubbish. The level of involvement in these activities has increased since 2017. The public is much less active in nature and landscape conservation work, nature education and nature surveys.

The Dutch have become more active in decision-making concerning nature

About 40% of the population is involved in activities that can influence decisions on nature. These are also mostly low-threshold activities such as signing petitions on nature conservation issues and making nature a consideration when deciding how to vote. Both activities show an increase compared with 2017.

Most Dutch people engage with nature mainly by using it and less by protecting it or influencing decision-making

Almost half the Dutch population are moderately engaged with nature, mainly in the form of visiting nature and finding out more about nature; very few of these people are actively involved in nature and landscape conservation activities and none in decision-making on nature. The group of people who are reasonably engaged with nature (19%) often visit nature and are more active in nature conservation work than people who are moderately engaged. The reasonably engaged people are hardly active in decision-making on nature, such as signing petitions, attending neighbourhood meetings on greenspace management or organising citizens' initiatives. The group of people considered to be highly engaged with nature (16%) are active on all fronts: as users and conservationists and also in decision-making on nature.

Study method

Public support for nature was measured using three main indicators: importance of nature conservation, support for nature policy, and engagement with nature. The importance of nature conservation reflects the level of awareness among the population that nature needs protecting, people's opinions about the general importance of nature, and the interests of nature in relation to the economy. The second indicator, support for nature policy, reflects people's opinions about the need for government intervention, the responsibility for nature conservation, and concrete policy measures by government. The third indicator, engagement with nature, reflects people's behaviour regarding nature. The three main indicators are broken down into several sub-indicators.

The questionnaire based on these indicators was largely the same as in previous years so that it would be possible to describe trends in support. At the request of PBL, a preliminary study was conducted to examine the extent to which the survey can also be used to provide nationwide and representative

data on indicator use and opinions on public engagement. This led to a number of new questions being incorporated into the survey. The questionnaire was put before an online panel maintained by Motivaction research consultants. The sample population was taken from this panel, stratified by gender, age, educational level, region and ethnicity. The respondents filled in the questionnaire online. The response rate was 24% (1527 participants). The resulting dataset was analysed to obtain a picture of support in 2021, the trends over time and the influence of socioeconomic factors. The results are described in this report.

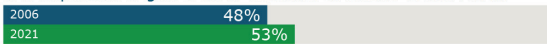
Public support for nature

1 Importance of nature conservation

The importance people attach to nature conservation increased in 2006–2021

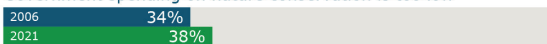
It is important to give a lot of attention to nature conservation

We are right to be concerned about the future of nature

Government spending on nature conservation is too low

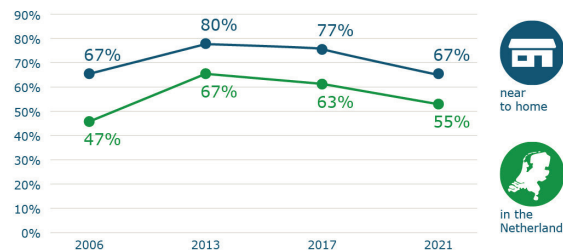
Nature should be allowed to stand in the way of economic progress

Given a choice between nature and the economy, most people choose nature

Level of satisfaction with the amount of nature falling

Percentage of the Dutch population that feels the amount of nature in the country and near to home is adequate or more than adequate

2 Support for nature policy

There is considerable support in the population for measures to protect, manage and maintain nature

The measures with most support are:

Protecting existing nature

Managing and maintaining nature conservation areas

Protecting rare plants and animals

People think the main responsibility for nature conservation lies with government

Two-thirds the population think the government bears the **main responsibility** for nature conservation

the government

We **share responsibility** for nature conservation with others

The Dutch people

Most people feel that nature does not have priority over other policy areas

Healthcare	76%	Values and norms	29%
Education	54%	Immigration & integration	27%
Environment and climate	45%	Nature	27%
Social security	43%	The elderly	21%
Employment	37%	None of these	1%
Crime and terrorism	36%		

3 Engagement with nature

Visits to nature by the public have increased

Half of the Dutch population visit nature regularly to very frequently.

Visits to nature increased in 2021 compared with 2017.

Many people take mainly low-threshold activities for nature conservation

Two-thirds of the population **actively** support nature conservation.

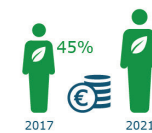
Mainly by hanging up **nesting boxes** and **clearing away rubbish** in nature.

The Dutch engage with nature mainly by visiting nature and via the media

Engagement of the Dutch public with nature

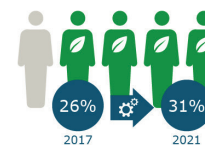
More people made financial contributions to nature conservation in the period 2017–2021

People contribute **financially** to nature through:

- buying nature-friendly products
- donations

Potential engagement with nature is high

Engaging with nature appeals to four out of five people.

Doing **voluntary work** for a nature conservation organisation appealed to more people in 2021 than in 2017.

december 2021

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Al sinds 1996 wordt het maatschappelijk draagvlak voor natuur en natuurbeleid gemonitord door middel van een enquête, de zogenaamde draagvlakenquête. Deze peiling onder een representatieve groep Nederlanders wordt gemiddeld eens in de vier jaar gehouden. De resultaten geven een beeld van hoe de bevolking denkt over het behoud van natuur en het natuurbeleid en in hoeverre de burger zelf actief is voor de natuur.

De laatste peiling van maatschappelijk draagvlak was in 2017. Hieruit kwam naar voren dat de Nederlandse bevolking natuurbehoud belangrijk vindt en dat het draagvlak voor maatregelen om natuur te beschermen groot is. Het publiek ziet de overheid als hoofdverantwoordelijke voor natuur. Zij vinden zichzelf, natuurorganisaties en (landbouw)bedrijven wel in belangrijke mate medeverantwoordelijk. De bevolking is vooral betrokken bij natuur door laagdrempelige activiteiten als het bezoeken van natuur en groen, nestkastjes ophangen, afval opruimen, groen stemmen en een handtekening zetten voor natuur. Het publiek is minder actief als het gaat om onderhoud van natuur en landschap, natuureducatie, buurtoverleg bijwonen of meedoen aan groene burgerinitiatieven. Een herhaling van het onderzoek naar maatschappelijk draagvlak is van belang om na te gaan hoe het draagvlak zich heeft ontwikkeld sinds 2017 en daarvoor. Hoe denken de burgers over het beschermen van natuur en over het samengaan van natuur en economie? En wat doen burgers zelf voor natuur? Neemt deze betrokkenheid toe of af?

Voor beleidsmakers en politici is deze monitoring van het draagvlak belangrijk, omdat inzicht en trends in de waardering van het natuurbeleid en de betrokkenheid van burgers bij natuur en landschap helpen om het beleid verder vorm te geven. Daarom is in 2021 voor de zesde keer de draagvlakenquête uitgevoerd op verzoek van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) in het kader van de Wettelijke Onderzoekstaken (WOT). De resultaten worden onder meer gebruikt voor de Balans van de Leefomgeving en het Compendium van de Leefomgeving.

1.2 Doelstelling

Het doel van deze draagvlakmeting is inzicht te geven in het draagvlak voor natuur en natuurbeleid en de betrokkenheid bij natuur van de Nederlandse bevolking in 2021 en aan te geven welke langjarige trends in dit draagvlak zijn te ontdekken.

Relevante onderzoeksvragen in dit kader zijn:

- Welk belang hechten burgers aan natuurbehoud?
- In hoeverre steunen burgers het natuurbeleid?
- Hoe groot is de betrokkenheid van burgers bij natuur en hoe ziet deze eruit?
- Welke trends zijn er te zien in het maatschappelijk draagvlak voor natuur en zijn er effecten van de coronapandemie zichtbaar?

1.3 Aanpak

Voorafgaand aan de uitvoering van dit onderzoek heeft een vooronderzoek plaatsgevonden met de opdrachtgevers en onderzoekers die vanuit WUR, WOT en PBL betrokken zijn bij onderzoek naar maatschappelijk draagvlak en burgerbetrokkenheid. In twee workshops is nagegaan of de draagvlakenquête van 2017 nog aanpassingen behoeft, welke mogelijkheden de enquête biedt om indicatoren van burgerbetrokkenheid te meten en wat de invloed van de coronapandemie is. Deze exercitie heeft geresulteerd in enkele nieuwe enquêtevragen. De overige vragen zijn hetzelfde gebleven om het longitudinale karakter van de enquête te behouden.

Voor de dataverzameling wordt gebruikgemaakt van een onderzoekspanel. Uit dit panel wordt een representatieve steekproef getrokken. De respondenten uit deze steekproef vullen de enquête online in. De data worden geanalyseerd met SPSS en de resultaten worden beschreven in dit rapport. De uitkomsten geven een beeld van het huidige draagvlak voor natuur en natuurbeleid en de mate waarin burgers betrokken (willen) zijn. Daarnaast worden ook trends in het draagvlak besproken door een vergelijking te maken met de resultaten uit de voorgaande peilingen.

1.4 Leeswijzer

Dit rapport is als volgt opgebouwd. In hoofdstuk 2 beschrijven we de conclusies uit het vooronderzoek en de indicatoren voor draagvlak die in deze studie gebruikt zijn. Hoofdstuk 3 gaat in op de wijze waarop het onderzoek is verricht. De hoofdstukken 4, 5 en 6 beschrijven de resultaten van de analyse van de enquête: hoofdstuk 4 en 5 geven een beeld van de opvattingen van burgers ten aanzien van natuur en natuurbeleid en hoofdstuk 6 gaat in op de betrokkenheid van burgers bij natuur. Naast de resultaten van 2021 wordt in deze hoofdstukken ook vermeld welke langjarige ontwikkelingen er in het draagvlak te ontdekken zijn. De samenhang tussen indicatoren en de mogelijke invloed van corona op het draagvlak komt aan de orde in hoofdstuk 7. Tot slot worden in hoofdstuk 8 de conclusies van dit onderzoek vermeld.

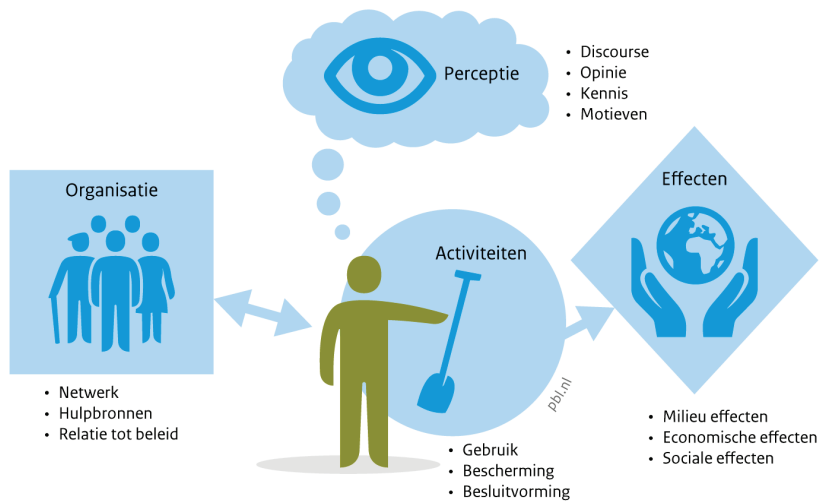
2 Indicatoren voor draagvlak

In dit hoofdstuk bespreken we de indicatoren waarmee het draagvlak voor natuur gemeten wordt. In de eerste paragraaf gaan we in op de resultaten van een vooronderzoek naar de mogelijkheden om een aantal nieuwe indicatoren van burgerbetrokkenheid te meten. Vervolgens gaan we in op de huidige indicatoren voor draagvlak voor natuur en de wijze waarop de nieuwe indicatoren hieraan zijn toegevoegd (paragraaf 2.2). Tot slot komt in paragraaf 2.3 de rol van corona bij de draagvlakmeting aan de orde.

2.1 Resultaten vooronderzoek

Ter voorbereiding van de draagvlakenquête 2021 is in het najaar van 2020 een vooronderzoek gedaan. Het doel hiervan was om voor het Planbureau van de Leefomgeving (PBL) na te gaan in hoeverre de indicatoren *gebruik* en *opinie van burgerbetrokkenheid bij natuur* gemonitord kunnen worden met behulp van de draagvlakenquête (DVE). De aanleiding was het onderzoek van Mattijssen et al. (2020a) voor het PBL waarin de kennisbehoeften rondom burgerbetrokkenheid bij natuur in kaart zijn gebracht. De onderzoekers ontwikkelden daartoe een dashboard met vier thema's: activiteiten (wat doen burgers), perceptie (hoe denken burgers), organisatie (hoe organiseren burgers zich) en effecten (wat zijn de uitwerkingen). Ieder thema bestaat uit drie of vier verschillende indicatoren (zie figuur 2.1).

Maatschappelijke betrokkenheid burgers bij natuur

Figuur 2.1 Dashboard kennisbehoefte burgerbetrokkenheid bij natuur (Mattijssen et al., 2020a).

Het PBL gaf aan vooral behoefte te hebben aan meer informatie over de indicator 'gebruik' (thema activiteiten) en de indicator *opinie* (thema perceptie) (Mattijssen et al., 2020b). Onder *gebruik* wordt verstaan: welke activiteiten ondernemen burgers bij gebruik van natuur? 'Opinie' is de mening van mensen over natuur en natuurthema's. Wat betreft de methodiek werd door het PBL gevraagd om verbinding te zoeken met bestaande methoden, waarvan de draagvlakenquête een belangrijk onderdeel is. Daarnaast vond het PBL het belangrijk dat de verzamelde gegevens landsdekkend en representatief zijn om aan de eisen van het Compendium voor de Leefomgeving (CLO) tegemoet te komen. Mattijssen et al. (2020a) concluderen dat de draagvlakenquête momenteel de belangrijkste bron is voor informatie over de indicatoren *gebruik* en *opinie*.

In het vooronderzoek is nagegaan in hoeverre vragen uit de laatstgehouden draagvlakenquête (2017) relevant zijn voor de indicatoren *gebruik* en *opinie*, welke hiaten er zijn en hoe die opgevuld kunnen

worden met nieuwe vragen. Het behouden van het longitudinale karakter en het voorkomen dat de enquête te lang wordt, waren daarbij belangrijke randvoorwaarden. Om trends in het draagvlak te kunnen analyseren moet in iedere editie van de draagvlakenquête eenzelfde set vragen aan de respondenten voorgelegd worden. Ook de uitbreiding met nieuwe vragen is niet onbeperkt, omdat er grenzen zijn aan de lengte van de enquête.

Ten behoeve van het vooronderzoek zijn twee workshops georganiseerd met de opdrachtgevers en onderzoekers die vanuit WUR, WOT en PBL betrokken zijn bij onderzoek naar maatschappelijk draagvlak en burgerbetrokkenheid of aanverwant onderzoek (zie bijlage 1 voor de deelnemers). Daarnaast is deskresearch uitgevoerd. Met de informatie uit deze bronnen is een nieuwe draagvlakenquête voor 2021 opgesteld.

In de eerste workshop is nagegaan welke vragen uit de DVE toeleverend kunnen zijn voor de indicatoren *gebruik* en *opinie* van burgerbetrokkenheid. De basis hiervoor vormde een inventarisatie van Mattijssen et al. (2020b) van dertien aanknopingspunten om de indicatoren *gebruik* en *opinie* te meten (zie tabel 2.1). Uit de match van deze aanknopingspunten met de DVE bleek dat voor de drie aanknopingspunten *passieve natuurbeleving*, *acceptatie diverse maatregelen* en *invulling rollen natuurbeleid* in de DVE geschikte vragen staan om hierover informatie te verzamelen. Voor informatie over de aanknopingspunten *analyse aankoopgedrag*, *in kaart brengen mate van vergroening tuinen* en *aggregatie kijkcijfers*, *draagvlak diverse typen natuur* werd geconcludeerd dat andere methoden dan de DVE geschikter zijn.

Dit betekent dat voor zeven van de dertien aanknopingspunten de huidige enquête geen of onvoldoende informatie biedt en dat er behoefte is aan nieuwe vragen. Het gaat om drie aanknopingspunten voor de indicator *gebruik*: *natuurafwegingen consumenten*, *gebruik groene faciliteiten*, *natuurgedrag in/rondom huis* en drie aanknopingspunten voor de indicator *opinie*: *onderlinge afweging natuurthema's*, *steun voor nieuwe beleidsissues* en *vertrouwen in actoren natuurdomein*. In tabel 2.1 zijn deze aanknopingspunten vet weergegeven.

Tabel 2.1 Aanknopingspunten en nieuwe enquêtevragen om de indicatoren *gebruik* en *opinie* te meten (vetgedrukt zijn de aanknopingspunten waarbij behoefte is aan nieuwe vragen).

Subthema	Aandachtspunten	Aanknopingspunten indicatoren	Nieuwe enquêtevragen	
Gebruik	Consument	1. Natuurafwegingen consumenten	Vraag naar hoe men in het dagelijks leven rekening houdt met natuur en milieu (vraag 6)	
		2. Analyse aankoopgedrag		
	Recreant	3. Gebruik groene faciliteiten		
		4. Natuurgedrag in/rondom huis	Vraag naar tuinbezit en omgang met tuin (vraag 8 en 9) Vraag naar plaatsen bijenhotel en vraag naar planten i.p.v. bestrating (uitbreiding vraag 23)	
	Bewoner	5. In kaart brengen mate vergroening van tuinen		
		Passieve beleving	6. Aggregatie kijkcijfers (media)	
			7. Passieve natuurbeleving	
Opinie	Prioriteiten natuur	8. Onderlinge afweging natuurthema's	Vraag naar natuur-dilemma's (vraag 12)	
	Steun natuurbehoud	9. Steun voor nieuwe beleidsissues		
	Acceptatie	10. Acceptatie diverse maatregelen		
	Draagvlak diverse soorten natuur	11. Draagvlak diverse natuurtypen		
	Rol van burgers	12. Invulling rollen natuurbeleid		
	Vertrouwen	13. Vertrouwen in actoren natuurdomein		

Als input voor de tweede workshop zijn deze aanknopingspunten uitgewerkt tot één of meer nieuwe enquêtevragen. Tijdens de workshop is besproken welke vragen het geschiktst waren om relevante informatie op te halen ten aanzien van de indicatoren 'gebruik' en 'opinie' en er zijn suggesties gedaan voor de vorm en formulering van vragen. Omdat de DVE onvoldoende ruimte biedt om alle vragen op te nemen, is in de workshop ook bediscussieerd welke aanknopingspunten de meeste prioriteit hebben. Hierover hadden de deelnemers verschillende opvattingen. Voor een beter beeld is met behulp van Mentimeter gestemd, waarbij iedere deelnemer drie aanknopingspunten mocht prioriteren. Hieruit bleek dat de meeste prioriteit gegeven werd aan nieuwe enquêtevragen voor de aanknopingspunten *natuurafwegingen consumenten* en *onderlinge afweging natuurthema's*. *Gebruik groene faciliteiten* had de minste prioriteit bij de deelnemers.

Op basis van de tweede workshop hebben de onderzoekers de nieuwe enquête opgesteld (zie bijlage 2). Ten behoeve van de indicator *gebruik* zijn drie nieuwe vragen en twee nieuwe items bij een bestaande vraag geformuleerd (zie tabel 2.1):

1. Hoe houdt u in uw dagelijks leven rekening met natuur en milieu? (vraag 6)
2. Heeft u een tuin bij uw woning? (vraag 8)
3. Mening over een aantal uitspraken over de tuin (vraag 9)
 - Plaatsen van insectenhuisjes, bijenhôtels bij mijn huis (vraag 23)
 - Bestrating vervangen door planten (vraag 23)

Ten behoeve van de indicator *opinie* is één nieuwe vraag geformuleerd (zie ook tabel 2.1):

4. Dilemma's over onderlinge afweging natuurthema's (vraag 12).

In de volgende paragrafen bespreken we de indicatoren van draagvlak voor natuur en de plaats van de aanknopingspunten hierin.

2.2 Indicatoren van draagvlak voor natuur

Onder maatschappelijk draagvlak voor natuur en natuurbeleid verstaan we in dit onderzoek *de steun van de Nederlandse bevolking voor en betrokkenheid bij de natuur en het natuurbeleid*. Het omvat zowel de opvattingen en meningen die mensen hebben ten aanzien van de natuur en het natuurbeleid, als ook het gedrag van mensen ten aanzien van natuur.

Het maatschappelijke draagvlak wordt gemeten aan de hand van drie indicatoren: 1) het belang dat mensen hechten aan natuurbehoud, 2) de steun die mensen geven aan het natuurbeleid en 3) de betrokkenheid van mensen bij de natuur. Iedere indicator bestaat weer uit een aantal sub-indicatoren, die geoperationaliseerd zijn in vragen voor de enquête (zie bijlage 2).

1. Belang van natuurbehoud

Het natuurbeleid is onder meer gericht op bescherming van natuur, maar hoe groot is het besef bij de bevolking dat natuur bescherming nodig heeft? Onder de indicator *het belang van natuurbehoud* verstaan we hoe belangrijk Nederlanders (het behoud van) natuur vinden. Ziet men natuur als iets wat aandacht en bescherming nodig heeft of als een belemmering voor de economie? En waarom vinden we natuur belangrijk: voor recreatie of gezondheid of ...? Ook de opvattingen over hoe we met natuur om moeten gaan (normatieve natuurbeelden) en de waardering van de hoeveelheid natuur behoren tot deze indicator.

2. Steun voor natuurbeleid

De steun voor het natuurbeleid heeft betrekking op de verantwoordelijkheid voor natuurbescherming en concrete beleidsmaatregelen van de overheid. Hoe belangrijk vindt men natuurbeleid in relatie tot andere beleidsvelden, welke actoren vindt men verantwoordelijk voor de natuur en hoe waardeert men beleidsmaatregelen om natuur te beschermen en te verbeteren?

3. Betrokkenheid bij natuur

Betrokkenheid richt zich op het gedrag van mensen ten aanzien van natuur. We onderscheiden daarin drie rollen: de rol van gebruiker, de rol van beschermer en de rol van beslisser. Elke rol is geoperationaliseerd in een aantal kenmerken. De rol van gebruiker heeft betrekking op bezoek aan

natuurgebieden en het verkrijgen van informatie over de natuur. De rol van beschermer uit zich in het doen van activiteiten voor natuur- en landschapsbeheer, het lidmaatschap van natuurbeschermingsorganisaties en in een financiële bijdrage voor natuur. De rol van beslisser is van toepassing op mensen die bezig zijn om besluitvorming over natuur te beïnvloeden of initiatiefnemer zijn van burgerinitiatieven op het gebied van natuur en landschap. In elke rol onderscheiden we een passieve en een actieve vorm van betrokkenheid. Naast de daadwerkelijke betrokkenheid wordt ook aandacht besteed aan de potentiële betrokkenheid van burgers bij natuur: wat zouden mensen willen doen en wat zijn hun motieven daarvoor?

Naar aanleiding van het vooronderzoek worden bovenstaande indicatoren aangevuld met drie sub-indicatoren van burgerbetrokkenheid:

- De indicator *steun voor natuurbeleid* is uitgebreid met de sub-indicator *onderlinge afweging natuurthema's* (opinie) door middel van een nieuwe vraag over dilemma's voor natuur.
- De indicator *betrokkenheid bij natuur* (burger als gebruiker) is aangevuld met de sub-indicator *natuurgedrag rondom huis* door middel van nieuwe vragen over tuinbezit en omgang met de tuin.
- De indicator *betrokkenheid bij natuur* (burger als beschermer) is aangevuld met de sub-indicator *natuurgedrag rondom huis* door middel van een vraag naar plaatsen bijenhotel en een vraag naar planten versus bestrating en met de sub-indicator *natuurafwegingen consumenten* door middel van een vraag naar hoe men in het dagelijks leven rekening houdt met natuur en milieu.

In tabel 2.2 staat een overzicht van de hoofd- en sub-indicatoren van draagvlak voor natuur en het bijbehorende vraagnummer uit de enquête (zie bijlage 2).

Tabel 2.2 *Indicatoren draagvlak voor natuur incl. sub-indicatoren burgerbetrokkenheid (cursief).*

Belang van natuurbehoud
• besef van belang van natuurbehoud (vraag 17)• belang van natuur ten opzichte van andere belangen zoals woningbouw en infrastructuur (vraag 16)• normatieve natuurbeelden (vraag 18)• belang van natuur in het algemeen (vraag 4)• waardering van natuur in Nederland en in de woonomgeving (vraag 2 en 3)
Steun voor natuurbeleid
• beleidsprioriteiten van de overheid (vraag 1)• verantwoordelijkheid voor natuur van verschillende partijen (vraag 19)• waardering van beleidsmaatregelen (vraag 14)• <i>natuurdilemma's (vraag 12) (Onderlinge afweging natuurthema's)</i>
Betrokkenheid bij natuur
Burger als gebruiker   • bezoek aan natuur (vraag 7)• informatie over natuur gebruiken (vraag 10)• <i>tuinbezit en omgang met tuin (vraag 8 en 9) (Natuurgedrag rondom huis)</i>
Burger als beschermer   • activiteiten voor natuur- en landschapsbeheer (vraag 16)• lidmaatschap natuurorganisatie (vraag 11)• financiële bijdrage aan natuur (vraag 13)• <i>plaatsen bijenhotel en planten i.p.v. bestrating (uitbreiding vraag 16) (Natuurgedrag rondom huis)</i>• <i>rekening houden met natuur en milieu in het dagelijks leven (vraag 6) (Natuurafwegingen consumenten)</i>
Burger als beslisser   • activiteiten voor beïnvloeding besluitvorming (vraag 24)• betrokkenheid bij burgerinitiatieven (vraag 27)

Bovengenoemde aanvullingen leveren het PBL landsdekkende en representatieve gegevens over de indicatoren *gebruik* en *opinie* van burgerbetrokkenheid bij natuur. Daarnaast worden door de nieuwe vragen de indicatoren *steun voor natuurbeleid* en *betrokkenheid bij natuur* versterkt. Vooral de vraag naar de voetafdruk (vraag 6: houdt u in het dagelijks leven rekening met natuur en milieu?) is van meerwaarde. De rol van burgers als consument was namelijk nog niet in de DVE opgenomen en de

vraag sluit goed aan bij de doelstellingen van het Biodiversiteitsverdrag (CBD), waarin duurzame consumptie een driver is voor biodiversiteitsbeleid. Ook wordt hierdoor de DVE inhoudelijk iets verbreed, omdat er meer aandacht is gekomen voor klimaatadaptatie en het toekomstbestendig maken van natuur.

2.3 Draagvlak voor natuur en corona

In de workshops van het vooronderzoek is ook gesproken over de invloed van de coronapandemie op het draagvlak voor natuur en op welke wijze dit gemeten zou kunnen worden in de draagvlakenquête. Het vooronderzoek vond plaats in de tijd dat Nederland zich al een half jaar in een (gedeeltelijke) lockdown bevond om de verspreiding van het coronavirus tegen te gaan. Thuiswerken, afstand houden, drukke plekken vermijden en thuis weinig bezoekers ontvangen waren de belangrijkste maatregelen. Dit had tot gevolg dat meer mensen dan ooit de natuur opzochten. Uit een enquête van tv-programma De Monitor (september 2020) blijkt dat bijna alle 158 ondervraagde boswachters van Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en De Landschappen en groene boa's (98 procent) meer drukte ervoeren in de natuurgebieden dan voorgaande jaren. Gegevens van Google statistics lieten volgens Natuurmonumenten zien dat bezoekersaantallen van natuurgebieden gemiddeld met 30 procent toenamen (website Natuurmonumenten december 2020).

Tijdens het vooronderzoek is nagegaan of de toename aan natuurbezoek vanwege de coronapandemie een vraag was om op te nemen in de draagvlakenquête. Dit onderwerp werd uitgewerkt in de vorm van twee vragen: (1) een vraag over verhoogde bezoekfrequentie ten tijde van corona en (2) motieven van bezoek ten tijde van corona. Om tot een goede formulering te komen is nader gekeken naar recent onderzoek op dit vlak zoals een Vlaams corona-natuuronderzoek (Decker, et al., 2020) en een publieksonderzoek dat Motivaction op verzoek van Vogelbescherming Nederland heeft uitgevoerd (Vogelbescherming Nederland, 2020). Beide onderzoeken gaan over (verhoogd) natuurbezoek en het belang van dit natuurbezoek voor de gezondheid, maar waar het Vlaamse onderzoek veel aandacht heeft voor (veranderde) redenen van bezoek, gaat het Nederlandse onderzoek dieper in op de mogelijke doorwerking van de ervaringen in de coronaperiode op het denken over het belang van natuur(bescherming) op de lange termijn. Zo wordt in het Nederlandse onderzoek gevraagd naar de 'ervaringen tijdens de intelligente lockdown en de huidige anderhalvemetersamenleving' in relatie tot de uitspraken: (i) De coronacrisis heeft duidelijk gemaakt dat er in Nederland meer behoefte is aan groen en natuur in de buurt; (ii) Meer groen en natuur in de buurt zal bijdragen aan hoe gezond en gelukkig mensen zijn en (iii) De coronacrisis heeft aangetoond dat het belangrijk is om natuur te beschermen en uit te breiden.

Uiteindelijk is in de tweede workshop besloten om geen nieuwe vragen over corona en natuurbezoek op te nemen in de enquête van 2021. De meerwaarde hiervan werd onvoldoende gevonden, omdat de Motivaction-peiling ook een representatieve publieksenquête betrof en deze kennis dus al voorhanden is.

Overigens biedt de DVE ook met de bestaande vragen - door een vergelijking van de resultaten van 2021 met die van 2017 - mogelijkheden om te achterhalen of zich veranderingen hebben voorgedaan in natuurbezoek en in het belang dat het publiek hecht aan natuurbescherming of uitbreiding van natuur. Kanttekening bij deze analyse is, dat veranderingen niet eenduidig toe te wijzen zijn aan corona; het gaat immers om een periode van vier jaar. Maar een tijdbreuk met de eerdere DVE-trend zou de impact van corona wel aannemelijk kunnen maken. In hoofdstuk 8 zullen we waar relevant ingaan op deze analyses en de mogelijke invloed van corona.

3 Onderzoeksopzet

In dit hoofdstuk beschrijven we de methode van onderzoek. In paragraaf 3.1 gaan we in op de onderzoeksmethode, paragraaf 3.2 geeft een beeld van de onderzoekspopulatie, steekproef en response en in paragraaf 3.3 wordt ingegaan op de enquête. Tot slot wordt in paragraaf 3.4 verteld op welke wijze de gegevens geanalyseerd zijn.

3.1 Methode

In dit onderzoek is de methode gehanteerd van een publieksenquête. Aan de hand van een door de onderzoekers opgestelde vragenlijst heeft onderzoeksbureau Motivaction respondenten benaderd voor het onderzoek. Hiervoor is gebruik gemaakt van het StemPunt-panel. Dit panel bestaat uit ruim 80.000 panelleden van 16 jaar of ouder (peildatum april 2021). Motivaction heeft uit dit panel een representatieve steekproef getrokken (zie paragraaf 3.2). De respondenten hebben de enquête online ingevuld. Het veldwerk is uitgevoerd in de periode van 25 maart 2021 tot en met 30 maart 2021. De respondenten beoordeelden de enquête gemiddeld met een 7,79. Als dank voor deelname aan het onderzoek hebben de respondenten een kleine beloning ontvangen in de vorm van punten voor het StemPunt-spaarprogramma.

3.2 Onderzoekspopulatie, steekproef en respons

De onderzoekspopulatie omvat driekwart van de Nederlandse bevolking, namelijk circa 13,2 miljoen inwoners tussen 16 en 75 jaar. Motivaction heeft uit het StemPunt-panel een representatief verdeelde steekproef getrokken van 9959 potentiële respondenten. Bij deze steekproeftrekking is rekening gehouden met interacties op geslacht, leeftijd, opleiding en regio (Nielsen-indeling). In de veldwerkperiode is random aan 6.424 personen uit deze steekproef een uitnodigingsmail verstuurd. Op de slotdatum van het veldwerk was het gewenste aantal vragenlijsten ingevuld (1500) en is de toegang tot de vragenlijst op internet afgesloten. Uiteindelijk zijn de data van 1527 respondenten in de definitieve dataset verwerkt waarmee de respons op 24% is uitgekomen.

De behaalde respons van 24% is aanzienlijk lager dan twee voorgaande edities van de draagvlak-enquête. Destijds werd gebruik gemaakt van een online-panel van onderzoeksbureau GfK. Dit bureau was in 2021 echter niet beschikbaar, zodat gebruik moest worden gemaakt van een ander panel. GfK realiseerde responspercentages van 55 en 68%. De nu behaalde 24% respons is voor Motivaction een gangbaar percentage (gemiddeld tussen 25-30%). Motivaction geeft hiervoor als mogelijke verklaring dat zij lagere incentives geeft dan andere bureaus en dat andere bureaus mogelijk alleen panelleden benaderen die vooraf hebben aangegeven mee te willen doen aan onderzoek in die periode. Een lagere respons geeft een grotere kans op vertekeningen in de uitkomsten als gevolg van selectieve non-respons (Te Riele, 2002). Het risico van selectieve non-respons is overigens verkleind door het onderwerp van onderzoek niet vooraf bekend te maken bij panelleden. Bovendien heeft Motivaction laten weten dat de respons op karakteristieke indicatoren zoals het uitvalspercentage niet afwijkend is. De kans op vertekeningen van de lage respons lijkt daarmee beperkt te zijn.

Tabel 3.1 laat zien dat de respons voor wat betreft geslacht en regio de verdeling van de populatie volgens de CBS Gouden Standaard¹ grotendeels benadert. Voor leeftijd geldt dit hoofdzakelijk ook, met uitzondering van de leeftijdsgroep 65 t/m 74 jaar. Hierbij is sprake van een oververtegenwoordiging in de respons. Voor opleiding is het genoten opleidingsniveau als uitgangspunt gehanteerd. Deze laat kleine afwijkingen zien ten opzichte van de Gouden Standaard; met name hoger opgeleiden

¹ De Gouden Standaard is een ijkingsinstrument voor nationale en regionale steekproeven. Hierdoor is het mogelijk dat in de branche van opinieonderzoek dezelfde ijkingsdata worden gebruikt om de representativiteit van een steekproef vast te stellen.

zijn wat oververtegenwoordigd in de respons (42% in de steekproef, om 36% volgens de Gouden Standaard). De hiervoor genoemde verschillen tussen steekproef en Gouden Standaard zijn acceptabel. Dat blijkt uit de hoge wegefficiency² van 89%. Dit is een reden om niet te hoeven wegen, maar de doorslaggevende reden om de ongewogen data te gebruiken, is dat in eerdere jaren ook hiervoor is gekozen (met uitzondering van 2017, toen de steekproef op een andere manier is getrokken³).

Tabel 3.1 Onderzoekspopulatie en respons naar geslacht, leeftijd, opleiding en regio (%).

	Populatie volgens CBS Gouden Standaard 2021	Respons (n=1527)
Geslacht		
Man	49,8	50,8
Vrouw	50,2	49,2
Leeftijd		
16-24 jaar	14,8	12,4
25-34 jaar	16,4	14,7
35-44 jaar	17,2	14,1
45-54 jaar	19,9	19,5
55-64 jaar	17,0	19,5
65 t/m 74 jaar	14,6	19,8
Opleiding (genoten)		
Hoog	35,6	42,0
Midden	48,1	44,2
Laag	16,3	13,8
Regio		
3 grote gemeenten	12,1	10,5
West	29,6	30,6
Noord	10,0	11,0
Oost	20,6	19,9
Zuid	23,8	24,7
Randgemeenten	4,0	3,3

3.3 De enquête

Indicatoren en vragen

In het vorige hoofdstuk hebben we drie velden van indicatoren beschreven: (1) beelden en waarderingen natuur, (2) waarderingen natuurbeleid en (3) natuurbetrokken activiteiten. Deze indicatoren zijn te verbinden met kenmerken of eigenschappen (variabelen) die zich empirisch laten onderzoeken. Door middel van een bijpassende vragenlijst (de publieksenquête) is er empirische informatie over variabelen verzameld die naar ons idee de indicatoren in redelijke mate afdekken (zie de vragenlijst in bijlage 2). Daarbij is rekening gehouden met de methodische richtlijnen uit het vorige hoofdstuk. In tabel 2.2 is per veld een overzicht te vinden van de indicatoren en een korte typering van de vragen waarmee deze zijn geoperationaliseerd.

In het vorige hoofdstuk hebben we de drie hoofdindicatoren van draagvlak beschreven: 1) belang van natuurbehoud, 2) steun voor natuurbeleid en 3) betrokkenheid bij natuur. Deze indicatoren en onderliggende sub-indicatoren zijn geoperationaliseerd in vragen (zie paragraaf 2.2) voor de enquête. De enquête van 2021 (zie bijlage 2) is grotendeels gelijk aan die van 2017. Zoals beschreven in paragraaf 2.1 zijn drie nieuwe vragen en twee items bij een bestaande vraag toegevoegd aan de enquête en is een vraag verwijderd (zie bijlage 3).

² Dit is een maat voor de afwijking van de respons op sociaal-demografische kenmerken op de doelpopulatie, hier: de Gouden Standaard.

³ In dat jaar zijn de data ook geanalyseerd op provinciaal niveau. Daarom zijn in de steekproef een gelijk aantal respondenten per provincie opgenomen. Om uitspraken te kunnen doen voor de Nederlandse bevolking als geheel was een weging noodzakelijk.

Ook in de voorgaande edities van de enquête zijn vragen toegevoegd, aangepast of verwijderd en zijn antwoordcategorieën van diverse vragen niet altijd gelijk gebleven. Voor een vergelijking van de enquêtes van 1996, 2002 en 2006 verwijzen we naar het rapport van De Bakker et al. (2007) en voor een vergelijking van de enquêtes 2006–2013 naar De Boer et al. (2014) en voor een vergelijking van 2013–2017 naar De Boer en Langers (2017).

3.4 Analyse

De data zijn door Motivaction opgeleverd in een SPSS-bestand. Hierin zijn de antwoorden van 1527 respondenten verwerkt. Bij alle analyses is *n* dus 1527, tenzij anders vermeld.

Rechte tellingen

Per vraag zijn eerst rechte tellingen uitgevoerd voor de gehele dataset om in beeld te krijgen hoeveel mensen welk antwoord hebben gegeven. Op basis hiervan kan bijvoorbeeld worden aangegeven hoeveel procent van de Nederlanders het eens is met een stelling, of hoeveel procent van de Nederlanders gebruikmaakt van welke mogelijkheden om iets over natuur te weten te komen. Bij de presentatie van de bevindingen heeft soms een indikking van vijf naar drie categorieën plaatsgevonden.

Voor verdiepende analyses (analyses in de tijd, analyses met sociaal-demografische kenmerken) is er soms voor gekozen om de analyse te richten op de kern van de vraag. Deze keuze hangt samen met de omvang van de dataset en het behapbaar houden van de bevindingen. Hiertoe zijn bij enkele vragen waarop in gradaties geantwoord kon worden, respondenten ingedeeld in twee groepen. De ene groep bestond dan uit respondenten die hebben aangegeven bijvoorbeeld de hoeveelheid natuur (ruim) voldoende te vinden, bepaalde maatregelen (zeer) belangrijk te vinden of het met bepaalde stellingen (helemaal) eens zijn. De andere groep bestaat uit respondenten die gekozen hebben voor één van de andere antwoordcategorieën. Een op deze wijze geaggregeerde variabele heet ook wel een dichotome variabele⁴.

Analyse naar invloed van sociaal-demografische kenmerken

Vervolgens zijn de draagvlakindicatoren gerelateerd aan meer algemene sociaal-demografische kenmerken. Nagegaan is in hoeverre de opvattingen over natuur (uitgedrukt in percentages of gemiddelden) tussen vooraf gedefinieerde groepen met andere achtergrondkenmerken verschillen. In deze studie zijn groepen gedefinieerd op basis van zes achtergrondkenmerken: geslacht, leeftijd, opleiding, etniciteit, stedelijkheid en tuinbezit. Voor de analyse is de respons voor ieder achtergrondkenmerk in twee of drie groepen gesplitst. De indeling in groepen staat samengevat in tabel 3.2.

Tabel 3.2 Indeling steekproef in sociaal-demografische variabelen (*n*=1527).

Kenmerk	Groep 1	Groep 2	Groep 3
Geslacht	man (1) 51%	vrouw (2) 49%	
Leeftijd	16 tot 35 jaar (1) 27%	35 tot 55 jaar (2) 34%	55 jaar en ouder (3) 39%
Opleiding	laag (1) 14%	midden (2) 44%	hoog (3) 42%
Etniciteit	Nederlandse achtergrond en westerse migratieachtergrond (1) 95%	niet-westerse migratieachtergrond (2) 5%	
Stedelijkheid	sterk tot zeer sterk stedelijk (1) 48%	matig stedelijk (2) 20%	weinig tot niet stedelijk (3) 32%
Tuinbezit	wel tuinbezit 75%	geen tuinbezit 25%	

⁴ Dit dichotomiseren is gedaan bij de vragen 2, 3, 4, 14, 17 en 18

Er zijn diverse statistische toetsen gebruikt om na te gaan of de opvattingen tussen de groepen gelijk zijn. De keuze van de gebruikte toets hangt samen met (1) het meetniveau van de te toetsen vraag en (2) het aantal groepen dat voor een achtergrondkenmerk is onderscheiden. Voor de kenmerken die zijn verdeeld naar twee groepen (geslacht, etniciteit, tuinbezit) is de Chi-kwadraat (nominale en dichotome variabelen), Mann-Whitney-toets (ordinale variabelen) of de T-toets (intervalvariabelen) gebruikt, voor leeftijd, opleidingsniveau en stedelijkheid is de Chi-kwadraat, (nominale en dichotome variabelen), Kruskal Wallis (ordinale variabelen) of de Anova-toets (intervalvariabelen) gebruikt. Voor een aantal vragen bestaat de mogelijkheid om de antwoordcategorie 'weet niet' aan te vinken. Voor de statistische toetsing van ordinale en intervalvariabelen zijn deze antwoorden buiten beschouwing gelaten, aangezien ze anders de berekening van rangordes of gemiddelden zouden vertroebelen.

In dit rapport worden alleen significante verschillen beschreven. Voor het bepalen of de antwoordverdelingen van groepen onderling afwijken, is een betrouwbaarheidsinterval van 95% aangehouden (waarbij een grenswaarde van de p-waarde van 5% hoort, ofwel het verschil tussen groepen is significant bij $p < 0,05$). Alle significante verschillen met ook vermelding van de p-waarde zijn weergegeven in het tabellenboek van bijlage 4. In de hoofdtekst worden de hoofdlijnen in de bevindingen besproken; de verschillen zijn te omvattend om in detail op in te gaan. Daarbij is de keuze gemaakt om voor de vragen waarbij mensen hun voorkeuren konden geven, enkel de verschillen uit te lichten voor de vijf meest gegeven antwoorden.

Analyses in de tijd

Een vergelijking is gemaakt van de opvattingen van het publiek in 2021 met de opvattingen in voorgaande publieksenquêtes. Hiervoor is de data van eerdere jaargangen (2006, 2013, 2017) aan de database van 2021 toegevoegd, voor de 2021-vragen die ook in eerdere jaren op een vergelijkbare manier zijn gesteld. Vervolgens is per variabele geanalyseerd of zich significante verschillen tussen de opvattingen in de verschillende jaren voordoen. De data van 2017 zijn gewogen, vanwege de gestratificeerde steekproeftrekking naar provincies in dat jaar. Voor andere jaren hoefden de data niet gewogen te worden.

Significantietoetsen zijn gedaan voor de jaargangen 2006, 2013 en 2017 met 2021. Welke toets gebruikt is, is afhankelijk van het meetniveau en het aantal te vergelijken jaargangen. Getoetst is met behulp van de Chi-kwadraattoets voor nominale en dichotome variabelen. Voor het ordinale niveau is ofwel getoetst met Mann-Whitney (bij vergelijking van twee jaren) of Kruskal Wallis-toets (bij vergelijking van meer dan twee jaren), en voor intervalniveau de T-toets (vergelijking van twee jaren) en Anova (vergelijking van meer dan twee jaren). Als zich bij vergelijking van drie of meer jaren verschillen voordoen, is vervolgens getoetst tussen welke jaren hier sprake van is. Daarvoor is voor nominale en dichotome variabelen de Chi-kwadraattoets gebruikt, en voor de overige variabelen is dit getoetst aan de hand van een Post Hoc-toets. Voor Anova vormde Bonferroni de Post Hoc-toets en voor de Kruskal Wallis-toets vormde Mann Whitney de Post Hoc-toets. Post Hoc is dus uitgevoerd na de algemene statistische test (Chi-kwadraat, Kruskal Wallis of Anova), om na te gaan tussen exact welke jaren de verschillen zich voordoen⁵. Alle significante verschillen zijn weergegeven in bijlage 5 (Tabellenboek), geordend per enquêtevraag in de volgorde waarin de vragen in de enquête (zie bijlage 2) zijn opgenomen. In de hoofdtekst worden de hoofdlijnen in bevindingen besproken.

Hypotheses

Naast bovenstaande analyses wordt aandacht geschonken aan de relatie tussen de indicatoren *belang van natuurbehoud*, *steun voor beleidsmaatregelen* en *natuurbetrokkenheid*. Interessante hypothesen in dit kader zijn:

- Hoe hoger het besef van belang van natuurbehoud, hoe vaker mensen actief betrokken zijn bij natuur als gebruiker, beschermer en beslisser.
- Hoe meer betrokken burgers zijn bij de natuur, hoe groter de steun voor het natuurbeleid.
- Hoe meer burgers rekening houden met hun voetafdruk, hoe hoger het besef van natuurbehoud en de steun voor het natuurbeleid.

⁵ In bijlage 5 zijn enkel significante verschillen tussen 2021 en eerdere jaren vermeld (en niet tussen eerdere jaren dan 2021 onderling, bijvoorbeeld 2003-2017). Voor deze verschillen verwijzen we naar rapportages van eerdere jaargangen.

Ook de mogelijke invloed van de coronapandemie op het draagvlak voor natuur wordt onderzocht. De hypothese is dat deze pandemie heeft geleid tot een herwaardering van natuur. Dit zou in de resultaten tot uiting kunnen komen, bijvoorbeeld doordat burgers vaker een bezoek brengen aan natuur en stedelijk groen, een groter belang hechten aan natuurbehoud, een grotere betrokkenheid bij natuur tonen en een grotere steun geven aan beleidsmaatregelen ten opzichte van de vorige metingen.

4 Belang van natuurbehoud

In dit hoofdstuk gaan we in op de indicator *het belang van natuurbehoud*: in welke mate vinden burgers het belangrijk om natuur te beschermen, hoe gaat men om met dilemma's tussen natuur en economie en waarom vinden burgers natuur belangrijk? Ook presenteren we de voorkeuren van burgers wat betreft de omgang met en de inrichting van natuur. Tot slot wordt ook de waardering van de hoeveelheid natuur in Nederland en in de woonomgeving besproken. Per vraag worden eerst de bevindingen van 2021 weergegeven gevolgd door een vergelijking met eerdere jaren.

4.1 Belang van natuurbehoud

Uit tabel 4.1 blijkt dat het besef van het belang van natuur hoog is: 71% van de Nederlandse bevolking vindt de aandacht voor natuur niet overdreven en 53% vindt dat we ons terecht zorgen maken over de toekomst van de natuur. Ook vindt 47% dat de overheid te weinig geld uit geeft aan natuurbehoud; 28% denkt hier neutraal over en bijna een vijfde weet het niet. De burgers hebben geen uitgesproken mening over de stelling dat natuur geen belemmering mag zijn voor economische vooruitgang: 32% denkt hier neutraal over, 38% is het er niet mee eens en 25% is het er wel mee eens.

Tabel 4.1 *Mening over het belang van natuurbehoud in Nederland (%)*.

Stellingen	(helemaal)			
	(helemaal) eens	niet eens, niet oneens	niet mee eens	weet ik niet
Al die aandacht voor natuur is overdreven	9	18	71	3
We maken ons te veel zorgen over de toekomst van de natuur in Nederland	22	21	53	4
De overheid geeft te weinig geld uit aan natuurbehoud	47	28	7	18
De natuur mag geen belemmering zijn voor economische vooruitgang	25	32	38	4

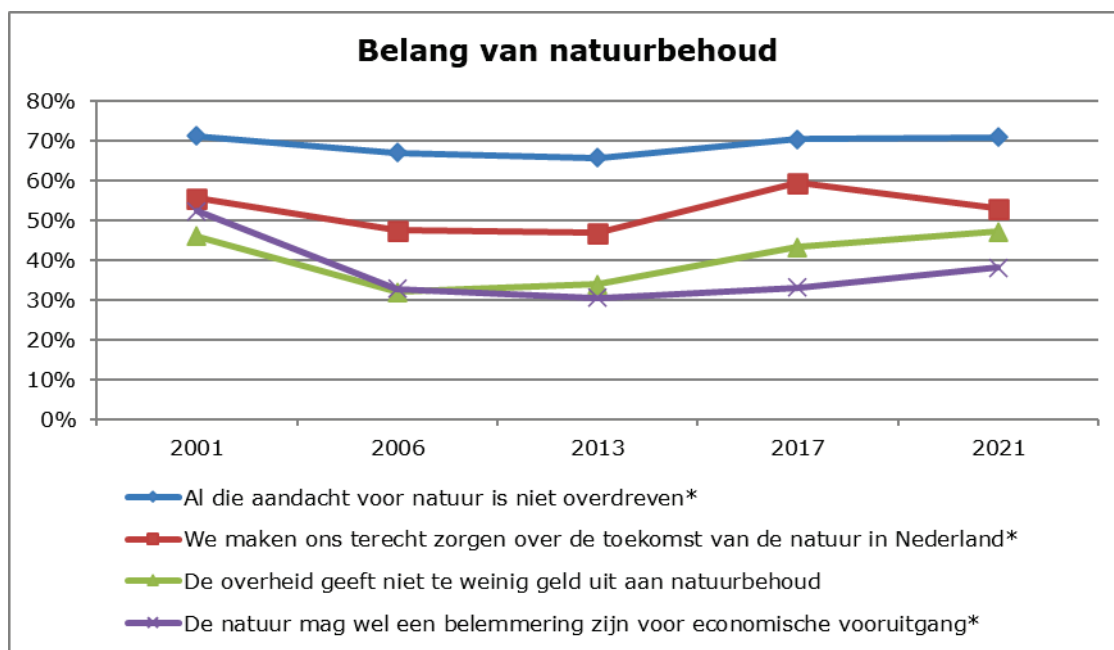
Vrouwen zijn het minder vaak eens met de uitspraak 'De overheid ...'. Ook leeftijd doet er toe: met het toenemen van de leeftijd neemt het draagvlak voor de uitspraak 'Al die aandacht...' af. De middengroep qua leeftijd (35 tot 55-jarigen) is het het minst eens met de uitspraak 'De overheid...'. Opleidingsniveau is relevant in relatie tot drie van de vier uitspraken (uitzondering: 'De overheid...'). Een hogere opleiding gaat samen met meer redeneren vanuit het belang van de natuur voor de drie uitspraken. Mensen met een Nederlandse achtergrond denken significant anders -meer in het belang van natuur- dan mensen met een niet-westerse migratieachtergrond, voor twee uitspraken: 'Al die aandacht...' en 'De natuur mag...'. Het patroon voor de genoemde uitspraken is hiermee dat mannen, hogeropgeleiden en mensen met een Nederlandse achtergrond meer belang hechten aan natuurbehoud.

4.1.1 Vergelijking met eerdere jaren

In vier eerdere jaargangen van de draagvlakenquête zijn de vier stellingen over het belang van natuurbehoud ook voorgelegd. De vraagformulering is bijna identiek gebleven in de loop van de jaren. In 2006 en 2013 werd in de derde stelling de term rijksoverheid gebruikt in plaats van overheid. In 2001 waren de vijf antwoordcategorieën licht afwijkend: 'helemaal mee eens', 'grotendeels mee eens', 'neutraal', 'grotendeels mee oneens' en 'helemaal mee oneens'.

De vier stellingen maken inzichtelijk in welke mate burgers zijn doordrongen van het besef om natuur te beschermen. Drie van de vier stellingen zijn in de enquête negatief geformuleerd in relatie tot probleembesef. Voor een betere interpreteerbaarheid zijn deze voor analysedoeleinden omgezet naar een positieve formulering voor natuur: 'Al die aandacht voor natuur is *niet* overdreven', 'We maken ons *niet* te veel zorgen...', 'De natuur mag *een* belemmering...'. In figuur 4.1 is vervolgens het probleembesef weergegeven via het percentage Nederlanders dat het (helemaal) eens is met de stellingen; een hoger percentage duidt daarmee op een hoger maatschappelijk probleembesef van het belang van natuur.

Ten opzichte van 2017 doen zich in 2021 verschuivingen voor in het denken over drie van de vier uitspraken. Uitzondering is de uitspraak 'Al die aandacht is niet...' (zie bijlage 5). Kijken we naar de langere termijn dan laat figuur 4.1 zien dat het maatschappelijk besef van het belang van natuurbehoud door de jaren heen substantieel is. Daarbij valt op dat de dalende lijn in probleembesef die na 2001 is ingezet, na 2013 grotendeels is gestopt en weer ombuigt naar het hoge niveau van destijds. Ten opzichte van de dip van 2006 vindt een groter aandeel van de Nederlanders het belangrijk dat er veel aandacht is voor natuur (van 67% in 2006 naar 71% in 2021), dat we ons terecht zorgen maken over de toekomst van de natuur (van 48% in 2006 naar 53% in 2021), dat de overheid geld uit geeft aan natuurbehoud (32% in 2006, 47% in 2021) en dat natuur een belemmering mag zijn voor economische vooruitgang (33% in 2006, 38% in 2021). Opvallend is dat de piek in 2017 omtrent de stijging van het percentage Nederlanders dat vindt dat we ons terecht zorgen maken over de toekomst van natuur in Nederland in 2021, weer ombuigt. Maar ook in 2021 is de langetermijn-tendens dus een stijging ten opzichte van 2006.

Figuur 4.1 Percentage Nederlanders dat het (helemaal) eens is met de stellingen over het belang van natuurbehoud in de periode 2001-2021.

4.2 Dilemma's natuur en economie

Beslissingen over kwaliteit en kwantiteit van natuur zijn vaak onderdeel van complexe afwegingen veelal tussen sociaaleconomische belangen en natuurbelangen. De Nederlandse bevolking is gevraagd hoe zij tegenover dit soort belangenafwegingen staan door middel van het voorleggen van een aantal dilemma's. Daarbij konden zij een keuze maken in de richting van natuur of economie door het geven van een score 1 tot en met 4.

De dilemma's tussen natuur en economie worden allemaal in het voordeel van de natuur beslist. Een meerderheid kiest voor meer groen i.p.v. meer winkels (86%), meer speelveldjes/bomen i.p.v. meer parkeerplaatsen (83%), files bestrijden door rekening rijden i.p.v. extra wegen (69%), meer nieuwe

natuur i.p.v. meer woningen (64%) en kleinschalige landbouw met duurdere producten i.p.v. grootschalige landbouw met goedkopere producten (64%). Zie tabel 4.2.

Tabel 4.2 Keuze voor economie of natuur (%).

Keuze voor natuur	1	2	3	4	Keuze voor economie	g.s. 2021
Meer groen in mijn gemeente	51	35	11	3	Meer winkels in mijn gemeente	1.7
Meer speelveldjes en bomen in mijn woonwijk	42	41	13	4	Meer parkeerplaatsen in mijn woonwijk	1.8
Files bestrijden door rekening rijden	38	31	20	11	Files bestrijden door extra wegen	2.1
Aanleg nieuwe natuur in mijn gemeente	29	35	26	10	Meer woningen in mijn gemeente	2.2
Kleinschalige landbouw met duurdere producten	25	39	26	10	Grootschalige landbouw met goedkopere producten	2.2

1 = helemaal natuur, 2 = meer natuur, 3 = meer economie, 4 = helemaal economie

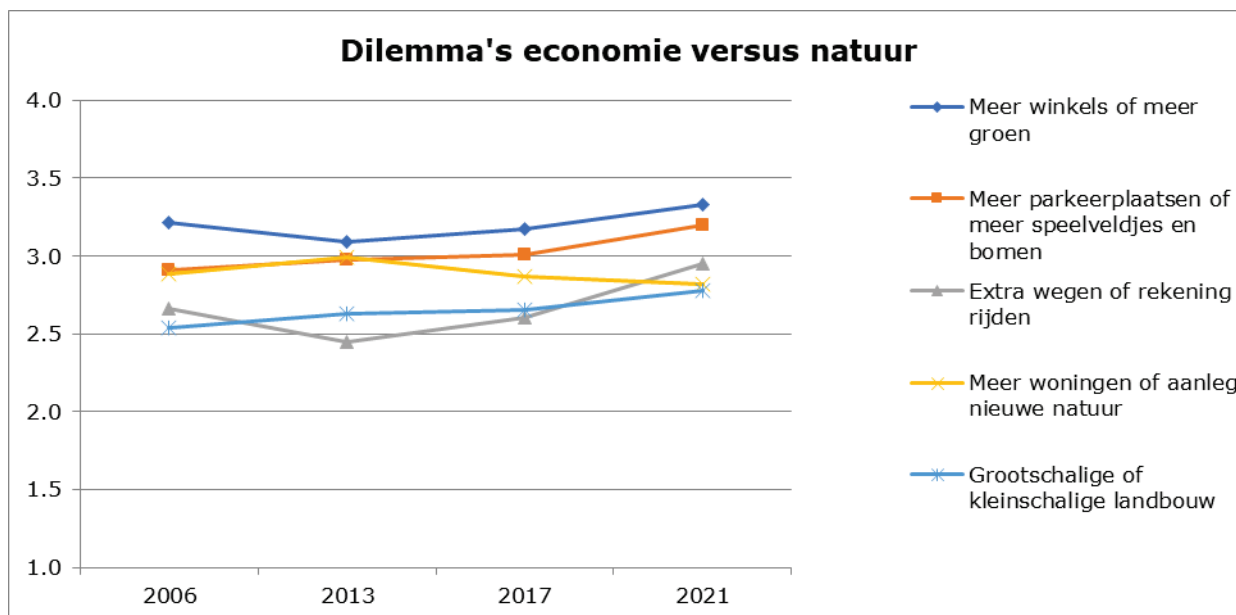
g.s. = gemiddelde score op schaal 1-4

Leeftijd doet er voor twee dilemma's toe: ouderen verkiezen vaker dan jongeren groen boven winkels en kleinschalige landbouw boven grootschalige landbouw. Ook het opleidingsniveau is van invloed. Hoger opgeleiden kiezen in vergelijking tot lager opgeleiden voor meer groen in plaats van winkels en voor kleinschalige landbouw. Etniciteit doet er voor vier dilemma's toe. Mensen met een Nederlandse achtergrond kiezen meer dan mensen met een niet-westerse migratieachtergrond voor kleinschalige landbouw, ook kiezen zij vaker voor aanleg van nieuwe natuur in plaats van woningen, groen in plaats van winkels en rekening rijden. Stedelingen kiezen vaker voor groen in plaats van winkels dan minder stedelijk wonende mensen. Tot slot is er ook een samenhang met tuinbezit, in relatie tot het dilemma woningen of natuur. Mensen met een tuin kiezen vaker voor natuur boven woningen. In grote lijnen gaan dus ouderen, hoger opgeleiden en mensen met een Nederlandse achtergrond in relatie tot het dilemma groen versus economie meer voor groen dan jongeren, lager opgeleiden en mensen met een niet-westerse migratieachtergrond. Geslacht vormt geen verklaring voor verschillen in denken van de bevolking over de vier dilemma's.

4.2.1 Vergelijking met eerdere jaren

Sinds 2006 is exact dezelfde vraag gesteld als in 2021. In 2001 en 1996 zijn geen vergelijkbare vragen gesteld.

In figuur 4.2 is de gemiddelde score van de vijf dilemma's op de antwoordschaal 1-4 weergegeven. De figuur maakt duidelijk dat in vrijwel alle jaren de dilemma's tussen economie en natuur in het voordeel van natuur uitpakken, met uitzondering van 2013 voor het dilemma over de manier waarop files bestreden moeten worden. Toen scoorde dit gemiddeld 2,4; net onder het neutrale niveau van 2,5. Significantie-analyses tonen aan dat de opvattingen over vier van de vijf dilemma's natuur-economie (uitzondering is het dilemma woningen-natuur) in de loop der jaren zijn veranderd en dat de stijgende lijn die zich in 2017 ten gunste van natuur inzette na de dip in 2013, in 2021 gecontinueerd is. Het dilemma woningen-natuur laat een tegengesteld patroon zien richting woningen, maar – zoals eerder aangegeven – is in absolute zin de opvatting nog steeds pro-groen. Bovendien is de verandering in de tijd niet significant tussen 2017 en 2021 en ook niet op de lange termijn (2006-2021, zie bijlage 5).

Figuur 4.2 Gemiddelde score op schaal 1-4 (1=pro economie, 4=pro natuur) van Nederlanders op vijf dilemma's over het belang van economie versus natuur, in de periode 2006-2021.

4.3 Waarom vinden mensen natuur belangrijk?

Natuur kan verschillende functies hebben zoals recreatieve, economische of ethische functies. Aan de Nederlandse bevolking is gevraagd waarom ze natuur belangrijk vinden. Allereerst hebben burgers van alle redenen apart aangegeven hoe belangrijk men die vindt en vervolgens is gevraagd wat men de drie belangrijkste functies van natuur vindt.

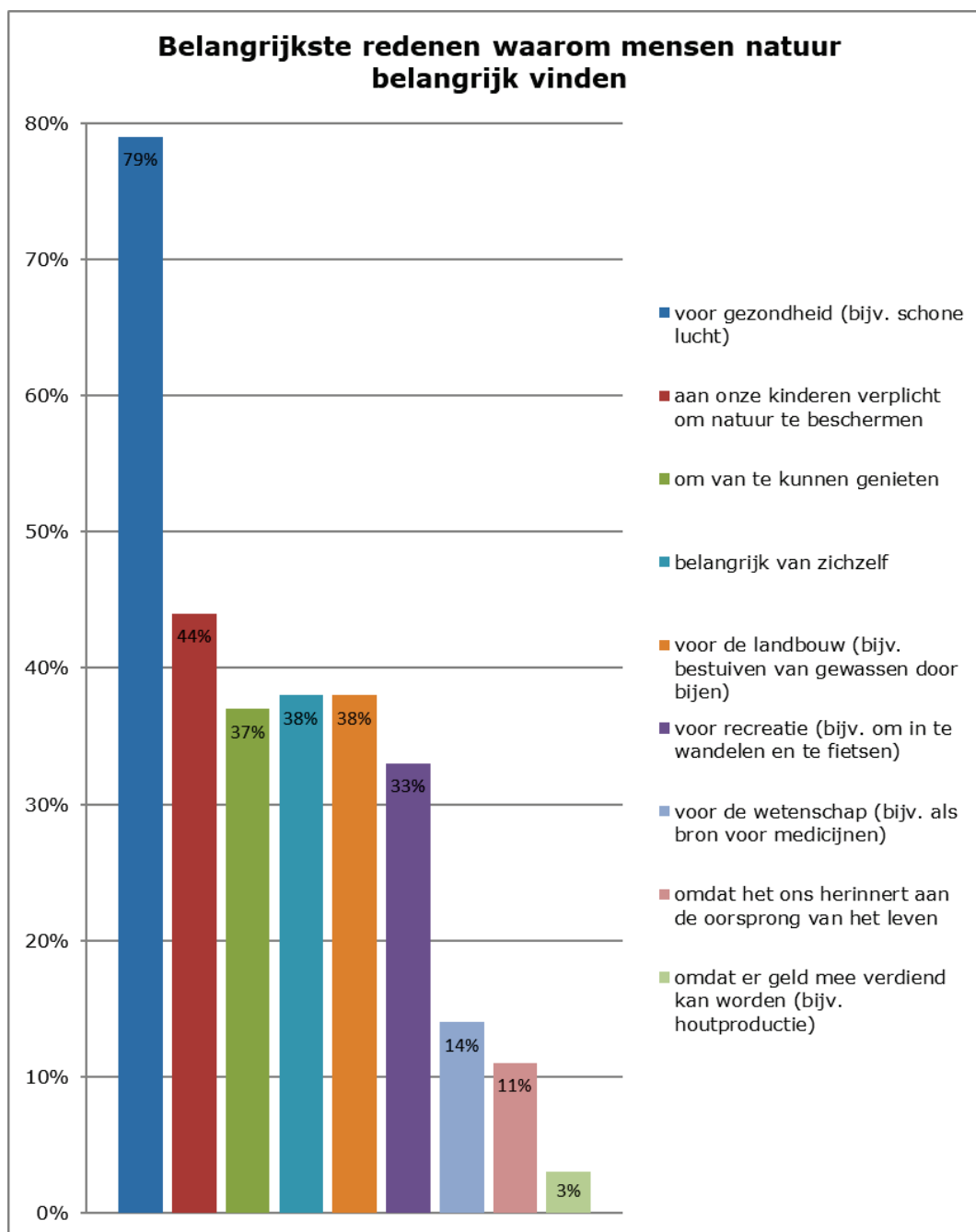
In tabel 4.3 staat hoe belangrijk de Nederlandse bevolking de verschillende functies van natuur vindt. Uit deze cijfers blijkt dat een ruime meerderheid alle functies (zeer) belangrijk vindt, behalve geld verdienen met natuur.

Tabel 4.3 Mening over het belang van natuur in Nederland (%)

Redenen	(zeer) belangrijk	niet belangrijk, niet onbelangrijk	(helemaal) niet belangrijk	weet ik niet
voor de gezondheid (bijv. schone lucht)	95	3	1	1
om van te kunnen genieten	92	6	1	1
aan onze kinderen verplicht om natuur te beschermen van zichzelf	90	7	1	2
voor recreatie (bijv. om in te wandelen en te fietsen)	89	9	1	1
voor de landbouw (bijv. bestuiven van gewassen)	88	9	1	2
voor de wetenschap (bijv. als bron voor medicijnen)	73	19	3	5
omdat het ons herinnert aan de oorsprong van het leven	66	21	11	3
omdat er geld mee verdiend kan worden (bijv. houtproductie)	26	34	36	3

De verschillen in opvattingen tussen groepen met andere sociaal-demografische kenmerken worden voor de vijf meest genoemde redenen van natuurbehoud besproken. Vrouwen hechten meer dan mannen aan natuur van zichzelf (intrinsieke natuurwaarde). Ouderen kiezen vaker dan andere leeftijden voor natuur om van te genieten, natuur voor gezondheid, voor recreatie, voor de generatie na ons en voor zichzelf. Hoger opgeleiden hechten meer aan natuur voor gezondheid. Mensen met een tuin vinden natuur om van te genieten belangrijker dan mensen zonder tuin.

Bij het aangeven van de drie belangrijkste functies van natuur, scoort gezondheid veruit het hoogst; 79% vindt dit de belangrijkste reden, gevolgd door de reden dat we verplicht zijn om natuur te beschermen voor onze kinderen (44%). De minst belangrijke redenen zijn geld verdienen, herinnering aan de oorsprong van het leven en voor de wetenschap. Zie figuur 4.3.

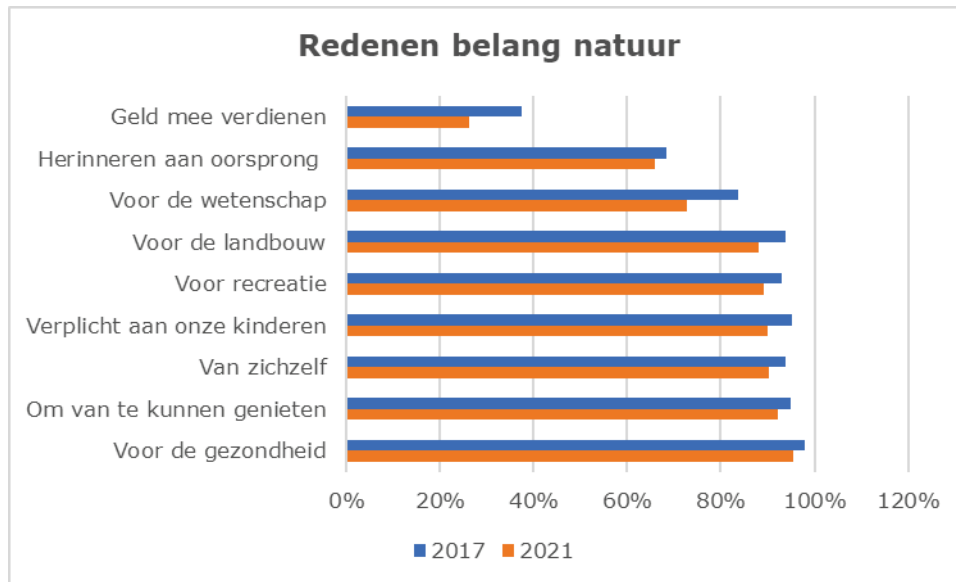
Figuur 4.3. Belangrijkste redenen waarom mensen natuur belangrijk vinden (%).

Ook nu zien we -ook hierbij bespreken we enkel de vijf meestgenoemde redenen- dat zich verschillen in voorkeuren voordoen op basis van sociaal-demografische verschillen. Vrouwen hechten meer dan mannen aan natuur voor de gezondheid, ouderen vinden meer dan jongere mensen natuur belangrijk voor de generatie na ons en voor de landbouw, de middengroep qua leeftijd (35-55 jaar) hecht het meest aan natuur van zichzelf. Hogeropgeleiden hechten meer dan lageropgeleiden aan natuur van zichzelf, en het minst aan natuur voor de landbouw. Mensen met een tuin hechten meer dan mensen zonder tuin aan natuur voor de landbouw. Stedelijkheid van de woonomgeving vormt geen verklaring voor verschillen in denken van de bevolking over de top 3 van redenen.

4.3.1 Vergelijking met eerdere jaren

De vraag over redenen waarom natuur belangrijk is, is voor het eerst in 2017 gesteld. De vraag is in 2021 op dezelfde wijze gesteld.

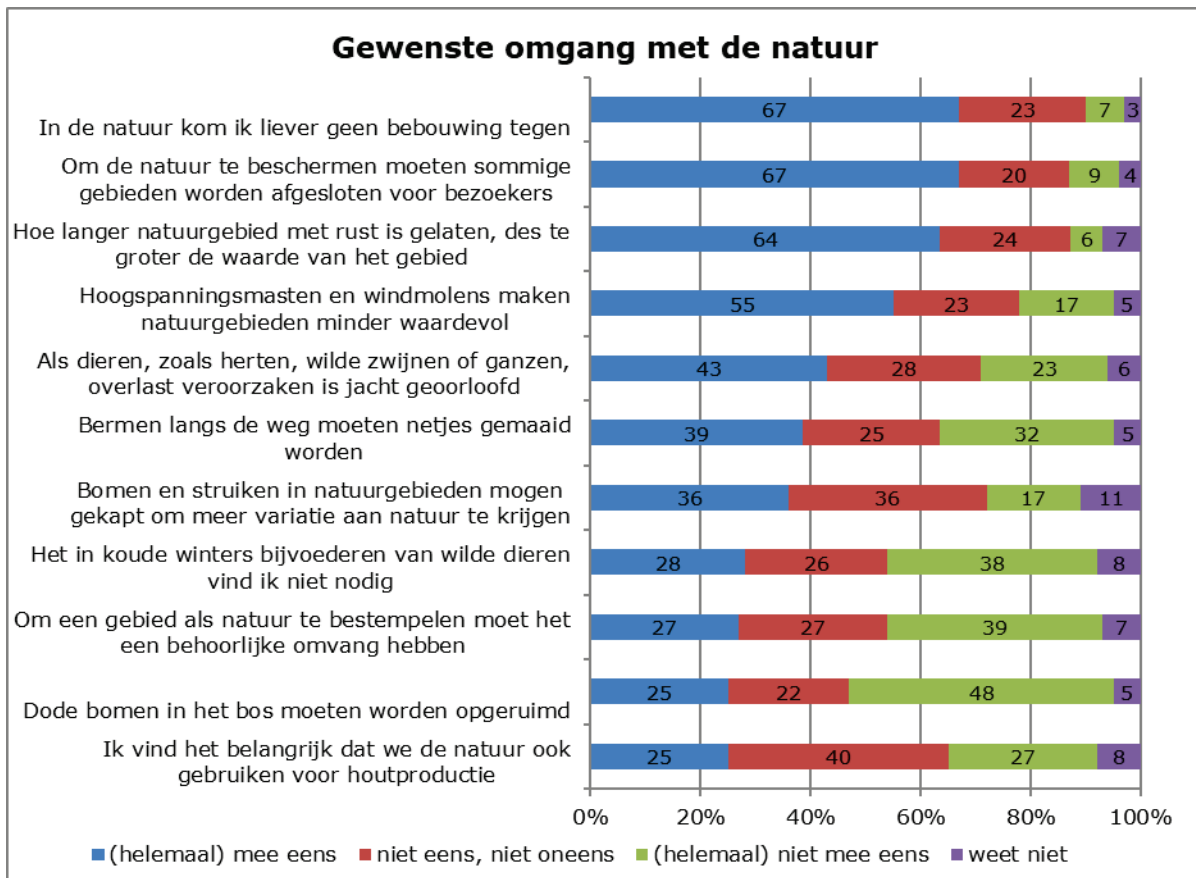
Verschuivingen doen zich tussen 2017 en 2021 voor in het aandeel mensen dat een reden noemt, voor acht van de negen redenen. Alleen de reden dat natuur herinnert aan de oorsprong van het leven wordt in 2017 en 2021 evenveel genoemd als (zeer) belangrijk. In 2021 worden alle acht redenen als minder belangrijk beschouwd (zie figuur 4.4).

Figuur 4.4 Percentage Nederlanders dat redenen om natuur belangrijk te vinden (zeer) belangrijk vindt, in de periode 2017-2021.

4.4 Gewenste omgang met de natuur

De Nederlandse bevolking kreeg elf stellingen gepresenteerd over de wenselijkheid van menselijk ingrijpen in de natuur. Een ruime meerderheid vindt dat de menselijke invloed gering moet zijn als het gaat om liever geen bebouwing in de natuur (67%), het afsluiten van gebieden om de natuur te beschermen (67%), natuurgebieden met rust laten om de waarde te vergroten (64%) en een waardevermindering van natuurgebieden door hoogspanningsmasten en windmolens (55%). Ook vindt bijna de helft van de respondenten dat dode bomen in het bos niet opgeruimd hoeven worden. Minder uitgesproken over de noodzaak van menselijk ingrijpen is men als het gaat om jacht als dieren overlast veroorzaken, het maaien van bermen, de omvang van een gebied om het als natuur te bestempelen, bomen en struiken kappen voor meer variatie en de natuur gebruiken voor houtproductie. Zie figuur 4.5.

Figuur 4.5 Mening over het ingrijpen van de mens in de natuur (%).

Mannen zijn het meer dan vrouwen eens met de uitspraken 'Hoe langer...', 'Als dieren...', 'Bomen en struiken...', 'Het in koude winters...' en 'Om een gebied...'. Ook in relatie tot leeftijd worden patronen zichtbaar. Ouderen zijn het meer dan andere leeftijdsgroepen eens met de uitspraken 'In de natuur...', 'Hoogspanningsmasten...' en 'Als dieren...', terwijl jongeren het het meest eens zijn met drie andere uitspraken: 'Bermen...', 'Ik vind het...' en 'Dode bomen...'. Opleidingsniveau doet ertoe voor vijf uitspraken. Lageropgeleiden zijn het meer dan hogeropgeleiden eens met de uitspraken 'Hoogspanningsmasten...', 'Bermen...' en 'Dode bomen...'. Hogeropgeleiden hechten juist meer aan de uitspraken 'Bomen en struiken...' en 'Het in koude winters...'.

Mensen met een niet-westerse migratieachtergrond zijn het vaker dan mensen met een Nederlandse achtergrond eens met de uitspraken over bermten en dode bomen. Tot slot zijn mensen die in een minder stedelijke omgeving wonen het vaker eens over de uitspraken over hoogspanningsmasten, de jacht en houtproductie. Ook mensen met een tuin zijn het vaker eens over de uitspraken over hoogspanningsmasten en houtproductie. Samengevat zijn mannen, ouderen en hogeropgeleiden (en in minder mate mensen met een Nederlandse achtergrond, stedelingen en mensen met tuin) minder voor menselijk ingrijpen.

4.4.1 Vergelijking met eerdere jaren

In 2013, 2017 en 2021 zijn dezelfde elf stellingen voorgelegd, acht daarvan zijn ook in 2006 bevestigd. In 2001 zijn zes deels vergelijkbare stellingen opgenomen. Alle zes formuleringen weken enigszins af van de items in de latere versies. Het gaat om de 2001-items:

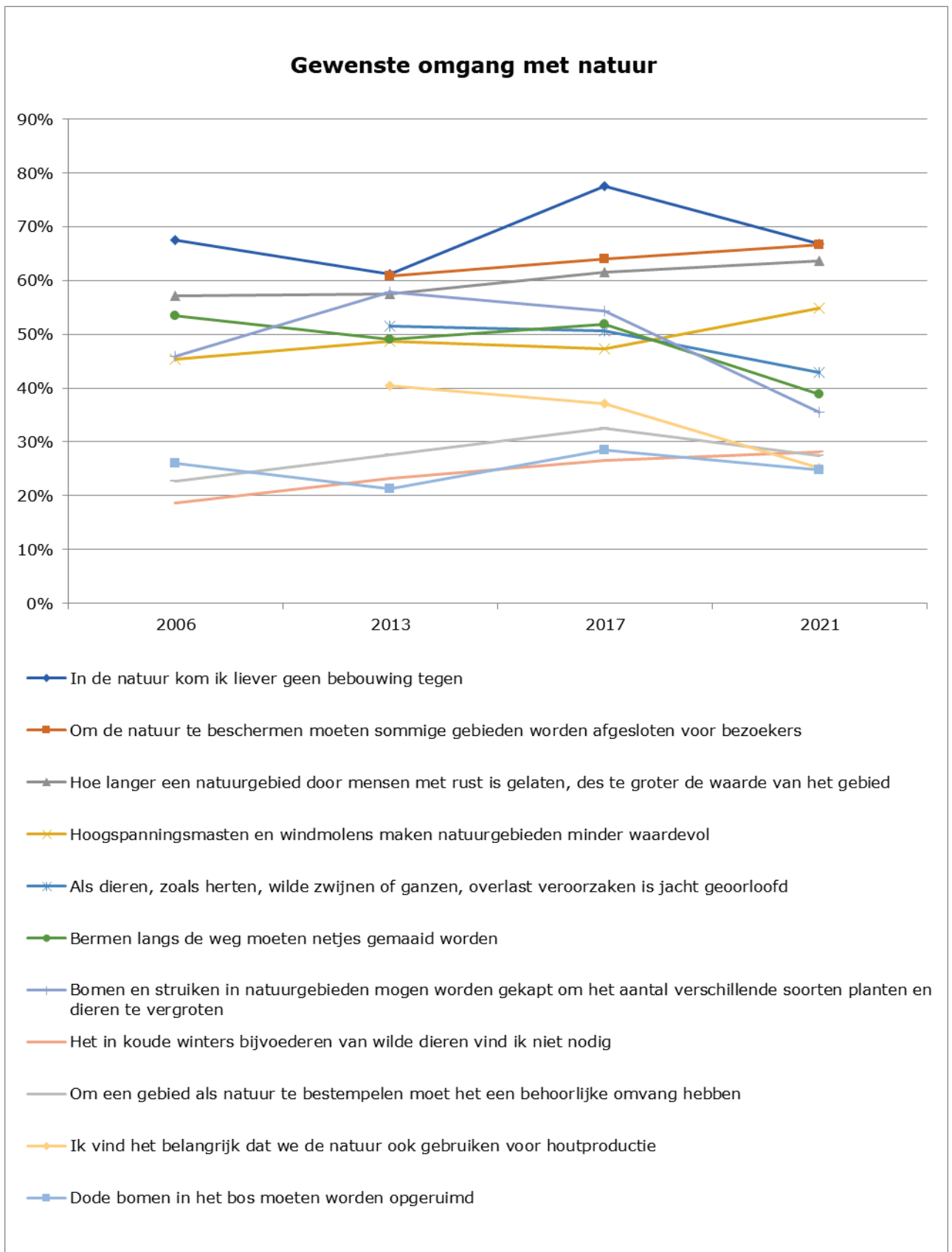
- Als ik aan het wandelen ben in de natuur, kom ik liever geen bebouwing tegen.
- Naarmate een natuurgebied langer door de mens met rust is gelaten, neemt de waarde van dat gebied toe.
- Van mij hoeven ze het gras in de wegbermen en langs sloten nooit te maaien.
- Hoogspanningsmasten of moderne windmolens maken natuurgebieden minder waardevol.
- Om een gebied als natuur te bestempelen moet het een behoorlijke omvang hebben (bijvoorbeeld minimaal 1x1 km).

-
- Dode bomen en struiken in bossen en natuurgebieden moeten opgeruimd en weggehaald worden.

Door deze verschillen zijn de uitspraken van 2001 niet meegenomen in de analyses naar significante verschillen in de tijd.

Figuur 4.6 geeft het percentage Nederlanders weer dat het (helemaal) eens is met de stellingen. Tussen 2017 en 2021 doen zich verschuivingen voor in het denken over acht van de elf uitspraken. Uitzondering zijn de uitspraken 'Om de natuur...', 'Hoe langer...' en 'Het in koude winters...' (zie bijlage 5). Opvallend is de afname in draagvlak voor de uitspraak die in 2017 de meeste bijval van het publiek kreeg: waar in 2017 de grote meerderheid (78%) liever geen bebouwing in de natuur tegenkwam, is dat in 2021 nog 'slechts' 67%. Op de langere termijn valt op, dat er door de jaren heen schommelingen zijn in het denken over de omgang met natuur. Kijken we wat beter, ook naar de richting van de stellingen -voor of tegen zichtbare menselijke invloeden- dan valt de tendens op dat het publiek een sterkere wens uit naar natuur waar de menselijke invloed gering is. Zo vindt een groeiend aandeel Nederlanders, dat sommige gebieden mogen worden afgesloten om de natuur te beschermen (van 61% in 2013⁶ naar 67% in 2021). Verder vinden meer mensen dat de waarde van een natuurgebied toeneemt, als dat door mensen met rust wordt gelaten: van 57% in 2006 naar 64% in 2021. Ook in relatie tot hoogspanningsmasten en windmolens (45% in 2006, 55% in 2021), populaties reguleren via jacht (52% in 2013, 43% in 2021), maaien van bermen (53% in 2006, 39% in 2021), kappen van bomen (46% in 2006, 36% in 2021) en ook de overige uitspraken is een verschuiving zichtbaar richting de beheervisie van 'handen af van de natuur'. Voor twee uitspraken doet zich geen verschuiving op de lange termijn (2021 in vergelijking met 2006) voor. Stabiel tussen deze twee jaren is het denken over bebouwing (ondanks tussenliggende fluctuaties) en het al dan niet opruimen van dode bomen.

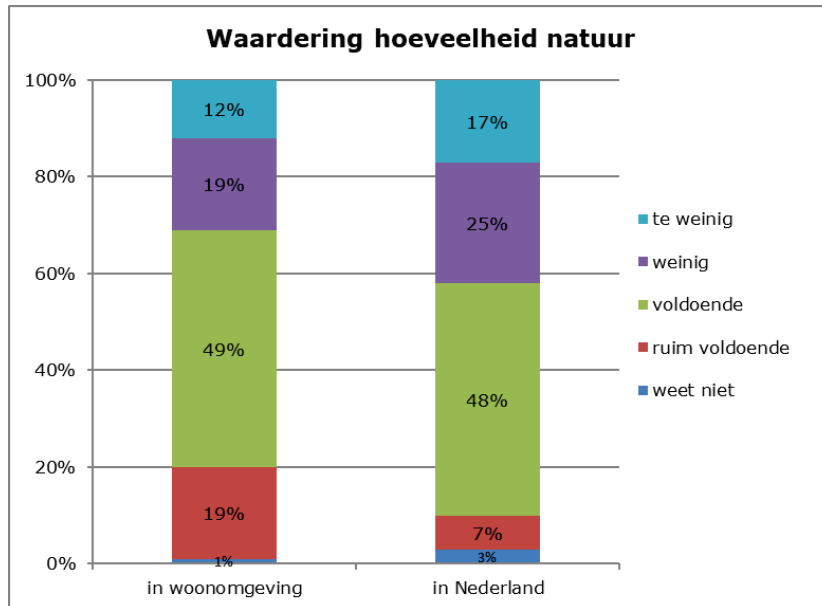
⁶ Voor de interpretatie van de lange termijn is 2021 vergeleken met de eerste jaargang dat de stelling is voorgelegd. In bijlage 5 zijn ook de toetsresultaten van 2021 met tussenliggende jaren weergegeven.

Figuur 4.6 Percentage Nederlanders dat het (helemaal) eens is met de stellingen over natuurbeheer, in de periode 2001-2021.

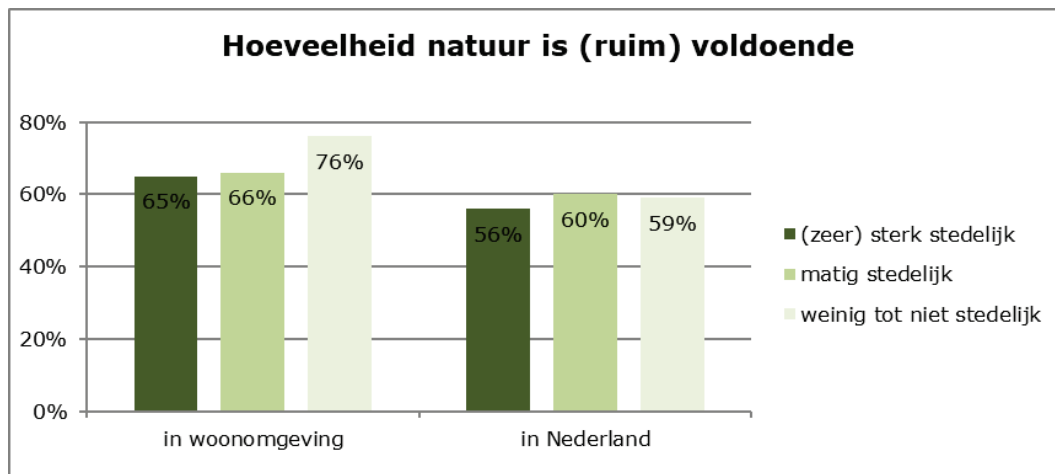
4.5 Waardering van de hoeveelheid natuur

Respectievelijk 68% en 55% van de Nederlandse bevolking vindt de hoeveelheid groen in de woonomgeving en in Nederland (ruim) voldoende. 42% vindt de hoeveelheid groen in Nederland (te) weinig. Het groen in de woonomgeving vindt een derde te weinig (zie figuur 4.7).

Figuur 4.7 Waardering van de hoeveelheid natuur in de woonomgeving en in Nederland.

Jonge mensen (tot 35 jaar) zijn minder dan andere leeftijdsgroepen tevreden over de hoeveelheid natuur in de woonomgeving. De waardering van de hoeveelheid groen in de woonomgeving verschilt afhankelijk van de stedelijkheid van de woonomgeving. Mensen woonachtig in minder stedelijke omgevingen waarderen de hoeveelheid groen in hun woonomgeving meer dan inwoners van meer stedelijke omgevingen (zie ook figuur 4.8). Geslacht, opleidingsniveau, etniciteit en tuinbezit vormen geen verklaring voor verschillen in denken van de bevolking over de hoeveelheid natuur.

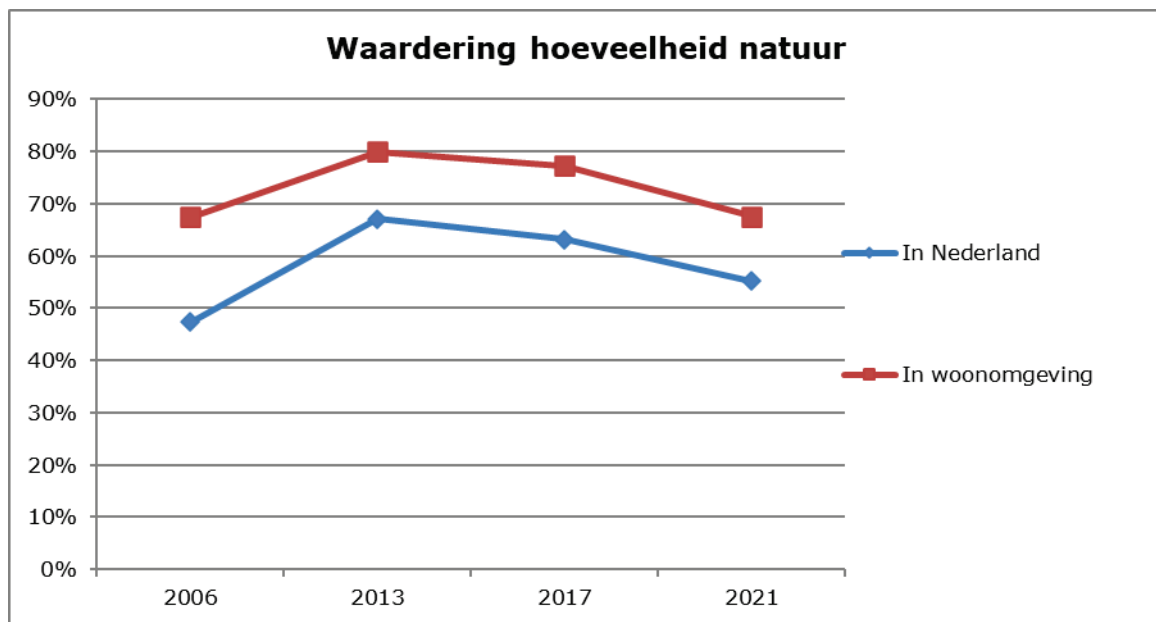

Figuur 4.8 Waardering van de hoeveelheid natuur in de woonomgeving en in Nederland naar stedelijkheid.

4.5.1 Vergelijking met eerdere jaren

In 2021 zijn exact dezelfde twee vragen gesteld over de hoeveelheid natuur in Nederland en in de woonomgeving als in 2006, 2013 en 2017. Dit maakt een vergelijking tussen de vier jaren goed mogelijk. In 2001 zijn deze vragen ook gesteld, maar de antwoordcategorieën weken af: (heel) veel, neutraal en (heel) weinig. Deze andere formulering maakt dat de bevindingen uit 2001 niet goed vergelijkbaar zijn met latere jaren, weinig natuur kan immers nog steeds voldoende zijn in de ogen van het publiek. Vanwege de lastige interpretatie zijn de bevindingen uit 2001 niet in figuur 4.9 opgenomen. Er is geen soortgelijke vraag gesteld in 1996.

In figuur 4.9 is het percentage Nederlanders weergegeven dat de hoeveelheid natuur als voldoende of ruim voldoende ervaart. Uit de figuur blijkt dat het publiek in 2021 iets minder tevreden is over de hoeveelheid natuur in Nederland dan in 2017, maar nog altijd positiever dan in 2006. De dalende lijn in waardering tussen 2013 en 2017 zet zich dus door naar 2021. Waar in 2013 nog 67% van de respondenten de hoeveelheid natuur in Nederland als (ruim) voldoende beoordeelde, is dit in 2021 gezakt tot 55%.

Figuur 4.9 Percentage Nederlanders dat de hoeveelheid natuur in Nederland en in de eigen woonomgeving als (ruim) voldoende ervaart, in de periode 2006-2021.

Voor wat betreft de waardering van de hoeveelheid natuur in de woonomgeving is het patroon grotendeels vergelijkbaar. Ook hier doet zich een dalende trend voor sinds 2013. In 2021 er geen (significant) verschil met 2006, ofwel de laagste beoordeling in 2006 wordt in 2021 geëvenaard.

5 Steun voor natuurbeleid

De steun voor het natuurbeleid is op verschillende wijzen in kaart gebracht. We gaan eerst in op het belang van natuur ten opzichte van andere beleidsthema's. Daarna komt de mening van de bevolking over de verantwoordelijke actoren voor natuur aan de orde. Tot slot gaan we in op het belang van verschillende beleidsmaatregelen voor natuur. Net als in het vorige hoofdstuk worden per vraag eerst de bevindingen van 2021 weergegeven gevolgd door een vergelijking met eerdere jaren.

5.1 Belang van natuurbeleid t.o.v. andere beleidsvelden

Om een beeld te krijgen van het maatschappelijk draagvlak voor natuurbeleid is het nuttig om te weten welke positie dit beleid inneemt ten opzichte van andere beleidsthema's. Aan de Nederlandse bevolking zijn tien beleidsterreinen voorgelegd en is gevraagd welk vier onderwerpen de grootste prioriteit van de overheid zouden moeten zijn. In tabel 5.1 staan de resultaten.

Tabel 5.1 Belangrijkste beleidsthema's van de overheid (%)

Beleidssterreinen	%
Gezondheidszorg	76
Onderwijs	54
Milieu en klimaat	45
Sociale zekerheid	43
Werkgelegenheid	37
Misdaad en terrorisme	36
Normen en waarden	29
Immigratie en integratie	27
Natuur	27
Ouderen	21
Geen van deze	1

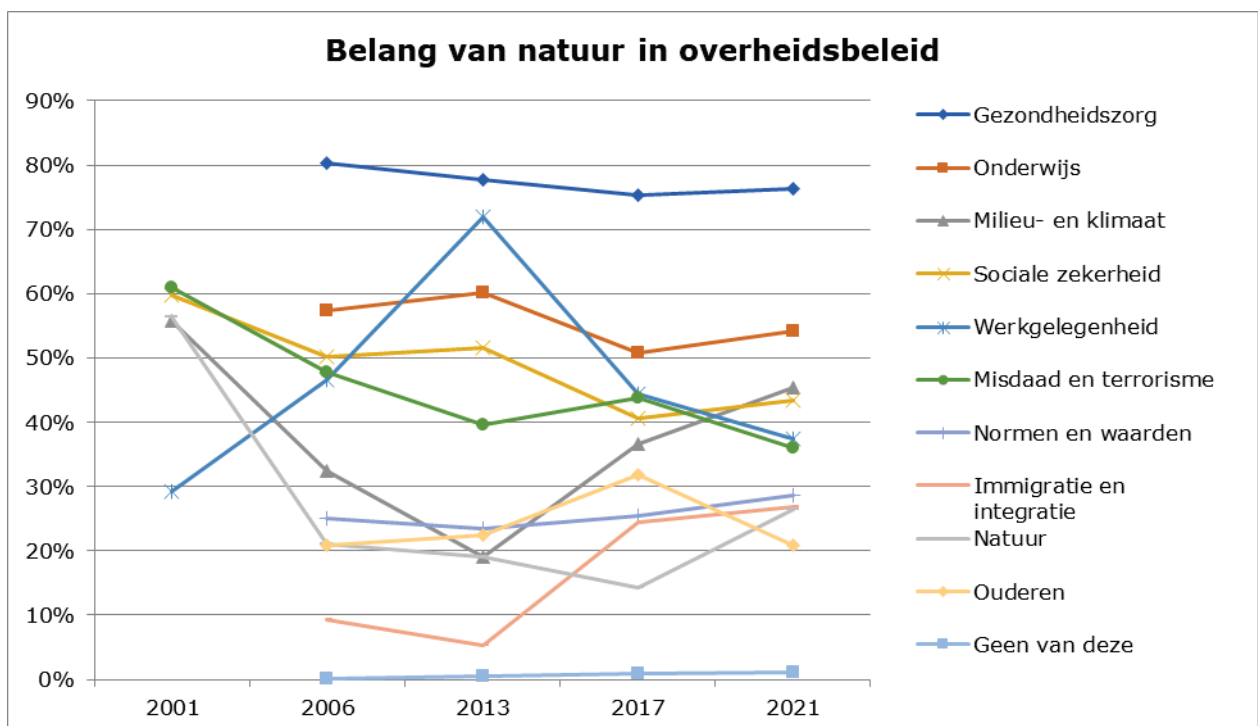
De gezondheidszorg vindt 76% van de burgers het belangrijkste beleidsthema van de rijksoverheid. Op afstand gevolgd door de thema's onderwijs (54%), milieu en klimaat (45%) en sociale zekerheid (43%). Natuur staat onder in het prioriteitenlijstje. 27% van de burgers vindt dit het belangrijkste thema.

De verschillen in opvattingen tussen groepen met andere sociaal-demografische kenmerken worden voor de vijf meestgenoemde overheidsonderwerpen én het onderwerp natuur besproken. Vrouwen hechten meer dan mannen aan gezondheidszorg en onderwijs. Mannen hechten meer dan vrouwen aan natuur als prioritair onderwerp voor de overheid. Ook leeftijd is van belang in relatie tot keuzes van prioritaire onderwerpen: jongeren leggen meer prioriteit bij onderwijs, milieu en klimaat en werkgelegenheid. Hogeropgeleiden hechten meer dan lageropgeleiden aan onderwijs en milieu en klimaat. Middenopgeleiden hechten het meest aan gezondheidszorg. Mensen met een niet-westerse migratieachtergrond vinden werkgelegenheid belangrijker dan mensen met een Nederlandse achtergrond, natuur vinden juist mensen met een Nederlandse achtergrond belangrijker. Inwoners van meer stedelijk gebied hechten meer aan werkgelegenheid dan inwoners van meer landelijk gebied.

5.1.1 Vergelijking met eerdere jaren

De vraagstelling van 2021 is gelijk aan die van 2017. In eerdere jaren is de vraag over prioritaire overheidsonderwerpen ook gesteld, wel zijn de vraagformulering en bevraagde thema's in 2017 enigszins aangepast ten opzichte van de 2013-versie. 'Rijksoverheid' is veranderd in 'overheid' (vraagformulering), het onderwerp 'immigratie en integratie' heette voorheen 'mensen met een niet-westerse migratieachtergrond' en het onderwerp 'milieu en klimaat' heette voorheen 'milieu- en luchtvervuiling'. In 2013 is exact dezelfde vraag gesteld als in 2006. In 2001 is deze vraag voor het eerst gesteld; de bevraagde maatschappelijke onderwerpen zijn tussen 2001 en 2006 grotendeels veranderd. De vijf onderwerpen uit 2001 die ook in 2017 zijn gesteld zijn in figuur 5.1 meegenomen. Het jaar 2001 is niet betrokken in de toetsen op veranderingen in de tijd: omdat het lijstje van onderwerpen in dat jaar immers grotendeels afweek van latere jaren, kan dat invloed hebben, wat de interpretatie van de 2001-bevindingen lastig maakt.

Figuur 5.1 geeft de verschuivingen in de tijd van prioritaire onderwerpen van het overheidsbeleid weer volgens de Nederlandse bevolking. Een aantal zaken valt op. Zo blijkt gezondheidszorg in alle jaren onverminderd het meest genoemd te zijn en ook onderwijs is door de jaren heen almaar door de meerderheid van het publiek aangekruist. Verder is werkgelegenheid, die in 2017 als beleidsonderwerp sterk was afgenomen, nog verder gedaald in belang. Het behoort daarmee niet meer tot de top 3 van meest genoemde beleidsonderwerpen. De piek van 2013 (72%) lijkt samen te hangen met de omvang van de economische crisis destijds. Opvallend is voorts dat het belang van milieu en klimaat sterk is toegenomen sinds 2013. Mogelijk ligt een deel van de verklaring in de andere naamgeving van dit onderwerp sinds 2013 (zie hiervoor), maar dat verklaart niet de groei tussen 2017 en 2021. Tot slot valt op dat het onderwerp natuur in belang weer is toegenomen, nadat het in sinds 2006 steeds minder vaak was genoemd. In vergelijking tot 2001 (56%) oogt het belang in 2021 nog steeds enorm laag. Daarbij moet worden opgemerkt dat het lijstje van onderwerpen in dat jaar grotendeels afweek van latere jaren, wat invloed kan hebben en daarmee de interpretatie van de bevindingen lastig maakt. Onderwijs en ouderen zijn de enige twee onderwerpen die geen significante veranderingen op de lange termijn (2006-2021) laten zien (zie ook bijlage 5).

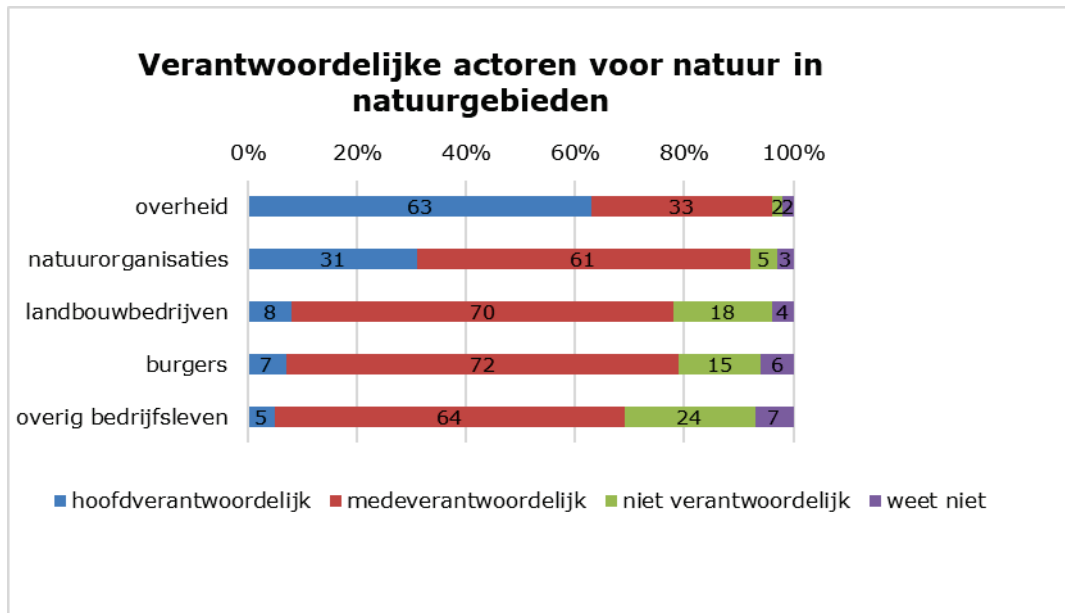
Figuur 5.1 Percentage Nederlanders dat het onderwerp noemt als één van de vier onderwerpen ⁷die de grootste prioriteit van de overheid moeten zijn, in de periode 2001-2021.

⁷ Niet alle onderwerpen zijn zichtbaar in de figuur.

5.2 Welke actoren zijn verantwoordelijk voor natuur in natuurgebieden, op het platteland en in de stad?

Aan de Nederlandse bevolking is gevraagd in hoeverre partijen als de overheid, landbouwbedrijven, natuurorganisaties, overig bedrijfsleven en burgers verantwoordelijkheid voor natuur moeten dragen. Dit is per categorie (natuurgebied, platteland en stad) en per actor gevraagd.

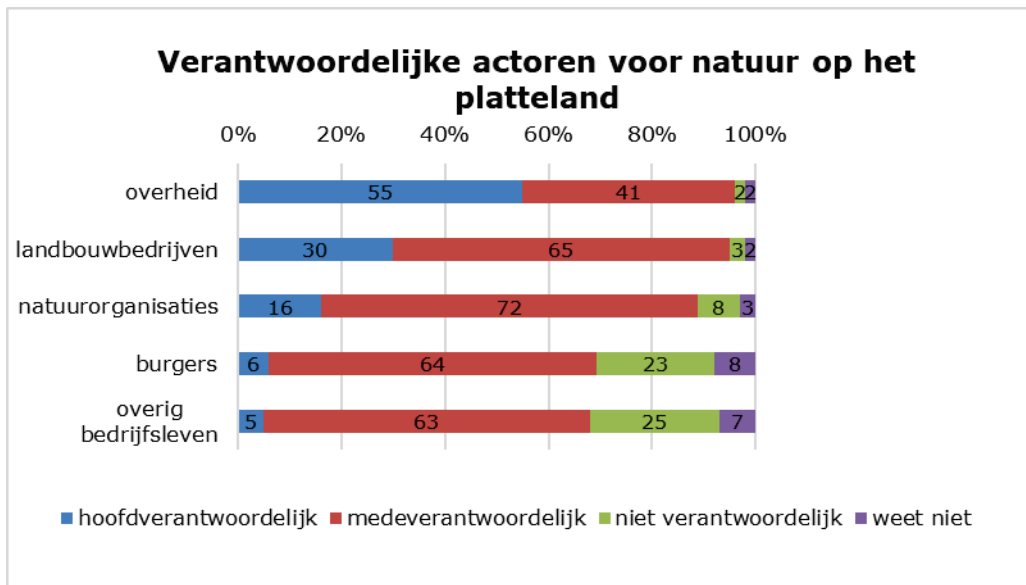
De overheid is volgens bijna twee derde van de burgers hoofdverantwoordelijk voor natuur in natuurgebieden. Een derde van de bevolking vindt natuurorganisaties hoofdverantwoordelijk. De burgers en de landbouwbedrijven wordt door respectievelijk 72% en 70% als medeverantwoordelijke gezien, gevolgd door overig bedrijfsleven en natuurorganisaties. Zie figuur 5.2.

Figuur 5.2 Mate van verantwoordelijkheid van actoren voor natuur in natuurgebieden (%).

Mannen zien de overheid vaker als hoofdverantwoordelijk voor natuur in natuurgebieden dan vrouwen, vrouwen zien een grotere verantwoordelijkheid bij natuurorganisaties. Jongeren zien meer dan anderen landbouwbedrijven als hoofdverantwoordelijk, ook zien zij meer dan anderen een rol voor burgers. Ouderen zien het vaakst overig bedrijfsleven als niet-verantwoordelijk. Lageropgeleiden zien meer dan hogeropgeleiden de verantwoordelijkheid bij landbouwbedrijven en overig bedrijfsleven. Middenopgeleiden zien meer dan anderen een rol voor burgers. Mensen met een niet-westerse migratieachtergrond vinden meer dan mensen met een Nederlandse achtergrond de overheid hoofdverantwoordelijk. Inwoners van meer stedelijke omgevingen hechten meer dan inwoners van minder stedelijk gebied aan de overheid als hoofdverantwoordelijke. Tot slot leggen mensen met een tuin minder verantwoordelijkheid bij de overheid en bij landbouwbedrijven, dan mensen zonder tuin.

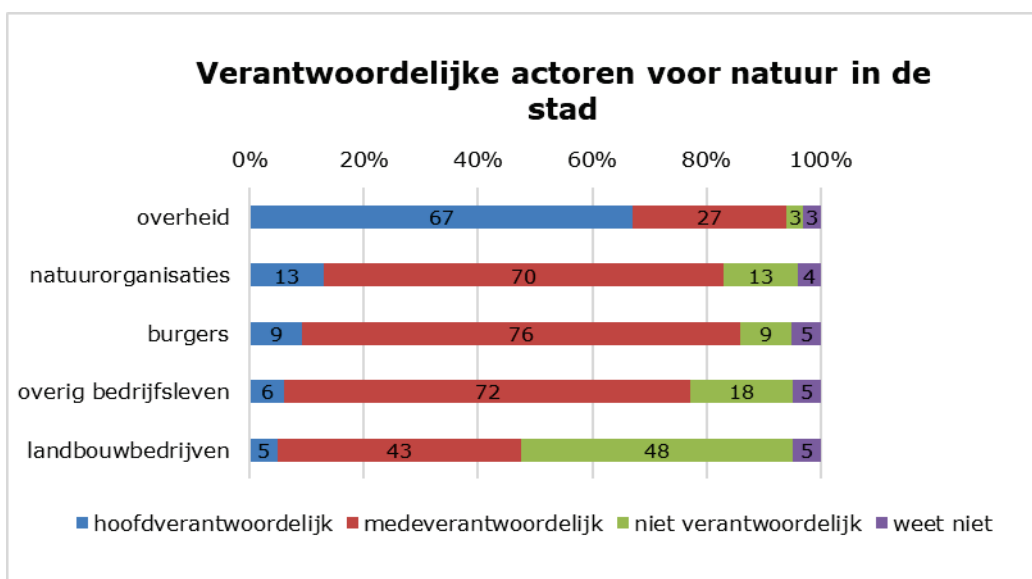
Ook voor de natuur op het platteland is de overheid hoofdverantwoordelijk volgens een meerderheid van de bevolking (55%). 30% vindt de landbouwbedrijven hoofdverantwoordelijk. Alle andere actoren worden door minimaal twee derde van de burgers als medeverantwoordelijk gezien. Zie figuur 5.3.

Figuur 5.3 Mate van verantwoordelijkheid van actoren voor natuur op het platteland (%).

Voor natuur op het platteland vinden opnieuw mannen de overheid vaker hoofdverantwoordelijk dan vrouwen. Jongere leeftijdsgroepen (tot 35 jaar) zien meer verantwoordelijkheid bij landbouwbedrijven, ouderen dichten juist natuurorganisaties meer verantwoordelijkheid toe dan jongeren. Hoogopgeleiden beschouwen de overheid meer dan lager opgeleiden als verantwoordelijk, lageropgeleiden zien die rol meer dan hogeropgeleiden neergelegd bij natuurorganisaties, overig bedrijfsleven en burgers. Mensen met een Nederlandse achtergrond leggen meer dan mensen met een niet-westerse migratieachtergrond (mede)verantwoordelijkheid bij burgers, waar mensen met een niet-westerse migratieachtergrond meer verantwoordelijkheid zien voor de overheid. Ook voor plattelandsnatuur hechten stedelingen meer aan de overheid als verantwoordelijk dan niet-stedelingen, ook beschouwen stedelingen vaker dan niet-stedelingen burgers als niet verantwoordelijk.

Wat betreft natuur in de stad ziet ook een ruime meerderheid (67%) de overheid als hoofdverantwoordelijke. Natuurorganisaties, burgers en overig bedrijfsleven zijn volgens de burgers in hoge mate medeverantwoordelijk. Zie figuur 5.4

Figuur 5.4 Mate van verantwoordelijkheid van actoren voor natuur in de stad (%).

Voor natuur in de stad zien vrouwen meer dan mannen een rol voor landbouwbedrijven en natuurorganisaties. Jongeren vinden meer dan ouderen de overheid, landbouwbedrijven, overig bedrijfsleven en burgers verantwoordelijk. Opnieuw vinden hogeropgeleiden meer dan lageropgeleiden

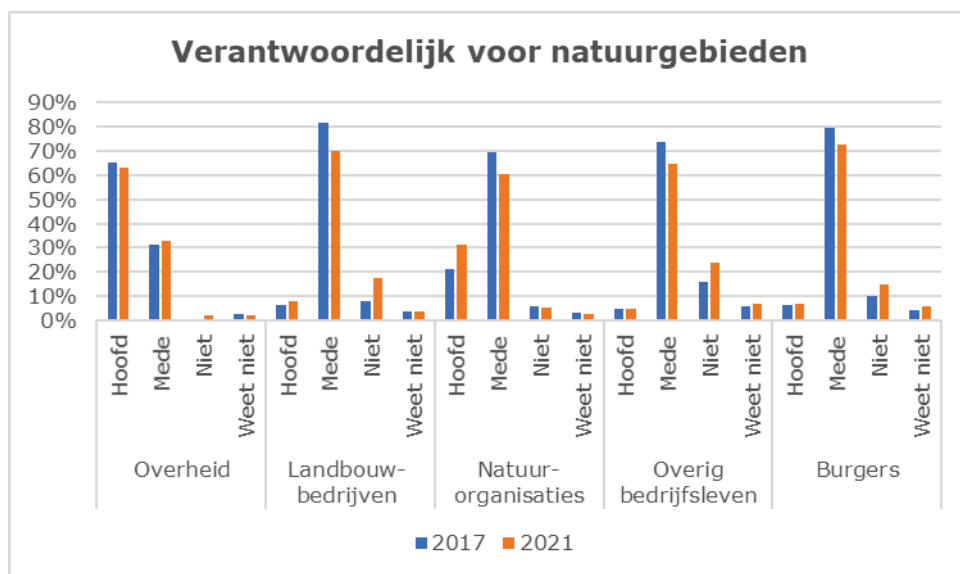
dat de overheid verantwoordelijk is, terwijl lageropgeleiden meer dan hogeropgeleiden een rol zien voor landbouwbedrijven en natuurorganisaties. Mensen met een niet-westerse migratieachtergrond hechten meer dan mensen met een Nederlandse achtergrond aan een rol voor landbouwbedrijven. Verder zien inwoners van matig stedelijk gebied meer dan anderen een rol voor natuurorganisaties. Ook in relatie tot tuinbezit zien we verschillen in opvattingen: mensen met een tuin zien overig bedrijfsleven vaker als medeverantwoordelijk voor natuur in de stad, dan mensen zonder tuin.

Samenvattend kunnen we stellen dat de overheid als belangrijkste hoofdverantwoordelijke voor natuur wordt gezien, zowel in natuurgebieden, stad als platteland. De andere actoren vindt men echter in hoge mate medeverantwoordelijk.

5.2.1 Vergelijking met eerdere jaren

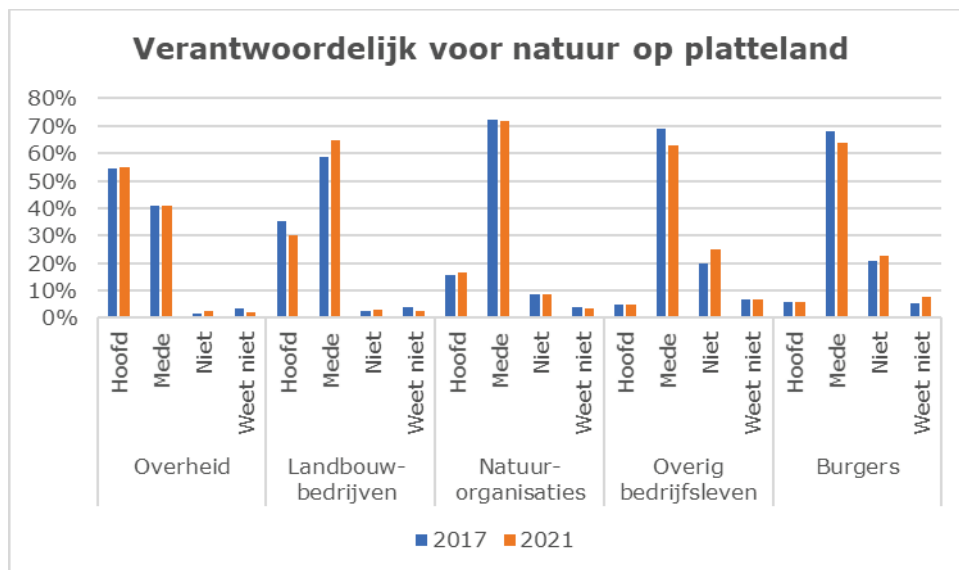
De vraag in 2021 is identiek aan de formulering van 2017. De vraag over verantwoordelijke actoren is ook in 2013 gesteld; toen werd echter geen onderscheid gemaakt naar typen natuurgebieden, maar in zijn algemeenheid gevraagd welke partijen verantwoordelijkheid voor natuur moeten dragen. Daarnaast kon men in 2013 maar één actor als hoofdverantwoordelijk aankruisen, in 2017 kunnen meer actoren hoofdverantwoordelijk zijn. Ook de naamgeving van partijen is aangepast. Landbouwbedrijven heette in 2013 landbouw, natuurorganisaties heette in 2013 natuurbeschermingsorganisaties en overig bedrijfsleven kwam als categorie niet voor. In plaats daarvan waren twee andere categorieën opgenomen: toeristische ondernemers en projectontwikkelaars. In 2006 werden de respondenten gevraagd hun mening te geven over een aantal uitspraken over wie meer verantwoordelijkheid voor de natuur kon nemen en in 1996 is gevraagd of men de actoren overheid, landbouw, bedrijfsleven en individuele burgers verantwoordelijk acht voor het beschermen van natuur (met als antwoordmogelijkheden 'ja', 'ja enigszins', 'nee' en 'weet niet'). Door de andere vraagstelling in 2013, 2006 en 1996 zijn deze antwoorden niet vergelijkbaar met die van 2021. In 2001 is geen vraag opgenomen over dit onderwerp.

Nagegaan is of mensen anders zijn gaan denken over de verantwoordelijkheid van de bevroegde actoren. Voor natuur in natuurgebieden is sprake van anders denken over alle actoren (zie ook bijlage 5). Uit figuur 5.5 blijkt dat de meerderheid van de Nederlanders de overheid als hoofdverantwoordelijke beschouwt voor natuur in Nederland en dat dit aandeel tussen 2017 en 2021 licht is afgenomen: van 65 naar 63%. De grootste groei als hoofdverantwoordelijke is zichtbaar bij de natuurorganisaties: van 22% naar 31%. Verder zien we dat in 2021, ten opzichte van 2017, diverse actoren minder vaak als medeverantwoordelijk worden gezien. Een toenemend aandeel Nederlanders beschouwt daarentegen landbouwbedrijven en overig bedrijfsleven als niet-verantwoordelijk voor natuur in natuurgebieden.

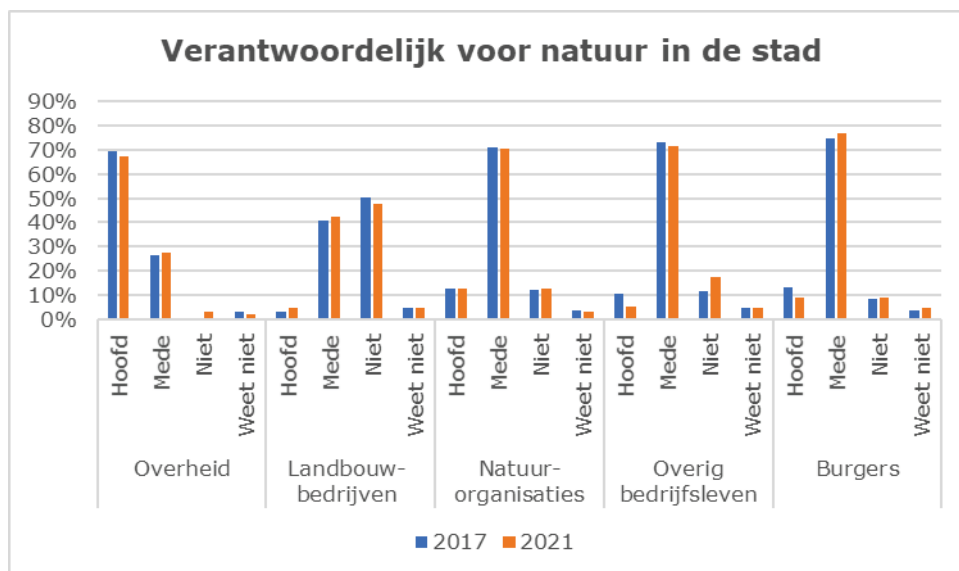
Figuur 5.5 Percentage Nederlanders dat de actor ziet als (hoofd-, mede-, niet-)verantwoordelijk voor natuur in natuurgebieden, periode 2017-2021.

In figuur 5.6 is weergegeven hoe het publiek denkt over verantwoordelijken voor natuur op het platteland. Over het denken over twee typen actoren doen zich (significante) verschuivingen voor: landbouwbedrijven en overig bedrijfsleven. Vergeleken met 2017 worden landbouwbedrijven minder vaak als hoofdverantwoordelijk gezien, en vaker als medeverantwoordelijk. Voor overig bedrijfsleven geldt dat zij in 2021 minder vaak als medeverantwoordelijk worden beschouwd, en vaker als niet verantwoordelijk.

Figuur 5.6 Percentage Nederlanders dat de actor ziet als (hoofd-, mede-, niet-)verantwoordelijk voor natuur op het platteland, periode 2017-2021.

Het denken over verantwoordelijkheid van natuurorganisaties voor natuur in de stad is niet veranderd tussen 2017 en 2021 (zie bijlage 5). Voor de overige actoren doen zich wel verschuivingen voor. Zo valt een toename op (zie ook figuur 5.7) van mensen dat overig bedrijfsleven niet als verantwoordelijk ziet. Ook opvallend is dat ten opzichte van 2017 anders over de rol van burgers wordt gedacht. Het aandeel Nederlanders dat hen als hoofdverantwoordelijke ziet is afgenomen, terwijl de rol van burgers als medeverantwoordelijke verder is toegenomen.

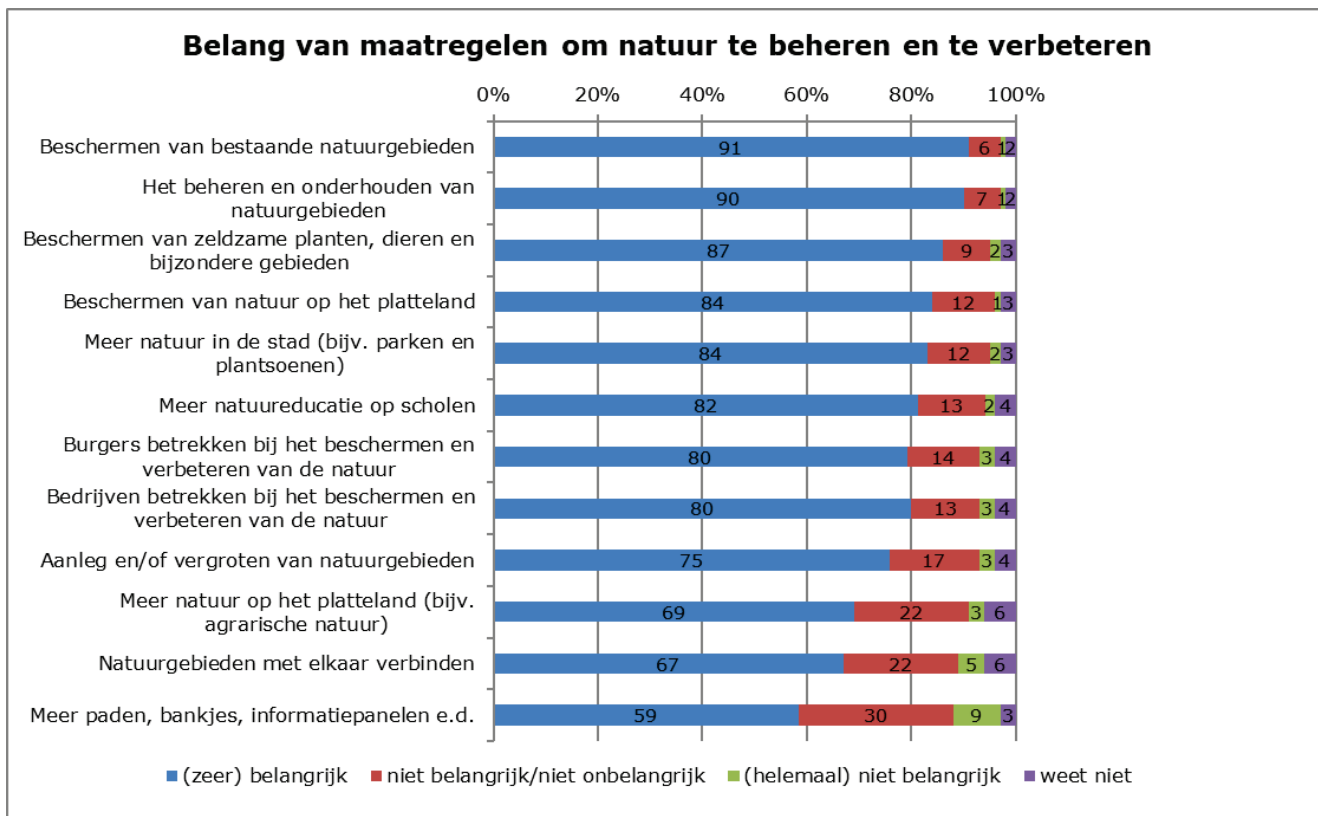
Figuur 5.7 Percentage Nederlanders dat de actor ziet als (hoofd-, mede-, niet-)verantwoordelijk voor natuur in de stad, periode 2017-2021.

Alles overziend, lijkt het publiek ten opzichte van 2017 minder verantwoordelijkheid voor natuur bij maatschappelijke actoren te leggen.

5.3 Belang van maatregelen om natuur te beschermen

Het natuurbeleid is zeer divers en bestaat uit verschillende onderdelen. Aan de Nederlandse bevolking is daarom een aantal beleidsmaatregelen voorgelegd. Allereerst hebben de burgers van alle maatregelen apart aangegeven hoe belangrijk men die vindt en vervolgens is gevraagd wat men de drie belangrijkste maatregelen vindt.

Een meerderheid vindt alle genoemde maatregelen (zeer) belangrijk. De meeste steun is te vinden voor het beschermen van bestaande natuurgebieden (91%), gevolgd door het beheren en onderhouden van natuurgebieden (90%), beschermen van zeldzame planten en dieren en bijzondere gebieden (87%) en het beschermen van natuur op het platteland (84%). Meer voorzieningen (paden, bankjes) vindt men het minst belangrijk (59%). Zie figuur 5.8.

Figuur 5.8 Belang van maatregelen om natuur te beschermen en te verbeteren.

De verschillen in opvattingen tussen groepen met andere sociaal-demografische kenmerken worden voor de vijf meestgenoemde maatregelen besproken. Ouderen hechten meer dan jongeren aan vier van de vijf maatregelen (uitzondering is de maatregel over verbinden van natuurgebieden) uit de top 5. Mensen met een Nederlandse achtergrond vinden meer dan mensen met een niet-westerse migratieachtergrond maatregelen om bestaande natuurgebieden te beschermen relevant, en ook hechten zij meer aan maatregelen voor de bescherming van zeldzame soorten. Tuinbezit vormt geen verklaring voor verschillen in denken van de bevolking over de maatregelen.

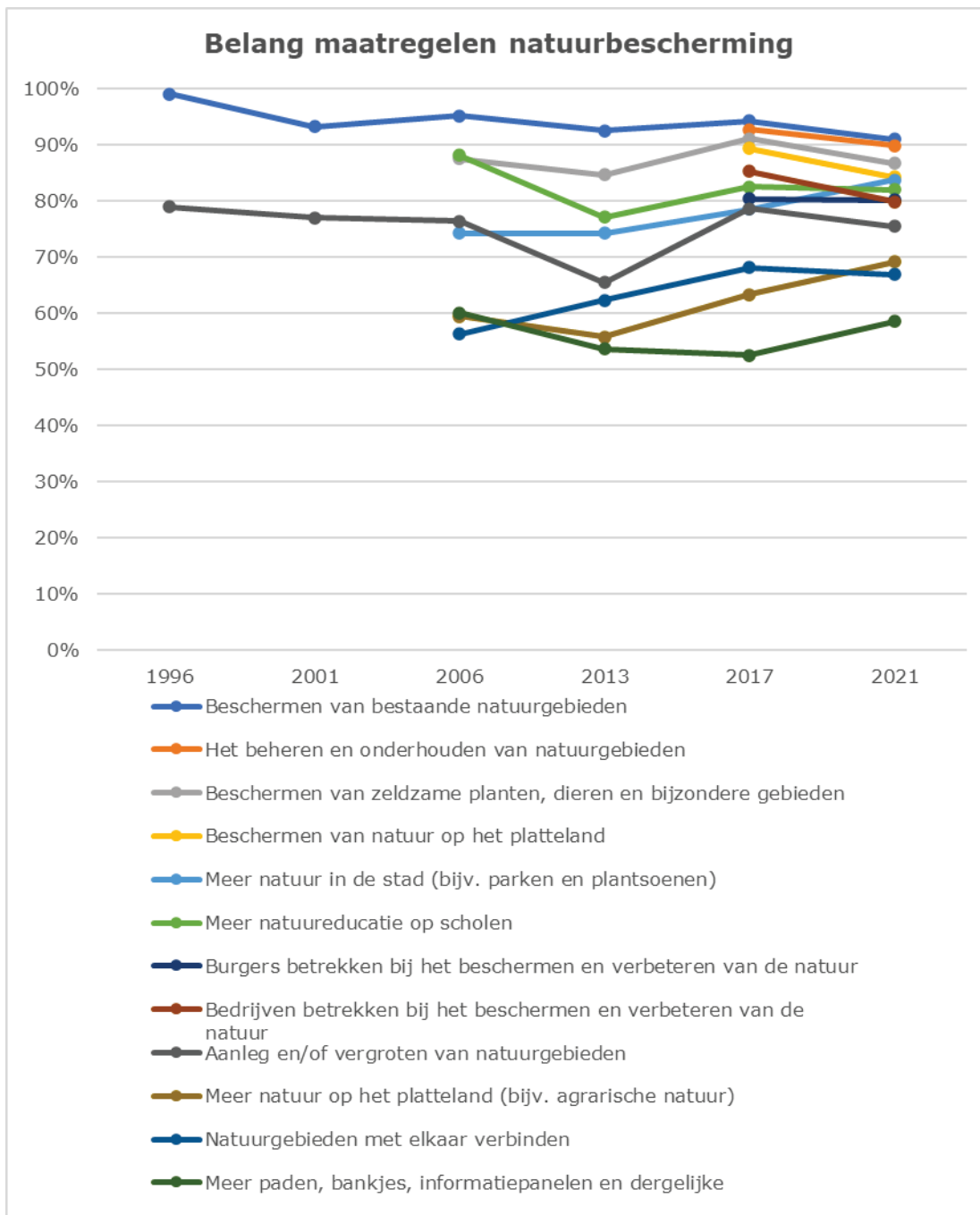
Bij het aangeven van de drie belangrijkste maatregelen voor natuur vindt 56% het beschermen van bestaande natuurgebieden het belangrijkste, gevolgd door het beschermen van zeldzame planten en dieren (42%) en het beheren en onderhouden van natuurgebieden (35%). Maatregelen als meer paden en bankjes en meer natuur op het platteland vindt men het minst van belang.

Ook voor de vraag naar de top 3 aan maatregelen is gekeken naar verschillen in opvattingen tussen groepen met andere sociaal-demografische kenmerken, voor de drie meestgenoemde maatregelen. Ouderen hechten meer dan jongere mensen aan het beheren en onderhouden van natuurgebieden. Hogeropgeleiden hechten meer dan lageropgeleiden aan het beschermen van bestaande natuurgebieden, en ook mensen met een Nederlandse achtergrond hechten meer dan mensen met een niet-westerse migratieachtergrond aan deze maatregel. Tuinbezit vormt ook voor de top 3 van maatregelen geen verklaring voor verschillen in denken van de bevolking.

5.3.1 Vergelijking met eerdere jaren

De vraag over natuurbeschermingsmaatregelen is identiek voor 2021 en 2017. In alle eerdere draagvlakvragen is de vraag ook opgenomen geweest, maar steeds in iets andere vorm. Ten opzichte van 2013 is in 2017 één maatregel-formulering aangepast en zijn vier nieuwe maatregelen opgenomen. De aanpassing betreft de maatregel 'aanleg en/of vergroten van natuurgebieden', deze heette voorheen 'aanleg nieuwe natuurgebieden'. De maatregelen: (1) het beheren en onderhouden van natuurgebieden, (2) beschermen van natuur op het platteland, (3) burgers betrekken bij het beschermen en verbeteren van natuur en (4) bedrijven betrekken bij het beschermen en verbeteren van de natuur zijn nieuw in 2017. In 2013 is de vraagformulering iets aangepast ten opzichte van 2006, maar de kern ('Kunt u per maatregel aangeven in hoeverre u dit belangrijk vindt?') is gelijk gebleven. In 2001 en 1996 is alleen gevraagd in hoeverre men het beschermen van bestaande natuur en de aanleg van nieuwe natuurgebieden belangrijk vindt.

In figuur 5.9 is het percentage Nederlanders weergegeven dat de maatregel als belangrijk of zeer belangrijk heeft beoordeeld. Het beschermen van bestaande natuurgebieden vinden burgers door de jaren heen onverminderd de belangrijkste maatregel. Kijken we naar 2021 ten opzichte van 2017, dan valt op dat het draagvlak voor de meeste maatregelen afneemt. Een afname doet zich voor in draagvlak voor maatregelen die betrekking hebben op beschermen (bestaande natuurgebieden, zeldzame planten, platteland), beheren van natuur, aanleg van natuur en betrekken bedrijven. Daarentegen kunnen drie maatregelen op meer bijval rekenen in 2021: meer natuur in de stad, meer natuur op het platteland en meer bankjes. Op de lange termijn (2006-2021) is sprake van (significante) afname in draagvlak voor beschermen van bestaande natuurgebieden en meer natuureducatie op scholen. Meer belang wordt gehecht aan het verbinden van natuurgebieden, meer natuur in de stad en meer natuur op het platteland (zie ook bijlage 5).

Figuur 5.9 Percentage Nederlanders dat maatregelen voor natuurbescherming (zeer) belangrijk vindt, in de periode 1996-2021.

5.4 Natuurdilemma's

Het natuurbeleid kent verschillende dilemma's. Aan de Nederlandse bevolking is een aantal van deze dilemma's voorgelegd in de vorm van stellingen. De respondenten moesten een keuze maken door een score op een vier-puntsschaal te geven.

De burgers kiezen overduidelijk de kant van de natuur als het gaat om de dilemma's 'wettelijk beschermde natuurgebieden behouden of schrappen' (88%), 'natuurbeheer gericht op het beschermen van planten en dieren of natuurbeheer voor natuurbeleving' (87%) en 'de landbouw moet meer rekening houden met natuur of vooral gericht zijn op de voedselproductie' (80%).

Over de wolf zijn de meningen meer verdeeld; 59% vindt de wolf een verrijking voor de Nederlandse natuur en ongeveer een vijfde vindt Nederland te klein voor de wolf. Ook over het beheren van natuur zijn de meningen verdeeld. Net iets meer dan de helft vindt dat de meeste taken ook door vrijwilligers uitgevoerd kunnen worden en 46% vindt dit een taak van professionals. Zie tabel 5.2.

Tabel 5.2 *Natuurdilemma's (%)*.

	1	2	3	4		g.s.
Alle wettelijk beschermde natuurgebieden moeten blijven bestaan om de natuur in stand te houden	63	25	8	3	Wettelijk beschermde natuurgebieden mogen worden geschrapt als ze beperkend zijn voor landbouw, woningbouw en verkeer	1.5
Natuurbeheer moet vooral gericht zijn op het beschermen van planten en dieren	46	41	10	3	Natuurbeheer moet meer rekening houden met de natuurbeleving van burgers	1.7
De landbouw moet meer rekening houden met vogels, insecten en planten die afhankelijk zijn van akkers en weilanden	41	39	16	5	De landbouw moet zich vooral richten op voedselproductie	1.8
De wolf is een verrijking voor de Nederlandse natuur	27	32	22	19	Nederland is te klein voor de wolf; het dier geeft te veel overlast	2.3
Het beheren van natuur is werk voor betaalde professionals	13	33	39	14	Vrijwilligers kunnen de meeste taken van natuurbeheer ook goed uitvoeren	2.6

g.s. = gemiddelde score op schaal 1-4

Kijken we naar verschillen in opvattingen die samenhangen met sociaal-demografische kenmerken, dan valt op dat in relatie tot het beheerdilemma mannen iets meer dan vrouwen neigen naar natuurbeleving in plaats van biodiversiteit. Mannen zien het beheren ook meer dan vrouwen als taak van professionals in plaats van vrijwilligers. Leeftijd blijkt samenhang te vertonen met het denken over vier van de vijf dilemma's. Jongeren hechten meer dan ouderen aan de wettelijke bescherming van natuurgebieden, ouderen hechten meer dan jongeren aan landbouw die rekening houdt met natuur. Verder zien ouderen vaker dan jongere mensen een rol voor vrijwilligers in het natuurbeheer. Jongere mensen zien vaker dan ouderen de wolf als verrijking van de Nederlandse natuur. Kijken we naar het opleidingsniveau, dan valt op dat hogeropgeleiden de wolf vaker als verrijking voor de Nederlandse natuur beschouwen dan lageropgeleiden. Hogeropgeleiden zien het beheer liever dan lageropgeleiden uitgevoerd door professionals. Mensen met een Nederlandse achtergrond hechten meer dan mensen met een niet-westerse migratieachtergrond aan het behouden van beschermde natuur en in relatie tot het landbouwdilemma kiezen zij vaker dan mensen met een niet-westerse migratieachtergrond voor landbouw die rekening houdt met natuur. Mensen die meer stedelijk wonen kiezen ook vaker voor natuurinclusieve landbouw en zien de wolf vaker als verrijking dan meer landelijk wonende mensen. Mensen uit matig stedelijk gebied voelen het meest voor inzet van vrijwilligers bij natuurbeheer. Tot slot is er ook een samenhang met tuinbezit: mensen met een tuin hechten minder dan mensen zonder tuin aan landbouw die rekening houdt met natuur en zien vaker een rol voor vrijwilligers in natuurbeheer.

6 Betrokkenheid bij natuur

In dit hoofdstuk beschrijven we de betrokkenheid van de het publiek bij de Nederlandse natuur. In paragraaf 6.1 schetsen we de potentiële betrokkenheid: welke mogelijkheden spreken burgers aan om betrokken te zijn bij de natuur en wat zijn hun motieven om al dan niet betrokken te willen zijn. In de paragrafen daarna bespreken we de daadwerkelijke betrokkenheid van mensen. Burgers kunnen op verschillende manieren betrokken zijn bij de natuur: als gebruiker, als beschermer en als medebeslisser. In paragraaf 6.2 bespreken we de rol van burgers als gebruiker aan de hand van natuurbezoek en gebruik van informatiebronnen. In paragraaf 6.3 komt de rol van burgers als beschermer aan de orde, waarbij we kijken naar activiteiten die men verricht voor natuur en landschap, lidmaatschap natuurorganisaties en financiële bijdragen aan natuur. In paragraaf 6.4 gaat het over de rol van burgers als medebeslisser. Indicatoren voor deze rol zijn *activiteiten die mensen ondernemen om besluitvorming over natuur te beïnvloeden* en *betrokkenheid bij burgerinitiatieven*. Tot slot maken we in paragraaf 6.5 een indeling van burgers naar burgerbetrokkenheid bij natuur.

6.1 Potentiële betrokkenheid bij natuur

De mogelijkheden die burgers het meest aanspreken om betrokken te zijn bij natuur zijn: geïnformeerd willen worden (45%), meedenken met een overheid of natuurorganisatie (44%) en zelf met medebewoners buurtgroen onderhouden (37%). Een op de vijf geeft aan niet betrokken te willen zijn bij de natuur. Zie tabel 6.1.

Tabel 6.1 Mogelijkheden die burgers aanspreken om betrokken te zijn bij de natuur (%).

Mogelijkheden*	%
Geïnformeerd worden over wat ik kan doen voor de natuur	45
Meedenken met de gemeente, provincie of natuurorganisatie(s) over hun plannen voor natuur	44
Zelf met medebewoners buurtgroen of natuur verbeteren of onderhouden	37
Vrijwilligerswerk doen voor een lokale, provinciale of landelijke natuurorganisatie	31
Ik wil niet betrokken zijn	20

* Meerdere antwoorden mogelijk

Vrouwen willen meer dan mannen geïnformeerd worden. Het opleidingsniveau is een belangrijke verklaring voor verschillen. Voor alle vijf in de enquête genoemde mogelijkheden liggen voorkeuren anders op basis van opleiding. Hogeropgeleiden willen vaker betrokken zijn dan lageropgeleiden en staan meer dan lageropgeleiden open voor geïnformeerd worden, meedenken, vrijwilligerswerk doen en zelf buurtgroen onderhouden. Niet-stedelingen willen het vaakst betrokken worden bij beschermen van natuur, de groep matig-stedelingen willen minder dan sterk- en niet-stedelijk wonende mensen geïnformeerd worden. Ook tuinbezit doet er toe: mensen met een tuin willen vaker dan mensen zonder tuin betrokken worden en staan er meer voor open om zelf met bewoners buurtgroen te onderhouden. Etniciteit vormt geen verklaring voor verschillen in denken van de bevolking over betrokken worden.

De belangrijkste motieven om betrokken te willen zijn bij de natuur zijn: actief en gezond blijven (45%), betrokkenheid bij de eigen woonomgeving (43%), en iets voor de maatschappij doen (39%). Een derde is betrokken om een zinvolle tijdsbesteding te hebben. Ook nieuwe kennis en vaardigheden opdoen (21%) en leuk, interessant werk (22%) spelen een rol. Zie tabel 6.2.

Tabel 6.2 *Motieven om betrokken te willen zijn bij de natuur (% , n=1226).*

Motieven*	%
Actief en gezond blijven	45
Betrokkenheid bij mijn woonomgeving	43
Iets voor de maatschappij doen	39
Zinvolle tijdsbesteding	34
Leuk, interessant werk	22
Nieuwe kennis en vaardigheden opdoen	21
Andere mensen ontmoeten, vrienden maken	17
Verbreden van levenservaring	14
Nuttige contacten opdoen	9
Het geeft sociale erkenning	8
Morele, religieuze en/of politieke principes	6
Anders	2

* Meerdere antwoorden mogelijk

De verschillen in opvattingen tussen groepen met andere sociaal-demografische kenmerken worden besproken voor de drie meestgenoemde motieven om bij natuur betrokken te willen zijn. Ouderen hebben vaker dan jongeren als motieven actief en gezond blijven én betrokken willen zijn bij de eigen woonomgeving, jongeren kiezen vaker dan ouderen voor iets voor de maatschappij doen. Hogeropgeleiden noemen vaker dan lageropgeleiden iets voor de maatschappij doen. Mensen met een Nederlandse achtergrond kiezen vaker dan mensen met een niet-westerse migratieachtergrond voor betrokkenheid bij mijn omgeving als motief. Ook mensen zonder een tuin noemen vaker dan mensen met tuin het motief iets voor de maatschappij doen. Stedelijkheid van de woonomgeving vormt geen verklaring voor verschillen in denken van de bevolking over motieven.

Uit tabel 6.1 bleek dat een vijfde van de bevolking niet betrokken wil zijn bij de natuur. Veruit de belangrijkste reden hiervoor is geen tijd (57%). Andere redenen zijn onbekend met de mogelijkheden om iets te doen voor de natuur (17%), druk met ander vrijwilligerswerk (15%) en natuur heeft geen prioriteit. (12%). Zie tabel 6.3.

Tabel 6.3 *Motieven om niet betrokken te willen zijn bij de natuur (% , n=301).*

Motieven*	%
Geen tijd	55
Onbekend met de mogelijkheden om iets te doen	16
Ander vrijwilligerswerk	17
Niet belangrijk genoeg, natuur heeft geen prioriteit	13
Anders	11

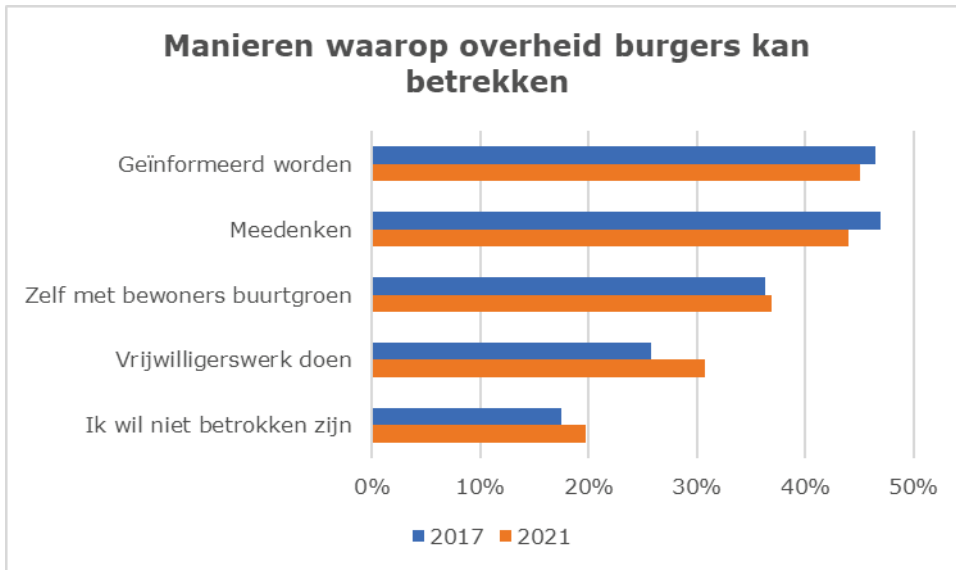
* Meerdere antwoorden mogelijk

Jongeren noemen vaker dan ouderen geen tijd en ouderen vaker dan jongeren ander vrijwilligerswerk als reden. Hoogopgeleiden geven vaker dan lageropgeleiden aan geen tijd te hebben. Mensen met een tuin geven vaker dan mensen zonder tuin aan onbekend te zijn met de mogelijkheden van vrijwilligerswerk. Geslacht, etniciteit en stedelijkheid van de woonomgeving vormt geen verklaring voor verschillen in denken van de bevolking over redenen om niet betrokken te zijn bij natuur.

6.1.1 Vergelijking met eerdere jaren

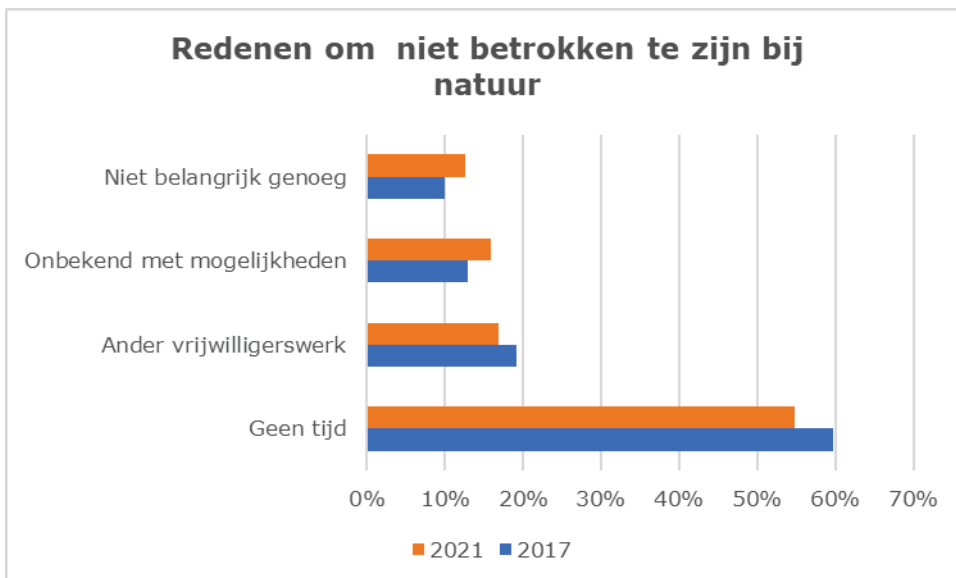
De vraag over aansprekende manieren voor de overheid om burgers te betrekken bij het beschermen en verbeteren van de natuur, is sinds 2017 onderdeel van de draagvlakenquête.

Tussen 2017 en 2021 is het draagvlak voor het doen van vrijwilligerswerk voor een natuurorganisatie toegenomen, van 26% naar 31%. De overige voorgeslede mogelijkheden laten geen verschuivingen in de tijd zien. Zie figuur 6.1.

Figuur 6.1 Mogelijkheden die burgers aanspreken als de overheid hen wil betrekken bij natuur in de periode 2017-2021.

In 2017 is voor het eerst gevraagd naar redenen waarom mensen niet betrokken willen zijn bij natuur. Tussen 2017 en 2021 doen zich geen significante verschillen in beantwoording voor. Zie figuur 6.2.

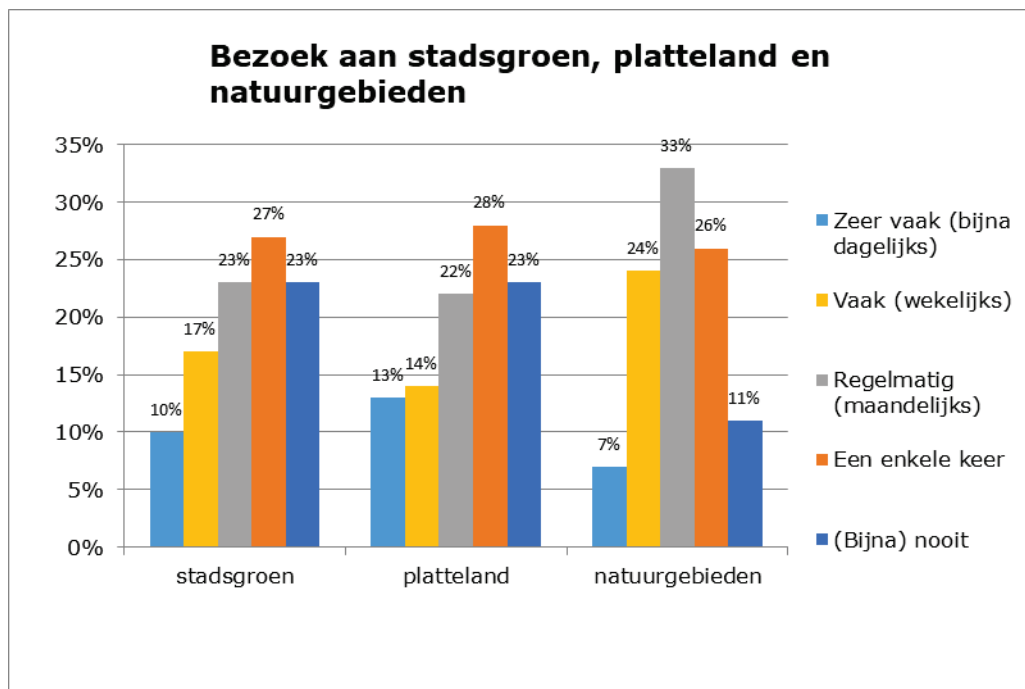
Figuur 6.2 Redenen die mensen weerhouden om betrokken te willen zijn bij natuur, in de periode 2017-2021.

6.2 Burger als gebruiker van natuur

6.2.1 Bezoek aan stadsgroen, platteland en natuurgebieden

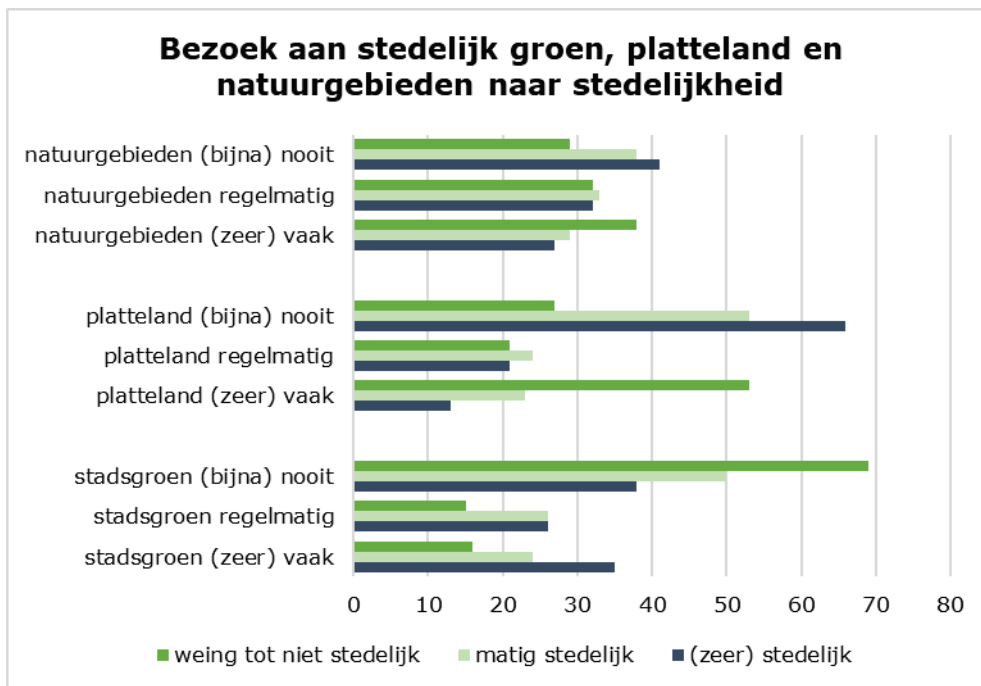
De respondenten is gevraagd hoe vaak ze in het afgelopen jaar hun vrije tijd doorbrachten in parken en groen in de stad, het platteland en in natuurgebieden (bos, heide, duinen, meren, plassen). Natuurgebieden worden het meest bezocht door de bevolking: 56% komt hier regelmatig tot vaak.

Voor stadsgroen is dit percentage 40 en voor het platteland 36. Iets minder dan een kwart brengt (bijna) nooit een bezoek aan stadsgroen of het platteland (zie figuur 6.3).

Figuur 6.3 Bezoek aan stadsgroen, platteland en natuurgebieden in %.

Natuurbezoek hangt samen met geslacht. Vrouwen bezoeken stadsgroen vaker dan mannen, mannen bezoeken het platteland en natuurgebieden meer dan vrouwen. Ook is er een samenhang tussen bezoek en leeftijd: jongeren bezoeken parken vaker, maar platteland juist minder vaak dan oudere mensen. Hoogopgeleiden bezoeken zowel stadsgroen als natuurgebied vaker dan lageropgeleiden. Mensen met een Nederlandse achtergrond trekken vaker dan mensen met een niet-westerse migratieachtergrond naar het platteland en natuurgebieden. Stedelingen bezoeken vaker dan niet-stedelingen stadsgroen, mensen die minder stedelijk wonen gaan juist meer naar het platteland en natuurgebieden (zie figuur 6.4). En ook is er een samenhang met tuinbezit: mensen met een tuin bezoeken platteland en natuurgebied vaker, mensen zonder tuin trekken vaker dan tuinbezitters naar parken en groen in de stad.

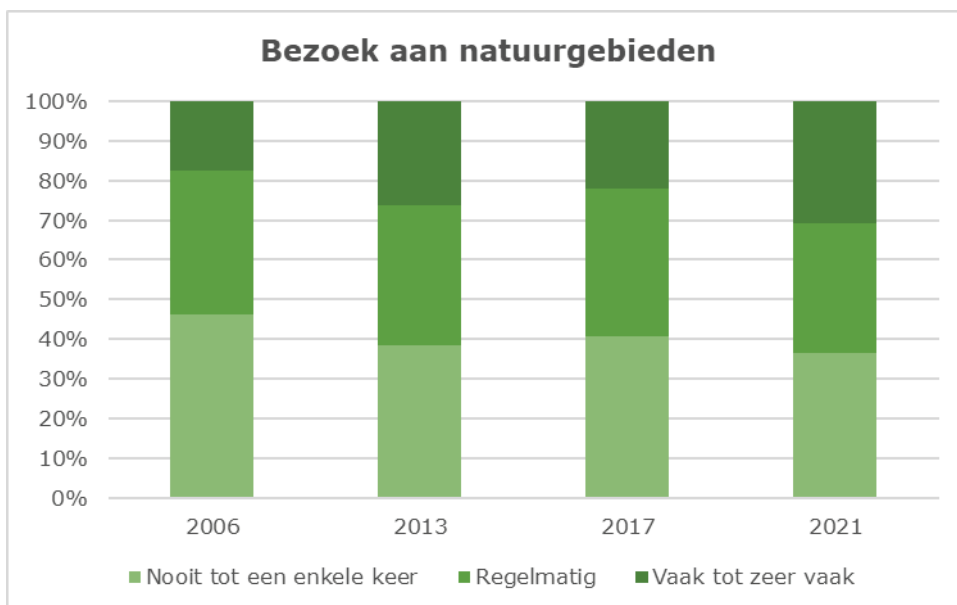
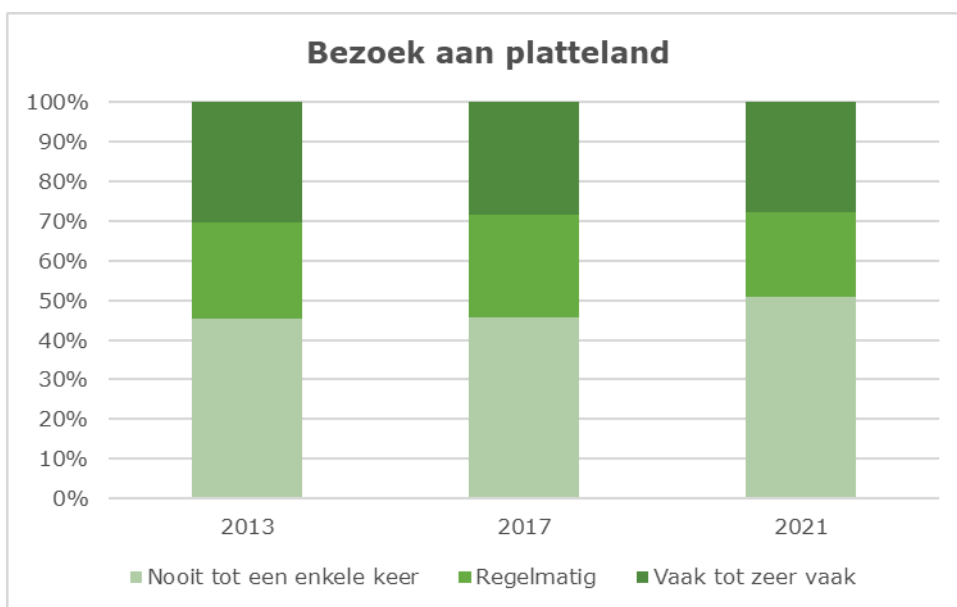
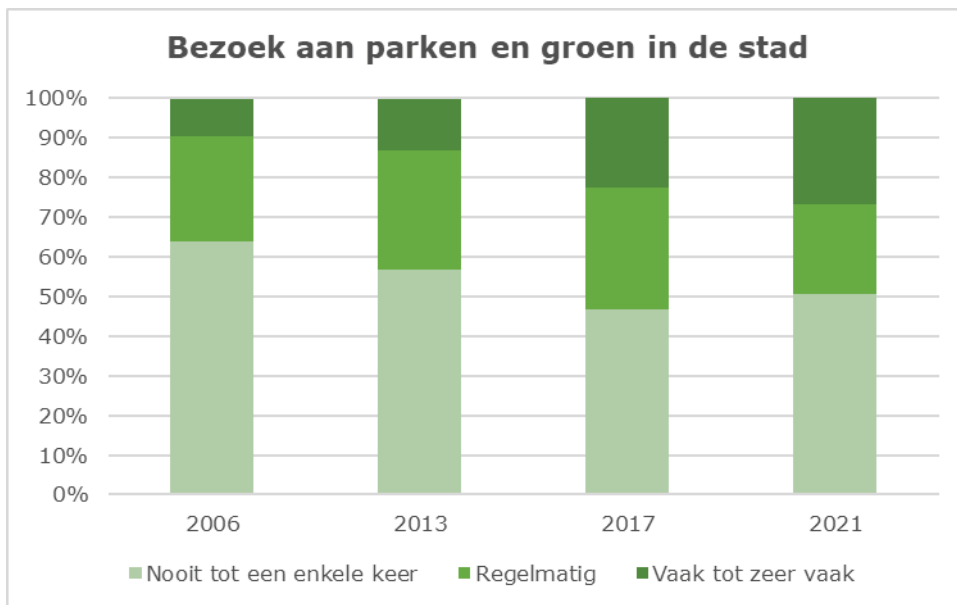

Figuur 6.4 Bezoek aan stadsgroen, platteland en natuurgebieden naar stedelijkheid in %.

6.2.1.1 Vergelijking met eerdere jaren

Naar het natuurbezoek is ook in eerdere draagvlakenquêtees gevraagd. De vraagstelling in 2021 is identiek aan die in 2017. In 2017 zijn de antwoordcategorieën van de vraag enigszins aangepast ten opzichte van 2013. De volgende categorieën zijn meer gespecificeerd: 'regelmatig' (de toelichting maandelijks toegevoegd), 'vaak' (de toelichting wekelijks toegevoegd) en 'zeer vaak' (bijna dagelijks toegevoegd). In 2013 is ten opzichte van 2006 één antwoordcategorie iets aangepast: parken en groen in de stad in plaats van stadsparken, stadsbossen en plantsoenen. Daarnaast is in 2013 ook gevraagd naar de bezoekfrequentie van het platteland. In 2001 is geen vraag gesteld over natuurbezoek. Een vergelijking met 1996 is niet mogelijk, door een andere vraagstelling en andere antwoordcategorieën in dat jaar.

In figuur 6.5 (a t/m c) zijn de vijf antwoordcategorieën ingedikt tot drie categorieën. Tussen 2017 en 2021 doet zich enkel voor natuurgebieden een verschil voor in de bezoekfrequentie: meer Nederlanders gaven aan vaak tot zeer vaak natuurgebieden te bezoeken. Het bezoek aan natuurgebieden in 2021 is op zijn hoogst van alle jaren: 31% vaak tot zeer vaak, 37% nooit tot een enkele keer. Trends op de lange termijn (2006-2021) zijn een toename van bezoek aan natuurgebieden (vaak tot zeer vaak bezocht van 10% in 2006 naar 27% in 2021) en aan natuur in de stad (vaak tot zeer vaak bezocht van 18% in 2006 naar 31% in 2021).

Figuur 6.5 Bezoek aan (a) stadsnatuur, (b) platteland en (c) natuurgebied, in de periode 2006-2021.

6.2.2 Gebruik van informatiebronnen over natuur

Er bestaan verschillende manieren waarop burgers zich informeren over natuur. Aan de bevolking is gevraagd van welke media zij gebruik hebben gemaakt in het afgelopen jaar. 70% van de bevolking gebruikt één of meerdere informatiebronnen (39% gebruikt één bron, 32% twee en 21% drie bronnen), waarvan televisiekijken veruit de meest gebruikte is (51%). Internet wordt door een derde van de burgers geraadpleegd. Zie tabel 6.4.

Tabel 6.4 Geraadpleegde informatiebronnen over natuur (%).

Informatiebron*	%
Televisieprogramma of film over natuur	51
Internet over natuur geraadpleegd	32
Tijdschrift/boek/artikel over natuur gelezen	24
Social media (twitter, facebook) over natuur gevolgd	17
Apps over natuur gebruikt	8
Webcam(s) over natuur bekeken	8
Anders	3
Geen van deze	30

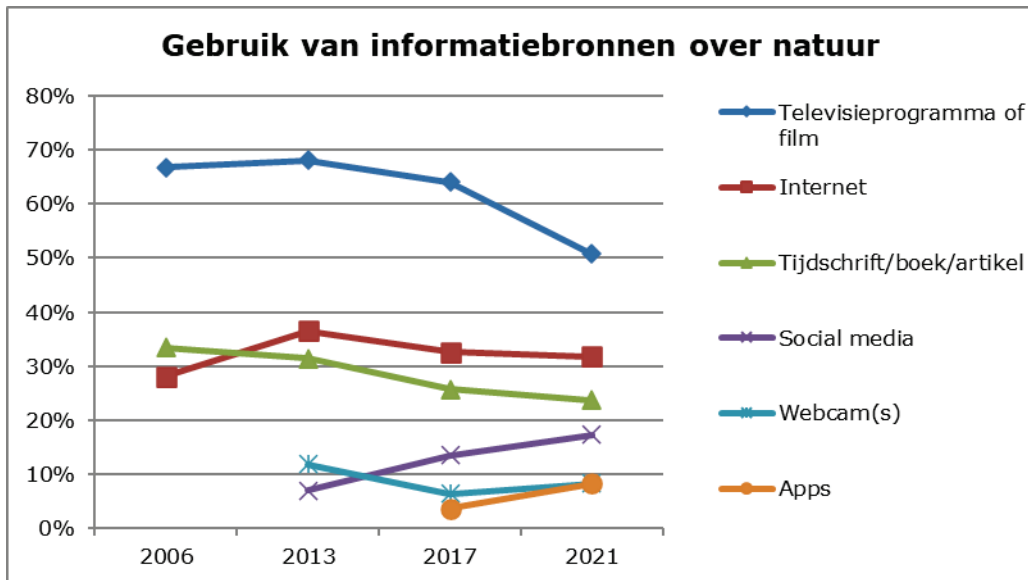
* Meerdere antwoorden mogelijk

Wat betreft verschillen in gebruik van informatiebronnen tussen groepen met andere sociaal-demografische kenmerken: vrouwen gebruiken vaker dan mannen social media over natuur, mannen kijken vaker naar tv-programma's over natuur. Ouderen kijken vaker dan jongere mensen naar televisieprogramma's over natuur, en ook lezen ze meer tijdschriften en kijken ze meer webcam(s). Jongere mensen daarentegen gebruiken vaker social media over natuur. Hoogopgeleiden halen hun informatie vaker dan lageropgeleiden uit tijdschriften, het internet, social media en apps. Mensen met een Nederlandse achtergrond kijken meer naar natuur op de tv en raadplegen ook vaker tijdschriften en het internet dan mensen met een niet-westerse migratieachtergrond. Niet-stedelijkwonenden lezen vaker tijdschriften over natuur. Tot slot is er ook een samenhang met tuinbezit. Mensen met een tuin gebruiken vaker apps over natuur.

6.2.2.1 Vergelijking met eerdere jaren

De vraag over informatiebronnen is in 2017 op dezelfde manier gesteld. In 2006 en 2013 is de vraag ook gesteld, het aantal en type bevroegde bronnen is met de jaren veranderd. De vraag naar het gebruik van apps is nieuw in 2017 en doet dus enkel voor twee jaar mee in de tijdanalyse. In 2013 zijn twee categorieën toegevoegd ten opzichte van 2006: webcam(s) over natuur bekeken en social media gevolgd. Daarnaast is ook een aantal categorieën weggelaten. In 2001 en 1996 is deze vraag niet gesteld. De vijf bronnen die eerder zijn voorgelegd doen mee in de analyse.

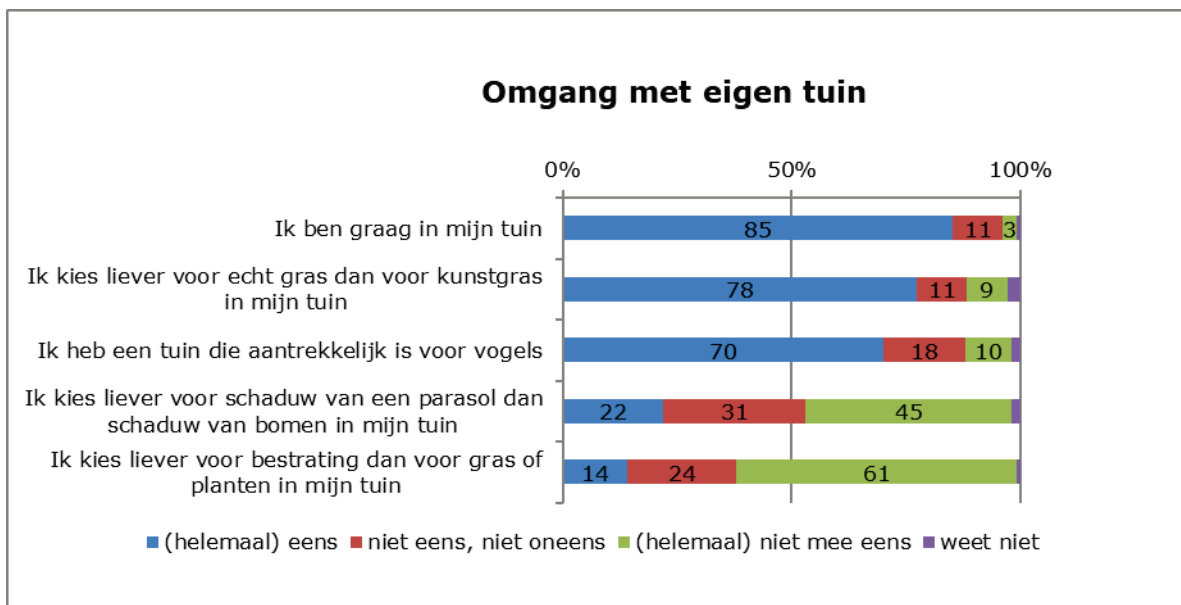
Figuur 6.6 laat zien dat tussen 2017 en 2021 minder vaak naar televisieprogramma's of films over natuur is gekeken, daarentegen is het gebruik van social media en webcams over natuur toegenomen. Ook op de langere termijn (2006-2021) is sprake van een afname van het bekijken van televisieprogramma's over natuur, ook zijn minder tijdschriften over natuur gelezen. In deze periode is wel het internet vaker geraadpleegd om iets over natuur te weten te komen (zie ook bijlage 5).

Figuur 6.6 Percentage Nederlanders dat de informatiebron over natuur raadpleegde, in de periode 2006-2021.

6.2.3 Tuinbezit en omgang met tuin

Driekwart van de ondervraagden heeft een tuin bij de woning en die respondenten zijn ook graag in hun tuin (85%). Men heeft overwegend een voorkeur voor een tuin met aandacht voor natuur, gezien het feit dat 78% voor echt gras kiest (i.p.v. kunstgras), een tuin heeft die aantrekkelijk is voor vogels (70%) en liever gras of planten heeft dan bestrating (61%). Zie figuur 6.9.

Figuur 6.9 Omgang met eigen tuin (n=1134).

Tuinbezit blijkt samen te hangen met diverse sociaal-demografische kenmerken: jongeren hebben minder vaak dan mensen boven de 35 jaar een tuin, hoog- en middenopgeleiden hebben vaker dan lageropgeleiden een tuin, onder mensen met een Nederlandse achtergrond is het tuinbezit hoger dan onder mensen met een niet-westerse migratieachtergrond en het tuinbezit is ook hoger onder inwoners van minder stedelijk gebied. Geslacht vormt geen verklaring voor verschillen in tuinbezit. Kijken we naar de tuinuitspraken van mensen die een tuin bezitten, dan zien we ook verschillen in opvattingen op basis van sociaal-demografische kenmerken. Vrouwen zijn liever in de tuin dan mannen. Dat geldt ook voor ouderen in vergelijking tot jongeren. Ook geven ouderen vaker aan een tuin te hebben die aantrekkelijk is voor vogels. Jongere mensen kiezen vaker voor een parasol in

plaats van bomen voor schaduw en voor bestrating in plaats van groen in de tuin. Een hoger opleidingsniveau gaat samen met vaker een keuze voor echt gras en voor schaduw via bomen in plaats van de parasol. Mensen met een Nederlandse achtergrond geven vaker dan mensen met een niet-westerse migratieachtergrond aan een diervriendelijke tuin te hebben. Ze kiezen ook vaker voor zogenaamde 'nature based solutions', ofwel groene oplossingen waarmee de impact van klimaatverandering kan worden verminderd en biodiversiteit kan worden verbeterd: groen in plaats van bestrating en natuurlijke schaduw in plaats van kunstmatige, via een parasol. Inwoners van niet-stedelijk gebied geven vaker dan stedelingen de voorkeur aan echt gras en groen in plaats van bestrating. Ook hebben zij vaker een diervriendelijke tuin.

6.3 Burger als beschermer van natuur

6.3.1 Ondernomen activiteiten voor natuur en landschap

Aan de bevolking is gevraagd welke activiteiten ze hebben ondernomen voor natuur- en landschapsbeheer. 66% van de burgers verricht één of meer activiteiten (36% verricht één activiteit, 30% twee, 21% drie). Het plaatsen van nestkastjes/voederplankjes (37%), afval van anderen in de natuur opruimen (30%) en het plaatsen van insectenhuisjes (24%) zijn de activiteiten die het meest ondernomen worden (zie tabel 6.5).

Tabel 6.5 *Activiteiten voor natuur en landschap die men in de afgelopen 12 maanden heeft ondernomen (%).*

Activiteit*	%
Plaatsen van nestkastjes, voederplankjes bij mijn huis	37
Afval van anderen in de natuur opruimen	30
Plaatsen van insectenhuisjes, bijenhôtels bij mijn huis	24
Bestrating vervangen door planten	13
Aanleg van streekeigen beplanting bij mijn huis	12
Onderhoud van natuur of landschap (bomen snoeien/knotten, bermbeheer, poelen schonen)	9
Inventarisatie van dier- of plantsoorten, natuurstudie	9
Sociale activiteiten in de natuur organiseren (scouting, zorg, reizen etc.)	5
Weidevogelbescherming	3
Geven van natuureducatie, lezingen en rondleidingen	2
Anders, namelijk...	3
Geen van deze	34

* Meerdere antwoorden mogelijk

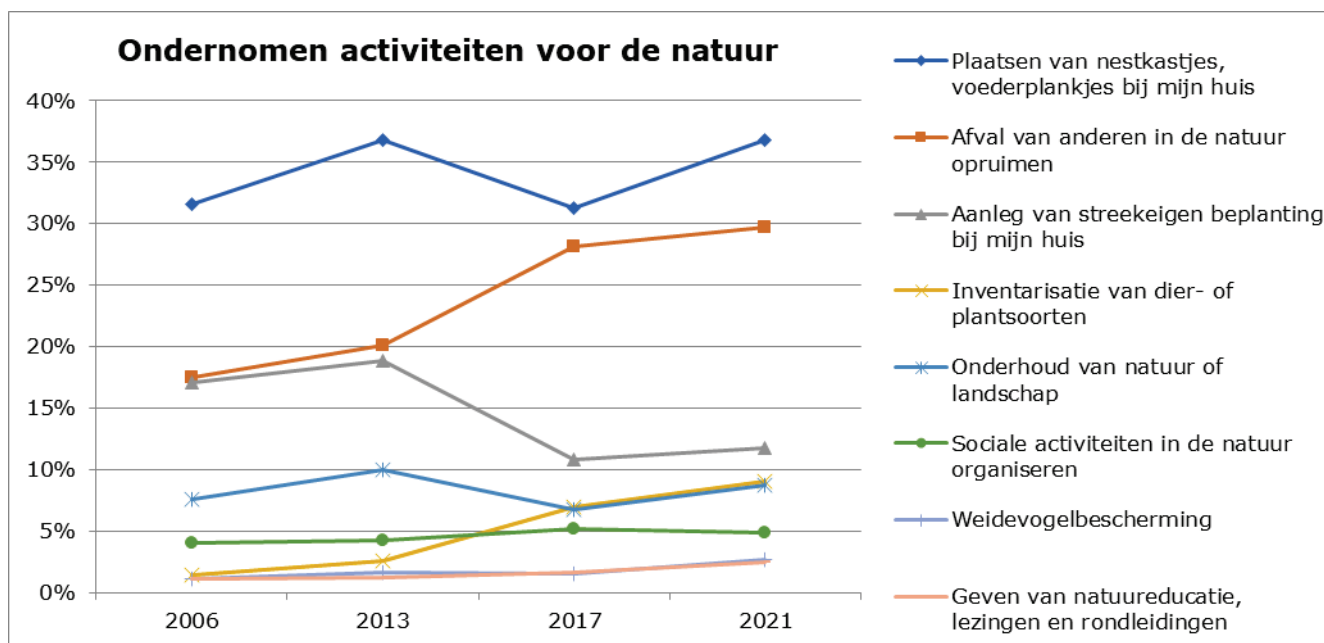
De verschillen in opvattingen tussen groepen met andere sociaal-demografische kenmerken worden voor de vijf meestgenoemde activiteiten voor natuur besproken. Vrouwen kiezen vaker dan mannen voor het plaatsen van nestkastjes. Ook ouderen hebben vaker dan jongeren nestkastjes geplaatst. Hogeropgeleiden kiezen vaker dan lageropgeleiden voor het opruimen van afval van anderen. Etniciteit doet er ook toe voor het plaatsen van nestkastjes en het opruimen van afval. Mensen met een Nederlandse achtergrond hebben dit vaker aangekruist dan mensen met een niet-westerse migratieachtergrond. Inwoners van weinig- tot niet-stedelijke gebieden leggen vaker streekeigen beplanting aan en plaatsen vaker nestkastjes en insectenhuisjes dan inwoners van (zeer) sterk stedelijke gebieden. Dat geldt ook voor mensen met een tuin.

6.3.1.1 Vergelijking met eerdere jaren

In 2021 zijn twee nieuwe uitspraken toegevoegd ('plaatsen van insectenhuisjes', 'bijenhôtels bij mijn huis', 'bestrating vervangen door planten'). Deze zijn dus niet in de tijdanalyse betrokken. En ook de antwoordcategorieën 'anders' en 'geen van deze' lenen zich daarmee niet voor analyse in de tijd. Verder is de vraag over natuuractiviteiten in 2017 ietwat aangepast ten opzichte van 2013: de

zinsnede voor de natuur is toegevoegd. Daarnaast is de antwoordcategorie 'inventarisatie van dier- of plantsoorten' aangepast. Hieraan is toegevoegd: (bijv. tuinvogeltelling, waarneming.nl). De vraagstelling was in 2006 en 2013 identiek. In 2001 en 1996 is vooral naar georganiseerd vrijwilligerswerk gevraagd. De Bakker et al. (2007) concluderen daarom dat het moeilijk is deze gegevens te vergelijken met de gegevens uit latere jaren. Om die reden zijn 2001 en 1996 niet opgenomen in de figuur.

Uit figuur 6.7 blijkt dat tussen 2017 en 2021 sprake is van een toename van deelname aan diverse activiteiten: plaatsen van nestkastjes, inventarisatie van dier- of plantsoorten, onderhoud van natuur en landschap, en weidevogelbescherming. Op de lange termijn (2006-2021) doen zich significante verschuivingen voor, voor bijna alle activiteiten; alleen deelname aan sociale activiteiten én activiteiten die betrekking hebben op onderhoud van natuur en landschap veranderen niet op lange termijn. Meest opvallend is de continue toename van mensen die afval van anderen in de natuur opruimen. Ook valt de afname - hoewel gestabiliseerd tussen 2017 en 2021 - in het aanleggen van streekeigen beplanting op.

Figuur 6.7 Percentage Nederlanders dat activiteiten voor natuur en landschap ondernam, in de periode 2006-2021.

6.3.2 Lidmaatschap natuurorganisaties

Een kwart van de bevolking heeft aangegeven lid te zijn van een natuurorganisatie. 13% is lid van Natuurmonumenten, 9% van het Wereldnatuurfonds, 5% van Provinciale Landschappen, 4% van Greenpeace en 4% van een andere organisatie.

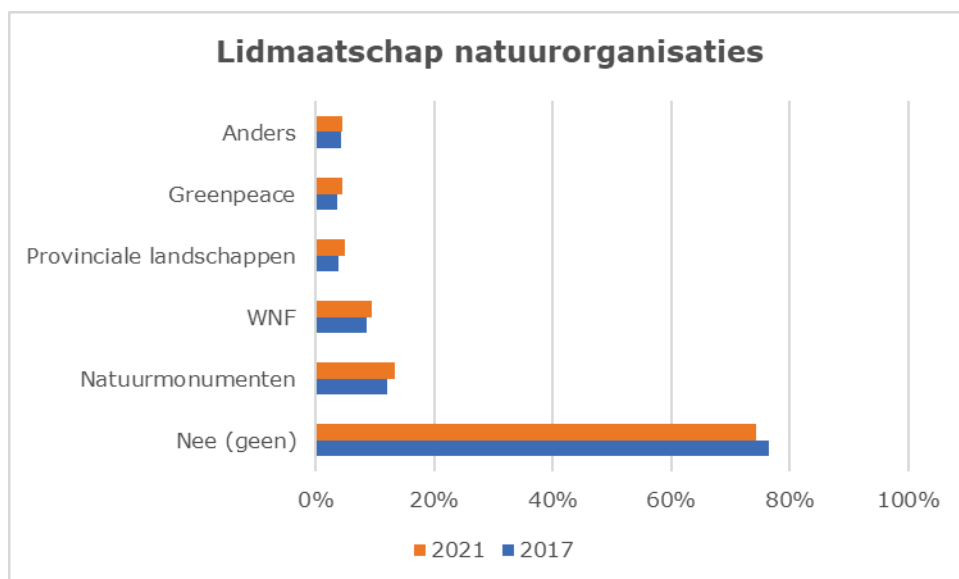
Ouderen zijn vaker dan jongeren lid van een natuurorganisatie, net als hogeropgeleiden in vergelijking tot lageropgeleiden. Ook mensen met een Nederlandse achtergrond zijn vaker dan mensen met een niet-westerse migratieachtergrond lid en mensen met een tuin zijn ook vaker lid van een natuurorganisatie. Kortom, leden van natuurorganisaties zijn vaker ouder, hoger opgeleid, hebben een Nederlandse achtergrond en wonen vaker in een huis met tuin.

6.3.2.1 Vergelijking met eerdere jaren

In 2021 en 2017 is op dezelfde manier gevraagd naar lidmaatschap van natuurorganisaties. In eerdere jaren is hier ook naar gevraagd, maar de formulering verschilde per jaar. Waar in 2017 naar het lidmaatschap van vier natuurorganisaties (plus een categorie anders) is gevraagd, was de vraagstelling in 2013: "Bent u lid van een natuurorganisatie (bijv. Natuurmonumenten, Provinciaal Landschap)?" In 2006 werd in vergelijking tot 2017 gevraagd naar deels andere natuurorganisaties:

Greenpeace was in 2006 geen antwoordmogelijkheid, terwijl twee andere organisaties na 2006 niet meer in de enquête waren opgenomen: Vogelbescherming en Lokale natuur- of landschapsvereniging. In 2006 kwam de antwoordcategorie 'geen van deze' voor. Deze formulering is enigszins onduidelijk. We hebben deze categorie opgevat als het niet-lid zijn van een natuurorganisatie, maar beter was geweest om expliciet te vragen of de respondent geen lid is, zoals in 2017 is gebeurd. In 2001 en 1996 is ook naar het lidmaatschap van milieuorganisaties gevraagd. Daardoor is het niet goed mogelijk deze gegevens met de latere studies te vergelijken. Alleen voor 2017-2021 is getoetst op verschillen in antwoorden.

In 2021 is 74% van de respondenten geen lid van een natuurorganisatie, in 2017 was dit 76% (zie figuur 6.8). Deze verschillen zijn niet significant en dat geldt ook voor de percentages over lidmaatschap van een specifieke natuurorganisatie (zie ook bijlage 5). Kortom, er doen zich geen verschuivingen voor ten opzichte van 2017.

Figuur 6.8 Percentage Nederlanders dat lid is van een natuurorganisatie, in de periode 2017-2021.

6.3.3 Financiële bijdrage aan natuur

Ruim de helft van de burgers heeft het afgelopen jaar een financiële bijdrage aan de natuur geleverd. Dit deed men vooral door producten te kopen met een keurmerk (36%). Daarnaast gaf 20% extra geld voor natuurbescherming. Andere financiële acties zoals groene beleggingen, meedoen aan adoptieactie, een certificaat kopen, scoren laag. Zie tabel 6.6.

Tabel 6.6 Financiële bijdrage aan natuur (%).

Type bijdrage*	%
Producten gekocht met keurmerk (Eco, FSC, etc.)	36
Een extra bedrag voor natuurbescherming gegeven	20
Groen belegd	8
Aan een adoptieactie meegedaan (kip, kalf, koe, akkerrand, boom, etc.)	4
Certificaat voor bosaanplant gekocht ter compensatie van vlieguren (bijv. via Green Seats)	4
Anders	2
Nee, geen van deze	48

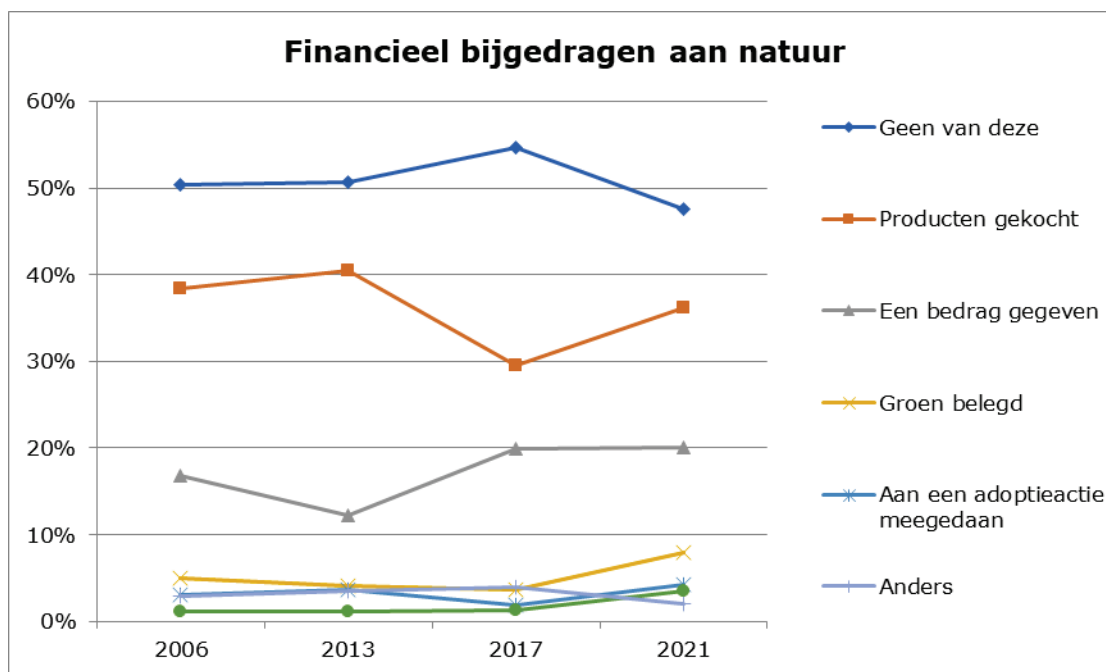
* Meerdere antwoorden mogelijk

Mannen hebben vaker dan vrouwen groen belegd. Jongere mensen hebben vaker producten gekocht die rekening houden met natuur en een certificaat voor bosaanplant aangekocht, ouderen hebben vaker dan jongeren een bedrag voor natuurbescherming gegeven. Hogeropgeleiden hebben vaker dan lageropgeleiden een product met natuurkeurmerk gekocht, een bedrag gegeven voor natuurbescherming, groen belegd, aan een adoptieactie meegedaan en ook vaker een certificaat voor bosaanplant gekocht. Mensen met een niet-westerse migratieachtergrond hebben vaker dan mensen met een Nederlandse achtergrond aan een adoptieactie meegedaan en ook vaker een certificaat voor bosaanplant aangekocht. En mensen met een tuin hebben vaker producten gekocht die rekening houden met de natuur én een bedrag gegeven voor natuurbescherming. De stedelijkheid van de woonomgeving vormt geen verklaring voor verschillen van de bevolking in financieel bijdragen aan natuur.

6.3.3.1 Vergelijking met eerdere jaren

In 2013 is bijna dezelfde vraag gesteld. Het enige verschil is de opname in 2013 van het woordje 'extra' in de antwoordcategorie: 'een extra bedrag voor natuurbescherming gegeven'. De vraag van 2013 is gelijk aan die van 2006. In 2001 is deze vraag niet gesteld en in 1996 dusdanig anders (bereidheid) dat een vergelijking niet mogelijk is.

Het percentage burgers dat op de een of andere manier financieel bijdraagt aan natuur is in 2021 (significant) veranderd ten opzichte van 2017 voor alle antwoordmogelijkheden, met uitzondering van 'een bedrag gegeven voor natuurbescherming'. Als eerste valt op dat een groter aandeel van de bevolking financieel heeft bijgedragen (antwoord 'geen van deze' is afgenomen van 55% naar 48%, zie ook bijlage 5). Meer mensen hebben in 2021 ten opzichte van 2017 producten gekocht die rekening houden met natuur, groen belegd, aan een adoptieactie meegedaan en een certificaat voor bosaanplant gekocht. De optie 'anders' is minder vaak aangekruist. Op de lange termijn (2006-2021) zien we voor drie manieren van financieel bijdragen veranderingen: meer mensen zijn een bedrag gaan geven voor natuurbescherming, ook meer mensen zijn groen gaan beleggen en tot slot zien we een toename van mensen dat een certificaat voor bosaanplant heeft gekocht (zie figuur 6.9).

Figuur 6.9 Percentage Nederlanders dat een financiële bijdrage heeft gegeven aan natuur, in de periode 2006-2021.

6.3.4 Rekening houden met natuur en milieu

In 2021 is voor het eerst gevraagd of en hoe mensen in het dagelijks leven rekening houden met natuur en milieu. De voetafdruk geeft weer in hoeverre een consument door zijn gedrag schade aanricht aan het milieu. Hoe kleiner de voetafdruk, hoe minder schade aangericht wordt aan het milieu. Voor het bepalen van de voetafdruk is een vraag gesteld met negen items over koopgedrag en gedragskeuzes.

De helft van de respondenten geeft aan eerder de fiets te pakken in plaats van de auto en heeft maatregelen in de woning zoals zonnepanelen getroffen. Ongeveer een derde koopt weinig nieuwe spullen en kiest een vakantiebestemming zonder vliegreis. Het kopen van biologisch of lokaal geteeld voedsel is de minst gedane actie. 8% houdt in het dagelijks leven geen rekening met natuur en milieu. Zie tabel 6.7. De helft van de respondenten noemt twee of drie activiteiten waarmee ze rekening houden met natuur en milieu. In paragraaf 7.1 bespreken we de samenhang tussen de mate waarin rekening wordt gehouden met natuur en milieu en natuurbesef, betrokkenheid bij natuur en steun voor beleidsmaatregelen.

Tabel 6.7 Acties om rekening te houden met natuur en milieu (%).

Acties*	%
Ik pak sneller de fiets i.p.v. de auto	51
Maatregelen in woning zoals zonnepanelen, warmtepomp	49
Ik koop weinig nieuwe spullen	37
Ik kies een vakantiebestemming waarvoor ik niet hoeft te vliegen	31
Ik koop regelmatig tweedehandsspullen	29
Ik eet max. 4x per week vlees	28
Ik reis vnl. met het openbaar vervoer, elektrische auto, fiets en/of deel een auto	27
Ik koop hoofdzakelijk biologische of lokaal geteeld voedsel	14
Ik houd daar geen rekening mee	8

* Meerdere antwoorden mogelijk

Vrouwen hebben vaker dan mannen aangegeven weinig nieuwe spullen te kopen, regelmatig tweedehands te kopen, maximaal vier keer per week vlees te eten en voornamelijk met OV te reizen. Ook ouderen lijken een kleinere ecologische voetafdruk te hebben: ze pakken sneller de fiets, hebben meer maatregelen in huis genomen, kopen minder nieuwe spullen, kiezen minder vaak voor een vliegvakantie. Daarentegen reizen jongeren vaker met OV en kopen jongere mensen vaker tweedehandsspullen. Opleidingsniveau heeft een grote samenhang met milieubewuste keuzes: hogeropgeleiden blijken op zes van de acht bevraagde activiteiten vaker milieubewuste keuzes te maken dan lageropgeleiden (geen significant verschil voor vakantiebestemming en aanschaf tweedehandsspullen). Mensen met een Nederlandse achtergrond pakken sneller dan mensen met een niet-westerse migratieachtergrond de fiets, hebben vaker maatregelen in huis getroffen en kiezen minder vaak voor een vliegvakantie. Ook is er een samenhang met stedelijkheid: stedelingen reizen vaker met OV en kopen vaker biologisch of lokaal, daarentegen kiezen meerlandelijk-wonenden vaker voor maatregelen in de woning en kiezen zij ook vaker voor een vakantiebestemming waarvoor niet hoeft te worden gevlogen. Tot slot, mensen met een tuin pakken sneller de fiets, hebben vaker maatregelen in de woning genomen en kiezen minder vaak voor een vliegvakantie. Daarentegen kiezen mensen zonder tuin vaker voor reizen met OV en minder vaak vlees eten.

6.4 Burger als medebeslisser over natuur

6.4.1 Ondernomen activiteiten om besluitvorming over natuur te beïnvloeden

Burgers zijn ook actief bij besluitvorming over natuur en groen in de woonomgeving. Aan de bevolking is gevraagd welke activiteiten ze in dit kader het afgelopen jaar hebben ondernomen. Van de burgers is 40% op enigerlei wijze actief geweest. Daarvan heeft 58% één activiteit gedaan en 29% twee activiteiten. De populairste activiteit was het onderwerp natuur mee laten wegen in de stemkeuze (25%) en een handtekening zetten voor de natuur (18%). Slechts enkele burgers voeren actie of klimmen in de pen. Zie tabel 6.8.

Tabel 6.8 Ondernomen activiteiten om besluitvorming over natuur te beïnvloeden (%).

Acties*	%
In mijn stemkeuze het onderwerp natuur mee laten wegen	25
Handtekening gezet voor de natuur	18
Protestmail gestuurd over de natuur	6
Buurtoverleg over groenbeheer bijgewoond	5
Naar inspraak- of informatieavond over natuur geweest	4
Actie gevoerd voor meer natuur of behoud van natuur	3
Brieven of opiniestukken geschreven over natuur	2
Anders	1
Geen van deze	60

* Meerdere antwoorden mogelijk

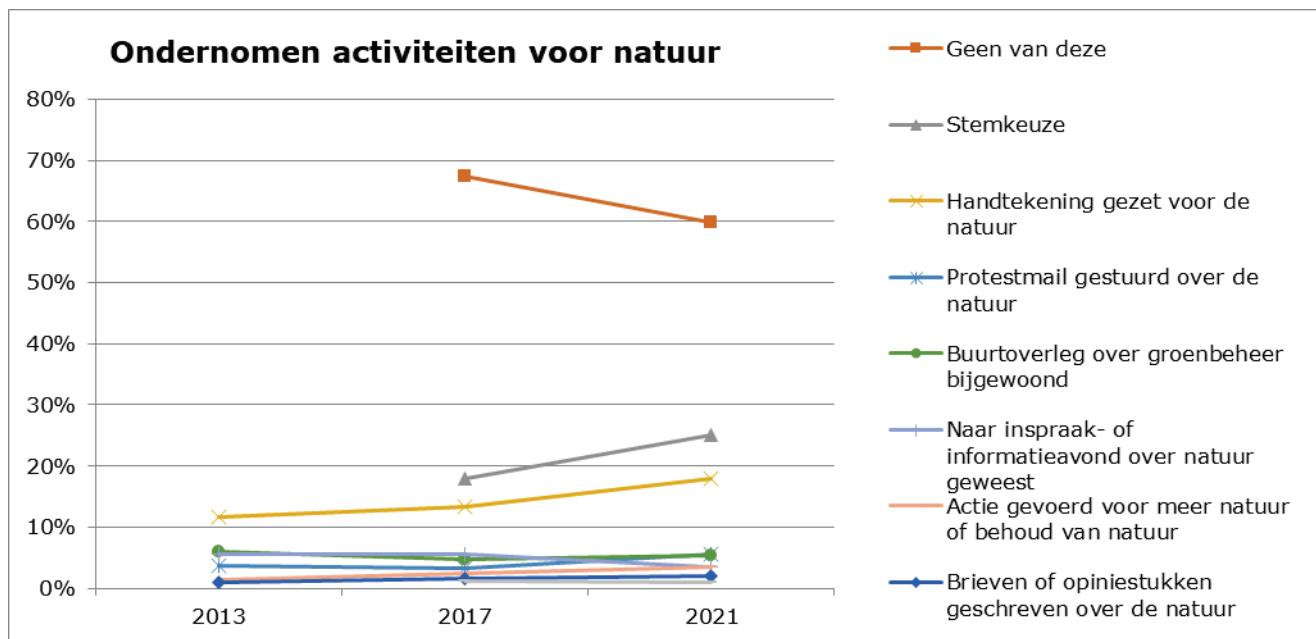
Twee activiteiten zijn duidelijk het meest ondernomen: groen stemmen en handtekening zetten voor natuur. De verschillen in opvattingen tussen groepen met andere sociaal-demografische kenmerken worden voor deze twee meestgenoemde natuurbewuste gedragingen besproken. Meer vrouwen dan mannen hebben een handtekening voor natuur gezet. Hogeropgeleiden hebben vaker een handtekening gezet dan lageropgeleiden, ook mensen met een Nederlandse achtergrond hebben vaker dan mensen met een niet-westerse migratieachtergrond een handtekening gezet, en dat geldt ook voor inwoners van stedelijk gebied in vergelijking tot minderstedelijk-wonenden. Tuinbezit vormt geen verklaring voor verschillen van de bevolking voor wat betreft ondernomen activiteiten gerelateerd aan besluitvorming over natuur.

6.4.1.1 Vergelijking met eerdere jaren

De vraag over activiteiten die verband houden met besluitvorming over natuur is in 2013 voor het eerst gesteld. In 2017 is de vraag iets aangepast: de zinsnede 'voor plannen voor natuur' is toegevoegd. Ook is in 2017 een antwoordcategorie toegevoegd: 'in mijn stemkeuze het onderwerp natuur mee laten wegen'. Daarmee zijn ook de antwoordcategorieën 'anders' en 'geen van deze' voor 2013 niet vergelijkbaar met latere jaren. In 2021 is de vraag gelijk aan die van 2017.

In figuur 6.10 zijn de zes categorieën activiteiten weergegeven die zowel in 2013 als in 2017 zijn voorgelegd, en de drie antwoorden die alleen tussen 2017 en 2021 vergeleken kunnen worden. Er doen zich diverse verschuivingen voor. Significant is de afname tussen 2017 en 2021 van het aandeel van de bevolking dat geen van de genoemde activiteiten heeft ondernomen. Meer mensen hebben in 2021 aangegeven in hun stemkeuze het onderwerp laten meewegen (van 18% naar 25%). Deze optie is van alle antwoordmogelijkheden het meest aangekruist in beide jaren, mogelijk ook vanwege de Tweede Kamerverkiezing die zowel in het voorjaar van 2017 als 2021 plaatsvond. Verder is er een toename in het aantal mensen dat een handtekening voor natuur heeft gezet (van 13% naar 18%) en dat een protestmail heeft gestuurd (van 3% naar 6%). Minder mensen geven aan naar een inspraakavond te zijn gegaan (van 6% naar 4%). Op de langere termijn (2013-2021) doen zich voor vijf van de zes bevroegde activiteiten verschuivingen voor. Uitzondering is het bijwonen van

buurtoverleg. Toegenomen zijn: handtekening zetten, protestmail sturen, actie voeren en brieven of opiniestukken schrijven. Afgenomen is: het bezoeken van een inspraakavond (zie ook bijlage 5).

Figuur 6.10 Percentage Nederlanders dat activiteiten voor natuur heeft gedaan om besluitvorming over natuur te beïnvloeden, in de periode 2013-2021.

6.4.2 Kennis van burgerinitiatieven op het gebied van natuur en landschap

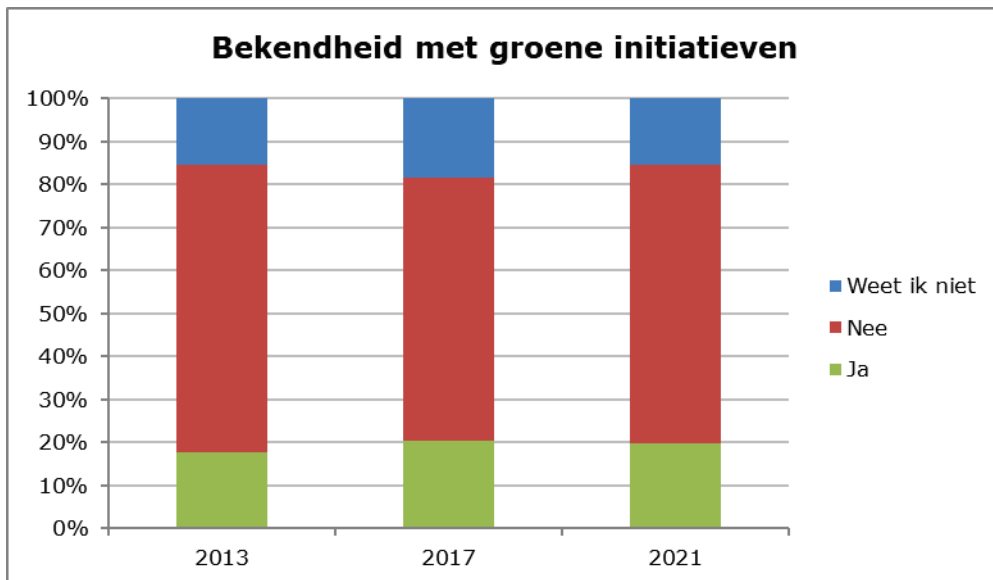
Aan de bevolking is gevraagd of ze projecten op het gebied van natuur en landschap in hun woonplaats kennen, waarbij burgers het initiatief hebben genomen. 65% kent dergelijke initiatieven niet, 20% wel en 15% weet het niet.

Ouderen kennen vaker groene burgerinitiatieven. Ook is er een samenhang met opleidingsniveau: hogeropgeleiden zijn vaker dan laagopgeleiden bekend met burgerinitiatieven. De overige achtergrondkenmerken (geslacht, etniciteit, stedelijkheid en tuinbezit) vormen geen verklaring voor verschillen in de bevolking in het kennen van burgerinitiatieven.

6.4.2.1 Vergelijking met eerdere jaren

De vraag over kennis van groene burgerinitiatieven is in 2013 voor het eerst gesteld. In 2017 is de vraag enigszins aangepast: de zinsnede 'om het groen/natuur te verbeteren of te beschermen' is toegevoegd. In 2021 is de vraag gelijk aan die van 2017.

Figuur 6.11 geeft het beeld voor de drie jaren. Tussen 2013 en 2021 doen zich geen (significante) veranderingen voor, tussen 2017 en 2021 wel: het aandeel mensen dat geen groene initiatieven kent is toegenomen, terwijl de groep die 'weet ik niet' antwoordde is afgenomen. Mensen lijken dus wat meer uitgesproken over het al dan niet kennen van groene initiatieven, vergelijkbaar met 2013 (zie ook bijlage 5).

Figuur 6.11 Bekendheid van Nederlanders met groene burgerinitiatieven, in de periode 2013-2021.

6.4.3 Soort initiatieven dat men kent

Aan de burgers die een project kennen (n=301), is ook gevraagd om aan te geven om welk soort initiatieven het gaat.

Ruim de helft van de genoemde initiatieven heeft betrekking op beheer en onderhoud. 47% noemt initiatieven op het gebied van realisatie van groen, 20% initiatieven gericht op actievoeren en 16% educatieve activiteiten. Zie tabel 6.9.

Tabel 6.9 Soorten burgerinitiatieven die men aangeeft te kennen (% , n=301).

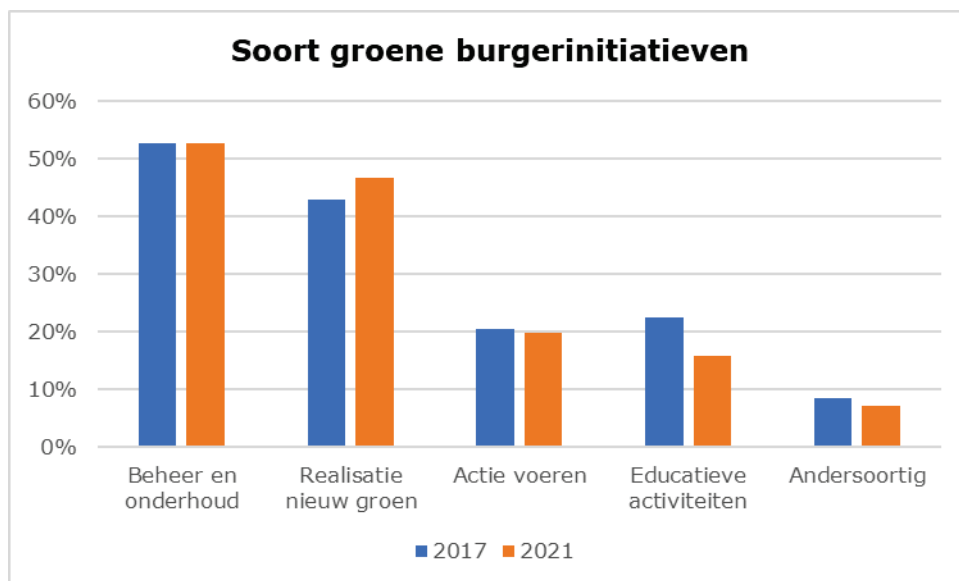
Soorten burgerinitiatieven*	%
Het initiatief heeft betrekking op beheer en onderhoud (opruimen van afval, wilgen knotten, poelen schonen)	52
Het initiatief heeft betrekking op realisatie van nieuw groen (bijv. planten van bomen, inrichten van tuinen, bouwen vogelkijkhut)	47
Het initiatief heeft betrekking op actievoeren (bijv. protestacties, inzamelen handtekeningen)	20
Het initiatief heeft betrekking op educatieve activiteiten (bijv. excursies, lezingen)	16
Andersoortig initiatief	7

* Meerdere antwoorden mogelijk

Ouderen zijn vaker bekend met beheer- en onderhoud-initiatieven. Hogeropgeleiden zijn vaker bekend met initiatieven die betrekking hebben op de realisatie van nieuw groen. Inwoners van matig stedelijk gebied zijn minder vaker bekend met burgerinitiatieven die betrekking hebben op actievoeren, inwoners van sterk stedelijk gebied zijn hier het meest mee bekend. Geslacht, etniciteit en tuinbezit doen er niet toe voor het verklaren van verschillen in kennen van typen groeninitiatieven.

6.4.3.1 Vergelijking met eerdere jaren

In 2017 is de vraag over soort initiatieven voor het eerst gesteld. Een vergelijking tussen 2017 en 2021 maakt duidelijk dat burgers minder vaak initiatieven rond educatie noemen. In 2017 kende nog 22% dit soort initiatieven, in 2021 is dat gedaald naar 16% (zie figuur 6.12 en ook bijlage 5).

Figuur 6.12 Soort groene burgerinitiatieven van burgers die met groene initiatieven bekend zijn, in de periode 2017-2021.

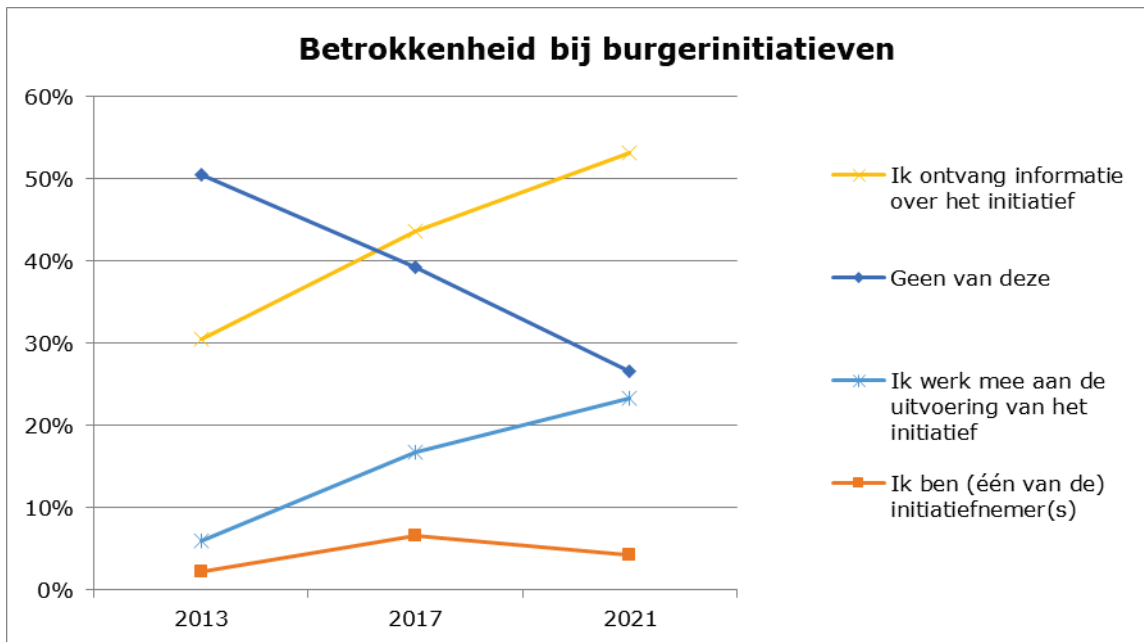
6.4.4 Betrokkenheid bij burgerinitiatieven

Aan de burgers die een project kennen (n=301), is ook gevraagd om aan te geven of en op welke wijze men betrokken is bij het initiatief. Ruim de helft hiervan (n=160) is betrokken doordat ze informatie over het initiatief ontvangen. Bijna een kwart (n=70) werkt mee aan de uitvoering van het initiatief en 14% (n=13) is (één van de) initiatiefnemer(s). Tot slot is ruim een kwart (n=80) niet betrokken (kent dus alleen het initiatief). Jongere mensen (tot 35 jaar) zijn vaker dan oudere mensen (ouder 55 jaar) initiatiefnemer.

6.4.4.1 Vergelijking met eerdere jaren

In 2021 is de vraag over betrokkenheid bij burgerinitiatieven gelijk aan die van 2017. In 2013 is deze vraag voor het eerst gesteld. Eén van de antwoordmogelijkheden uit 2013 is in 2017 afgefallen: 'Ik denk mee over het initiatief'. Ook is de antwoordmogelijkheid veranderd: in 2013 kon men slechts één van de (toen) vijf antwoordmogelijkheden aanvinken, in 2017 zijn meerdere antwoorden mogelijk. Een ander belangrijk verschil is dat de vraag in 2013 aan alle respondenten is gesteld, terwijl deze in 2017 enkel is voorgelegd aan de respondenten die op de voorgaande vraag aangaven groene initiatieven te kennen. De data van 2013 is gecorrigeerd, door ook voor deze jaargang enkel de antwoorden mee te nemen van respondenten die een groen initiatief kennen, om vergelijking met 2017 mogelijk te maken. Vanwege de genoemde verschillen in bevraging is besloten de data van 2013 wel in de figuur op te nemen, maar de toetsen op verschillen in de tijd enkel tussen 2017 en 2021 te doen.

Figuur 6.13 laat zien wat voor een betrokkenheid de mensen hebben, die eerder hebben aangegeven bekend te zijn met groene burgerinitiatieven (zie figuur 6.11). De betrokkenheid is toegenomen: waar in 2017 39% antwoordde met 'geen van deze' is dat in 2021 gedaald naar 27%. Mensen hebben het vaakst 'ik ontvang informatie' aangekruist, en ook 'meewerken aan de uitvoering' doen ze vaker in 2021 dan in 2017 (zie ook bijlage 5).

Figuur 6.13 Type betrokkenheid bij groene burgerinitiatieven van burgers die hiermee bekend zijn, in de periode 2013-2021 (n=265 in 2013, n=514 in 2017 en n=301 in 2021).

6.5 Een indeling van burgers naar betrokkenheid bij natuur

In de vorige paragrafen is besproken in welke mate de bevolking betrokken is bij de natuur als gebruiker, beschermer en beslisser. In deze paragraaf maken we in een aantal stappen een indeling van de Nederlandse bevolking naar betrokkenheid bij natuur, waarbij alle activiteiten die burgers ondernemen op het gebied van gebruiken, beschermen en beslissen zijn meegenomen. In bijlage 6 staat de uitgebreide werkwijze.

Stap 1: In de domeinen gebruiker, beschermer en beslisser wordt onderscheid gemaakt in de mate van betrokkenheid (passief en actief) met behulp van verschillende indicatoren.

De *gebruiker actief* duiden we aan de hand van zijn bezoek aan natuur. Bij de *gebruiker passief* gaat het om het gebruik van informatiebronnen over natuur.

De *beschermer actief* wordt gekenmerkt door activiteiten voor natuur- en landschapsbeheer, en het meewerken aan een burgerinitiatief. De *beschermer passief* karakteriseren we aan de hand van lidmaatschap van natuurorganisaties en de financiële bijdrage voor natuur.

Bij de *beslisser actief* gaat het om activiteiten voor natuur- en landschap gericht op beïnvloeding van besluitvorming (zoals naar inspraakavond gaan, actievoeren, brief schrijven) en actief als initiatiefnemer van een burgerinitiatief. Een *beslisser passief* duiden we aan de hand van een groene stemkeuze en een handtekening zetten voor de natuur (zie tabel 6.11).

Tabel 6.11 Indicatoren voor vormen van burgerbetrokkenheid bij natuur.

Mate van betrokkenheid	Gebruiker	Beschermer	Beslisser
Actief	*Bezoek aan groen in de stad, platteland, natuurgebied	*Activiteiten voor natuur- en landschapsbeheer *Actief in burgerinitiatief: ik werk mee aan uitvoering burgerinitiatief	*Activiteiten voor natuur- en landschap gericht op beïnvloeding van besluitvorming (minus stemgedrag en handtekening) *Actief in burgerinitiatief: ik ben een van de initiatiefnemers
Passief	*Gebruik informatiebronnen over natuur	*Lidmaatschap natuurorganisaties *Financiële bijdrage voor natuur	*Activiteiten voor natuur en landschap gericht op beïnvloeding van besluitvorming: stemgedrag en handtekening zetten

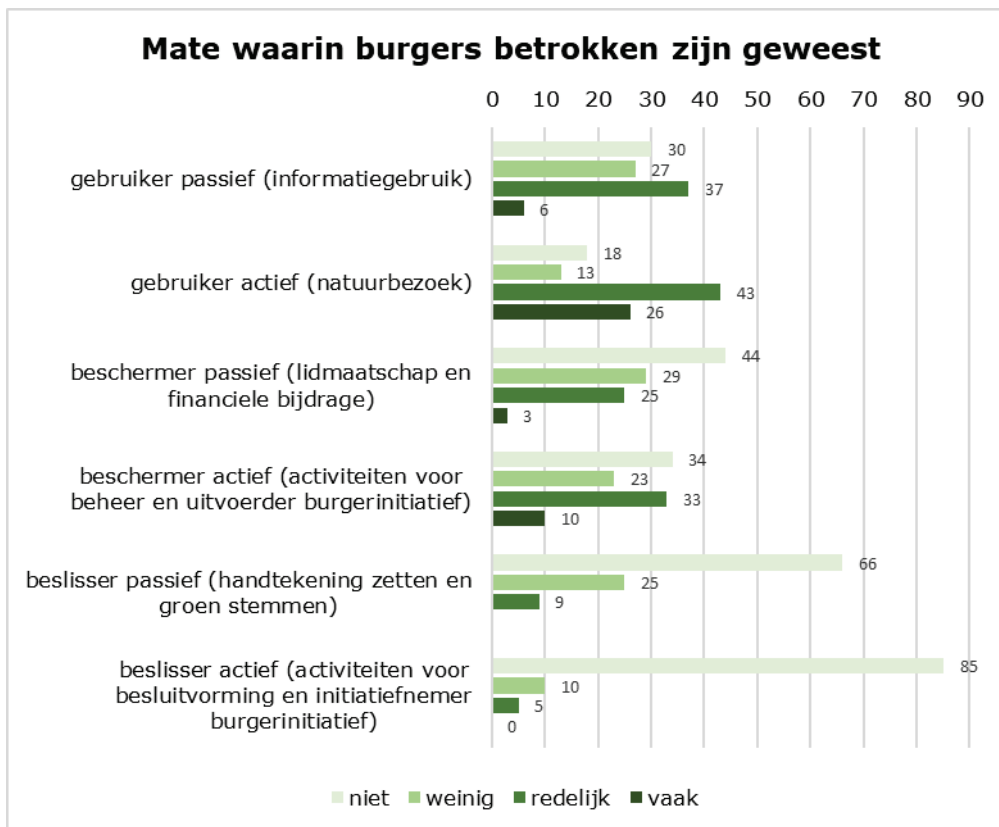
Stap 2: De indicatoren voor burgerbetrokkenheid worden teruggebracht tot 1 indicator per domein (bijv. *beschermer actief*). Iedere indicator heeft 3 of 4 categorieën voor de mate van betrokkenheid.

We onderscheiden *gebruiker actief*, *gebruiker passief*, *beschermer actief*, *beschermer passief*, *beslisser actief* en *beslisser passief*. Bij elk van deze zes vormen (met uitzondering van *beslisser passief*) onderscheiden we drie tot vier categorieën, waarbij 1 staat voor 'weinig betrokken' en 4 staat voor 'zeer betrokken'.

Figuur 6.14 geeft weer hoe Nederlanders betrokken zijn bij natuur en landschap voor de zes vormen van burgerbetrokkenheid. De Nederlanders zijn het meest betrokken als *gebruiker* van natuur en landschap: 69% is redelijk tot vaak betrokken bij natuurbezoek (als *gebruiker actief*). Als *gebruiker passief* is 43% redelijk tot vaak betrokken bij het gebruiken van informatie over natuur.

Als *beschermer* van natuur zijn Nederlanders minder intensief betrokken: 43% is redelijk tot vaak betrokken bij activiteiten voor natuur- en landschapsbeheer. Van de *beschermer passief* is 28% redelijk tot vaak betrokken als het gaat om een financiële bijdrage voor natuur of lidmaatschap van een natuurorganisatie.

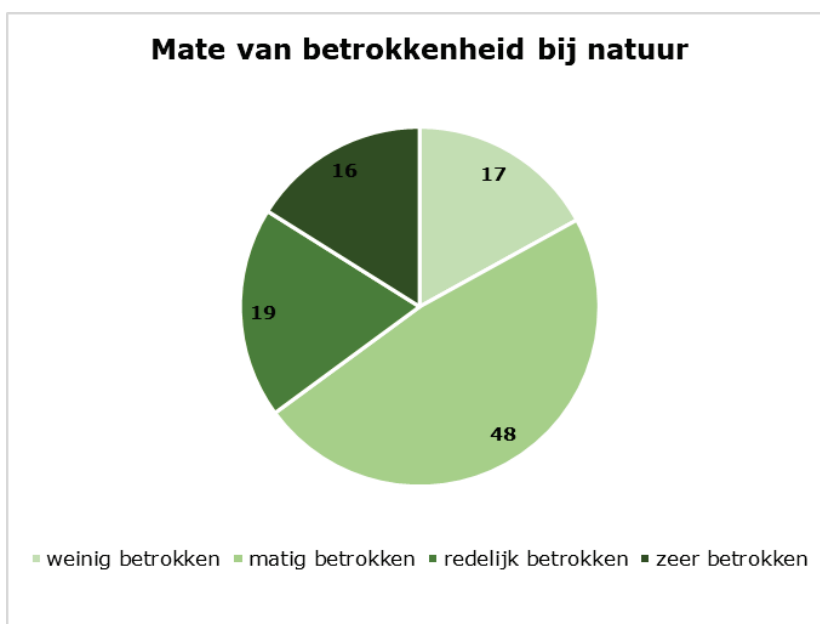
Het minst betrokken zijn de Nederlanders als *beslisser*. Slechts 5% is redelijk betrokken bij activiteiten om besluitvorming over natuur te beïnvloeden of als initiatiefnemer van een burgerinitiatief. Van de *beslisser passief* is 9% redelijk betrokken in de vorm van een handtekening zetten voor natuur of bij het stemmen rekening houden met natuur.

Figuur 6.14 Mate waarin en wijze waarop burgers betrokken zijn geweest bij natuur en landschap.

Stap 3: De Nederlandse bevolking wordt ingedeeld in vier groepen op basis van de scores op zes indicatoren.

Om de bevolking in te kunnen delen naar de mate van betrokkenheid, is nagegaan hoe hoog men 'scoort' op de zes indicatoren van betrokkenheid. Respondenten die hoog scoren zijn meer betrokken dan mensen die minder hoog scoren (zie bijlage 6 voor de werkwijze). Dit leidt tot een indeling van de Nederlandse bevolking in vier groepen van betrokkenheid. Zie figuur 6.15.

Figuur 6.15 Indeling van de Nederlandse bevolking naar mate van betrokkenheid bij natuur (%).

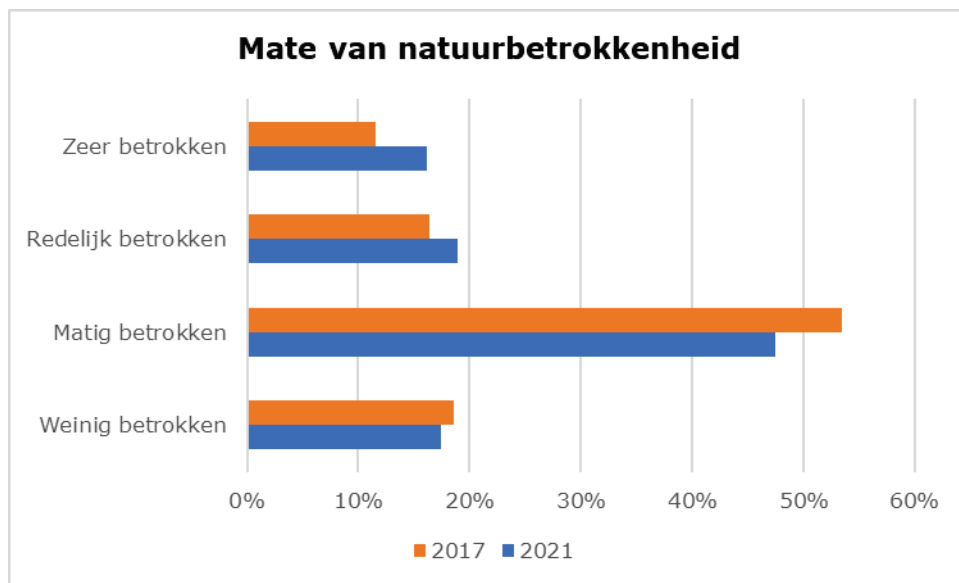
De groep 'weinig betrokken' (n=266; 17%) onderneemt weinig tot niets in de natuur. Ze informeren zich heel af en toe over de natuur of brengen heel soms een bezoek aan groen in de stad, het platteland of een natuurgebied.

De meeste burgers vallen in de groep 'matig betrokken' (n=725, 48%). Zij bezoeken regelmatig tot vaak een natuurgebied en gebruiken één à twee informatiebronnen over de natuur. Deze groep is nauwelijks actief als beschermer of beslisser: een zeer beperkt deel draagt financieel bij aan natuur en of is actief voor natuur- en landschapsbeheer.

De groep 'redelijk betrokken' (n=289; 19%) kenmerkt zich doordat ze regelmatig activiteiten verrichten in twee domeinen, namelijk het domein van de *gebruiker* en het domein van de *beschermer*. Zo bezoeken ze vaak natuurgebieden en gebruiken ze minimaal twee informatiebronnen. Daarnaast ondernemen ze regelmatig verschillende activiteiten voor natuur- en landschapsbeheer en dragen ze financieel bij aan natuurbescherming. Ze zijn nauwelijks actief als beslisser.

Ten slotte onderscheiden we de groep 'zeer betrokken' (n=247; 16%). Deze groep is op alle fronten actief: zowel als *gebruiker*, *beschermer* en als *beslisser*. Qua gebruik van informatiebronnen en bezoek aan de natuur lijken ze op de groep 'redelijk betrokken'. Maar ze onderscheiden zich van deze groep als *beschermer*: ze ondernemen veel verschillende activiteiten voor natuur- en landschapsbeheer en ze geven op meerdere manieren financiële steun aan natuur. Als *beslisser* is deze groep ook actief: ze participeren in besluitvorming rondom natuur en landschap (bv. door een handtekening te zetten voor natuur, een buurtoverleg over groenbeheer bij te wonen of door initiatiefnemer te zijn in een burgerinitiatief op het gebied van natuur en landschap).

Een vergelijking in de tijd laat zien dat de mate van natuurbetrokkenheid in de periode 2017-2021 significant is toegenomen (Mann Whitney-toets, $p=0,000$). Een toename doet zich voor in het aandeel mensen dat redelijk en zeer betrokken is, zo laat figuur 6.16 zien.

Figuur 6.16 Mate van natuurbetrokkenheid, in de periode 2017-2021

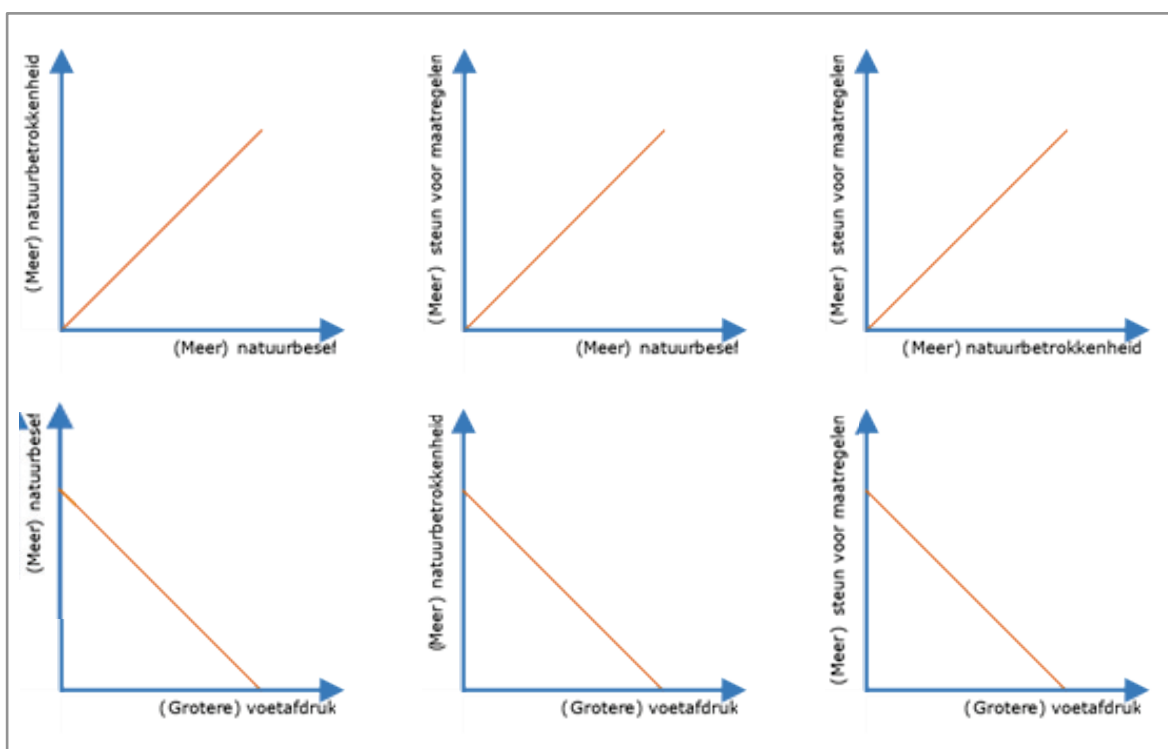
7 Samenhang tussen indicatoren en de rol van covid

7.1 Samenhang tussen indicatoren

In paragraaf 3.3 is een aantal hypothesen geformuleerd om de relatie tussen de indicatoren *belang van natuurbehoud*, *steun voor beleidsmaatregelen* en *natuurbetrokkenheid* te onderzoeken. We analyseren in deze paragraaf de volgende hypothesen:

- Hoe hoger het besef van belang van natuurbehoud, hoe vaker mensen actief betrokken zijn bij natuur als gebruiker, beschermer en beslisser.
- Hoe meer betrokken burgers zijn bij de natuur, hoe groter de steun voor het natuurbeleid.
- Hoe meer burgers rekening houden met hun voetafdruk, hoe hoger het besef van natuurbehoud en steun voor het natuurbeleid.
- De coronapandemie heeft geleid tot een herwaardering van de natuur, die zich uit in meer bezoek aan natuur en stedelijk groen en/of een groter belang aan natuurbehoud en/of een grote betrokkenheid bij natuur en/of een grotere steun aan beleidsmaatregelen.

In figuur 7.1 zijn de samenhangen van de hoofdindicatoren van draagvlak voor natuur(beleid) conceptueel weergegeven. Alle samenhangen worden verondersteld positief te zijn, met uitzondering van het verband tussen de voetafdruk en natuurbetrokkenheid: hier is de verwachting dat een kleinere voetafdruk samengaat met meer natuurbetrokkenheid (en ook meer natuurbesef en meer steun voor maatregelen). Deze samenhang tussen voetafdruk en de hoofdindicatoren voor draagvlak is dus negatief.

Figuur 7.1 Conceptuele weergave van veronderstelde samenhangen hoofdindicatoren draagvlak.

Om na te gaan wat de samenhang is tussen het besef van het belang van natuurbehoud en natuurbetrokkenheid is gebruikgemaakt van respectievelijk de variabelen *natuurbesef* en *natuurbetrokkenheid*. De variabele *natuurbetrokkenheid* is al beschreven in paragraaf 6.5.

De variabele *natuurbesef* is geconstrueerd op basis van het werk van Elands en Van Koppen (2009). Net als zij hebben we hiervoor drie stellingen over het belang van natuurbehoud gebruikt, waarmee de fundamentele attitudes met betrekking tot natuur gemeten worden (zie ook paragraaf 4.1):

1. Al die aandacht voor natuur is overdreven.
2. We maken ons te veel zorgen over de toekomst van de natuur in Nederland.
3. De natuur mag geen belemmering zijn voor economische vooruitgang.

Voor iedere respondent zijn de scores op de drie stellingen opgeteld en door 3 gedeeld (1= helemaal niet mee eens, 5= helemaal mee eens). Mensen behoren tot de groep met een hoog besef van het belang van natuurbehoud als ze lager dan 2,5 scoren, een gemiddeld besef als ze tussen de 2,5 t/m 3,5 scoren en een laag natuurbesef als ze hoger dan 3,5 scoren⁸. De klassengrenzen zijn door de onderzoekers vastgesteld en daarmee arbitrair, en geven vooral een gevoel van de verhoudingen in de bevolking en veranderingen in de tijd. Uit deze analyse komt naar voren dat een meerderheid van de bevolking (55%) een hoog besef van het belang van natuurbehoud heeft, een derde scoort gemiddeld en 12% heeft een laag natuurbesef.

Samenhang tussen natuurbesef en natuurbetrokkenheid

Nagegaan is of het besef van het belang van natuurbehoud samenhangt met natuurbetrokkenheid. Deze correlatie doet zich voor, de samenhang is positief (Spearman's rangcorrelatie $r_s=0,162^9$; $p=0,000$): een hogere mate van natuurbesef gaat samen met meer betrokkenheid bij natuur als beschermer, gebruiker en/of beslisser. Deze bevinding stemt overeen met Elands en Van Koppen (2009), die eerder natuurbesef relateerden aan de natuurbetrokkenheid van mensen.

Samenhang van natuurbesef en natuurbetrokkenheid met steun voor beleidsmaatregelen

Naast het belang van natuurbehoud (uitgewerkt als natuurbesef) en natuurbetrokkenheid vormt de steun voor beleidsmaatregelen een derde hoofdindicator binnen de draagvlakenquête. Nagegaan is in hoeverre ook hiermee sprake is van samenhang. Waar natuurbesef en natuurbetrokkenheid samengestelde variabelen zijn op basis van onderliggende vragen, zijn de items in de vraag over steun voor beleidsmaatregelen niet nader ingedikt. De variabele *natuurbesef* is gerelateerd aan alle twaalf items over beleidsmaatregelen, en datzelfde is gedaan voor *natuurbetrokkenheid*.

Tabel 7.1 laat zien dat *natuurbesef* positief correleert met elf van de twaalf items. Een hoger natuurbesef gaat dus samen met meer steun voor maatregelen van de overheid ten gunste van natuur. De samenhang is het sterkst tussen *natuurbesef* en de maatregel *beschermen van bestaande natuurgebieden* ($r_s=0,371$; $p=0,000$). Voor de maatregel die betrekking heeft op het voorzieningenniveau (meer paden, bankjes, informatiepanelen en dergelijke) is een negatief verband gevonden met natuurbesef.

Voor *natuurbetrokkenheid* is het beeld vergelijkbaar: meer betrokkenheid bij natuur correleert met meer draagvlak voor beleidsmaatregelen voor natuur. Ook nu geldt dat die positieve samenhang zich voordoet voor alle bevraagde beleidsmaatregelen, met uitzondering van de maatregel om meer paden, bankjes, informatiepanelen en dergelijke te realiseren in de natuur. Voor deze maatregel is geen significant verband gevonden met *natuurbetrokkenheid*.

⁸ Elands en Van Koppen gebruikten de klassegrenzen < 2,33 (hoog), 2,33-3,33 (gemiddeld), > 3,33 (laag). We hebben deze klassegrenzen aangepast omdat idealiter de klassegrens zowel aan de boven- als onderzijde even ver van het gemiddelde moet afliggen.

⁹ Spearman's rangcorrelatie kan variëren van -1 tot +1. Hoe dichterbij de uiterste waarden, hoe sterker de samenhang. Het teken geeft aan of er sprake is van een positief of negatief verband.

Tabel 7.1 *Correlatie van natuurbesef en natuurbetrokkenheid met steun voor beleidsmaatregelen.*

Maatregel	Natuurbesef		Natuurbetrokkenheid	
	Spearman (r_s)	sign	Spearman (r_s)	sign
Beschermen bestaande natuurgebieden	0,353	P=0,000	0,176	P=0,000
Aanleg en/of vergroten natuurgebieden	0,291	P=0,000	0,171	P=0,000
Natuurgebieden met elkaar verbinden	0,214	P=0,000	0,121	P=0,000
Beschermen zeldzame planten/dieren/gebieden	0,325	P=0,000	0,143	P=0,000
Beheren en onderhouden natuurgebieden	0,277	P=0,000	0,149	P=0,000
Beschermen natuur platteland	0,237	P=0,000	0,134	P=0,000
Meer paden, bankjes	-0,054	P=0,037	-	n.s.
Meer natuur in stad	0,202	P=0,000	0,130	P=0,000
Meer natuur platteland	0,196	P=0,000	0,145	P=0,000
Meer natuureducatie	0,206	P=0,000	0,169	P=0,000
Burgers betrekken bij beschermen natuur	0,213	P=0,000	0,169	P=0,000
Bedrijven betrekken bij beschermen natuur	0,195	P=0,000	0,113	P=0,000

Samenhang van voetafdruk met natuurbesef, natuurbetrokkenheid en beleidsmaatregelen

De voetafdruk geeft weer in hoeverre een consument door zijn gedrag schade aanricht aan het milieu. De voetafdruk van de respondenten is bepaald door het aantal aangekruiste items over koopgedrag en gedragskeuzes (zie paragraaf 6.3.4) op te tellen: hoe meer items, hoe kleiner de voetafdruk is (en hoe minder schade aan het milieu). Ruim een kwart van de respondenten heeft een gemiddelde voetafdruk (drie items aangekruist), 8% heeft een grote voetafdruk (zie tabel 7.2).

Tabel 7.2 *Mate waarin rekening gehouden wordt met natuur en milieu (%).*

Hoeveelheid acties	%
heel veel rekening (5 of meer act; kleine voetafdruk)	11
veel rekening (4 act)	14
gemiddeld rekening (3 act)	27
weinig rekening (2 act)	23
heel weinig rekening (1 act)	17
geen rekening (grote voetafdruk)	8

In het conceptueel model is de voetafdruk beschouwd als een aspect van betrokkenheid bij natuur. Deze vraag is opgenomen in paragraaf 6.3 (over de burger als beschermer). Nagegaan is of die samenhang van voetafdruk met natuurbetrokkenheid zich voordoet. Daarbij is het van belang te melden dat de voetafdruk niet meegenomen is in het construeren van de variabele *natuurbetrokkenheid*; er is dus geen sprake van een geneste samenhang. De correlatietoets laat zien dat er een negatieve samenhang is tussen de voetafdruk en natuurbetrokkenheid ($r_s = -0,376$; $p = 0,000$): een lage voetafdruk gaat samen met een grote mate van betrokkenheid bij de natuur.

Tot slot is de samenhang van de voetafdruk met natuurbesef en steun voor beleidsmaatregelen nagegaan. Ook deze blijken zoals verwacht: hoe meer burgers rekening houden met hun voetafdruk, hoe hoger het besef van natuurbehoud ($r_s = -0,285$; $p = 0,000$) en steun voor het natuurbeleid (zie tabel 7.3).

Tabel 7.3 Correlatie van voetafdruk met steun voor beleidsmaatregelen.

Maatregel	Natuurbesef	
	Spearman (r_s)	sign
Beschermen bestaand	-0.210	P=0,000
Aanleg of vergroten	-0.173	P=0,000
Verbinden	-0.151	P=0,000
Beschermen zeldzame	-0.183	P=0,000
Beheren	-0.178	P=0,000
Beschermen platteland	-0.158	P=0,000
Meer paden, bankjes	n.s.	n.s.
Meer natuur in stad	-0.153	P=0,000
Meer natuur platteland	-0.190	P=0,000
Meer natuureducatie	-0.201	P=0,000
Burgers betrekken	-0.174	P=0,000
Bedrijven betrekken	-0.147	P=0,000

7.2 Mogelijke invloed van corona op draagvlak

In de periode tussen de uitvoering van de huidige en de vorige draagvlakenquête ontstond de coronapandemie, die ingrijpende gevolgen had voor de samenleving. Door de lockdown-maatregelen en de anderhalvemetersamenleving kwam een groot deel van het maatschappelijk leven tot stilstand. Onderzoek van Vogelbescherming laat zien dat veel Nederlanders het leven tijdens de lockdown-periode draaglijker vonden, omdat ze even konden 'ontsnappen' in de natuur. Beleidsmatig is een interessante vraag of de coronaperiode een mogelijke langetermijn-impact heeft op de betekenis van natuur voor mensen. Ofwel: is er sprake van een veranderde betekenis van natuur, die bestendiger is dan de coronaperiode zelf? De draagvlakenquête biedt -door vergelijking van 2021 met 2017- hier enig zicht op. Kanttekening bij deze analyse is dat veranderingen niet eenduidig toe te wijzen zijn aan corona; het gaat immers om een periode van vier jaar. Maar een tijdbreuk met een eerdere trend in de tijd (periode voor 2017) zou de impact van corona wel aannemelijk maken.

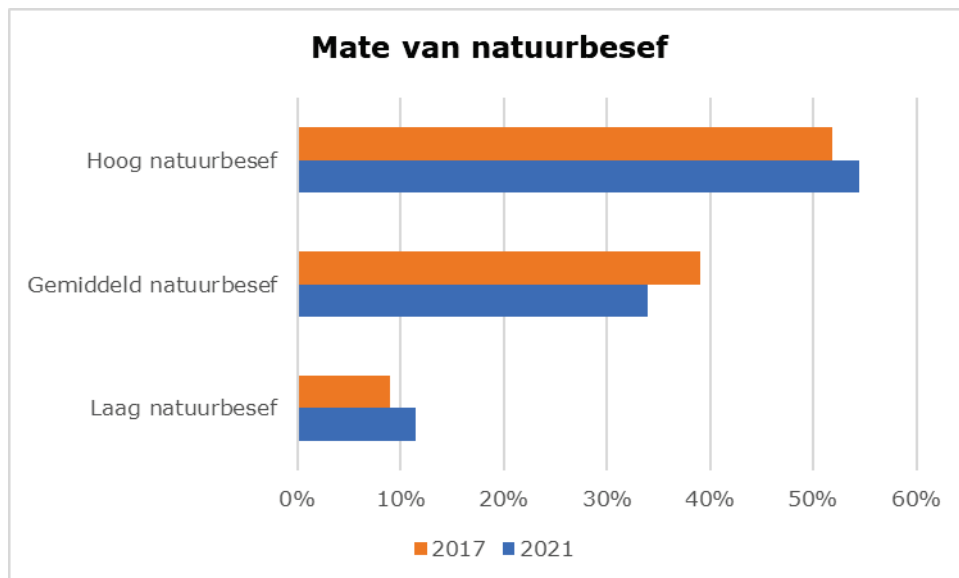
Voor deze analyse richten we ons op veranderingen in natuurbezoek én de indicatoren *natuurbesef*, *natuurbetrokkenheid* en *steun voor beleidsmaatregelen*. Waar mogelijk relateren we de bevindingen aan eerder publieksonderzoek van Vogelbescherming (2020) naar het belang van natuur tijdens de coronacrisis. Opgemerkt moet worden dat dit onderzoek op drie belangrijke aspecten afwijkt van de draagvlakenquête. Als eerste is dat het moment van bevragen: in de zomer 2020 versus voorjaar 2021. Door de latere periode ten opzichte van de covid-pandemie geeft de draagvlakenquête meer zicht op het bekijken van opvattingen/de langetermijn-impact. Een tweede verschil is dat de vraagstelling van Vogelbescherming afwijkt van die van de draagvlakenquête: waar in dat onderzoek expliciet is gevraagd naar de impact van corona op het denken over natuur, wordt de impact in de draagvlakenquête meer objectief gemeten door vergelijking in de tijd. Het laatste belangrijke verschil ligt in het verlengde hiervan: niet alle veranderingen in de tijdperiode zijn eenduidig toe te wijzen aan covid.

Natuurbezoek

De tijdanalyses laten zien dat de bezoekfrequentie aan natuurgebieden is toegenomen tussen 2017 en 2021. Meer Nederlanders gaven aan vaak tot zeer vaak natuurgebieden te bezoeken. Het bezoek aan natuurgebieden is in 2021 ook op zijn hoogst van alle onderzochte jaren: 31% van de Nederlanders bezocht vaak tot zeer vaak natuurgebieden (zie ook paragraaf 6.2.1). Deze bevindingen sluiten aan bij eerdere bevindingen uit Vogelbescherming (2020) dat 23% van de Nederlanders vaker de natuur in is gegaan. De verwachting was dat vooral het bezoek aan stadsgroen zou zijn toegenomen, omdat stadsgroen beter bereikbaar is voor stadsbewoners dan natuurgebieden. De tijdvergelijking laat echter geen significante verandering in het bezoek van stadsgroen tussen 2017 en 2021 zien. De analyse is voor de hele bevolking gedaan; een analyse in de tijd voor alleen mensen die in stedelijk gebied wonen, of alleen voor stadsbewoners zonder tuin is niet mogelijk omdat deze achtergrondkenmerken respectievelijk niet (tuinbezit) of niet op dezelfde manier (stedelijkheid woonomgeving) zijn verzameld in 2017.

Het belang van natuurbehoud: natuurbesef

Natuurbesef is voor 2017 op dezelfde wijze bepaald als voor 2021 (zie vorige paragraaf). In figuur 8.2 lijkt het aandeel van de bevolking met een hoog natuurbesef toegenomen tussen 2017 en 2021. Dit ligt in lijn met de bevindingen uit Vogelbescherming (2020), waarin expliciet aan het publiek is gevraagd of de coronacrisis heeft aangetoond dat het belangrijk is om natuur te beschermen en uit te breiden; 70% van het publiek antwoordde bevestigend. Uit figuur 8.2 blijkt echter ook dat het aandeel van de bevolking met een laag natuurbesef is toegenomen. Deze verschuivingen aan beide kanten maken dat uit de significantietoets (Mann-Whitney) naar voren komt dat het natuurbesef in deze periode niet significant is veranderd.

Figuur 7.2 Mate van natuurbesef, in de periode 2017-2021.

Natuurbetrokkenheid

Ook de indicator *natuurbetrokkenheid* is vergeleken tussen 2017 en 2021 (zie ook paragraaf 6.5). Uit deze analyse komt naar voren dat de mate van natuurbetrokkenheid binnen de Nederlandse bevolking significant is toegenomen (Mann-Whitney-toets, $p=0,000$). En ook voor afzonderlijke vragen waar de indicator *natuurbetrokkenheid* op gebaseerd is zien we verschuivingen ten gunste van de natuur. Eén van die vragen betreft het plaatsen van nestkastjes en voederplankjes bij de eigen woning (zie ook paragraaf 6.3.1). Dit ligt in het verlengde van de bevinding van Vogelbescherming (2020), dat een deel van het publiek ten tijde van de lockdown meer heeft gedaan om natuur in de eigen tuin te ondersteunen.

Steun voor beleidsmaatregelen

Kijken we naar 2021 ten opzichte van 2017, dan valt op dat het draagvlak voor de meeste maatregelen afneemt (zie ook paragraaf 5.3.1). Een afname doet zich voor in draagvlak voor maatregelen die betrekking hebben op beschermen (bestaande natuurgebieden, zeldzame planten, platteland), beheren van natuur, aanleg van natuur en betrekken bedrijven. Daarentegen kunnen drie maatregelen op meer bijval rekenen in 2021 dan in 2017: meer natuur in de stad, meer natuur op het platteland en meer bankjes. De behoefte aan meer natuur op deze specifieke plekken en meer recreatievoorzieningen zou deels ingegeven kunnen zijn door de ervaringen in covidtijd; deze redeneerlijn stemt overeen met Vogelbescherming (2020) waaruit blijkt dat 75% vindt dat de Nederlandse overheid het aantal parken en natuurgebieden in Nederland moet uitbreiden en 84% vindt dat de Nederlandse overheid en stadsbesturen de kwaliteit van het stadsgroen en de natuur moeten verbeteren.

8 Conclusies

In dit hoofdstuk presenteren we de conclusies. In 8.1 staan de conclusies over het draagvlak in 2021 aan de hand van de drie indicatoren *belang van natuurbehoud* (1), *steun voor natuurbeleid* (2) en *betrokkenheid bij natuur* (3). In paragraaf 8.2 zijn de conclusies over de trends in het draagvlak beschreven.

8.1 Het draagvlak voor natuur in 2021

1. *Het belang van natuurbehoud*

Het belang van natuurbehoud is substantieel

Burgers vinden in belangrijke mate dat het nodig is om natuur te beschermen: een meerderheid (71%) is van mening dat de aandacht voor natuur niet overdreven is, 53% vindt niet dat we ons te veel zorgen maken over de toekomst van de natuur in Nederland en 47% vindt dat de overheid te weinig geld uit geeft aan natuurbehoud. Een kwart vindt dat de natuur een belemmering mag zijn voor economische vooruitgang. Vrouwen, hogeropgeleiden en mensen met een Nederlandse achtergrond hechten meer belang aan natuurbehoud. Nederlanders die natuurbehoud in hoge mate belangrijk vinden, zijn ook meer betrokken bij de natuur en geven meer steun aan beleidsmaatregelen.

Meerderheid voor natuur bij keuze tussen natuur en economie

Een meerderheid van de Nederlandse bevolking kiest bij dilemma's tussen natuur en economie, zoals meer winkels of meer groen, meer parkeerplaatsen of meer speelveldjes en bomen, voor natuur. Ouderen, hogeropgeleiden en mensen met een Nederlandse achtergrond gaan meer voor groen dan jongeren, lageropgeleiden en mensen met een niet-westerse migratieachtergrond.

Gezondheid de belangrijkste reden voor het belang van natuur

Burgers vinden de meeste redenen (gezondheid, het nageslacht, beleving, recreatie, intrinsieke waarde) waarom natuur in Nederland van belang kan zijn, (zeer) belangrijk, maar bij het aangeven van de drie belangrijkste redenen staat gezondheid (bijv. schone lucht) ver bovenaan. Geld verdienen met natuur (bijv. houtproductie) is de minst belangrijke reden. Ouderen kiezen vaker dan andere leeftijden voor natuur om van te genieten, natuur voor gezondheid, voor de generatie na ons en voor zichzelf. Mensen met een tuin vinden natuur om van te genieten belangrijker dan mensen zonder tuin.

Verdeeldheid over menselijk ingrijpen in de natuur

Onder de Nederlanders leven verschillende ideeën over de wenselijkheid en de mate van menselijk ingrijpen in de natuur. Enerzijds vindt men dat de menselijke invloed gering moet zijn, want twee derde van de burgers komt in de natuur liever geen bebouwing tegen en vindt dat sommige gebieden afgesloten mogen worden om natuur te beschermen en dat de waarde van een natuurgebied toeneemt als het met rust gelaten wordt. 54% vindt dat hoogspanningsmasten en windmolens een gebied minder waardevol maken. De meningen zijn meer verdeeld als het gaat om jacht als dieren overlast veroorzaken, bomen en struiken kappen voor variatie en het bijvoeren van dieren in koude winters. Mannen, ouderen en hogeropgeleiden (en in mindere mate mensen met een Nederlandse achtergrond, stedelingen en mensen met tuin) zijn minder voor menselijk ingrijpen.

Waardering hoeveelheid natuur in woonomgeving groter dan hoeveelheid in Nederland

De waardering van groen in de woonomgeving wordt door 68% als (ruim) voldoende gezien en een derde vindt dit (te) weinig. Over de hoeveelheid groen in Nederland is men minder positief; 42% vindt dit (te) weinig en 55% vindt dit (ruim) voldoende. Mensen woonachtig in minder stedelijke omgevingen zijn tevredener over de hoeveelheid groen in hun woonomgeving dan inwoners van meer stedelijke omgevingen.

2. Steun voor natuurbeleid

Natuur wordt niet gezien als een belangrijk beleidsthema

Natuur is geen prominent beleidsthema voor de Nederlanders. Natuur komt op de voorlaatste plaats als men het belang aan moet geven ten opzichte van andere beleidsthema's. Gezondheidszorg en onderwijs vindt men de belangrijkste onderwerpen. Mannen, jongeren, mensen met een Nederlandse achtergrond en mensen met een tuin hechten meer aan natuur als prioritair onderwerp voor de overheid.

Overheid wordt gezien als hoofdverantwoordelijk voor natuur

De verantwoordelijkheid voor natuurbescherming ligt volgens twee derde van de burgers bij de overheid. Dit geldt voor zowel natuur in natuurgebieden, natuur op het platteland, als natuur in de stad. In natuurgebieden ziet men ook een hoofdverantwoordelijke rol voor natuurorganisaties en op het platteland geldt dit voor landbouwbedrijven. Men vindt burgers, natuurorganisaties en (landbouw)-bedrijven in belangrijke mate medeverantwoordelijk voor natuur in de stad, natuur op het platteland en in natuurgebieden.

Grote steun voor maatregelen om natuur te beschermen, te beheren en te onderhouden

Het draagvlak voor verschillende beleidsmaatregelen om natuur te beheren en te verbeteren is groot. Alle genoemde maatregelen kunnen rekenen op steun van de meerderheid van de burgers. De maatregelen waar het meeste draagvlak voor is, zijn het beschermen van bestaande natuurgebieden, het beheer en onderhoud van natuurgebieden, het beschermen van zeldzame flora en fauna, bescherming van natuur op het platteland en meer natuur in de stad.

Keuze voor natuur bij natuurdilemma's

De burgers kiezen overduidelijk de kant van de natuur als het gaat om de dilemma's 'wettelijk beschermde natuurgebieden behouden of schrappen', 'natuurbeheer gericht op het beschermen van planten en dieren of natuurbeheer voor natuurbeleving' en 'de landbouw moet meer rekening houden met natuur of vooral gericht zijn op de voedselproductie.' Ruim de helft vindt de wolf een verrijking voor de natuur, de anderen vinden Nederland te klein hiervoor. Wat betreft het dilemma of natuurbeheer door vrijwilligers of professionals uitgevoerd moet worden, vindt een kleine meerderheid dat dit ook door vrijwilligers gedaan kan worden.

3. Betrokkenheid bij natuur

Potentiële betrokkenheid bij natuur is groot

Vier van de vijf Nederlanders spreekt het aan om betrokken te zijn bij de natuur. Die potentiële betrokkenheid uit zich vooral in geïnformeerd willen worden, meedenken met een overheid of natuurorganisatie en zelf met medebewoners buurtgroen onderhouden. Vrijwilligerswerk is voor een derde van de Nederlanders een optie. Actief en gezond blijven en betrokkenheid bij de eigen woonomgeving zijn de belangrijkste motieven om betrokken te willen zijn bij de natuur. Een vijfde van de burgers wil niet betrokken zijn. Als belangrijkste reden geven ze aan dat ze daar geen tijd voor hebben.

Veel burgers bezoeken natuur; tv en internet zijn de belangrijkste informatiebronnen

Een meerderheid van de bevolking bezoekt regelmatig tot vaak natuurgebieden. Het bezoek aan stadsgroen komt op de tweede plaats en daarna het bezoek aan het platteland. Vrouwen bezoeken stadsgroen vaker dan mannen, mannen bezoeken het platteland en natuurgebieden meer dan vrouwen. Jongeren bezoeken parken vaker, maar platteland juist minder vaak dan oudere mensen. Hogeropgeleiden bezoeken zowel stadsgroen als natuurgebieden vaker dan lageropgeleiden. Mensen met een Nederlandse achtergrond trekken vaker dan mensen met een niet-westerse migratieachtergrond naar het platteland en natuurgebieden. Stedelingen en mensen zonder tuin bezoeken vaker parken en groen in de stad.

Twee derde van de Nederlanders gebruikt één of meerdere informatiebronnen om iets over natuur te weten te komen. De tv is hiervoor de belangrijkste bron, gevolgd door het internet.

Driekwart van de ondervraagden heeft een tuin bij de woning en die respondenten zijn ook graag in hun tuin. Men heeft overwegend een voorkeur voor een tuin met aandacht voor natuur, gezien het feit

dat een ruime meerderheid voor echt gras kiest (i.p.v. kunstgras), een tuin heeft die aantrekkelijk is voor vogels en liever gras of planten heeft dan bestrating.

Veel burgers actief voor natuurbescherming vooral door laagdrempelige activiteiten

Twee derde van de bevolking zet zich actief in voor natuurbescherming. Het plaatsen van nestkastjes en afval van anderen in de natuur opruimen zijn de meest genoemde bezigheden. Onderhoud van natuur en landschap, natuureducatie, natuurinventarisatie of weidevogelbescherming worden weinig gedaan. Ook geeft de helft van de burgers een financiële bijdrage aan de natuur, vooral door het kopen van producten met een keurmerk (Eco, FSC). Een kwart is lid van een natuurbeschermingsorganisatie. Leden van natuurbeschermingsorganisaties zijn vaker ouder, hoger opgeleid, hebben een Nederlandse achtergrond en wonen vaker in een huis met een tuin.

Een grote meerderheid (92%) houdt in het dagelijks leven rekening met natuur en milieu. Ongeveer de helft van de respondenten doet dit door eerder de fiets te pakken in plaats van de auto en/of heeft maatregelen in de woning getroffen zoals zonnepanelen.

Weinig burgers actief als uitvoerder van groene burgerinitiatieven

39% van de burgers heeft activiteiten ondernomen om de besluitvorming over natuur te beïnvloeden. Dit gebeurt vooral door in de stemkeuze natuur mee te laten wegen of door een handtekening te zetten voor de natuur. Naar inspraakavonden gaan, buurtoverleg bijwonen of actievoeren doet men weinig. Vrouwen, hogeropgeleiden, mensen met een Nederlandse achtergrond en inwoners van stedelijk gebied hebben vaker een handtekening gezet.

Een op de vijf Nederlanders kent burgerinitiatieven voor natuur en landschap in de eigen woonplaats en daarvan is driekwart op enigerlei wijze betrokken, bijvoorbeeld omdat men informatie over het initiatief ontvangt. Er zijn maar heel weinig mensen betrokken bij de uitvoering van een initiatief. Initiatieven die men kent, hebben vooral betrekking op beheer en onderhoud en realisatie van nieuw groen.

Op basis van de mate van natuurbetrokkenheid zijn vier groepen burgers onderscheiden. De grootste groep, bijna de helft van de burgers, is matig betrokken, 19% is redelijk betrokken, 17% is weinig betrokken en 16% is zeer betrokken. De groep die matig betrokken is, is dit vooral als bezoeker van natuur en door gebruik van informatie over natuur, maar nauwelijks als natuurbeschermer of in de besluitvorming rondom natuur. De redelijk betrokkenen zijn naast bezoeker ook vaker actief als beschermer. De kleine groep mensen die zeer betrokken is, is zowel actief als gebruiker en beschermer van natuur en participeren ook in besluitvorming rondom natuur.

8.2 Trends in het maatschappelijk draagvlak voor natuur

In deze paragraaf staan we stil bij de conclusies over de trends in het draagvlak voor natuur in de afgelopen jaren. De draagvlakenquête van 2021 is de zesde in een reeks die 25 jaar geleden zijn start kende. Eerdere metingen vonden plaats in 1996, 2001, 2006, 2013 en 2017. In de loop van de jaren zijn enquêtevragen aangepast, verwijderd of toegevoegd en ook de antwoordcategorieën van vragen zijn niet altijd gelijk gebleven. Dit alles beperkt de mogelijkheid van het vinden van trends over een langere periode. Een groot deel van de bevindingen heeft dan ook betrekking op de beweging in het draagvlak sinds 2006, en voor het onderwerp *groene burgerinitiatieven* kunnen we niet verder teruggaan dan naar 2013, het jaar dat dit onderwerp is toegevoegd aan de draagvlakenquête. De in 2021 nieuw opgenomen vragen over consumentengedrag -de vragen over ecologische voetafdruk, tuinbezit en de (groene) inrichting van de tuin- en dilemma's over onder meer de wolf kunnen vanzelfsprekend ook niet betrokken worden in de tijdanalyse.

1. Belang van natuurbehoud

Maatschappelijk besef van belang van natuurbehoud is sinds 2006 toegenomen

Het maatschappelijk besef onder de Nederlandse bevolking van het belang van natuurbehoud is door de jaren heen substantieel. Daarbij valt op dat de dalende lijn in probleembesef die na 2001 is ingezet, na 2013 grotendeels is gestopt en weer ombuigt naar het hoge niveau van destijds: ten opzichte van de dip in 2006 is het draagvlak voor alle vier de uitspraken over het belang van natuur

toegenomen. Zo vindt een groter aandeel van de Nederlanders het belangrijk dat er veel aandacht is voor natuur, dat we ons terecht zorgen maken over de toekomst van de natuur, dat de overheid geld uitgeeft aan natuurbehoud en dat natuur een belemmering mag zijn voor economische vooruitgang. Opvallend is dat de stijging die zich tot aan 2017 voordeed van het percentage Nederlanders dat vindt dat we ons terecht zorgen maken over de toekomst van natuur in Nederland, in 2021 weer ombuigt. Maar ook in 2021 is de langetermijn-tendens een stijging ten opzichte van 2006.

In vrijwel alle jaren kiest bevolking voor natuur bij dilemma's natuur-economie

De afwegingen die het publiek maakt tussen economie en natuur pakken in alle onderzochte jaren (2001-2021) in het voordeel van natuur uit, met uitzondering van 2013 voor het dilemma over de manier waarop files bestreden moeten worden. Voor vier van de vijf bevraagde dilemma's (uitzondering is het dilemma wonen-natuur) geldt dat de stijgende lijn die zich in 2017 ten gunste van natuur inzette na de dip in 2013, in 2021 gecontinueerd is. Het dilemma woningen-natuur laat een tegengesteld patroon zien richting woningen, maar –zoals hiervoor aangegeven- is in absolute zin de opvatting nog steeds pro-groen. Bovendien is de verandering in de tijd niet significant tussen 2017 en 2021 en ook niet op de lange termijn (2006-2021).

In de tijd is een sterkere wens ontstaan naar natuur waar de menselijke invloed gering is

Op de lange termijn zien we dat er door de jaren heen schommelingen zijn in het denken over de omgang met natuur. De tendens over de lange termijn is dat het publiek een sterkere wens uit naar natuur waar de menselijke invloed gering is. Zo vindt een groeiend aandeel Nederlanders dat sommige gebieden mogen worden afgesloten, om de natuur te beschermen. Verder vinden meer mensen dat de waarde van een natuurgebied toeneemt, als dat door mensen met rust wordt gelaten. Ook in relatie tot hoogspanningsmasten en windmolens, populaties reguleren via jacht, maaien van bermen, kappen van bomen en ook de overige uitspraken is een verschuiving zichtbaar richting de beheervisie van 'handen af van de natuur'. Opvallend is wel dat er een afname is in draagvlak voor de uitspraak die in 2017 de meeste bijval van het publiek kreeg: waar in 2017 de grote meerderheid liever geen bebouwing in de natuur tegenkwam, is dat aandeel in 2021 relatief fors gedaald.

Waardering over hoeveelheid natuur afgenomen tussen 2013 en 2021

De Nederlandse bevolking waardeert in 2021 de hoeveelheid natuur in Nederland minder dan in 2017, maar nog altijd positiever dan in 2006. De dalende lijn in waardering tussen 2013 en 2017 zet zich daarmee door naar 2021: waar in 2013 nog 67% van de respondenten de hoeveelheid natuur in Nederland als (ruim) voldoende beoordeelde, is dit in 2021 gezakt tot 55%. Voor wat betreft de waardering van de hoeveelheid natuur in de woonomgeving is het patroon grotendeels vergelijkbaar. Ook hier doet zich een dalende trend voor sinds 2013. In 2021 er geen (significant) verschil met 2006, ofwel de laagste beoordeling van de hoeveelheid natuur in de woonomgeving uit 2006 wordt in 2021 geëvenaard.

2. Steun voor natuurbeleid

Burgers vinden natuur geen prioritair thema voor overheidsbeleid, klimaat is in 2021 wel urgent thema

Hoe belangrijk vinden mensen de natuur als onderwerp voor overheidsbeleid? Het publiek kreeg tien mogelijke onderwerpen voorgelegd, waarvan zij er vier als grootste prioriteit van de overheid konden aanwijzen. Duidelijk is dat door de jaren heen natuur geen prioritair thema is, in de ogen van het publiek. Wel is het onderwerp natuur in 2021 in belang toegenomen, nadat het sinds 2006 steeds minder vaak was genoemd. Opvallend is voorts dat het belang van -het enigszins aan natuur gerelateerde onderwerp- milieu en klimaat sterk is toegenomen sinds 2013.

Ten opzichte van 2017 legt het publiek minder verantwoordelijkheid voor natuur bij maatschappelijke actoren

De meerderheid van de Nederlanders beschouwt de overheid als hoofdverantwoordelijke voor natuur in Nederland, maar dit aandeel is tussen 2017 en 2021 licht afgenomen: van 65 naar 63%. De grootste groei als hoofdverantwoordelijke is zichtbaar bij de natuurorganisaties: van 22% naar 31%. Verder zien we dat in 2021, ten opzichte van 2017, diverse maatschappelijke actoren minder vaak als medeverantwoordelijk worden gezien. Voor wat betreft natuur op het platteland valt op dat

landbouwbedrijven minder vaak als hoofverantwoordelijk gezien in vergelijking met 2017, en vaker als medeverantwoordelijk. Het denken over verantwoordelijkheid voor natuur in de stad is ook veranderd. Opvallend is dat het aandeel Nederlanders dat burgers als hoofverantwoordelijke ziet is afgenomen, terwijl de rol van burgers als medeverantwoordelijke verder is toegenomen. Alles overziend, lijkt het publiek ten opzichte van 2017 minder verantwoordelijkheid voor natuur bij maatschappelijke actoren te leggen.

3. Betrokkenheid bij natuur

Draagvlak voor het doen van vrijwilligerswerk voor natuurorganisatie toegenomen

Tussen 2017 en 2021 is het draagvlak voor het doen van vrijwilligerswerk voor een natuurorganisatie toegenomen, van 26% naar 31%. De overige voorgelegde mogelijkheden voor de overheid om burgers te betrekken bij het beschermen en verbeteren van natuur laten geen verschuivingen in de tijd zien.

Burger als gebruiker

Bezoek aan natuurgebieden in 2021 op zijn hoogst van alle jaren

Door de jaren heen is een patroon zichtbaar dat ongeveer de helft van de bevolking (natuur op het platteland, stadsnatuur) tot 60% (natuurgebied) regelmatig tot bijna dagelijks in de natuur komt; omgekeerd komt een bijna even groot deel (bijna) nooit tot hooguit een enkele keer in de natuur. Tussen 2017 en 2021 doet zich enkel voor natuurgebieden een verschil voor in de bezoekfrequentie: meer Nederlanders gaven aan vaak tot zeer vaak natuurgebieden te bezoeken. Het bezoek aan natuurgebieden in 2021 is op zijn hoogst van alle jaren.

Gebruik van social media als informatiebron over natuur toegenomen

Ongeveer twee derde van de bevolking gebruikt één of meer informatiebronnen over natuur. Tussen 2017 en 2021 is minder vaak naar televisieprogramma's of films over natuur gekeken, daarentegen is het gebruik van social media en webcams over natuur toegenomen. Ook op de langere termijn (2006-2021) is sprake van een afname van het bekijken van televisieprogramma's over natuur, ook zijn minder tijdschriften over natuur gelezen. In deze periode is wel het internet vaker geraadpleegd om iets over natuur te weten te komen

Burger als beschermer

Plaatsen van nestkastjes door de jaren heen meest genoemde activiteit voor natuur

Tussen 2017 en 2021 is sprake van een toename van deelname aan diverse activiteiten: plaatsen van nestkastjes, inventarisatie van dier- of plantsoorten, onderhoud van natuur en landschap, en weidevogelbescherming. Op de lange termijn (2006-2021) doen zich significante verschuivingen voor, voor bijna alle activiteiten; alleen deelname aan sociale activiteiten én activiteiten die betrekking hebben op onderhoud van natuur en landschap veranderen niet op lange termijn. Opvallendst is de continue toename van mensen die afval van anderen in de natuur opruimen. Ook valt de afname - hoewel gestabiliseerd tussen 2017 en 2021- in het aanleggen van streekeigen beplanting op. Tussen 2017 en 2021 doen zich geen verschillen voor in lidmaatschappen van natuurorganisaties. Wel zien we dat de ruime meerderheid van de Nederlandse bevolking in 2021 activiteiten voor natuur heeft verricht. Meest genoemd in alle jaren is het plaatsen van nestkastjes. Ook veelgenoemd is het opruimen van afval in de natuur. Deze activiteit laat sinds 2017 een sterke stijging zien en dat heeft zich in 2021 doorgezet.

Meer burgers dragen financieel bij aan natuurbescherming tussen 2017 en 2021

Het percentage burgers dat op de een of andere manier financieel bijdraagt aan natuur is in 2021 veranderd ten opzichte van 2017 voor alle antwoordmogelijkheden, met uitzondering van 'een bedrag gegeven voor natuurbescherming'. Als eerste valt op dat een groter aandeel van de bevolking financieel heeft bijgedragen. Meer mensen hebben in 2021 ten opzichte van 2017 producten gekocht die rekening houden met natuur, groen belegd, aan een adoptieactie meegedaan en een certificaat voor bosaanplant gekocht. Op de lange termijn (2006-2021) zien we voor drie manieren van financieel bijdragen veranderingen: meer mensen zijn een bedrag gaan geven voor natuurbescherming, ook

meer mensen zijn groen gaan beleggen en tot slot zien we een toename van mensen die een certificaat voor bosaanplant hebben gekocht.

Burger als beslisser

Toename inzet bevolking voor activiteiten in besluitvorming rondom natuur

Tussen 2017 en 2021 heeft een groter aandeel van de bevolking activiteiten ondernomen in de besluitvorming rond natuur. Meer mensen hebben in 2021 aangegeven in hun stemkeuze het onderwerp te laten meewegen (van 18% naar 25%). Deze optie is van alle antwoordmogelijkheden het meest aangekruist in beide jaren, mogelijk ook vanwege de Tweede Kamerverkiezing die zowel in het voorjaar van 2017 als 2021 plaatsvond. Verder is er een toename in het aantal mensen dat een handtekening voor natuur heeft gezet (van 13% naar 18%) en dat een protestmail heeft gestuurd (van 3% naar 6%). Minder mensen geven aan naar een inspraakavond te zijn gegaan (van 6% naar 4%).

Afname bekendheid met groene burgerinitiatieven tussen 2017 en 2021

Het aandeel mensen dat *geen* groene initiatieven kent is toegenomen tussen 2017 en 2021. Mensen die bekend zijn met groene initiatieven noemen in 2021 minder vaak educatieve burgerinitiatieven. In 2017 kende nog 22% dit soort initiatieven, in 2021 is dat gedaald naar 16%.

Covid leidt mogelijk tot meer bezoek aan natuurgebieden en meer natuurbesef

De draagvlakenquête biedt -door vergelijking van 2021 met 2017- enig zicht op een mogelijk veranderde betekenis van natuur, die bestendiger is dan in de coronaperiode zelf. Kanttekening is dat veranderingen tussen 2017 en 2021 niet eenduidig toe te wijzen zijn aan corona; het gaat immers om een periode van vier jaar. De tijdanalyses laten zien dat de bezoekfrequentie aan natuurgebieden is toegenomen tussen 2017 en 2021, en in 2021 ook op zijn hoogst was van alle onderzochte jaren. Bezoek aan stadsgroen en platteland zijn in deze periode niet toegenomen. Een tweede bevinding is dat - in tegenstelling tot de verwachting - het natuurbesef niet is toegenomen tussen 2017 en 2021. Tot slot is gekeken naar het draagvlak voor maatregelen. Tussen 2017 en 2021 is het draagvlak voor de meeste maatregelen afgenomen. Een afname doet zich voor in draagvlak voor maatregelen die betrekking hebben op beschermen (bestaande natuurgebieden, zeldzame planten, platteland), beheren van natuur, aanleg van natuur en betrekken bedrijven. Daarentegen kunnen drie maatregelen op meer bijval rekenen in 2021 dan in 2017: meer natuur in de stad, meer natuur op het platteland en meer bankjes.

Literatuur

Bakker, H.C.M. de, C.S.A. van Koppen en J. Vader (2007). Het groene hart van burgers. Het maatschappelijk draagvlak voor natuur en natuurbeleid. WOt-rapport 47. Wageningen: Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, Wageningen UR.

Boer, de T.A. & F.L. Langers (2017). *Maatschappelijk draagvlak voor natuurbeleid en betrokkenheid bij natuur in 2017*. Wageningen, Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, WUR. WOt-technical report 102.

Boer, de T.A., A.T. de Blaeij, B.H.M Elands, H.C.M. de Bakker, C.S.A. van Koppen en A.E. Buijs (2014). Maatschappelijk draagvlak voor natuur en natuurbeleid in 2013. WOt-rapport 126. Wageningen: Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, Wageningen UR.

Decker, A. de, R. Remmen, H. Keune en A. Lenaerts (2020). Het corona-natuuronderzoek: <https://www.uantwerpen.be/nl/leerstoelen/zorg-en-natuurlijke-leefomgeving/het-corona-natuuronderzoek/>

Elands, B.H.M. en C.S.A. van Koppen (2009). Behoud van biodiversiteit: maatschappelijk besef en betrokkenheid. In: Elands, B.H.M. en E. Turnhout (red.) (2009). *Burgers, beleid en natuur: tussen draagvlak en betrokkenheid*. WOt-studies nr. 9. Wageningen: Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, Wageningen UR.

Mattijssen T.J.M., M. Pleijte, J. Dengerink, T. Koster en M. Visscher (2020a). *Indicatoren voor burgerbetrokkenheid bij natuur; Een zoektocht naar nieuwe aanknopingspunten voor monitoring*. Wageningen, Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, WUR. WOt-technical report 180.

Mattijssen, T.J.M., M. Pleijte, T. Koster, M. Visscher (2020b). *Indicatoren voor burgerbetrokkenheid bij natuur; Nieuwe aanknopingspunten voor structurele monitoring* (powerpoint).

Riele, S. te, 2002. Vertekening door non-respons; Hoe nauwkeurig zijn de uitkomsten van persoonsenquêtes? Centraal Bureau voor de Statistiek. In: *Sociaal-economische maandstatistiek 2002/4*.
<https://www.cbs.nl/-/media/imported/documents/2002/16/2002-m04-v-4-p020-art.pdf>

Vogelbescherming Nederland (2020). Samen herstellen; Een publieksonderzoek naar het belang van natuur tijdens de coronacrisis in Nederland.
https://www.vogelbescherming.nl/docs/fda01576-a9e9-4f2e-991f-bb3cfd3994a4.pdf?_ga=2.122488331.1626324631.1597396197-1566558965

Geraadpleegde websites

<https://www.natuurmonumenten.nl/nieuws/massaal-op-zoek-naar-natuur-tijdens-coronacrisis>

Verantwoording

WOT-rapport: 138

BAPS-projectnummer: WOT-04-010-034.67

Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu (WOT N&M) hecht grote waarde aan de kwaliteit van onze eindproducten. Een review van de rapporten op wetenschappelijke kwaliteit door een referent maakt standaard onderdeel uit van ons kwaliteitsbeleid.

Dit project werd begeleid door Hendrien Bredenoord (PBL) en Joep Dirx (WOT N&M). Arjen Buijs (WENR) heeft de review uitgevoerd.

De auteurs bedanken allen voor hun bijdrage aan het tot stand komen van deze rapportage.

Akkoord Referent

functie: senior onderzoeker

naam: Arjen Buijs

datum: 7-12-2021

Akkoord Extern contactpersoon

functie: beleidsonderzoeker Sector Natuur en Landelijk Gebied

naam: Hendrien Bredenoord

datum: 20-12-2021

Akkoord Intern contactpersoon

naam: Joep Dirx

datum: 6-12-2021

Bijlage 1 Deelnemers workshops vooronderzoek

Deelnemers 19 oktober 2020

Hendrien Bredenoord en Didi van Doren (PBL), Joep Dirx, Rosalie van Dam, Marlies Sanders (WOT Natuur & Milieu), Thomas Mattijssen (WEcR), Fransje Langers en Tineke de Boer (WENR).

Deelnemers 23 november 2020

Hendrien Bredenoord (PBL), Joep Dirx, Rosalie van Dam, Marlies Sanders (WOT Natuur & Milieu), Thomas Mattijssen (WEcR), Arjen Buijs, Fransje Langers en Tineke de Boer (WENR).

Bijlage 2 Enquête

Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) wil graag uw mening over de natuur en het natuurbeleid in Nederland weten. Het is hierbij niet belangrijk of u veel van natuur weet of dat u er vaak komt. Natuur wordt in deze vragenlijst breed opgevat: het omvat natuurgebieden, natuur op het platteland, en natuur en groen in de stad.

Per vraag is 1 antwoord mogelijk tenzij anders vermeld.

1. De overheid houdt zich met veel onderwerpen bezig. Welke 4 onderwerpen zouden volgens u de grootste prioriteit van de overheid moeten zijn?

1. Gezondheidszorg
2. Misdaad en terrorisme
3. Immigratie en integratie
4. Milieu en klimaat
5. Sociale zekerheid
6. Natuur
7. Onderwijs
8. Werkgelegenheid
9. Normen en waarden
10. Ouderen
11. Geen van deze

2. Wat vindt u van de hoeveelheid natuur in geheel Nederland?

1. Te weinig
2. Weinig
3. Voldoende
4. Ruim voldoende
5. Te veel
6. Weet ik niet

3. Wat vindt u van de hoeveelheid natuur en groen in uw eigen woonomgeving?

1. Te weinig
2. Weinig
3. Voldoende
4. Ruim voldoende
5. Te veel
6. Weet ik niet

4. Mensen vinden natuur om verschillende redenen belangrijk. Kunt u aangeven in hoeverre u onderstaande redenen belangrijk vindt?

1. De natuur is belangrijk voor recreatie (bijv. om in te wandelen en te fietsen)
2. De natuur is belangrijk om van te kunnen genieten
3. De natuur is belangrijk van zichzelf
4. De natuur is belangrijk voor de gezondheid (bijv. schone lucht)
5. Wij zijn het aan onze kinderen verplicht om de natuur te beschermen
6. De natuur is belangrijk omdat er geld mee verdiend kan worden (bijv. houtproductie)
7. De natuur is belangrijk omdat het ons herinnert aan de oorsprong van het leven
8. De natuur is belangrijk voor de wetenschap (bijv. als bron voor medicijnen)
9. De natuur is belangrijk voor de landbouw (bijv. bestuiven van gewassen door bijen)

1. Helemaal niet belangrijk
2. Niet belangrijk
3. Niet belangrijk / niet onbelangrijk
4. Belangrijk
5. Zeer belangrijk
6. Weet ik niet

5. Kunt u aangeven welke drie van de bovenstaande redenen u het belangrijkste vindt?

U dient bij deze vraag exact drie antwoorden te kiezen.

6. Hoe houdt u in uw dagelijks leven rekening met natuur en milieu?

1. Ik koop hoofdzakelijk biologisch of lokaal geteeld voedsel
2. Ik eet max. 4x per week vlees
3. In mijn woning zijn 1 of meer van de volgende maatregelen genomen om energie te besparen: zonnepanelen, warmtepomp, muurisolatie, HR⁺⁺-glas
4. Ik pak sneller de fiets in plaats van de auto
5. Ik reis voornamelijk met openbaar vervoer, elektrische auto, fiets en/of deel een auto
6. Ik kies een vakantiebestemming waarvoor ik niet hoeft te vliegen
7. Ik koop regelmatig tweedehandsspullen
8. Ik koop weinig nieuwe spullen
9. Ik houd daar geen rekening mee

7. Hoe vaak bracht u in de afgelopen 12 maanden uw vrije tijd door op de volgende plekken?

1. Parken en groen in de stad
 2. Platteland
 3. Natuurgebied (bos, heide, duinen, meren en plassen, etc.)
-
1. (Bijna) nooit
 2. Een enkele keer
 3. Regelmatig (maandelijks)
 4. Vaak (wekelijks)
 5. Zeer vaak (bijna dagelijks)

8. Heeft u een tuin bij uw woning?

1. Ja
2. Nee (ga door naar vraag 10)

9. Hieronder staan enkele uitspraken. Wilt u bij elke uitspraak aangeven of u het hiermee eens bent of niet?

1. Ik ben graag in mijn tuin
 2. Ik kies liever voor bestrating dan voor gras of planten in mijn tuin
 3. Ik kies liever voor echt gras dan voor kunstgras in mijn tuin
 4. Ik kies liever voor schaduw van een parasol dan schaduw van bomen in mijn tuin
 5. Ik heb een tuin die aantrekkelijk is voor vogels, vlinders en bijen
-
1. Helemaal niet mee eens
 2. Niet mee eens
 3. Niet mee eens / niet mee oneens
 4. Mee eens
 5. Helemaal mee eens
 6. Weet ik niet

10. Er zijn verschillende mogelijkheden om iets over natuur te weten te komen. Van welke mogelijkheden maakte u de afgelopen 12 maanden gebruik?

Er zijn meerdere antwoorden mogelijk.

1. Televisieprogramma of film over natuur bekeken
2. Tijdschrift/boek/artikel over natuur gelezen
3. Internet over natuur geraadpleegd
4. Webcam(s) over natuur bekeken
5. Social media (Twitter, Facebook) over natuur gevolgd
6. Apps over natuur gebruikt
7. Anders, namelijk
8. Geen van deze

11. Bent u lid van een natuurorganisatie?

Er zijn meerdere antwoorden mogelijk.

1. Nee
2. Ja, van Natuurmonumenten
3. Ja, van Provinciale Landschappen
4. Ja, van het Wereldnatuurfonds
5. Ja, van Greenpeace
6. Ja, van een andere organisatie, namelijk:

12. Hieronder staat een aantal dilemma's. Welke kant zou u kiezen? (schaal 1-4)

	1	2	3	4	
1. De wolf is een verrijking voor de Nederlandse natuur	0	0	0	0	Nederland is te klein voor de wolf; het dier geeft te veel overlast
2. De landbouw moet meer rekening houden met vogels, insecten en planten die afhankelijk zijn van akkers en weilanden	0	0	0	0	De landbouw moet zich vooral richten op voedselproductie
3. Alle wettelijk beschermde natuurgebieden moeten blijven bestaan om de natuur in stand te houden	0	0	0	0	Wettelijk beschermde natuurgebieden mogen worden geschrappt als ze beperkend zijn voor landbouw, woningbouw en verkeer
4. Het beheren van natuur is werk voor betaalde professionals	0	0	0	0	Vrijwilligers kunnen de meeste taken van natuurbeheer ook goed uitvoeren.
5. Natuurbeheer moet vooral gericht zijn op het beschermen van planten en dieren	0	0	0	0	Natuurbeheer moet meer rekening houden met de natuurbeleving van burgers

13. Mensen kunnen financieel bijdragen aan natuur. Heeft u in de afgelopen 12 maanden wel eens het volgende gedaan?

Er zijn meerdere antwoorden mogelijk.

1. Een bedrag gegeven voor natuurbescherming
2. Groen belegd
3. Producten gekocht die rekening houden met natuur (EKO-keurmerk, FSC-hout, duurzaam katoen, weidevogelmelk etc.)
4. Aan een adoptieactie meegedaan (kip, kalf, koe, akkerrand, boom, etc.)
5. Een certificaat voor bosaanplant aangekocht ter compensatie van de uitstoot van broeikasgassen door vlieggreizen (via Green Seat etc.)
6. Anders, namelijk
7. Geen van deze

14. Er zijn verschillende maatregelen om de natuur in Nederland te beschermen en te verbeteren. Kunt u per maatregel aangeven in hoeverre u dit belangrijk vindt?

1. Beschermen van bestaande natuurgebieden
2. Aanleg en/of vergroten van natuurgebieden
3. Natuurgebieden met elkaar verbinden
4. Beschermen van zeldzame planten, dieren en bijzondere gebieden
5. Het beheren en onderhouden van natuurgebieden
6. Beschermen van natuur op het platteland
7. Meer paden, bankjes, informatiepanelen en dergelijke
8. Meer natuur in de stad (bijv. parken en plantsoenen)
9. Meer natuur op het platteland (bijv. agrarische natuur)
10. Meer natuureducatie op scholen
11. Burgers betrekken bij het beschermen en verbeteren van de natuur
12. Bedrijven betrekken bij het beschermen en verbeteren van de natuur

1. Helemaal niet belangrijk
2. Niet belangrijk
3. Niet belangrijk / niet onbelangrijk
4. Belangrijk
5. Zeer belangrijk
6. Weet ik niet

15. Kunt u aangeven welke drie van de bovenstaande maatregelen u het belangrijkste vindt?

U dient bij deze vraag exact drie antwoorden te kiezen.

16. Natuur is vaak onderwerp van maatschappelijke discussie. Hieronder staat een aantal discussies. Welke kant zou u kiezen? (schaal 1-4 --> economie-natuur)

1. Meer groen in mijn gemeente < > meer winkels in mijn gemeente
2. Meer parkeerplaatsen in mijn woonwijk < > meer speelveldjes en bomen in mijn woonwijk
3. Files bestrijden door rekeningrijden < > files bestrijden door extra wegen
4. Meer woningen in mijn gemeente < > aanleg nieuwe natuur in mijn gemeente
5. Kleinschalige landbouw met duurdere producten < > grootschalige landbouw met goedkopere producten

17. De volgende uitspraken gaan over het belang van de Nederlandse natuur voor u. Wilt u bij elke uitspraak aangeven of u het hiermee eens bent of niet?

1. Al die aandacht voor natuur is overdreven
2. We maken ons te veel zorgen over de toekomst van de natuur in Nederland
3. De overheid geeft te weinig geld uit aan natuurbehoud
4. De natuur mag geen belemmering zijn voor economische vooruitgang

-
1. Helemaal niet mee eens
 2. Niet mee eens
 3. Niet mee eens / niet mee oneens
 4. Mee eens
 5. Helemaal mee eens
 6. Weet ik niet

18. De volgende uitspraken gaan over hoe u met de natuur wilt omgaan. Wilt u bij elke uitspraak aangeven of u het hiermee eens bent of niet?

1. Dode bomen in het bos moeten worden opgeruimd
2. Hoe langer een natuurgebied door mensen met rust is gelaten, des te groter de waarde van het gebied
3. In de natuur kom ik liever geen bebouwing tegen
4. Om de natuur te beschermen moeten sommige gebieden worden afgesloten voor bezoekers
5. Bermen langs de weg moeten netjes gemaaid worden
6. Hoogspanningsmasten en windmolens maken natuurgebieden minder waardevol
7. Het in koude winters bijvoederen van wilde dieren vind ik niet nodig
8. Bomen en struiken in natuurgebieden mogen worden gekapt om meer variatie aan natuur te krijgen.
9. Om een gebied als natuur te bestempelen moet het een behoorlijke omvang hebben
10. Als dieren, zoals herten, wilde zwijnen of ganzen, overlast veroorzaken is jacht geoorloofd
11. Ik vind het belangrijk dat we de natuur ook gebruiken voor houtproductie

1. Helemaal niet mee eens
2. Niet mee eens
3. Niet mee eens / niet mee oneens
4. Mee eens
5. Helemaal mee eens
6. Weet ik niet

19. In hoeverre zouden de volgende partijen verantwoordelijkheid voor natuur moeten dragen? Wilt u dit voor elke partij aangeven en per type natuur?

1. Natuur in natuurgebieden
2. Natuur op het platteland
3. Natuur in de stad

1. Overheid
2. Landbouwbedrijven
3. Natuurorganisaties
4. Overig bedrijfsleven
5. Burgers

1. Hoofdverantwoordelijk
2. Medeverantwoordelijk
3. Niet verantwoordelijk
4. Weet ik niet

20. De overheid wil burgers graag betrekken bij het beschermen en verbeteren van de natuur. Welke mogelijkheden spreken u aan?

U kunt meerdere antwoorden geven.

1. Geïnformeerd worden over wat ik kan doen voor de natuur (naar vraag 21)
2. Meedenken met de gemeente, provincie of natuurorganisatie(s) over hun plannen voor natuur (naar vraag 21)
3. Vrijwilligerswerk doen voor een lokale, provinciale of landelijke natuurorganisatie (naar vraag 21)
4. Zelf met bewoners buurtgroen of natuur verbeteren of onderhouden (naar vraag 21)
5. Ik wil niet betrokken zijn (naar vraag 22)

21. Wat zijn uw belangrijkste motieven om betrokken te willen zijn bij de natuur?

Er zijn meerdere antwoorden mogelijk.

1. Betrokkenheid bij mijn woonomgeving
2. Leuk, interessant werk
3. Andere mensen ontmoeten, vrienden maken
4. Actief en gezond blijven
5. Nieuwe kennis en vaardigheden opdoen
6. Nuttige contacten opdoen
7. Zinnige tijdsbesteding
8. Verbreden van levenservaring
9. Iets voor de maatschappij doen
10. Morele, religieuze en/of politieke principes
11. Het geeft sociale erkenning
12. Anders, namelijk

22. Wat weerhoudt u ervan om betrokken te willen zijn bij de natuur?

Er zijn meerdere antwoorden mogelijk.

1. Niet belangrijk genoeg, natuur heeft geen prioriteit
2. Geen tijd
3. Ander vrijwilligerswerk
4. Onbekend met de mogelijkheden om iets te doen
5. Anders, namelijk

23. Welke van de volgende activiteiten voor de natuur heeft u de afgelopen 12 maanden wel eens ondernomen?

Er zijn meerdere antwoorden mogelijk.

1. Onderhoud van natuur of landschap (bomen snoeien & knotten, bermbeheer, poelen schonen, houtwallen afzetten etc.)
2. Aanleg van streekeigen beplanting bij mijn huis
3. Plaatsen van nestkastjes, voederplankjes bij mijn huis
4. Plaatsen van insectenhuisjes, bijenhôtels bij mijn huis
5. Bestrating vervangen door planten
6. Weidevogelbescherming
7. Inventarisatie van dier- of plantsoorten (bijv. tuinvogeltelling, waarneming.nl)
8. Geven van natuureducatie, lezingen en rondleidingen
9. Sociale activiteiten in de natuur organiseren (scouting, zorg, reizen etc.)
10. Afval van anderen in de natuur opruimen
11. Anders, namelijk
12. Geen van deze

24. Welke van de volgende activiteiten heeft u de afgelopen 12 maanden wel eens ondernomen?

Er zijn meerdere antwoorden mogelijk.

1. Buurtoverleg over groenbeheer bijgewoond
2. Actie gevoerd voor meer natuur of behoud van natuur
3. Naar inspraak- of informatieavond over natuur geweest
4. Brieven of opiniestukken geschreven over de natuur
5. Handtekening gezet voor de natuur
6. Protestmail gestuurd over de natuur
7. In mijn stemkeuze het onderwerp natuur mee laten wegen
8. Anders, namelijk
9. Geen van deze

25. Kent u projecten op het gebied van natuur en landschap in uw woonplaats waarbij burgers het initiatief hebben genomen om de natuur te verbeteren of te beschermen?

1. Ja
2. Nee (einde vragenlijst)
3. Weet ik niet (einde vragenlijst)

26. U heeft zojuist aangegeven dat u projecten kent op het gebied van natuur en landschap in uw woonplaats waarbij burgers het initiatief hebben genomen om de natuur te verbeteren of te beschermen. Om wat voor soort initiatief/initiatieven gaat het?

Er zijn meerdere antwoorden mogelijk.

1. Het initiatief heeft betrekking op beheer en onderhoud (opruimen van afval, wilgen knotten, poelen schonen)
2. Het initiatief heeft betrekking op realisatie van nieuw groen (bijv. planten van bomen, inrichten van tuinen, bouwen vogelkijkhut)
3. Het initiatief heeft betrekking op actievoeren (bijv. protestacties, inzamelen handtekeningen)
4. Het initiatief heeft betrekking op educatieve activiteiten (bijv. excursies, lezingen)
5. Andersoortig initiatief, namelijk

27. U heeft zojuist aangegeven dat u projecten kent op het gebied van natuur en landschap in uw woonplaats waarbij burgers het initiatief hebben genomen om de natuur te verbeteren of te beschermen. Hoe bent u betrokken bij een dergelijk initiatief?

Er zijn meerdere antwoorden mogelijk.

1. Ik ben (één van de) initiatiefnemer(s)
2. Ik ontvang informatie over het initiatief
3. Ik werk mee aan de uitvoering van het initiatief
4. Geen van deze

Bijlage 3 Veranderingen in de enquête 2021 t.o.v. 2017

De enquête van 2021 heeft een paar veranderingen ondergaan t.o.v. de enquête van 2017. Deze veranderingen staan hieronder genoemd. Alle overige vragen zijn hetzelfde gebleven als in 2017.

Nieuwe vragen

6. Hoe houdt u in uw dagelijks leven rekening met natuur en milieu?

1. Ik koop hoofdzakelijk biologisch of lokaal geteeld voedsel
2. Ik eet max. 4x per week vlees
3. In mijn woning zijn 1 of meer van de volgende maatregelen genomen om energie te besparen: zonnepanelen, warmtepomp, muurisolatie, HR⁺⁺-glas
4. Ik pak sneller de fiets in plaats van de auto
5. Ik reis voornamelijk met openbaar vervoer, elektrische auto, fiets en/of deel een auto
6. Ik kies een vakantiebestemming waarvoor ik niet hoeft te vliegen
7. Ik koop regelmatig tweedehands spullen
8. Ik koop weinig nieuwe spullen
9. Ik houd daar geen rekening mee

8. Heeft u een tuin bij uw woning?

1. Ja
2. Nee (ga door naar vraag 10)

9. Hieronder staan enkele uitspraken. Wilt u bij elke uitspraak aangeven of u het hiermee eens bent of niet?

1. Ik ben graag in mijn tuin
2. Ik kies liever voor bestrating dan voor gras of planten in mijn tuin
3. Ik kies liever voor echt gras dan voor kunstgras in mijn tuin
4. Ik kies liever voor schaduw van een parasol dan schaduw van bomen in mijn tuin
5. Ik heb een tuin die aantrekkelijk is voor vogels, vlinders en bijen

1. Helemaal niet mee eens
2. Niet mee eens
3. Niet mee eens / niet mee oneens
4. Mee eens
5. Helemaal mee eens
6. Weet ik niet

12. Hieronder staat een aantal dilemma's. Welke kant zou u kiezen? (schaal 1-4)

	1	2	3	4	
1. De wolf is een verrijking voor de Nederlandse natuur	0	0	0	0	Nederland is te klein voor de wolf; het dier geeft te veel overlast
2. De landbouw moet meer rekening houden met vogels, insecten en planten die afhankelijk zijn van akkers en weilanden	0	0	0	0	De landbouw moet zich vooral richten op voedselproductie
3. Alle wettelijk beschermde natuurgebieden moeten blijven bestaan om de natuur in stand te houden	0	0	0	0	Wettelijk beschermde natuurgebieden mogen worden geschrapt als ze beperkend zijn voor landbouw, woningbouw en verkeer
4. Het beheren van natuur is werk voor betaalde professionals	0	0	0	0	Vrijwilligers kunnen de meeste taken van natuurbeheer ook goed uitvoeren.
5. Natuurbeheer moet vooral gericht zijn op het beschermen van planten en dieren	0	0	0	0	Natuurbeheer moet meer rekening houden met de natuurbeleving van burgers

24. Welke van de volgende activiteiten voor de natuur heeft u de afgelopen 12 maanden wel eens ondernomen? Er zijn meerdere antwoorden mogelijk.

Item 4 en 5 toegevoegd

1. Onderhoud van natuur of landschap (bomen snoeien & knotten, bermbeheer, poelen schonen, houtwallen afzetten etc.)
2. Aanleg van streekeigen beplanting bij mijn huis
3. Plaatsen van nestkastjes, voederplankjes bij mijn huis
4. Plaatsen van insectenhuisjes, bijenhôtels bij mijn huis
5. Bestrating vervangen door planten
6. Weidevogelbescherming
7. Inventarisatie van dier- of plantsoorten (bijv. tuinvogeltelling, waarneming.nl)
8. Geven van natuureducatie, lezingen en rondleidingen
9. Sociale activiteiten in de natuur organiseren (scouting, zorg, reizen etc.)
10. Afval van anderen in de natuur opruimen
11. Anders, namelijk
12. Geen van deze

Veranderingen in vragen

Item 8 van vraag 18 is aangepast. Dit was 'Bomen en struiken in natuurgebieden mogen worden gekapt om het aantal verschillende soorten planten en dieren te vergroten'.

18. De volgende uitspraken gaan over hoe u met de natuur wilt omgaan. Wilt u bij elke uitspraak aangeven of u het hiermee eens bent of niet?

1. Dode bomen in het bos moeten worden opgeruimd
2. Hoe langer een natuurgebied door mensen met rust is gelaten, des te groter de waarde van het gebied
3. In de natuur kom ik liever geen bebouwing tegen
4. Om de natuur te beschermen moeten sommige gebieden worden afgesloten voor bezoekers
5. Bermen langs de weg moeten netjes gemaaid worden
6. Hoogspanningsmasten en windmolens maken natuurgebieden minder waardevol
7. Het in koude winters bijvoederen van wilde dieren vind ik niet nodig
8. Bomen en struiken in natuurgebieden mogen worden gekapt om meer variatie aan natuur te krijgen.
9. Om een gebied als natuur te bestempelen moet het een behoorlijke omvang hebben
10. Als dieren, zoals herten, wilde zwijnen of ganzen, overlast veroorzaken is jacht geoorloofd
11. Ik vind het belangrijk dat we de natuur ook gebruiken voor houtproductie

Vraag verwijderd

Vraag 10 is verwijderd, omdat deze niet meer actueel gevonden werd.

Voor de aanleg of het vergroten van natuurgebieden is vaak grond nodig van particulieren. Als de grondeigenaar hier niet aan mee wil werken, kan de overheid overgaan tot onteigening om de natuur te realiseren. Wat is uw mening over het inzetten van het onteigeningsinstrument voor de aanleg of het vergroten van natuurgebieden?

1. Helemaal niet mee eens
2. Niet mee eens
3. Niet mee eens / niet mee oneens
4. Mee eens
5. Helemaal mee eens
0. Weet ik niet

Bijlage 4 Tabellenboek significante verschillen op basis van sociaal-demografische kenmerken

Deze bijlage bevat het overzicht van significante verschillen op basis van sociaal-demografische kenmerken, geordend in de volgorde waarin de vragen in de draagvlakenquête (zie bijlage 1) zijn opgenomen. Van een enquêtevraag zijn enkel de bevraagde items weergegeven, waarbij zich significante verschillen voordoen tussen de vergeleken groepen. Bevat een tabel geen rijen (zoals bijvoorbeeld het geval is voor tabel 2a), dan betekent dit dat zich geen (significante) verschillen voordoen in antwoorden tussen de vergeleken groepen.

Enquêtevraag 1

Tabel 1a Verschil in mening over prioritaire overheidsonderwerpen, naar geslacht.

Onderwerp	Man	Vrouw	sign
Gezondheidszorg	71%	82%	P=0,000
Onderwijs	49%	60%	P=0,000
Misdaad en terrorisme	41%	31%	P=0,000
Immigratie en integratie	31%	22%	P=0,000
Natuur	29%	24%	P=0,028

Tabel 1b Verschil in mening over prioritaire overheidsonderwerpen, naar leeftijd.

Onderwerp	Tot 35 jaar	35-55 jaar	55 jaar en ouder	sign
Onderwijs	68%	59%	41%	P=0,000
Milieu- en klimaat	55%	41%	43%	P=0,000
Werkgelegenheid	44%	39%	32%	P=0,000
Misdaad en terrorisme	29%	37%	39%	P=0,003
Normen en waarden	25%	25%	34%	P=0,001
Immigratie en integratie	20%	30%	29%	P=0,000
Ouderen	12%	17%	31%	P=0,000

Tabel 1c Verschil in mening over prioritaire overheidsonderwerpen, naar opleiding.

Onderwerp	Hoog	Midden	Laag	sign
Gezondheidszorg	74%	79%	75%	P=0,049
Onderwijs	67%	47%	38%	P=0,000
Milieu- en klimaat	56%	40%	32%	P=0,000
Misdaad en terrorisme	31%	39%	43%	P=0,001
Normen en waarden	25%	29%	39%	P=0,001
Ouderen	12%	23%	39%	P=0,000

Tabel 1d Verschil in mening over prioritaire overheidsonderwerpen, naar etniciteit.

Onderwerp	NL-achtergrond	Niet-westerse migratieachtergrond	sign
Werkgelegenheid	37%	54%	P=0,004
Natuur	27%	14%	P=0,017

Tabel 1e *Verskil in mening over prioritare overheidsonderwerpen, naar stedelijkheid.*

Onderwerp	Zeer sterk stedelijk	Matig stedelijk	Niet tot weinig stedelijk	sign
Werkgelegenheid	39%	41%	33%	P=0,032

Tabel 1f *Verskil in mening over prioritare overheidsonderwerpen, naar tuinbezit.*

Onderwerp	Wel tuin	Geen tuin	sign
Sociale zekerheid	41%	50%	P=0,002
Misdaad en terrorisme	38%	31%	P=0,030
Geen van deze	1%	3%	P=0,000

Enquêtevragen 2 en 3**Tabel 2a** *Verskil in beoordeling van hoeveelheid natuur als (ruim) voldoende, naar geslacht.*

Onderwerp	Man	Vrouw	sign

Tabel 2b *Verskil in beoordeling van hoeveelheid natuur als (ruim) voldoende, naar leeftijd.*

Onderwerp	Tot 35 jaar	35-55 jaar	55 jaar en ouder	sign
In woonomgeving	62%	69%	70%	P=0,016

Tabel 2c *Verskil in beoordeling van hoeveelheid natuur als (ruim) voldoende, naar opleiding.*

Onderwerp	Hoog	Midden	Laag	sign

Tabel 2d *Verskil in beoordeling van hoeveelheid natuur als (ruim) voldoende, naar etniciteit.*

Onderwerp	NL-achtergrond	Niet-westerse migratieachtergrond	sign

Tabel 2e *Verskil in beoordeling van hoeveelheid natuur als (ruim) voldoende, naar stedelijkheid*

Onderwerp	Zeer sterk stedelijk	Matig stedelijk	Niet tot weinig stedelijk	sign
In woonomgeving	64%	66%	74%	P=0,001

Tabel 2f *Verskil in beoordeling van hoeveelheid natuur als (ruim) voldoende, naar tuinbezit*

Onderwerp	Wel tuin	Geen tuin	sign

Enquêtevraag 4**Tabel 3a** *Verskil in gemiddelde opvattingen over de redenen waarom mensen natuur belangrijk vinden, naar geslacht.*

Onderwerp	Man	Vrouw	sign
Van zichzelf	88%	92%	P=0,008

Tabel 3b *Verskil in gemiddelde opvattingen over de redenen waarom mensen natuur belangrijk vinden, naar leeftijd.*

Onderwerp	Tot 35 jaar	35-55 jaar	55 jaar en ouder	sign
Voor de gezondheid	92%	94%	98%	P=0,000
Om van te genieten	89%	92%	95%	P=0,001
Van zichzelf	87%	91%	92%	P=0,015
Verplicht aan kinderen	88%	87%	94%	P=0,001
Voor de landbouw	80%	89%	93%	P=0,000
Voor recreatie	86%	90%	91%	P=0,033
Herinneren aan oorsprong	62%	63%	72%	P=0,001
Voor de wetenschap	68%	75%	74%	P=0,033

Tabel 3c *Verskil in gemiddelde opvattingen over de redenen waarom mensen natuur belangrijk vinden, naar opleiding.*

Onderwerp	Hoog	Midden	Laag	sign
Voor de gezondheid	97%	94%	94%	P=0,014
Herinneren aan oorsprong	58%	68%	82%	P=0,000
Geld mee verdienen	23%	28%	33%	P=0,010
Voor de wetenschap	74%	74%	65%	P=0,021

Tabel 3d *Verskil in gemiddelde opvattingen over de redenen waarom mensen natuur belangrijk vinden, naar etniciteit.*

Onderwerp	NL-achtergrond	Niet-westerse migratieachtergrond	sign
Geld mee verdienen	26%	42%	P=0,002

Tabel 3e *Verskil in gemiddelde opvattingen over de redenen waarom mensen natuur belangrijk vinden, naar stedelijkheid.*

Onderwerp	Zeer sterk stedelijk	Matig stedelijk	Niet tot weinig stedelijk	sign
Voor de landbouw	87%	93%	87%	P=0,016

Tabel 3f *Verskil in gemiddelde opvattingen over de redenen waarom mensen natuur belangrijk vinden, naar tuinbezit.*

Onderwerp	Wel tuin	Geen tuin	sign
Om van te genieten	93%	90%	P=0,028

Enquêtevraag 5

Tabel 4a *Verskil in aandeel respondenten dat reden heeft genoemd in top 3 redenen waarom mensen natuur belangrijk vinden, naar geslacht.*

Onderwerp	Man	Vrouw	sign
Voor de gezondheid	68%	74%	P=0,007
Voor de wetenschap	15%	11%	P=0,020

Tabel 4b *Verskil in aandeel respondenten dat reden heeft genoemd in top 3 redenen waarom mensen natuur belangrijk vinden, naar leeftijd.*

Onderwerp	Tot 35 jaar	35-55 jaar	55 jaar en ouder	sign
Verplicht aan onze kinderen	30%	35%	47%	P=0,000
Van zichzelf	37%	38%	26%	P=0,000
Voor de landbouw	28%	32%	40%	P=0,000
Geld mee verdienen	4%	4%	0%	P=0,000

Tabel 4c Verschil in aandeel respondenten dat reden heeft genoemd in top 3 redenen waarom mensen natuur belangrijk vinden, naar opleiding.

Onderwerp	Hoog	Midden	Laag	sign
Van zichzelf	41%	30%	21%	P=0,000
Voor de landbouw	28%	38%	39%	P=0,000

Tabel 4d Verschil in aandeel respondenten dat reden heeft genoemd in top 3 redenen waarom mensen natuur belangrijk vinden, naar etniciteit.

Onderwerp	NL-achtergrond	Niet-westerse migratieachtergrond	sign
Geld mee verdienen	2%	10%	P=0,000

Tabel 4e Verschil in aandeel respondenten dat reden heeft genoemd in top 3 redenen waarom mensen natuur belangrijk vinden, naar stedelijkheid.

Onderwerp	Zeer sterk stedelijk	Matig stedelijk	Niet tot weinig stedelijk	sign

Tabel 4f Verschil in aandeel respondenten dat reden heeft genoemd in top 3 redenen waarom mensen natuur belangrijk vinden, naar tuinbezit.

Onderwerp	Wel tuin	Geen tuin	sign
Voor de landbouw	36%	29%	P=0,023

Enquêtevraag 6

Tabel 5a Verschil in aandeel respondenten dat in dagelijkse leven rekening houdt met natuur en milieu, naar geslacht.

Onderwerp	Man	Vrouw	sign
Ik koop weinig nieuwe spullen	33%	40%	P=0,009
Ik koop regelmatig tweedehands spullen	24%	33%	P=0,000
Ik eet max. 4x per week vlees	22%	33%	P=0,000
Ik reis vnl. met het openbaar vervoer	24%	30%	P=0,013

Tabel 5b Verschil in aandeel respondenten dat in dagelijkse leven rekening houdt met natuur en milieu, naar leeftijd.

Onderwerp	Tot 35 jaar	35-55 jaar	55 jaar en ouder	sign
Ik pak sneller de fiets	50%	47%	55%	P=0,013
Maatregelen in woning	40%	49%	55%	P=0,000
Ik koop weinig nieuwe spullen	34%	34%	41%	P=0,039
Ik kies een vakantiebestemming	25%	30%	37%	P=0,000
Ik koop regelmatig tweedehands spullen	34%	29%	25%	P=0,009
Ik reis vnl. met het openbaar vervoer	40%	22%	22%	P=0,000
Ik houd daar geen rekening mee	7%	11%	5%	P=0,003

Tabel 5c *Verskil in aandeel respondenten dat in dagelijkse leven rekening houdt met natuur en milieu, naar opleiding.*

Onderwerp	Hoog	Midden	Laag	sign
Ik pak sneller de fiets	57%	47%	45%	P=0,000
Maatregelen in woning	53%	48%	38%	P=0,001
Ik koop weinig nieuwe spullen	41%	34%	32%	P=0,014
Ik eet max. 4x per week vlees	33%	25%	16%	P=0,000
Ik reis vnl. met het openbaar vervoer	34%	22%	20%	P=0,000
Ik koop hoofdzakelijk biologische of lokaal	18%	12%	7%	P=0,000
Ik houd daar geen rekening mee	6%	9%	10%	P=0,027

Tabel 5d *Verskil in aandeel respondenten dat in dagelijkse leven rekening houdt met natuur en milieu, naar etniciteit.*

Onderwerp	NL-achtergrond	Niet-westerse migratieachtergrond	sign
Ik pak sneller de fiets	52%	23%	P=0,000
Maatregelen in woning	50%	35%	P=0,018
Ik kies een vakantiebestemming	32%	17%	P=0,009

Tabel 5e *Verskil in aandeel respondenten dat in dagelijkse leven rekening houdt met natuur en milieu, naar stedelijkheid.*

Onderwerp	Zeer sterk stedelijk	Matig stedelijk	Niet tot weinig stedelijk	sign
Maatregelen in woning	42%	50%	59%	P=0,000
Ik kies een vakantiebestemming	27%	31%	37%	P=0,001
Ik reis vnl. met het openbaar vervoer	34%	26%	18%	P=0,000
Ik koop hoofdzakelijk biologische of lokaal	17%	11%	10%	P=0,000

Tabel 5f *Verskil in aandeel respondenten dat in dagelijkse leven rekening houdt met natuur en milieu, naar tuinbezit.*

Onderwerp	Wel tuin	Geen tuin	sign
Ik pak sneller de fiets	53%	46%	P=0,034
Maatregelen in woning	55%	31%	P=0,000
Ik kies een vakantiebestemming	34%	23%	P=0,000
Ik eet max. 4x per week vlees	26%	33%	P=0,011
Ik reis vnl. met het openbaar vervoer	24%	37%	P=0,000
Ik houd daar geen rekening mee	7%	11%	P=0,005

Enquêtevraag 7

Tabel 6a Verschil in bezoekfrequentie natuur, naar geslacht.

Type natuur	Bezoekfrequentie	Man	Vrouw	sign
Parken en groen in de stad	Nooit tot...	55%	46%	P=0,003
	Regelmatig	20%	25%	
	Vaak tot...	25%	29%	
Platteland	Nooit tot...	47%	55%	P=0,003
	Regelmatig	24%	19%	
	Vaak tot...	30%	26%	

Tabel 6b Verschil in bezoekfrequentie natuur, naar leeftijd.

Type natuur	Bezoekfrequentie	Tot 35 jaar	35-55 jaar	55 jaar en ouder	sign
Parken en groen in de stad	Nooit tot...	38%	53%	57%	P=0,000
	Regelmatig	31%	21%	19%	
	Vaak tot...	32%	26%	25%	
Platteland	Nooit tot...	54%	52%	48%	P=0,029
	Regelmatig	23%	23%	20%	
	Vaak tot...	24%	26%	32%	

Tabel 6c Verschil in bezoekfrequentie natuur, naar opleiding.

Type natuur	Bezoekfrequentie	Hoog	Midden	Laag	sign
Parken en groen in de stad	Nooit tot...	43%	55%	58%	P=0,000
	Regelmatig	27%	19%	21%	
	Vaak tot...	30%	26%	21%	
Natuurgebied	Nooit tot...	27%	40%	54%	P=0,000
	Regelmatig	38%	30%	23%	
	Vaak tot...	34%	30%	23%	

Tabel 6d Verschil in bezoekfrequentie natuur, naar etniciteit.

Type natuur	Bezoekfrequentie	NL-achtergrond	Niet-westerse migratieachtergrond	sign
Platteland	Nooit tot...	50%	72%	P=0,000
	Regelmatig	22%	14%	
	Vaak tot...	28%	14%	
Natuurgebied	Nooit tot...	36%	52%	P=0,017
	Regelmatig	33%	24%	
	Vaak tot...	31%	24%	

Tabel 6e Verschil in bezoekfrequentie natuur, naar stedelijkheid.

Type natuur	Bezoekfrequentie	Zeer sterk stedelijk	Matig stedelijk	Niet tot weinig stedelijk	sign
Parken en groen in de stad	Nooit tot...	38%	50%	69%	P=0,000
	Regelmatig	26%	26%	15%	
	Vaak tot...	35%	24%	16%	
Platteland	Nooit tot...	66%	54%	27%	P=0,000
	Regelmatig	21%	24%	21%	
	Vaak tot...	13%	23%	53%	
Natuurgebied	Nooit tot...	41%	38%	29%	P=0,000
	Regelmatig	33%	33%	32%	
	Vaak tot...	27%	29%	38%	

Tabel 6f *Verskil in bezoekfrequentie natuur, naar tuinbezit.*

Type natuur	Bezoekfrequentie	Wel tuin	Geen tuin	sign
Parken en groen in de stad	Nooit tot...	53%	44%	P=0,000
	Regelmatig	23%	21%	
	Vaak tot...	24%	35%	
Platteland	Nooit tot...	46%	65%	P=0,000
	Regelmatig	22%	21%	
	Vaak tot...	32%	13%	
Natuurgebied	Nooit tot...	33%	47%	P=0,000
	Regelmatig	33%	31%	
	Vaak tot...	34%	23%	

Enquêtevraag 8**Tabel 7a** *Verskil in tuinbezit, naar geslacht.*

Onderwerp	Man	Vrouw	sign

Tabel 7b *Verskil in tuinbezit, naar leeftijd.*

Onderwerp	Tot 35 jaar	35-55 jaar	55 jaar en ouder	sign
Ja (tuin bij woning)	71%	77%	76%	P=0,049

Tabel 7c *Verskil in tuinbezit, naar opleiding.*

Onderwerp	Hoog	Midden	Laag	sign
Ja (tuin bij woning)	75%	77%	68%	P=0,017

Tabel 7d *Verskil in tuinbezit, naar etniciteit.*

Onderwerp	NL-achtergrond	Niet-westerse migratieachtergrond	sign
Ja (tuin bij woning)	76%	59%	P=0,001

Tabel 7e *Verskil in tuinbezit, naar stedelijkheid.*

Onderwerp	Zeer sterk stedelijk	Matig stedelijk	Niet tot weinig stedelijk	sign
Ja (tuin bij woning)	63%	80%	90%	P=0,000

Enquêtevraag 9**Tabel 8a** *Verskil in aandeel respondenten dat het (helemaal) eens is met tuinuitspraak, naar geslacht.*

Onderwerp	Man	Vrouw	sign
Ik ben graag in tuin	82%	88%	P=0,001

Tabel 8b *Verskil in aandeel respondenten dat het (helemaal) eens is met tuinuitspraak, naar leeftijd.*

Onderwerp	Tot 35 jaar	35-55 jaar	55 jaar en ouder	sign
Ik ben graag in tuin	80%	84%	89%	P=0,003
Heb tuin voor vogels	61%	68%	77%	P=0,000
Kies liever parasol	30%	23%	17%	P=0,000
Kies liever bestrating	18%	16%	10%	P=0,016

Tabel 8c Verschil in aandeel respondenten dat het (helemaal) eens is met tuinuitspraak, naar opleiding.

Onderwerp	Hoog	Midden	Laag	sign
Kies liever echt gras	81%	77%	70%	P=0,016
Kies liever parasol	19%	23%	28%	P=0,049

Tabel 8d Verschil in aandeel respondenten dat het (helemaal) eens is met tuinuitspraak, naar etniciteit.

Onderwerp	NL-achtergrond	Niet-westerse migratieachtergrond	sign
Heb tuin voor vogels	71%	45%	P=0,016
Kies liever parasol	21%	43%	P=0,001
Kies liever bestrating	13%	41%	P=0,000

Tabel 8e Verschil in aandeel respondenten dat het (helemaal) eens is met tuinuitspraak, naar stedelijkheid.

Onderwerp	Zeer sterk stedelijk	Matig stedelijk	Niet tot weinig stedelijk	sign
Kies liever echt gras	77%	73%	82%	P=0,022
Heb tuin voor vogels	65%	67%	76%	P=0,001
Kies liever bestrating	18%	15%	10%	P=0,003

Enquêtevraag 10

Tabel 9a Verschil in aandeel respondenten dat informatiebronnen over natuur gebruikte, naar geslacht.

Informatiebron	Man	Vrouw	sign
Tv-programma of film	54%	48%	P=0,023
Social media	14%	21%	P=0,001

Tabel 9b Verschil in aandeel respondenten dat informatiebronnen over natuur gebruikte, naar leeftijd.

Informatiebron	Tot 35 jaar	35-55 jaar	55 jaar en ouder	sign
Tv-programma of film	43%	40%	65%	P=0,000
Tijdschrift/boek/artikel	20%	20%	30%	P=0,000
Social media	25%	16%	13%	P=0,000
Webcam(s)	5%	7%	12%	P=0,000

Tabel 9c Verschil in aandeel respondenten dat informatiebronnen over natuur gebruikte, naar opleiding.

Informatiebron	Hoog	Midden	Laag	sign
Internet	40%	29%	16%	P=0,000
Tijdschrift/boek/artikel	28%	22%	17%	P=0,001
Social media	19%	18%	11%	P=0,029
Apps	9%	9%	4%	P=0,036

Tabel 9d Verschil in aandeel respondenten dat informatiebronnen over natuur gebruikte, naar etniciteit.

Informatiebron	NL-achtergrond	Niet-Westerse migratieachtergrond	sign
Tv-programma of film	51%	37%	P=0,015
Internet	32%	21%	P=0,047
Tijdschrift/boek/artikel	25%	3%	P=0,000

Tabel 9e Verschil in aandeel respondenten dat informatiebronnen over natuur gebruikte, naar stedelijkheid.

Informatiebron	Zeer sterk stedelijk	Matig stedelijk	Niet tot weinig stedelijk	sign
Tijdschrift/boek/artikel	21%	24%	28%	P=0,024

Tabel 9f Verschil in aandeel respondenten dat informatiebronnen over natuur gebruikte, naar tuinbezit.

Informatiebron	Wel tuin	Geen tuin	sign
Apps	10%	5%	P=0,004

Enquêtevraag 11

Tabel 10a Verschil in aandeel respondenten dat lid is van een natuurorganisatie, naar geslacht.

Lidmaatschap	Man	Vrouw	sign
Greenpeace	6%	3%	P=0,027

Tabel 10b Verschil in aandeel respondenten dat lid is van een natuurorganisatie, naar leeftijd.

Lidmaatschap	Tot 35 jaar	35-55 jaar	55 jaar en ouder	sign
Nee (geen)	81%	76%	68%	P=0,000
Natuurmonumenten	8%	12%	19%	P=0,000
Provinciale landschappen	3%	5%	7%	P=0,013
Anders	21%	4%	7%	P=0,000

Tabel 10c Verschil in aandeel respondenten dat lid is van een natuurorganisatie, naar opleiding.

Lidmaatschap	Hoog	Midden	Laag	sign
Nee (geen)	71%	76%	81%	P=0,004
Natuurmonumenten	16%	11%	11%	P=0,032

Tabel 10d Verschil in aandeel respondenten dat lid is van een natuurorganisatie, naar etniciteit.

Lidmaatschap	NL-achtergrond	Niet-Westerse migratieachtergrond	sign
Nee (geen)	74%	85%	P=0,043
Natuurmonumenten	14%	6%	P=0,049

Tabel 10e Verschil in aandeel respondenten dat lid is van een natuurorganisatie, naar stedelijkheid.

Lidmaatschap	Zeer sterk stedelijk	Matig stedelijk	Niet tot weinig stedelijk	sign
Anders	4%	2%	7%	P=0,006

Tabel 10f Verschil in aandeel respondenten dat lid is van een natuurorganisatie, naar tuinbezit.

Lidmaatschap	Wel tuin	Geen tuin	sign
Nee (geen)	72%	81%	P=0,001
Natuurmonumenten	15%	10%	P=0,010
Provinciale landschappen	6%	3%	P=0,020
Anders	5%	2%	P=0,004

Enquêtevraag 12

Tabel 11a Verschil in mening (schaal 1-4) over dilemma's natuur, naar geslacht.

Onderwerp	Man	Vrouw	sign
Beheer: Biodiversiteit of natuurbeleving	1.8	1.7	P=0,012
Taken: professionals of vrijwilligers	2.5	2.6	P=0,020

Tabel 11b Verschil in mening (schaal 1-4) over dilemma's natuur, naar leeftijd.

Onderwerp	Tot 35 jaar	35-55 jaar	55 jaar en ouder	sign
Beschermde natuur: behouden of schrappen	1.6	1.5	1.4	P=0,004
Landbouw: natuur of voedsel	1.9	1.9	1.8	P=0,012
Wolf: verrijking of overlast	2.1	2.2	2.6	P=0,000
Taken: professionals of vrijwilligers	2.5	2.5	2.6	P=0,002

Tabel 11c Verschil in mening (schaal 1-4) over dilemma's natuur, naar opleiding.

Onderwerp	Hoog	Midden	Laag	sign
Wolf: verrijking of overlast	2.2	2.3	2.7	P=0,000
Taken: professionals of vrijwilligers	2.4	2.6	2.7	P=0,000

Tabel 11d Verschil in mening (schaal 1-4) over dilemma's natuur, naar etniciteit.

Onderwerp	NL-achtergrond	Niet-Westerse migratieachtergrond	sign
Beschermde natuur: behouden of schrappen	1.5	1.8	P=0,004
Landbouw: natuur of voedsel	1.8	2.1	P=0,002

Tabel 11e Verschil in mening (schaal 1-4) over dilemma's natuur, naar stedelijkheid.

Onderwerp	Zeer sterk stedelijk	Matig stedelijk	Niet tot weinig stedelijk	sign
Landbouw: natuur of voedsel	1.8	1.9	1.9	P=0,014
Wolf: verrijking of overlast	2.2	2.4	2.4	P=0,014
Taken: professionals of vrijwilligers	2.5	2.7	2.6	P=0,000

Tabel 11f Verschil in mening (schaal 1-4) over dilemma's natuur, naar tuinbezit.

Onderwerp	Wel tuin	Geen tuin	sign
Landbouw: natuur of voedsel	1.9	1.8	P=0,025
Taken: professionals of vrijwilligers	2.6	2.5	P=0,049

Enquêtevraag 13

Tabel 12a Verschil in aandeel respondenten dat financieel bijdraagt aan natuur, naar geslacht.

Soort bijdrage	Man	Vrouw	sign
Groen belegd	11%	5%	P=0,000

Tabel 12b Verschil in aandeel respondenten dat financieel bijdraagt aan natuur, naar leeftijd.

Soort bijdrage	Tot 35 jaar	35-55 jaar	55 jaar en ouder	sign
Producten gekocht	41%	33%	33%	P=0,014
Een bedrag gegeven	14%	20%	24%	P=0,001
Certificaat bosaanplant	6%	4%	1%	P=0,000

Tabel 12c Verschil in aandeel respondenten dat financieel bijdraagt aan natuur, naar opleiding.

Soort bijdrage	Hoog	Midden	Laag	sign
Geen van deze	37%	51%	67%	P=0,000
Producten gekocht	45%	33%	20%	P=0,000
Een bedrag gegeven	26%	16%	14%	P=0,000
Groen belegd	11%	6%	4%	P=0,000
Adoptieactie	5%	4%	1%	P=0,026
Certificaat bosaanplant	5%	3%	1%	P=0,021

Tabel 12d Verschil in aandeel respondenten dat financieel bijdraagt aan natuur, naar etniciteit.

Soort bijdrage	NL-achtergrond	Niet-Westerse migratieachtergrond	sign
Adoptieactie	4%	10%	P=0,017
Certificaat bosaanplant	3%	9%	P=0,017

Tabel 12e Verschil in aandeel respondenten dat financieel bijdraagt aan natuur, naar stedelijkheid.

Soort bijdrage	Zeer sterk stedelijk	Matig stedelijk	Niet tot weinig stedelijk	sign

Tabel 12f Verschil in aandeel respondenten dat financieel bijdraagt aan natuur, naar tuinbezit.

Soort bijdrage	Wel tuin	Geen tuin	sign
Geen van deze	46%	53%	P=0,016
Producten gekocht	38%	31%	P=0,008
Een bedrag gegeven	21%	16%	P=0,040

Enquêtevraag 14

Tabel 13a Verschil in aandeel respondenten dat beschermingsmaatregelen (zeer) belangrijk vindt, naar geslacht.

Maatregel	Man	Vrouw	sign
Verbinden	71%	63%	P=0,001

Tabel 13b Verschil in aandeel respondenten dat beschermingsmaatregelen (zeer) belangrijk vindt, naar leeftijd.

Maatregel	Tot 35 jaar	35-55 jaar	55 jaar en ouder	sign
Beschermen bestaand	87%	91%	94%	P=0,002
Beheren	86%	89%	94%	P=0,000
Beschermen platteland	78%	83%	90%	P=0,000
Meer natuur in stad	81%	81%	88%	P=0,004
Meer natuureducatie	76%	81%	87%	P=0,000
Burgers betrekken	74%	79%	86%	P=0,000
Bedrijven betrekken	76%	77%	85%	P=0,000
Meer natuur platteland	63%	69%	74%	P=0,000
Meer paden, bankjes	57%	54%	64%	P=0,004

Tabel 13c Verschil in aandeel respondenten dat beschermingsmaatregelen (zeer) belangrijk vindt, naar opleiding.

Maatregel	Hoog	Midden	Laag	sign
Meer paden, bankjes	54%	60%	68%	P=0,002

Tabel 13d Verschil in aandeel respondenten dat beschermingsmaatregelen (zeer) belangrijk vindt, naar etniciteit.

Maatregel	NL-achtergrond	Niet-Westerse migratieachtergrond	sign
Beschermen bestaand	91%	83%	P=0,019
Beschermen zeldzame	87%	78%	P=0,020

Tabel 13e Verschil in aandeel respondenten dat beschermingsmaatregelen (zeer) belangrijk vindt, naar stedelijkheid.

Maatregel	Zeer sterk stedelijk	Matig stedelijk	Niet tot weinig stedelijk	sign
Meer natuureducatie	83%	85%	79%	P=0,047

Tabel 13f Verschil in aandeel respondenten dat beschermingsmaatregelen (zeer) belangrijk vindt, naar tuinbezit.

Maatregel	Wel tuin	Geen tuin	sign

Enquêtevraag 15

Tabel 14a Verschil in aandeel respondenten dat maatregel heeft genoemd in top 3 maatregelen om de natuur in Nederland te beschermen, naar geslacht.

Maatregel	Man	Vrouw	sign
Aanleg	20%	15%	P=0,012
Verbinden	19%	10%	P=0,000
Beschermen platteland	16%	11%	P=0,005
Meer natuur in de stad	22%	27%	P=0,011
Meer paden, bankjes	9%	14%	P=0,003

Tabel 14b Verschil in aandeel respondenten dat maatregel heeft genoemd in top 3 maatregelen om de natuur in Nederland te beschermen, naar leeftijd.

Maatregel	Tot 35 jaar	35-55 jaar	55 jaar en ouder	sign
Verbinden	12%	18%	15%	P=0,045
Beheren	27%	32%	35%	P=0,022
Meer paden, bankjes	11%	9%	14%	P=0,035

Tabel 14c Verschil in aandeel respondenten dat maatregel heeft genoemd in top 3 maatregelen om de natuur in Nederland te beschermen, naar opleiding.

Maatregel	Hoog	Midden	Laag	sign
Beschermen bestaande	52%	51%	42%	P=0,028
Verbinden	20%	12%	10%	P=0,000
Meer paden, bankjes	7%	14%	17%	P=0,000

Tabel 14d Verschil in aandeel respondenten dat maatregel heeft genoemd in top 3 maatregelen om de natuur in Nederland te beschermen, naar etniciteit.

Maatregel	NL-achtergrond	Niet-Westerse migratieachtergrond	sign
Beschermen bestaande	51%	38%	P=0,032

Tabel 14e Verschil in aandeel respondenten dat maatregel heeft genoemd in top 3 maatregelen om de natuur in Nederland te beschermen, naar stedelijkheid.

Maatregel	Zeer sterk stedelijk	Matig stedelijk	Niet tot weinig stedelijk	sign
Beschermen platteland	11%	13%	18%	P=0,002
Meer natuur in stad	30%	25%	16%	P=0,000

Tabel 14f Verschil in aandeel respondenten dat maatregel heeft genoemd in top 3 maatregelen om de natuur in Nederland te beschermen, naar tuinbezit.

Maatregel	Wel tuin	Geen tuin	sign

Enquêtevraag 16

Tabel 15a Verschil in mening (schaal 1-4; 4=pro-natuur) over dilemma's economie-natuur, naar geslacht.

Dilemma	Man	Vrouw	sign

Tabel 15b Verschil in mening (schaal 1-4; 4=pro-natuur) over dilemma's economie-natuur, naar leeftijd.

Dilemma	Tot 35 jaar	35-55 jaar	55 jaar en ouder	sign
Winkels of groen*	3.2	3.3	3.4	P=0,000
Groot- of kleinsch. lb*	2.6	2.8	2.9	P=0,000

* Gecorrigeerd voor gespiegelde oorspronkelijke vraag

Tabel 15c Verschil in mening (schaal 1-4; 4=pro-natuur) over dilemma's economie-natuur, naar opleiding.

Dilemma	Hoog	Midden	Laag	sign
Winkels of groen*	3.4	3.3	3.3	P=0,034
Wegen of rekening rijden*	3.0	2.9	2.9	P=0,026
Groot- of kleinsch. lb*	2.9	2.7	2.6	P=0,000

* Gecorrigeerd voor gespiegelde oorspronkelijke vraag

Tabel 15d Verschil in mening (schaal 1-4; 4=pro-natuur) over dilemma's economie-natuur, naar etniciteit.

Dilemma	NL-achtergrond	Niet-Westerse migratieachtergrond	sign
Winkels of groen*	3.4	2.9	P=0,000
Wegen of rekening rijden*	3.0	2.5	P=0,000
Woningen of natuur	2.8	2.5	P=0,003
Groot- of kleinsch. lb*	2.8	2.5	P=0,005

* Gecorrigeerd voor gespiegelde oorspronkelijke vraag

Tabel 15e Verschil in mening (schaal 1-4; 4=pro-natuur) over dilemma's economie-natuur, naar stedelijkheid.

Dilemma	Zeer sterk stedelijk	Matig stedelijk	Niet tot weinig stedelijk	sign
Winkels of groen*	3.4	3.3	3.2	P=0,001

* Gecorrigeerd voor gespiegelde oorspronkelijke vraag

Tabel 15f Verschil in mening (schaal 1-4; 4=pro-natuur) over dilemma's economie-natuur, naar tuinbezit.

Dilemma	Wel tuin	Geen tuin	sign
Woningen of natuur	2.9	2.7	P=0,002

Enquêtevraag 17

Tabel 16a Verschil in aandeel respondenten dat het (helemaal) eens is met uitspraken over belang van natuur, naar geslacht.

Uitspraak	Man	Vrouw	sign
De overheid...	51%	43%	P=0,002

Tabel 16b Verschil in aandeel respondenten dat het (helemaal) eens is met uitspraken over belang van natuur, naar leeftijd.

Uitspraak	Tot 35 jaar	35-55 jaar	55 jaar en ouder	sign
Al die aandacht is niet...*	70%	71%	77%	P=0,031
De overheid...	50%	42%	49%	P=0,029

* Gecorrigeerd voor gespiegelde oorspronkelijke vraag

Tabel 16c Verschil in aandeel respondenten dat het (helemaal) eens is met uitspraken over belang van natuur, naar opleiding.

Uitspraak	Hoog	Midden	Laag	sign
Al die aandacht is niet...*	77%	70%	69%	P=0,005
We maken ons niet...*	63%	54%	37%	P=0,000
De natuur mag wel...*	49%	35%	25%	P=0,000

* Gecorrigeerd voor gespiegelde oorspronkelijke vraag

Tabel 16d Verschil in aandeel respondenten dat het (helemaal) eens is met uitspraken over belang van natuur, naar etniciteit.

Uitspraak	NL-achtergrond	Niet-Westerse migratieachtergrond	sign
Al die aandacht is niet...*	74%	56%	P=0,001
We maken ons niet...*	54%	42%	P=0,037
De natuur mag wel...*	41%	17%	P=0,000

* Gecorrigeerd voor gespiegelde oorspronkelijke vraag

Tabel 16e Verschil in aandeel respondenten dat het (helemaal) eens is met uitspraken over belang van natuur, naar stedelijkheid.

Uitspraak	Zeer sterk stedelijk	Matig stedelijk	Niet tot weinig stedelijk	sign

Tabel 16f Verschil in aandeel respondenten dat het (helemaal) eens is met uitspraken over belang van natuur, naar tuinbezit.

Uitspraak	Wel tuin	Geen tuin	sign

Enquêtevraag 18

Tabel 17a Verschil in aandeel respondenten dat het (helemaal) eens is met uitspraken over de omgang met natuur, naar geslacht.

Uitspraak	Man	Vrouw	sign
Hoe langer	67%	60%	P=0,002
Als dieren	50%	36%	P=0,000
Bomen en struiken	43%	28%	P=0,000
Het in koude winters	35%	22%	P=0,000
Om een gebied	33%	22%	P=0,000

Tabel 17b Verschil in aandeel respondenten dat het (helemaal) eens is met uitspraken over de omgang met natuur, naar leeftijd.

Uitspraak	Tot 35 jaar	35-55 jaar	55 jaar en ouder	sign
In de natuur	66%	62%	72%	P=0,001
Hoogspanningsmasten	49%	55%	59%	P=0,005
Als dieren	39%	42%	47%	P=0,022
Bermen	46%	39%	34%	P=0,001
Ik vind het	27%	28%	22%	P=0,027
Dode bomen	30%	23%	23%	P=0,023

Tabel 17c Verschil in aandeel respondenten dat het (helemaal) eens is met uitspraken over de omgang met natuur, naar opleiding.

Uitspraak	Hoog	Midden	Laag	sign
Hoogspanningsmasten	50%	58%	61%	P=0,005
Bermen	31%	43%	52%	P=0,000
Bomen en struiken	43%	32%	25%	P=0,000
Het in koude winters	34%	26%	19%	P=0,000
Dode bomen	19%	28%	33%	P=0,000

Tabel 17d Verschil in aandeel respondenten dat het (helemaal) eens is met uitspraken over de omgang met natuur, naar etniciteit.

Uitspraak	NL-achtergrond	Niet-Westerse migratieachtergrond	sign
Bermen	38%	55%	P=0,004
Dode bomen	24%	52%	P=0,000

Tabel 17e Verschil in aandeel respondenten dat het (helemaal) eens is met uitspraken over de omgang met natuur, naar stedelijkheid.

Uitspraak	Zeer sterk stedelijk	Matig stedelijk	Niet tot weinig stedelijk	sign
Hoogspanningsmasten	51%	57%	59%	P=0,009
Als dieren	40%	45%	47%	P=0,038
Ik vind het	22%	28%	29%	P=0,014

Tabel 17f Verschil in aandeel respondenten dat het (helemaal) eens is met uitspraken over de omgang met natuur, naar tuinbezit.

Uitspraak	Wel tuin	Geen tuin	sign
Hoogspanningsmasten	57%	50%	P=0,020
Ik vind het	28%	18%	P=0,000

Enquêtevraag 19

Tabel 18-1a *Vershil in aandeel respondenten dat partijen verantwoordelijk houdt voor natuur in natuurgebieden, naar geslacht.*

Type organisatie	Mate van verantwoordelijkheid	Man	Vrouw	Sign*
Overheid	Hoofd	70%	59%	P=0,000
	Mede	28%	40%	
	Niet	3%	2%	
Natuurorganisaties	Hoofd	29%	35%	P=0,012
	Mede	65%	59%	
	Niet	6%	5%	

*voor (ordinale) toets weet niet beschouwd als missing value

Tabel 18-2a *Vershil in aandeel respondenten dat partijen verantwoordelijk houdt voor natuur op het platteland, naar geslacht.*

Type organisatie	Mate van verantwoordelijkheid	Man	Vrouw	Sign*
Overheid	Hoofd	59%	53%	P=0,031
	Mede	38%	45%	
	Niet	3%	2%	

*voor (ordinale) toets weet niet beschouwd als missing value

Tabel 18-3a *Vershil in aandeel respondenten dat partijen verantwoordelijk houdt voor natuur in de stad, naar geslacht.*

Type organisatie	Mate van verantwoordelijkheid	Man	Vrouw	Sign*
Landbouwbedrijven	Hoofd	5%	6%	P=0,014
	Mede	42%	48%	
	Niet	53%	47%	
Natuurorganisaties	Hoofd	12%	15%	P=0,031
	Mede	73%	73%	
	Niet	15%	12%	

*voor (ordinale) toets weet niet beschouwd als missing value

Tabel 18-1b *Vershil in aandeel respondenten dat partijen verantwoordelijk houdt voor natuur in natuurgebieden, naar leeftijd.*

Type organisatie	Mate van verantwoordelijkheid	Tot 35 jaar	35-55 jaar	55 jaar en ouder	Sign*
Landbouwbedrijven	Hoofd	12%	7%	8%	P=0,007
	Mede	67%	71%	79%	
	Niet	21%	22%	14%	
Overig bedrijfsleven	Hoofd	7%	5%	4%	P=0,044
	Mede	66%	66%	74%	
	Niet	27%	29%	21%	
Burgers	Hoofd	12%	6%	6%	P=0,027
	Mede	73%	77%	80%	
	Niet	15%	17%	15%	

*voor (ordinale) toets weet niet beschouwd als missing value

Tabel 18-2b *Vershil in aandeel respondenten dat partijen verantwoordelijk houdt voor natuur op het platteland, naar leeftijd.*

Type organisatie	Mate van verantwoordelijkheid	Tot 35 jaar	35-55 jaar	55 jaar en ouder	Sign*
Landbouwbedrijven	Hoofd	39%	29%	26%	P=0,000
	Mede	58%	68%	71%	
	Niet	4%	3%	3%	
Natuurorganisaties	Hoofd	16%	14%	20%	P=0,000
	Mede	72%	76%	74%	
	Niet	12%	10%	6%	
Overig bedrijfsleven	Hoofd	3%	7%	9%	P=0,019
	Mede	67%	68%	70%	
	Niet	30%	25%	21%	

*voor (ordinale) toets weet niet beschouwd als missing value

Tabel 18-3b *Vershil in aandeel respondenten dat partijen verantwoordelijk houdt voor natuur in de stad, naar leeftijd.*

Type organisatie	Mate van verantwoordelijkheid	Tot 35 jaar	35-55 jaar	55 jaar en ouder	Sign*
Overheid	Hoofd	74%	71%	63%	P=0,001
	Mede	22%	27%	33%	
	Niet	4%	2%	4%	
Landbouwbedrijven	Hoofd	7%	5%	4%	P=0,010
	Mede	48%	45%	42%	
	Niet	45%	51%	54%	
Overig bedrijfsleven	Hoofd	9%	5%	5%	P=0,036
	Mede	75%	74%	77%	
	Niet	17%	21%	18%	
Burgers	Hoofd	9%	11%	9%	P=0,016
	Mede	83%	79%	77%	
	Niet	7%	10%	14%	

*voor (ordinale) toets weet niet beschouwd als missing value

Tabel 18-1c *Vershil in aandeel respondenten dat partijen verantwoordelijk houdt voor natuur in natuurgebieden, naar opleiding.*

Type organisatie	Mate van verantwoordelijkheid	Hoog	Midden	Laag	Sign*
Landbouwbedrijven	Hoofd	6%	10%	11%	P=0,000
	Mede	71%	73%	78%	
	Niet	23%	16%	11%	
Overig bedrijfsleven	Hoofd	4%	7%	7%	P=0,000
	Mede	67%	71%	71%	
	Niet	30%	22%	22%	
Burgers	Hoofd	6%	9%	7%	P=0,049
	Mede	77%	77%	75%	
	Niet	17%	14%	18%	

*voor (ordinale) toets weet niet beschouwd als missing value

Tabel 18-2c *Vershil in aandeel respondenten dat partijen verantwoordelijk houdt voor natuur op het platteland, naar opleiding.*

Type organisatie	Mate van verantwoordelijkheid	Hoog	Midden	Laag	Sign*
Overheid	Hoofd	59%	55%	48%	P=0,012
	Mede	39%	43%	49%	
	Niet	2%	3%	4%	
Natuurorganisaties	Hoofd	14%	16%	29%	P=0,000
	Mede	78%	74%	64%	
	Niet	8%	10%	8%	
Overig bedrijfsleven	Hoofd	3%	7%	9%	P=0,011
	Mede	67%	68%	70%	
	Niet	30%	25%	21%	
Burgers	Hoofd	5%	8%	7%	P=0,040
	Mede	68%	70%	71%	
	Niet	27%	23%	23%	

*voor (ordinale) toets weet niet beschouwd als missing value

Tabel 18-3c *Vershil in aandeel respondenten dat partijen verantwoordelijk houdt voor natuur in de stad, naar opleiding.*

Type organisatie	Mate van verantwoordelijkheid	Hoog	Midden	Laag	Sign*
Overheid	Hoofd	74%	67%	57%	P=0,000
	Mede	23%	30%	38%	
	Niet	3%	4%	5%	
Landbouwbedrijven	Hoofd	3%	7%	8%	P=0,000
	Mede	40%	47%	53%	
	Niet	57%	47%	39%	
Natuurorganisaties	Hoofd	9%	16%	20%	P=0,000
	Mede	75%	72%	70%	
	Niet	16%	12%	10%	

*voor (ordinale) toets weet niet beschouwd als missing value

Tabel 18-1d *Vershil in aandeel respondenten dat partijen verantwoordelijk houdt voor natuur in natuurgebieden, naar etniciteit.*

Type organisatie	Mate van verantwoordelijkheid	NL-achtergrond	Niet-Westerse migratieachtergrond	Sign*
Overheid	Hoofd	64%	74%	P=0,036
	Mede	34%	19%	
	Niet	2%	4%	

*voor (ordinale) toets weet niet beschouwd als missing value

Tabel 18-2d *Vershil in aandeel respondenten dat partijen verantwoordelijk houdt voor natuur op het platteland, naar etniciteit.*

Type organisatie	Mate van verantwoordelijkheid	NL-achtergrond	Niet-Westerse migratieachtergrond	Sign*
Overheid	Hoofd	55%	69%	P=0,036
	Mede	42%	29%	
	Niet	2%	3%	
Burgers	Hoofd	6%	8%	P=0,041
	Mede	70%	53%	
	Niet	24%	39%	

*voor (ordinale) toets weet niet beschouwd als missing value

Tabel 18-3d Verschil in aandeel respondenten dat partijen verantwoordelijk houdt voor natuur in de stad, naar etniciteit.

Type organisatie	Mate van verantwoordelijkheid	NL-achtergrond	Niet-Westerse migratieachtergrond	Sign*
Landbouwbedrijven	Hoofd	4%	18%	P=0,000
	Mede	45%	51%	
	Niet	51%	32%	

*voor (ordinaire) toets weet niet beschouwd als missing value

Tabel 18-1e Verschil in aandeel respondenten dat partijen verantwoordelijk houdt voor natuur in natuurgebieden, naar stedelijkheid.

Type organisatie	Mate van verantwoordelijkheid	Zeer sterk stedelijk	Matig stedelijk	Niet tot weinig stedelijk	Sign*
Overheid	Hoofd	67%	68%	57%	P=0,001
	Mede	40%	38%	48%	
	Niet	2%	4%	2%	

*voor (ordinaire) toets weet niet beschouwd als missing value

Tabel 18-2e Verschil in aandeel respondenten dat partijen verantwoordelijk houdt voor natuur op het platteland, naar stedelijkheid.

Type organisatie	Mate van verantwoordelijkheid	Zeer sterk stedelijk	Matig stedelijk	Niet tot weinig stedelijk	Sign*
Overheid	Hoofd	59%	59%	50%	P=0,013
	Mede	40%	38%	48%	
	Niet	2%	4%	2%	
Burgers	Hoofd	6%	7%	7%	P=0,046
	Mede	68%	66%	73%	
	Niet	26%	27%	20%	

*voor (ordinaire) toets weet niet beschouwd als missing value

Tabel 18-3e Verschil in aandeel respondenten dat partijen verantwoordelijk houdt voor natuur in de stad, naar stedelijkheid.

Type organisatie	Mate van verantwoordelijkheid	Zeer sterk stedelijk	Matig stedelijk	Niet tot weinig stedelijk	Sign*
Natuurorganisaties	Hoofd	12%	17%	14%	P=0,023
	Mede	73%	73%	74%	
	Niet	15%	11%	12%	

*voor (ordinaire) toets weet niet beschouwd als missing value

Tabel 18-1f Verschil in aandeel respondenten dat partijen verantwoordelijk houdt voor natuur in natuurgebieden, naar tuinbezit.

Type organisatie	Mate van verantwoordelijkheid	Wel tuin	Geen tuin	Sign*
Overheid	Hoofd	63%	69%	P=0,029
	Mede	35%	28%	
	Niet	2%	2%	
Landbouwbedrijven	Hoofd	8%	10%	P=0,031
	Mede	72%	76%	
	Niet	20%	15%	

*voor (ordinaire) toets weet niet beschouwd als missing value

Tabel 18-1f Verschil in aandeel respondenten dat partijen verantwoordelijk houdt voor natuur op het platteland, naar tuinbezit.

Type organisatie	Mate van verantwoordelijkheid	Wel tuin	Geen tuin	Sign*

*voor (ordinaire) toets weet niet beschouwd als missing value

Tabel 18-3f Verschil in aandeel respondenten dat partijen verantwoordelijk houdt voor natuur in de stad, naar tuinbezit.

Type organisatie	Mate van verantwoordelijkheid	Wel tuin	Geen tuin	Sign*
Overig	Hoofd	6%	5%	P=0,027
bedrijfsleven	Mede	77%	72%	
	Niet	17%	23%	

*voor (ordinaire) toets weet niet beschouwd als missing value

Enquêtevraag 20

Tabel 19a Verschil in aandeel respondenten dat mogelijkheid om burgers te betrekken heeft genoemd, naar geslacht.

Mogelijkheid	Man	Vrouw	sign
Geïnformeerd worden	43%	48%	P=0,033

Tabel 19b Verschil in aandeel respondenten dat mogelijkheid om burgers te betrekken heeft genoemd, naar leeftijd.

Mogelijkheid	Tot 35 jaar	35-55 jaar	55 jaar en ouder	sign

Tabel 19c Verschil in aandeel respondenten dat mogelijkheid om burgers te betrekken heeft genoemd, naar opleiding.

Mogelijkheid	Hoog	Midden	Laag	sign
Geïnformeerd worden	51%	42%	36%	P=0,000
Meedenken	50%	41%	35%	P=0,000
Vrijwilligerswerk doen	36%	30%	18%	P=0,000
Zelf met bewoners buurtgroen	42%	36%	23%	P=0,000
Ik wil niet betrokken zijn	14%	22%	30%	P=0,000

Tabel 19d Verschil in aandeel respondenten dat mogelijkheid om burgers te betrekken heeft genoemd, naar etniciteit.

Mogelijkheid	NL-achtergrond	Niet-Westerse migratieachtergrond	sign

Tabel 19e Verschil in aandeel respondenten dat mogelijkheid om burgers te betrekken heeft genoemd, naar stedelijkheid.

Mogelijkheid	Zeer sterk stedelijk	Matig stedelijk	Niet tot weinig stedelijk	sign
Geïnformeerd worden	48%	40%	45%	P=0,044
Ik wil niet betrokken zijn	21%	23%	16%	P=0,027

Tabel 19f Verschil in aandeel respondenten dat mogelijkheid om burgers te betrekken heeft genoemd, naar tuinbezit.

Mogelijkheid	Wel tuin	Geen tuin	sign
Zelf met bewoners buurtgroen	39%	32%	P=0,024
Ik wil niet betrokken zijn	18%	25%	P=0,002

Enquêtevraag 21

Tabel 20a Verschil in belangrijkste motieven voor natuurbetrokkenheid, naar geslacht.

Motief	Man	Vrouw	sign
Nuttige contacten opdoen	14%	9%	P=0,010

Tabel 20b Verschil in belangrijkste motieven voor natuurbetrokkenheid, naar leeftijd.

Motief	Tot 35 jaar	35-55 jaar	55 jaar en ouder	sign
Actief en gezond blijven	52%	51%	62%	P=0,002
Betrokkenheid bij mijn woonomgeving	42%	51%	65%	P=0,000
Iets voor de maatschappij doen	56%	47%	43%	P=0,001
Verbreden van levenservaring	23%	21%	12%	P=0,000
Andere mensen ontmoeten	18%	18%	24%	P=0,039
Morele, religieuze en/of politieke principes	10%	9%	5%	P=0,007

Tabel 20c Verschil in belangrijkste motieven voor natuurbetrokkenheid, naar opleiding.

Motief	Hoog	Midden	Laag	sign
Iets voor de maatschappij doen	56%	44%	34%	P=0,000
Verbreden van levenservaring	21%	17%	10%	P=0,004
Morele, religieuze en/of politieke principes	11%	6%	3%	P=0,001

Tabel 20d Verschil in belangrijkste motieven voor natuurbetrokkenheid, naar etniciteit.

Motief	NL-achtergrond	Niet-Westerse migratieachtergrond	sign
Betrokkenheid bij mijn woonomgeving	55%	35%	P=0,004
Zinvolle tijdsbesteding	43%	27%	P=0,023
Sociale erkenning	10%	18%	P=0,038
Morele, religieuze en/of politieke principes	7%	20%	P=0,000

Tabel 20e Verschil in belangrijkste motieven voor natuurbetrokkenheid, naar stedelijkheid.

Motief	Zeer sterk stedelijk	Matig stedelijk	Niet tot weinig stedelijk	sign

Tabel 20f Verschil in belangrijkste motieven voor natuurbetrokkenheid, naar tuinbezit.

Motief	Wel tuin	Geen tuin	sign
Iets voor de maatschappij doen	46%	54%	P=0,032

Enquêtevraag 22

Tabel 21a Verschil in aandeel respondenten dat reden niet betrokken zijn bij natuur heeft genoemd, naar geslacht.

Reden	Man	Vrouw	sign

Tabel 21b Verschil in aandeel respondenten dat reden niet betrokken zijn bij natuur heeft genoemd, naar leeftijd.

Reden	Tot 35 jaar	35-55 jaar	55 jaar en ouder	sign
Geen tijd	73%	62%	36%	P=0,000
Ander vrijwilligerswerk	7%	13%	27%	P=0,000
Anders	6%	6%	20%	P=0,001

Tabel 21c Verschil in aandeel respondenten dat reden niet betrokken zijn bij natuur heeft genoemd, naar opleiding.

Reden	Hoog	Midden	Laag	sign
Geen tijd	66%	52%	46%	P=0,029

Tabel 21d Verschil in aandeel respondenten dat reden niet betrokken zijn bij natuur heeft genoemd, naar etniciteit.

Reden	NL-achtergrond	Niet-Westerse migratieachtergrond	sign

Tabel 21e Verschil in aandeel respondenten dat reden niet betrokken zijn bij natuur heeft genoemd, naar stedelijkheid.

Reden	Zeer sterk stedelijk	Matig stedelijk	Niet tot weinig stedelijk	sign

Tabel 21f Verschil in aandeel respondenten dat reden niet betrokken zijn bij natuur heeft genoemd, naar tuinbezit.

Reden	Wel tuin	Geen tuin	sign
Onbekend met mogelijkheden	19%	9%	P=0,033

Enquêtevraag 23

Tabel 22a Verschil in aandeel respondenten dat activiteit voor natuur heeft ondernomen in afgelopen 12 maanden, naar geslacht.

Activiteit	Man	Vrouw	sign
Plaatsen van nestkastjes	34%	40%	P=0,014
Inventarisatie van dier	7%	11%	P=0,020
Weidevogelbescherming	4%	2%	P=0,009

Tabel 22b Verschil in aandeel respondenten dat activiteit voor natuur heeft ondernomen in afgelopen 12 maanden, naar leeftijd.

Activiteit	Tot 35 jaar	35-55 jaar	55 jaar en ouder	sign
Plaatsen van nestkastjes	25%	35%	47%	P=0,000
Sociale activiteiten	10%	4%	2%	P=0,000
Geven van natuureducatie	4%	3%	1%	P=0,010

Tabel 22c Verschil in aandeel respondenten dat activiteit voor natuur heeft ondernomen in afgelopen 12 maanden, naar opleiding.

Activiteit	Hoog	Midden	Laag	sign
Afval van anderen opruimen	35%	28%	19%	P=0,000
Geen van deze	32%	33%	41%	P=0,044
Sociale activiteiten	5%	6%	1%	P=0,007
Inventarisatie van dier	10%	9%	4%	P=0,026

Tabel 22d Verschil in aandeel respondenten dat activiteit voor natuur heeft ondernomen in afgelopen 12 maanden, naar etniciteit.

Activiteit	NL-achtergrond	Niet-Westerse migratieachtergrond	Sign
Plaatsen van nestkastjes	38%	18%	P=0,001
Geen van deze	33%	47%	P=0,021
Afval van anderen opruimen	30%	16%	P=0,007

Tabel 22e Verschil in aandeel respondenten dat activiteit voor natuur heeft ondernomen in afgelopen 12 maanden, naar stedelijkheid.

Activiteit	Zeer sterk stedelijk	Matig stedelijk	Niet tot weinig stedelijk	sign
Plaatsen van nestkastjes	30%	40%	45%	P=0,000
Geen van deze	38%	33%	28%	P=0,001
Aanleg van streekeigen	8%	14%	17%	P=0,006
Inventarisatie van dier	7%	9%	12%	P=0,024
Onderhoud	7%	7%	12%	P=0,006

Tabel 22f Verschil in aandeel respondenten dat activiteit voor natuur heeft ondernomen in afgelopen 12 maanden, naar tuinbezit.

Activiteit	Wel tuin	Geen tuin	sign
Plaatsen van nestkastjes	44%	15%	P=0,000
Geen van deze	28%	51%	P=0,000
Aanleg van streekeigen	15%	3%	P=0,000
Inventarisatie van dier	11%	4%	P=0,000
Onderhoud	10%	6%	P=0,034
Anders	2%	4%	P=0,018

Enquêtevraag 24

Tabel 23a Verschil in aandeel respondenten dat activiteit voor plannen voor natuur heeft ondernomen in afgelopen 12 maanden, naar geslacht.

Activiteit	Man	Vrouw	sign
Actie gevoerd	2%	5%	P=0,001
Naar inspraakavond	4%	3%	P=0,047
Handtekening gezet	16%	20%	P=0,027

Tabel 23b Verschil in aandeel respondenten dat activiteit voor plannen voor natuur heeft ondernomen in afgelopen 12 maanden, naar leeftijd.

Activiteit	Tot 35 jaar	35-55 jaar	55 jaar en ouder	sign
Brieven of opiniestukken	4%	2%	1%	P=0,001

Tabel 23c Verschil in aandeel respondenten dat activiteit voor plannen voor natuur heeft ondernomen in afgelopen 12 maanden, naar opleiding.

Activiteit	Hoog	Midden	Laag	sign
Handtekening gezet	23%	16%	9%	P=0,000

Tabel 23d Verschil in aandeel respondenten dat activiteit voor plannen voor natuur heeft ondernomen in afgelopen 12 maanden, naar etniciteit.

Activiteit	NL-achtergrond	Niet-Westerse migratieachtergrond	sign
Actie gevoerd	3%	10%	P=0,002
Brieven of opiniestukken	2%	7%	P=0,003
Handtekening gezet	19%	4%	P=0,002

Tabel 23e Verschil in aandeel respondenten dat activiteit voor plannen voor natuur heeft ondernomen in afgelopen 12 maanden, naar stedelijkheid.

Activiteit	Zeer sterk stedelijk	Matig stedelijk	Niet tot weinig stedelijk	sign
Buurtoverleg bijgewoond	7%	5%	4%	P=0,088
Handtekening gezet	21%	14%	16%	P=0,018

Tabel 23f Verschil in aandeel respondenten dat activiteit voor plannen voor natuur heeft ondernomen in afgelopen 12 maanden, naar tuinbezit.

Activiteit	Wel tuin	Geen tuin	sign

Enquêtevraag 25

Tabel 24a Verschil in aandeel respondenten dat groene burgerinitiatieven kent, naar geslacht.

Antwoord	Man	Vrouw	sign

Tabel 24b Verschil in aandeel respondenten dat groene burgerinitiatieven kent, naar leeftijd.

Antwoord	Tot 35 jaar	35-55 jaar	55 jaar en ouder	sign
Ja	19%	20%	20%	P=0,022
Nee	66%	69%	61%	
Weet ik niet	15%	12%	19%	

Tabel 24c Verschil in aandeel respondenten dat groene burgerinitiatieven kent, naar opleiding.

Antwoord	Hoog	Midden	Laag	sign
Ja	21%	21%	11%	P=0,000
Nee	66%	64%	63%	
Weet ik niet	13%	15%	26%	

Tabel 24d Verschil in aandeel respondenten dat groene burgerinitiatieven kent, naar etniciteit.

Antwoord	NL-achtergrond	Niet-Westerse migratieachtergrond	sign

Tabel 24e Verschil in aandeel respondenten dat groene burgerinitiatieven kent, naar stedelijkheid.

Antwoord	Zeer sterk stedelijk	Matig stedelijk	Niet tot weinig stedelijk	sign

Tabel 24f Verschil in aandeel respondenten dat groene burgerinitiatieven kent, naar tuinbezit.

Antwoord	Wel tuin	Geen tuin	sign

Enquêtevraag 26

Tabel 25a Verschil in aandeel respondenten dat bepaald soort groene burgerinitiatieven kent, naar geslacht.

Soort burgerinitiatief	Man	Vrouw	sign

Tabel 25b Verschil in aandeel respondenten dat bepaald soort groene burgerinitiatieven kent, naar leeftijd.

Soort burgerinitiatief	Tot 35 jaar	35-55 jaar	55 jaar en ouder	sign
Beheer en onderhoud	51%	44%	61%	P=0,044

Tabel 25c Verschil in aandeel respondenten dat bepaald soort groene burgerinitiatieven kent, naar opleiding.

Soort burgerinitiatief	Hoog	Midden	Laag	sign
Realisatie nieuw groen	56%	40%	26%	P=0,004

Tabel 25d Verschil in aandeel respondenten dat bepaald soort groene burgerinitiatieven kent, naar etniciteit.

Soort burgerinitiatief	NL-achtergrond	Niet-Westerse migratieachtergrond	sign

Tabel 25e Verschil in aandeel respondenten dat bepaald soort groene burgerinitiatieven kent, naar stedelijkheid.

Soort burgerinitiatief	Zeer sterk stedelijk	Matig stedelijk	Niet tot weinig stedelijk	sign
Actie voeren	27%	8%	14%	P=0,005

Tabel 25f Verschil in aandeel respondenten dat bepaald soort groene burgerinitiatieven kent, naar tuinbezit.

Soort burgerinitiatief	Wel tuin	Geen tuin	sign

Enquêtevraag 27

Tabel 26a Verschil in aandeel respondenten met type betrokkenheid bij groene burgerinitiatieven, naar geslacht.

Type betrokkenheid	Man	Vrouw	sign

Tabel 26b Verschil in aandeel respondenten met type betrokkenheid bij groene burgerinitiatieven, naar leeftijd.

Type betrokkenheid	Tot 35 jaar	35-55 jaar	55 jaar en ouder	sign
Initiatiefnemer	10%	5%	0%	P=0,002

Tabel 26c Verschil in aandeel respondenten met type betrokkenheid bij groene burgerinitiatieven, naar opleiding.

Type betrokkenheid	Hoog	Midden	Laag	sign

Tabel 26d Verschil in aandeel respondenten met type betrokkenheid bij groene burgerinitiatieven, naar etniciteit.

Type betrokkenheid	NL-achtergrond	Niet-Westerse migratieachtergrond	sign

Tabel 26e *Vershil in aandeel respondenten met type betrokkenheid bij groene burgerinitiatieven, naar stedelijkheid.*

Type betrokkenheid	Zeer sterk stedelijk	Matig stedelijk	Niet tot weinig stedelijk	sign

Tabel 26f *Vershil in aandeel respondenten met type betrokkenheid bij groene burgerinitiatieven, naar tuinbezit.*

Type betrokkenheid	Wel tuin	Geen tuin	sign

Bijlage 5 Tabellenboek analyses in de tijd

Deze bijlage bevat het overzicht van significante verschillen in de tijd, geordend in de volgorde waarin de vragen in de enquête (zie bijlage 2) zijn opgenomen. Een vergelijking is gemaakt van de opvattingen van het publiek in 2021 met de opvattingen in voorgaande publieksenquêtes. Hiervoor zijn de data van eerdere jaargangen (2006, 2013, 2017) aan de database van 2021 toegevoegd, voor de 2021-vragen die ook in eerdere jaren op een vergelijkbare manier zijn gesteld. Vervolgens is per variabele geanalyseerd of zich significante verschillen tussen de opvattingen in de verschillende jaren voordoen. De data van 2017 zijn gewogen, vanwege de gestratificeerde steekproeftrekking naar provincies in dat jaar. Voor andere jaren hoefde de data niet gewogen te worden.

Enquêtevraag 1

Tabel 1 Verschil in mening over prioritaire overheidsonderwerpen, naar jaargang enquête.

Onderwerp	2006	2013	2017	2021	sign	2006- 2021	2013- 2021	2017- 2021
Gezondheidszorg	80%	78%	75%	76%	P=0,004	P=0,010	n.s.	n.s.
Onderwijs	57%	60%	51%	54%	P=0,000	n.s.	P=0,001	P=0,038
Milieu en klimaat	32%	19%	37%	45%	P=0,000	P=0,000	P=0,000	P=0,000
Sociale zekerheid	50%	52%	41%	43%	P=0,000	P=0,000	P=0,000	n.s.
Werkgelegenheid	47%	72%	44%	37%	P=0,000	P=0,000	P=0,000	P=0,000
Misdaad en terrorisme	48%	40%	44%	36%	P=0,000	P=0,000	P=0,035	P=0,000
Normen en waarden	25%	23%	25%	29%	P=0,011	P=0,030	P=0,001	P=0,030
Immigratie en integratie	9%	5%	24%	27%	P=0,000	P=0,000	P=0,000	n.s.
Natuur	21%	19%	14%	26%	P=0,000	P=0,001	P=0,000	P=0,000
Ouderen	21%	23%	32%	21%	P=0,000	n.s.	n.s.	P=0,000
Geen van deze	0%	1%	1%	1%	P=0,010	P=0,001	n.s.	n.s.

Enquêtevragen 2 en 3

Tabel 2 Verschil in beoordeling van hoeveelheid natuur als (ruim) voldoende, naar jaargang enquête.

Omgeving	2006	2013	2017	2021	sign	2006- 2021	2013- 2021	2017- 2021
In Nederland	47%	67%	63%	55%	P=0,000	P=0,000	P=0,000	P=0,000
In woonomgeving	67%	80%	77%	68%	P=0,000	n.s.	P=0,000	P=0,000

Enquêtevraag 4

Tabel 3 Verschil in gemiddelde opvattingen over de redenen waarom mensen natuur belangrijk vinden, naar jaargang enquête.

Reden	2017	2021	sign
Voor de gezondheid	98%	95%	P=0,000
Om van te genieten	95%	92%	P=0,001
Van zichzelf	94%	90%	P=0,000
Verplicht aan kinderen	95%	90%	P=0,000
Voor recreatie	93%	89%	P=0,000
Voor de landbouw	94%	88%	P=0,000
Voor de wetenschap	84%	73%	P=0,000
Herinneren aan oorsprong	68%	66%	n.s.
Geld mee verdienen	38%	26%	P=0,000

Enquêtevraag 7

Tabel 5 Verschil in bezoekfrequentie natuur, naar jaargang enquête.

Type natuur	Bezoek-frequentie	2006	2013	2017	2021	sign	2006-2021	2013-2021	2017-2021
Parken en groen in de stad	Nooit tot...	64%	57%	47%	51%	P=0,000	P=0,000	P=0,000	n.s.
	Regelmatig	27%	30%	31%	23%				
	Vaak tot...	10%	13%	23%	27%				
Platteland	Nooit tot...	X	45%	46%	51%	P=0,024	X	P=0,007	n.s.
	Regelmatig	X	25%	26%	22%				
	Vaak tot...	X	30%	28%	28%				
Natuurgebied	Nooit tot...	46%	39%	41%	37%	P=0,000	P=0,000	P=0,032	P=0,000
	Regelmatig	36%	35%	37%	33%				
	Vaak tot...	18%	26%	22%	31%				

Enquêtevraag 10

Tabel 6 Verschil in aandeel respondenten dat informatiebronnen over natuur gebruikte, naar jaargang enquête.

Informatiebron	2006	2013	2017	2021	sign	2006-2021	2013-2021	2017-2021
Tv-programma of film	67%	68%	64%	51%	P=0,000	P=0,000	P=0,000	P=0,000
Internet	28%	37%	33%	32%	P=0,000	P=0,025	P=0,006	n.s.
Tijdschrift/boek/artikel	33%	31%	26%	24%	P=0,000	P=0,000	P=0,000	n.s.
Social media	X	7%	14%	17%	P=0,000	X	P=0,000	P=0,001
Webcam(s)	X	12%	6%	8%	P=0,000	X	P=0,001	P=0,023
Apps	X	X	4%	8%	P=0,000	X	X	(P=0,000)

Enquêtevraag 11

Tabel 7 Verschil in aandeel respondenten dat lid is van een natuurorganisatie, naar jaargang enquête.

Lidmaatschap	2017	2021	Sign 2017- 2021
Nee (geen)	76%	74%	<i>n.s.</i>
Natuurmonumenten	12%	13%	<i>n.s.</i>
WNF	9%	9%	<i>n.s.</i>
Provinciale landschappen	4%	5%	<i>n.s.</i>
Greenpeace	4%	5%	<i>n.s.</i>
Anders	4%	5%	<i>n.s.</i>

Enquêtevraag 13

Tabel 8 Verschil in aandeel respondenten dat financieel bijdraagt aan natuur, naar jaargang enquête.

Soort bijdrage	2006	2013	2017	2021	sign	2006- 2021	2013- 2021	2017- 2021
Geen van deze	50%	51%	55%	48%	P=0,000	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	P=0,000
Producten gekocht	38%	41%	30%	36%	P=0,000	<i>n.s.</i>	P=0,015	P=0,000
Een bedrag gegeven	17%	12%	20%	20%	P=0,000	P=0,026	P=0,000	<i>n.s.</i>
Groen belegd	5%	4%	4%	8%	P=0,000	P=0,001	P=0,000	P=0,000
Adoptieactie	3%	4%	2%	4%	P=0,000	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	P=0,000
Certificaat bosaanplant	1%	1%	1%	4%	P=0,000	P=0,000	P=0,000	P=0,000
Anders	3%	3%	4%	2%	P=0,014	<i>n.s.</i>	P=0,022	P=0,002

Enquêtevraag 14

Tabel 9 Verschil in aandeel respondenten dat beschermingsmaatregelen (zeer) belangrijk vindt, naar jaargang enquête.

Maatregel	2006	2013	2017	2021	sign	2006- 2021	2013- 2021	2017- 2021
Beschermen bestaand	95%	93%	94%	91%	P=0,000	P=0,000	<i>n.s.</i>	P=0,000
Beheren	X	X	93%	90%	P=0,002	X	X	(P=0,002)
Beschermen zeldzame	88%	85%	91%	87%	P=0,000	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	P=0,000
Beschermen platteland	X	X	89%	84%	P=0,000	X	X	(P=0,000)
Meer natuur in stad	74%	74%	79%	84%	P=0,000	P=0,000	P=0,000	P=0,000
Meer natuureducatie	88%	77%	83%	82%	P=0,000	P=0,000	P=0,001	<i>n.s.</i>
Burgers betrekken	X	X	80%	80%	<i>n.s.</i>	X	X	(<i>n.s.</i>)
Bedrijven betrekken	X	X	85%	80%	P=0,000	X	X	(P=0,000)
Aanleg	76%*	66%*	79%	76%	P=0,000	<i>n.s.</i>	P=0,000	P=0,017
Meer natuur platteland	60%	56%	63%	69%	P=0,000	P=0,000	P=0,000	P=0,000
Verbinden	56%	62%	68%	67%	P=0,000	P=0,000	P=0,007	<i>n.s.</i>
Meer paden, bankjes	60%	54%	53%	59%	P=0,000	<i>n.s.</i>	P=0,007	P=0,000

*andere formulering

Enquêtevraag 16

Tabel 11 Verschil in mening (schaal 1-4; 4=pro-natuur) over dilemma's economie-natuur, naar jaargang enquête.

Dilemma	2006	2013	2017	2021	sign	2006-2021	2013-2021	2017-2021
Winkels of groen*	3.2	3.1	3.2	3.3	P=0,000	P=0,001	P=0,000	P=0,000
Parkeren of veldjes	2.9	3.0	3.0	3.2	P=0,000	P=0,000	P=0,000	P=0,000
Wegen of rekening rijden*	2.7	2.4	2.6	3.0	P=0,000	P=0,000	P=0,000	P=0,000
Woningen of natuur	2.9	3.0	2.9	2.8	P=0,000	n.s.	P=0,000	n.s.
Groot- of kleinsch. lb*	2.5	2.6	2.7	2.8	P=0,000	P=0,000	P=0,000	P=0,000

* Gecorrigeerd voor gespiegelde oorspronkelijke vraag

Enquêtevraag 17

Tabel 12 Verschil in aandeel respondenten dat het (helemaal) eens is met uitspraken over belang van natuur, naar jaargang enquête.

Uitspraak	2006	2013	2017	2021	sign	2006-2021	2013-2021	2017-2021
Al die aandacht is niet...*	67%	66%	71%	71%	P=0,002	p=0,022	p=0,002	n.s.
We maken ons niet...*	48%	47%	60%	53%	P=0,000	p=0,003	p=0,001	p=0,000
De overheid...	32%	34%	43%	47%	P=0,000	p=0,000	p=0,000	p=0,018
De natuur mag wel...*	33%	31%	33%	38%	P=0,000	p=0,002	p=0,000	p=0,001

* Gecorrigeerd voor gespiegelde oorspronkelijke vraag

Enquêtevraag 18

Tabel 13 Verschil in aandeel respondenten dat het (helemaal) eens is met uitspraken over de omgang met natuur, naar jaargang enquête.

Uitspraak	2006	2013	2017	2021	sign	2006-2021	2013-2021	2017-2021
In de natuur	68%	61%	78%	67%	P=0,000	n.s.	P=0,001	P=0,000
Om de natuur	X	61%	64%	67%	P=0,005	X	P=0,001	n.s.
Hoe langer	57%	58%	62%	64%	P=0,000	P=0,000	P=0,001	n.s.
Hoogspanningsmasten	45%	49%	47%	55%	P=0,000	P=0,000	P=0,001	P=0,000
Als dieren	X	52%	51%	43%	P=0,000	X	P=0,000	P=0,000
Bermen	53%	49%	52%	39%	P=0,000	P=0,000	P=0,000	P=0,000
Bomen en struiken	46%	58%	54%	36%	P=0,000	P=0,000	P=0,000	P=0,000
Het in koude winters	19%	23%	27%	28%	P=0,000	P=0,000	P=0,002	n.s.
Om een gebied	23%	28%	33%	27%	P=0,000	P=0,003	n.s.	P=0,001
Ik vind het	X	40%	37%	25%	P=0,000	X	P=0,000	P=0,000
Dode bomen	26%	21%	29%	25%	P=0,000	n.s.	P=0,023	P=0,010

Enquêtevraag 19

Tabel 14a Verschil in aandeel respondenten dat partijen verantwoordelijk houdt voor natuur in natuurgebieden, naar jaargang enquête.

Type organisatie	Mate van verantwoordelijkheid	2017	2021	Sign *
Overheid	Hoofd	65%	63%	P=0,035
	Mede	31%	33%	
	Niet	1%	2%	
	Weet niet	3%	2%	
Landbouwbedrijven	Hoofd	7%	8%	P=0,000
	Mede	81%	70%	
	Niet	8%	18%	
	Weet niet	4%	4%	
Natuurorganisaties	Hoofd	22%	31%	P=0,000
	Mede	70%	61%	
	Niet	6%	5%	
	Weet niet	3%	3%	
Overig bedrijfsleven	Hoofd	5%	5%	P=0,000
	Mede	73%	65%	
	Niet	16%	24%	
	Weet niet	6%	7%	
Burgers	Hoofd	7%	7%	P=0,002
	Mede	79%	72%	
	Niet	10%	15%	
	Weet niet	4%	6%	

*voor (ordinale) toets weet niet beschouwd als missing value

Enquêtevraag 19

Tabel 14b Verschil in aandeel respondenten dat partijen verantwoordelijk houdt voor natuur op het platteland, naar jaargang enquête.

Type organisatie	Mate van verantwoordelijkheid	2017	2021	Sign *
Overheid	Hoofd	54%	55%	n.s.
	Mede	41%	41%	
	Niet	2%	2%	
	Weet niet	3%	2%	
Landbouwbedrijven	Hoofd	35%	30%	P=0,000
	Mede	59%	65%	
	Niet	2%	3%	
	Weet niet	4%	2%	
Natuurorganisaties	Hoofd	16%	16%	n.s.
	Mede	72%	72%	
	Niet	9%	8%	
	Weet niet	4%	3%	
Overig bedrijfsleven	Hoofd	5%	5%	P=0,000
	Mede	69%	63%	
	Niet	20%	25%	
	Weet niet	7%	7%	
Burgers	Hoofd	6%	6%	n.s.
	Mede	68%	64%	
	Niet	21%	23%	
	Weet niet	6%	8%	

*voor (ordinale) toets weet niet beschouwd als missing value

Enquêtevraag 19

Tabel 14c Verschil in aandeel respondenten dat partijen verantwoordelijk houdt voor natuur in de stad, naar jaargang enquête.

Type organisatie	Mate van verantwoordelijkheid	2017	2021	Sign*
Overheid	Hoofd	69%	67%	P=0,007
	Mede	27%	27%	
	Niet	1%	3%	
	Weet niet	3%	2%	
Landbouwbedrijven	Hoofd	4%	5%	P=0,035
	Mede	41%	43%	
	Niet	51%	48%	
	Weet niet	5%	5%	
Natuurorganisaties	Hoofd	13%	13%	n.s.
	Mede	71%	70%	
	Niet	12%	13%	
	Weet niet	4%	4%	
Overig bedrijfsleven	Hoofd	11%	6%	P=0,000
	Mede	73%	72%	
	Niet	12%	18%	
	Weet niet	5%	5%	
Burgers	Hoofd	13%	9%	P=0,005
	Mede	74%	76%	
	Niet	8%	9%	
	Weet niet	4%	5%	

*voor (ordinale) toets weet niet beschouwd als missing value

Enquêtevraag 20

Tabel 15 Verschil in aandeel respondenten dat mogelijkheid om burgers te betrekken heeft genoemd, naar jaargang enquête.

Mogelijkheid	2017	2021	sign
Geïnformeerd worden	47%	45%	n.s.
Meedenken	47%	44%	n.s.
Vrijwilligerswerk doen	26%	31%	P=0,001
Zelf met bewoners buurtgroen	36%	37%	n.s.
Ik wil niet betrokken zijn	18%	20%	n.s.

Enquêtevraag 22

Tabel 16 Verschil in aandeel respondenten dat reden niet betrokken zijn bij natuur heeft genoemd, naar jaargang enquête.

Reden	2017	2021	sign
Geen tijd	60%	55%	n.s.
Ander vrijwilligerswerk	19%	17%	n.s.
Onbekend met mogelijkheden	13%	16%	n.s.
Niet belangrijk genoeg	10%	13%	n.s.
Anders	12%	11%	n.s.

Enquêtevraag 23

Tabel 17 Verschil in aandeel respondenten dat activiteit voor natuur heeft ondernomen in afgelopen 12 maanden, naar jaargang enquête.

Activiteit	2006	2013	2017	2021	sign	2006-2021	2013-2021	2017-2021
Plaatsen nestkastjes	32%	37%	31%	37%	P=0,000	P=0,003	n.s.	P=0,000
Afval opruimen	18%	20%	28%	30%	P=0,000	P=0,000	P=0,000	n.s.
Aanleg van streekeigen	17%	19%	11%	12%	P=0,000	P=0,000	P=0,000	n.s.
Inventarisatie van dier	1%	3%	7%	9%	P=0,000	P=0,000	P=0,000	P=0,017
Onderhoud van natuur	8%	10%	7%	9%	P=0,002	n.s.	n.s.	P=0,023
Sociale activiteiten	4%	4%	5%	5%	n.s.			
Weidevogelbescherming	1%	2%	2%	3%	P=0,008	P=0,002	n.s.	P=0,011
Geven natuureducatie	1%	1%	2%	2%	P=0,028	P=0,011	P=0,016	n.s.

Enquêtevraag 24

Tabel 18 Verschil in aandeel respondenten dat activiteit voor plannen voor natuur heeft ondernomen in afgelopen 12 maanden, naar jaargang enquête.

Activiteit	2013	2017	2021	sign	2013-2021	2017-2021
Buurtoverleg bijgewoond	6%	5%	5%	n.s.		
Actie gevoerd	2%	3%	3%	P=0,003	P=0,001	n.s.
Naar inspraakavond	6%	6%	4%	P=0,007	P=0,006	P=0,003
Brieven of opiniestukken	1%	2%	2%	P=0,032	P=0,009	n.s.
Handtekening gezet	12%	13%	18%	P=0,000	P=0,000	P=0,000
Protestmail	4%	3%	6%	P=0,002	P=0,016	P=0,001
In mijn stemkeuze	X	18%	25%	P=0,000	X	P=0,000
Anders	X	1%	1%	n.s.	X	n.s.
Geen	X	67%	60%	P=0,000	X	P=0,000

Enquêtevraag 25

Tabel 19 Verschil in aandeel respondenten dat groene burgerinitiatieven kent, naar jaargang enquête.

Antwoord	2013	2017	2021	sign	2013-2021	2017-2021
Ja	18%	20%	20%	P=0,002	n.s.	P=0,018
Nee	67%	61%	65%			
Weet ik niet	15%	19%	15%			

Enquêtevraag 26

Tabel 20 Verschil in aandeel respondenten dat bepaald soort groene burgerinitiatieven kent, naar jaargang enquête.

Soort burgerinitiatief	2017	2021	sign
Beheer en onderhoud	53%	53%	n.s.
Realisatie nieuw groen	43%	47%	n.s.
Actie voeren	20%	20%	n.s.
Educatieve activiteiten	22%	16%	P=0,019
Andersoortig	8%	7%	n.s.

Enquêtevraag 27

Table 21 *Vershil in aandeel respondenten met type betrokkenheid bij groene burgerinitiatieven, naar jaargang enquête.*

Type betrokkenheid	2017	2021	sign
Initiatiefnemer	7%	4%	n.s.
Ontvang informatie	44%	53%	P=0,008
Werk mee in de uitvoering	17%	23%	P=0,023
Geen van deze	39%	27%	P=0,000

Bijlage 6 Segmentatie burgerbetrokkenheid bij natuur

In deze bijlage wordt uitgelegd hoe de segmentatie van de Nederlandse bevolking voor betrokkenheid bij natuur tot stand is gekomen.

Stap 1

In tabel B5.1 staan de zes vormen van burgerbetrokkenheid: er is onderscheid gemaakt tussen gebruiker, beschermer en beslisser en in de mate van betrokkenheid (actief en passief). De indicatoren van de zes vormen zijn gebaseerd op verschillende enquêtevragen.

1. *Gebruiker actief* is gebaseerd op de vragen naar bezoek aan park, platteland en natuurgebieden.
2. *Gebruiker passief* is gebaseerd op de vraag naar het gebruik van informatiebronnen.
3. *Beschermer actief* is gebaseerd op de vraag naar activiteiten voor natuur en landschap (minus insectenhuisjes en bestrating vervangen, anders was een vergelijking met 2017 niet mogelijk) en op de vraag naar betrokkenheid bij burgerinitiatieven, antwoordcategorie 'ik werk mee aan de uitvoering'.
4. *Beschermer passief* is gebaseerd op de vraag naar lidmaatschap natuurorganisaties en op de vraag naar een financiële bijdrage voor de natuur.
5. *Beslisser actief* is gebaseerd op de vraag naar activiteiten gericht op beïnvloeding van besluitvorming (minus de antwoordcategorieën stemgedrag en handtekening) en op de vraag naar betrokkenheid bij burgerinitiatieven, antwoordcategorie 'ik ben één van de initiatiefnemers'.
6. *Beslisser passief* is gebaseerd op de vraag naar activiteiten gericht op beïnvloeding van besluitvorming, antwoordcategorieën: 'in mijn stemkeuze het onderwerp natuur mee laten wegen' en 'handtekening gezet voor de natuur'. De antwoordcategorie 'ik ontvang informatie over het initiatief' is buiten beschouwing gelaten voor de segmentatie, omdat dit geen goede indicator is in relatie tot beslissen.

Tabel B5.1 Indicatoren voor vormen van burgerbetrokkenheid bij natuur.

Mate van betrokkenheid	Gebruiker	Beschermer	Beslisser
Actief	1. Bezoek aan groen in de stad, platteland, natuurgebied	3. Activiteiten voor natuur- en landschap (minus insectenhuisjes en bestrating vervangen) Betrokkenheid bij burgerinitiatieven: ik werk mee aan uitvoering burgerinitiatief	5. Activiteiten voor natuur- en landschap gericht op beïnvloeding van besluitvorming (minus stemgedrag en handtekening) Betrokkenheid bij burgerinitiatieven: ik ben één van de initiatiefnemers
Passief	2. Gebruik informatiebronnen over natuur	4. Lidmaatschap natuurorganisaties Financiële bijdrage voor natuur	6. Activiteiten voor natuur- en landschap gericht op beïnvloeding van besluitvorming: stemgedrag en handtekening zetten

Stap 2

Om de verschillende vormen van burgerbetrokkenheid te vergelijken hebben we voor de zes vormen van burgerbetrokkenheid alle indicatoren tot één indicator teruggebracht en komen zo tot zes indicatoren:

1. De indicator 'informatiebronnen' hoeft niet te worden gegroepeerd, omdat het al om één indicator gaat.
2. De indicatoren 'bezoek aan groen in de stad, aan platteland en aan natuurgebieden' zijn teruggebracht tot één indicator 'natuurbezoek'.
3. De indicator 'lidmaatschap van natuurorganisaties' is toegevoegd aan de indicator 'financiële bijdrage aan natuurbescherming'.
4. De indicator 'actief in burgerinitiatief als uitvoerder' is toegevoegd aan de indicator 'activiteiten voor natuur- en landschapsbeheer'.
5. De indicator 'actief in burgerinitiatief als initiatiefnemer' is toegevoegd aan de indicator 'activiteiten gericht op beïnvloeding besluitvorming'.
6. De indicatoren 'handtekening zetten' en 'bij stemkeuze het onderwerp natuur mee laten wegen' zijn samengevoegd en vormen een aparte categorie.

Elk van deze zes indicatoren (met uitzondering van handtekening zetten/stemgedrag) heeft vier categorieën van mate van betrokkenheid:

0. 'niet betrokken' (nul activiteiten)
1. 'weinig betrokken' (één activiteit)
2. 'redelijk betrokken' (twee tot drie activiteiten)
3. 'zeer betrokken' (vier activiteiten of meer)

Een uitzondering is de indicator 'handtekening zetten/stemgedrag'. Deze indicator heeft drie categorieën. De indicator 'natuurbezoek' kent andere categorieën 'niet betrokken' (nooit/zelden), 'weinig betrokken' (zo nu en dan), 'actief' (regelmatig), 'zeer betrokken' (vaak of zeer vaak).

Tabel B5.2 Uitwerking indicatoren

Betrokkenheid bij natuur	Indicator	Variabele naam en values	Bewerking
Gebruiker actief	Bezoek aan parken en groen in de stad, platteland, natuurgebied (bos, heide, duinen, meren en plassen, etc.	V7_1 parken V7_2 platteland V7_3 natuurgebieden Values 1=(bijna) nooit, 2=een enkele keer, 3=regelmatig (maandelijks), 4=vaak (wekelijks), 5=zeer vaak ((bijna) dagelijks)	Zelden/nooit: 3x values 1 of 2 bij elkaar opgeteld (Zeer) vaak: tenminste 2x values 4 of 5 Zo nu en dan: 2x values 1 of 2 en 1x regelmatig Variabele: groenbezoek Values: 1=zelden/nooit, 2=zo nu en dan, 3=regelmatig, 4=(zeer)vaak
Gebruiker passief	Informatiebronnen gericht op media	V10_1 televisieprogramma of film over natuur bekeken V10_2 tijdschrift/boek/artikel over natuur gelezen V10_3 internet over natuur geraadpleegd V10_4 webcam(s) over natuur bekeken V10_5 social media (twitter, facebook) over natuur gevolgd V10_6 apps over natuur gebruikt V10_7 anders Values 0=not mentioned, 1=mentioned	Aantal keren dat een activiteit is genoemd opgeteld. Variabele: infogebruik Values: 1=niets (0 activiteiten), 2=weinig (1 activiteit), 3=redelijk wat (2 tot 3 activiteiten), 4=(zeer) veel (4 activiteiten of meer)
Beschermmer actief	Activiteiten voor natuur- en landschap	V23_1 onderhoud van natuur of landschap (bomen snoeien & knotten, bermbeheer, poelen schonen, houtwallen afzetten, etc.) V23_2 aanleg van streekeigen beplanting bij mijn huis V23_3 plaatsen van nestkastjes, voederplankjes bij mijn huis	Aantal keren dat een activiteit is genoemd opgeteld. Variabele: beschermact Values: 1=niets (0 activiteiten), 2=weinig (1 activiteit), 3=redelijk wat

Betrokkenheid bij natuur	Indicator	Variabele naam en values	Bewerking
		V23_6 weidevogelbescherming V23_7 inventarisatie van dier- of plantensoorten V23_8 geven van natuureducatie, lezingen en rondleidingen V23_9 sociale activiteiten in de natuur organiseren (scouting, zorg, reizen, etc.) V23_10 afval in de natuur opruimen V23_11 anders Values 0 = not mentioned, 1=mentioned	(2 tot 3 activiteiten), 4=(zeer) veel (4 activiteiten of meer)
	Soort betrokkenheid bij burger-initiatief	V27_3 ik werk mee aan de uitvoering van het initiatief Values 0=not mentioned, 1=mentioned	Aantal keren dat activiteit is genoemd opgeteld en toegevoegd aan activiteiten voor natuur- en landschap.
Beschermers passief	Lidmaatschap	V11_1 geen lid V11_2 lid van Natuurmonumenten V11_3 lid van Provinciale Landschappen V11_4 lid van Wereldnatuurfonds V11_5 lid van Greenpeace V11_6 lid van andere organisatie V11_6 anders Values 0=not mentioned, 1=mentioned	Gehercodeerd tot lid of geen lid en toegevoegd aan financiële bijdrage aan natuurbescherming
	Financiële bijdrage aan natuurbescherming	V13_1 een extra bedrag geven voor natuurbescherming V13_2 groen belegd V13_3 producten gekocht die rekening houden met natuur (ECO-keurmerk, FSC-hout, duurzaam katoen, weidevogelmelk, etc.) V13_4 aan een adoptieactie meegedaan (kip, kalf, koe, akkerrand, bom, etc.) V13_5 een certificaat voor bosaanplant aangekocht ter compensatie van de uitstoot van broeikasgassen door vliegvlagen (via Green Seat, etc.) V13_6 anders Values 0=not mentioned, 1=mentioned	Aantal keren dat een activiteit is genoemd opgeteld. Variabele: fin. bijdrage Values: 1=niets (0 activiteiten), 2=weinig (1 activiteit), 3=redelijk wat (2 tot 3 activiteiten), 4=(zeer) veel (4 activiteiten of meer)
Beslisser actief	Activiteiten gericht op beïnvloeding besluitvorming	V24_1 buurtoverleg over groenbeheer bijgewoond V24_2 actie gevoerd voor meer natuur of behoud van natuur V24_3 naar inspraak- of informatieavond over natuur geweest V24_4 brieven of opiniestukken geschreven over de natuur V24_6 protestmail gestuurd over de natuur V24_8 anders Values 0 = not mentioned, 1=mentioned	Aantal keren dat een activiteit is genoemd opgeteld. Variabele: beslisact Values: 1=niets (0 activiteiten), 2=weinig (1 activiteit), 3=redelijk wat (2 tot 3 activiteiten), 4=(zeer) veel (4 activiteiten of meer)
	Soort betrokkenheid bij burger-initiatief	V27_1 Ik ben (één van de) initiatiefnemer(s) Values 0=not mentioned, 1=mentioned	Aantal keren dat activiteit is genoemd opgeteld en toegevoegd aan activiteiten gericht op beïnvloeding besluitvorming
Beslisser passief	Activiteiten gericht op beïnvloeding besluitvorming	V24_5 handtekening gezet voor de natuur V24_7 in mijn stemkeuze het onderwerp natuur mee laten wegen Values 0=not mentioned, 1=mentioned	Aantal keren dat een activiteit is genoemd opgeteld. Variabele: beslispassief Values: 1=niets (0 activiteiten), 2=weinig (1 activiteit), 3=redelijk (2 activiteiten)

Stap 3

In stap 3 is een segmentering van burgers gemaakt op grond van de scores op de zes indicatoren van betrokkenheid:

1. Weinig/niet betrokken: 6x score 1 of 2 op de zes indicatoren van betrokkenheid.
2. Matig betrokken: hetzij 4x score 1 of 2 en 2x score 3 of 4, hetzij 5x score 1 of 2 en 1x score 3 of 4 op de zes indicatoren van betrokkenheid.
3. Redelijk betrokken: 3x score 1 of 2 en 3x score 3 of 4 op de zes indicatoren van betrokkenheid.
4. Zeer betrokken: tenminste 4x score 3 of 4 op de zes indicatoren van betrokkenheid.

Verschenen documenten in de reeks Rapporten van de Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu

120	Velthof, G.L., W. Bussink, W. van Dijk, P. Groenendijk, J.F.M. Huijsmans, W.A.J. van Pul, J.J. Schröder, Th.V. Vellinga en O. Oenema (2013). <i>Protocol gebruiksvoorschriften dierlijke mest, versie 1.0.</i>	130	Westerink, J., D.A. Kamphorst, E. de Wit, C.M. van der Heide, T.A. de Boer en A.L. Gerritsen (2018). <i>Van meerdere kanten bekeken. Een meervoudig analyse- & evaluatiekader voor beleid gericht op maatschappelijke betrokkenheid bij natuur; op maat te maken met behulp van kaarten.</i>
121	Bakker, E. de, H. Dagevos, E. van Mil, P. van der Wielen, I. Terluin & A. van den Ham (2013). <i>Energieke zoektochten naar verduurzaming in landbouw en voedsel; Paradigma's en praktijken.</i>	131	Gerritsen, P., D.J.J. Walvoort, M. Knotters (2021). <i>Kartering grondwaterspiegeldiepte in laag Friesland; Actualisatie van een deel van het grondwaterspiegeldieptemodel van de Basisregistratie Ondergrond (BRO).</i>
122	Dijkema, K.S., W.E. van Duin, E.M. Dijkman, A. Nicolai, H. Jongerius, H. Keegstra, H.J. Venema & J.J. Jongsma (2013). <i>Friese en Groninger kwelderwerken: Monitoring en beheer 1960-2010.</i>	132	Haas, W. de, J.L.M. Donders (2021). <i>Vertrouwen in natuurbeleid? Naar een typologie van verzet.</i>
123	Silvis, H.J. and C.M. van der Heide (2013). <i>Economic viewpoints on ecosystem services.</i>	133	Kuindersma, W., D.A. Kamphorst, F.H. Kistenkas (2021). <i>De gevolgen van de stikstofaanpak voor het natuurbeleid. Een voorlopige analyse van de gevolgen voor de decentralisatie naar provincies en de gebiedsgerichte uitvoering.</i>
124	Ottburg, F.G.W.A. & C.A.M. van Swaay (2014). <i>Gunstige referentiewaarden voor populatieomvang en verspreidingsgebied van soorten van bijlage II, IV en V van de Habitatrictlijn in Nederland.</i>	134	Brouwer, F., Maas, G., Teuling, K., Harkema, T. en Verzandvoort, S. (2021). <i>Bodemkaart en Geomorfologische Kaart van Nederland: actualisatie 2020-2021 en toepassing; Deelgebieden Gelderse Vallei-Zuid en -West en Veluwe-Zuid.</i>
125	Bijlsma, R.J., J.A.M. Janssen, E.J. Weeda & J.H.J. Schaminée (2014). <i>Gunstige referentiewaarden voor oppervlakte en verspreidingsgebied van Natura 2000-habitattypen in Nederland.</i>	135	Houtkamp, J.M., A.M. Schmidt en P.J.F.M. Verweij (2021). <i>Reflectie PBL-rekeninstrumentarium voor natuur.</i>
126	Boer de, T.A., A.T. de Blaeij, B.H.M. Elands, H.C.M. de Bakker, C.S.A. van Koppen en A.E. Buijs (2014). <i>Maatschappelijk draagvlak voor natuur en natuurbeleid in 2013.</i>	136	Breman B.C., W. Nieuwenhuizen, G.H.P. Dirx, R. Pouwels, B. de Knecht, E. de Wit, H.D. Roelofsen, A. van Hinsberg, P.M. van Egmond, G.J. Maas (2022). <i>Natuurverkenning 2050 – Scenario Natuurinclusief.</i>
127	Mattijssen, T.J.M., A.E. Buijs, B.H.M. Elands & R.I. van Dam (2015). <i>De betekenis van groene burgerinitiatieven; analyse van kenmerken en effecten van 264 initiatieven in Nederland.</i>	138	Boer, T.A. de en F. Langers (2022). <i>Maatschappelijk draagvlak voor natuur in 2021 en trends in het draagvlak.</i>
128	I.M. Bouwma, J.L.M. Donders, D.A. Kamphorst, J.Y. Frissel, R.M.A. Wegman, H.A.M. Meeuwsen & L.M. Jones-Walters (2016). <i>Stakeholder perceptions in relation to changes in the management of Natura 2000 sites and the causes and consequences of change. A survey in England, Flanders, France and the Netherlands.</i>		
129	Velthof, G.L., F.H. Kistenkas, P. Groenendijk, E.M.P.M. van Boekel en O. Oenema (2018). <i>Wettelijk instrumentarium voor landbouwmaatregelen om waterkwaliteit te verbeteren. Realisatie van nutriëntendoelstellingen uit de Kaderrichtlijn Water.</i>		